RUDOLF STEINER

ISIS MARIA SOPHIA

MISIUNEA SA ȘI A NOASTRĂ

CUPRINS

INTRODUCERE 6

O realitate în evoluție – Misteriul lui Christos și al Sophiei 9

O primă privire la cea care este ea 10

Steiner și Sophia 12

Sophia, Philosophia, Anthroposophia 16

Maria 18

Noua Isis-Maria-Sophia 25

O singură Feminitate 27

Literatura înțelepciunii 27

Grecia 32

Philo 34

Creștinism și Gnosis 35

Evul Mediu și După 38

Alte curente 45

Primatul cunoașterii 48

Primatul cunoașterii 49

BIBLIOGRAFIE ȘI LECTURI SUPLIMENTARE 50

Prolog 53

GÂNDIREA VIE 53

1. Gândirea este un organ de simț 53
2. Gândirea ne unește cu cosmosul 54
2. Sfântul Spirit și Christosul din noi 57
I. SOPHIA, SPIRITUL SFÂNT, MARIA ŞI MARIA MAGDALENA 58
1. Fecioara Sophia şi Spiritul Sfânt 58
2. Maria şi Maria Magdalena 61
3. Sophia este Evanghelia însăşi 70
II. ÎNŢELEPCIUNE ŞI SĂNĂTATE 71
III. NATURA FECIOAREI SOPHIA ŞI A SPIRITULUI SFÂNT 80
IV. ISIS ŞI MADONNA 104
V. ÎNŢELEPCIUNE ŞI IUBIRE ÎN EVOLUŢIA COSMOSULUI ŞI A OMENIRII 123
VI. FIINŢA ANTHROPOSOPHIA 137
VII. DARURILE LUI ISIS 149
VIII. DIN EVANGHELIA A CINCEA 165
IX. SOPHIA ŞI ACHAMOD 213
X. LEGENDA DESPRE NOUA ISIS 230
XI. CĂUTAREA NOII ISIS (1) 244
XII. CĂUTAREA NOII ISIS (2) 258
XIII. SOPHIA ŞI PISTIS 273
XIV. MICHAEL, SOPHIA ŞI MARDUK 291

XV. MEDITARE DE CRĂCIUN:.....294
MISTERIUL LOGOS-ULUI 294
BIBLIOGRAFIE 304

INTRODUCERE

de Cristopher Bamford

Să se ştie: astăzi, Divina Feminină
Coboară pe Pământ într-un trup incoruptibil
În lumina nestinsă a noii Zeiţe Cerul s-a unit cu adâncurile

Vladimir Soloviov, *Trei întâlniri*

Omnia Conjugo – Eu unesc totul
Motto-ul Sophiei, citat de Pavel Florensky

De-a lungul secolelor trecute, fiinţa Sophiei, sau înţelepciunea Divină feminină, a apărut din negura istoriei antice, precum Venus din spuma mării, pentru a deveni un semn şi un mister al timpurilor noastre. Deşi e greu de spus cine este ea, ori încotro ne-am întoarce, vedem urme ale venirii ei – ca şi cum am urmări poalele mantalei ei, pe când dădeau la o parte pânzele de păianjen încâlcite, sclerotice ale secolelor de cerebralitate. Pe măsură ce se apropie, mult din ceea ce se uitase reintră în conştiinţă nu doar ca o amintire, ci şi dinspre viitor, *ca o posibilitate*. Ea cere să reconsiderăm cine suntem, de unde am venit şi încotro ne îndreptăm. Noi o vedem în prăbuşirea vechii ordini sociale şi în lumina zorilor ce se ivesc prin noaptea dominaţiei patriarhale pe calea cunoaşterii. Filosofi feminişti ai ştiinţei ne-au arătat că o alternativă magică, holistică şi participativ „hermetică" la ştiinţa reductivă, mecanistică – postmodernă avant la lettre – a contestat apariţia ştiinţei moderne de la început. În acelaşi timp, oamenii de ştiinţă renunţă la o ştiinţă manipulativă,

orientativ controlată în favoarea unui mod de abordare mai afectuos, fenomenologic, faţă de natură. Nu puţini deschizători de drumuri, istorici şi medievalişti au descoperit întregi descendenţe de filosofi mistici şi teologi femei, a căror operă ne obligă să regândim întregul înţeles al creştinismului şi al civilizaţiei occidentale. De asemenea, ar putea fi menţionată eflorescenţa de spiritualităţi feminine şi reevaluarea femeilor din Evanghelii care l-au susţinut pe Iisus cu propria lor avere. Apoi mai sunt şi apariţiile Mariane care, din anii 1840, au însoţit sfârşitul modernismului.

Dar mai este şi altceva. E din ce în ce mai răspândită o nouă stare de spirit, un fel de tânjire a inimii după Sophia, de care, în mod tradiţional, Sophia s-a îngrijit dintodeauna – un vas dintr-o singură bucată de armonie şi sens, reunind Cerul cu Pământul, înlăuntrul căruia noi am putea trăi, ne-am putea mişca şi ne-am putea menţine fiinţa. Cei care îşi percep vieţile drept goale sau fără sens încep să recunoască faptul că simpla opoziţie dintre spirit şi materie şi plasarea tuturor problemelor în „materialism" nu funcţionează. O cale „spirituală" în vid lasă lumea neatinsă. Este necesar contextul. Umanitatea şi lumea – Cosmosul – sunt în mod indivizibil una. A urma o cale izolat de lume, a ne fragmenta, ne lasă neschimbaţi. „Secularismul" – lipsa spiritualului în viaţa cotidiană, în natură – este astfel o descriere mai utilă a stării noastre decât „materialismul". Rezumat prin despărţirea dintre credinţă şi raţiune, teologie şi filosofic, ştiinţă şi spiritualitate, secularismul, care înseamnă separarea spiritualului de restul vieţii, ne dă fundamentalismul – abstracţie şi literalism – şi, în consecinţă, în mod ironic, terorismul. Materialismul marxist-leninist era simplu, prin contrast. Ceea ce ne trebuie acum este ceva care plasează

spiritul, încă o dată, în centrul existenţei noastre. Sophia ne dă această directivă etică, chemându-ne să sacralizăm – să consacrăm, să facem spirituală – întreaga lume şi vieţile noastre în întregime, nu doar duminica. „Tot ce e viu e sfânt", a spus Blake.

O realitate în evoluţie – Misteriul lui Christos şi al Sophiei

Sophia este un mister încă în evoluţie. Ea este un mare secret, poate un secret deschis, dar, în acelaşi timp, unul atât de profund, încât el ajunge până la însăşi substanţa lumii şi atât de apropiat de umanitatea noastră esenţială, cine suntem noi, încât nu o putem vedea. Începând în Dumnezeu dinaintea Creaţiei, ea s-a desfăşurat de-a lungul creaţiei, iar acum participă la salvarea creaţiei. Venind de la Tatăl, ea este prezentă şi activă nu doar în naşterea, moartea şi învierea Fiului Domnului, ci şi în coborârea şi diseminarea Sfântului Spirit. Astfel, ea conţine înăuntrul fiinţei sale fiecare aspect al evoluţiei umane, cosmice şi – dacă putem spune aşa – chiar şi divine. Ea este, pentru a aminti câteva dintre titlurile ei, Mama lui Dumnezeu, Mama Omenirii, Sufletul lumii, Sfântul Spirit şi Zeiţa Natura. Ea este, de asemenea, sufletul uman. Nu-i de mirare că e greu s-o înţelegi.

Noi am înţeles prin tradiţii teologice şi mistice, precum şi de la învăţători contemporani ca Rudolf Steiner, o parte din însemnătatea lui Christos pentru umanitate, divinitate şi cosmos. Dar revelaţia completă a misteriului Sophiei, după Steiner, va avea loc doar în viitor, în următoarea epocă culturală (a şasea sau aşa-numita epocă slavă).

Astăzi, Sophia este un semn al timpurilor; simţim venirea ei sub multe forme şi intuiţii diferite. Dar să

spunem cu oarecare precizie cine este ea – în amploarea, mărinimia, înălţimea şi profunzimea ei deplină – ne depăşeşte. Ea este cu adevărat o fiinţă *spirituală*, care trebuie înţeleasă şi întâlnită spiritual. „Adevărata înţelegere şi pătrundere în misteriul Sophiei", după Sergej Prokofieff, „este ceva chiar mai străin epocii noastre materialiste decât misteriul lui Christos".

O primă privire la cea care este ea

Urmându-l pe Blake, am putea începe cu „viaţa" şi „sfinţenia". Sophia este *viaţă* – viaţa spiritului. Ea este „Viaţa" comună a Treimii, după cum este viaţa „comună" a creaţiei. Astfel, Sophia este dublă: divină şi creată. Prin dubla sa natură, ea asigură *prezenţa sfinţeniei* – faptul că acolo unde este viaţă este şi spirit. În acelaşi timp, ea asigură *unitatea* creaţiei şi a ne-creatului – căci există doar o singură viaţă. Prezentă atât în divinitate, cât şi în creaţie, ea este *legătura* indisolubilă şi *mediatorul* dintre ele. Ea este mijlocul sau calea prin care divinitatea se întruchipează în continuare în creaţie. Ca recipient sau receptacol – precum şi ca unitate – a ideilor divine, ea este *înţelepciunea* divină. Ca manifestare a acesteia, ea este *gloria* divină. Altfel spus, ea este principiul *teofaniei* – revelarea lui Dumnezeu. Ca atare, ea este legată intim cu *umanitatea*, căci prezenţa lui Dumnezeu – sau teofania – este realizată cognitiv în univers prin fiinţele omeneşti. Sophia este, de asemenea, inseparabilă de Sfântul Spirit, Spiritul înţelepciunii, care, conform Crezului Nicean, este „Domnul, Dătătorul de Viaţă", respiraţia vieţii „din gura Domnului". Iisus numeşte acest spirit Spiritul adevărului" sau „Sfântul Duh", cel care ne va conduce întru adevăr. Din acest motiv, potrivit unei tradiţii secrete tot atât de veche

ca însuşi creştinismul şi ieşind doar acum la iveală, Sfântul Spirit e feminin – şi strâns legat cu Sophia sub forma Mariei. O veche carte coptă despre viaţa Fecioarei confirmă acest lucru. După ce citează spusele, cunoscute, ale lui Iisus: „După nu multe zile, eu voi trimite Spiritul, Spiritul Sfânt printre voi în locul meu", acesta adaugă ceva nou. Se anunţă că de Rusalii, „Iată, cea care Mi-a fost lăcaş, iar Eu i-am fost Fiu în carne şi în Divinitate, chiar ea care arăta, în carne ca mine, iată, *acum ea este cu voi*". Acest Spirit Sfânt, care a umbrit-o pe Maria n-a coborât – chiar încarnat – prin ea, care îi dă naştere Fiului lui Dumnezeu. Ea este spiritul care transformă înţelepciunea în realitate, în iubire, în creaţie, într-o lume care există înăuntrul *adevăratei vieţi a lui Dumnezeu*. Această viaţă, după cum spune Sergej Bulgakov, „în propria ei transparenţă deplină este *frumuseţe*, care este Revelaţia divinităţii, veşmântul lui Dumnezeu, aşa cum este". În acelaşi timp, acest spirit viu – care este înţelepciune, frumuseţe şi adevăr – este şi spirit *unificator*, spiritul adevăratei comuniuni. Acesta este spiritul care face posibil ca, atunci când „doi sau trei se adună" în numele lui Christos, el să fie acolo.

Altfel spus, Sophia este o fiinţă divină spirituală feminină care ştie, simte şi acţionează din cele mai înalte sfere ale divinităţii, până în văgăunile cele mai umile şi în colţurile cele mai ascunse ale Pământului – trecând prin toate nivelele cele multe ale cerurilor înstelate. Ea este, am putea spune, însuşi „sufletul" lui Dumnezeu, al lumii, al „umanităţii". Întreită, ca şi Divinitatea, ea ne conduce înspre înţelepciunea inimii care este [ea]. În cuvintele lui Hildegard Biugen:

O, energie a Înțelepciunii
tu încercuire încercuită

cuprinzând totul
în singura cale a vieţii
cu trei aripi:
una zboară în înalt,
una se trage din pământ,
iar a treia zboară pretutindeni.
Laudă ţie, cum se cuvine,
O, Înţelepciune.

Steiner şi Sophia

Rudolf Steiner (1861-1925) a fost una din figurile cele mai extraordinare ale ultimelor două secole. Mare filosof spiritual, gânditor vizionar şi profesor, el era, practic, în cel mai înalt grad şi clarvăzător în ceea ce el considera necesităţile umanităţii. Astăzi vedem în toată lumea cum rodesc fructele inspiraţiei şi cercetării sale în mişcări atât de variate ca, de exemplu, educaţia Waldorf, agricultura biodinamică, mişcarea Camphill pentru îngrijirea handicapaţilor şi medicina antroposofică extinsă. Această culegere prezintă multe din afirmaţiile lui Rudolf Steiner despre Sophia. S-ar crede că adunarea acestora ar fi trebuit să fie lucru uşor – că trebuie să fi existat material deosebit de bogat pe această temă. În fond, Steiner este creatorul „Antro-posofiei", care e alcătuită din două cuvinte greceşti – *Anthropos* (fiinţă omenească) şi *Sophia* (înţelepciune). Ambele ar putea fi înţelese într-un sens „minim" sau într-un sens „superior". În sensul minim sau vădit, antroposofia este „înţelepciune umană", înţelepciunea care este umanitate sau natura umană. Sensul superior desemnează domeniul esoteric al acestei naturi.

ASOCIEREA Antropos şi Sophia, invocă, de fapt, misteriul unei „umanităţi cosmice" divine, originale, aproape aşa cum au sugerat unii dintre gnosticii de odinioară. Valentinienii, de exemplu, susţineau că, după încarnarea lui Christos, numele până atunci ascuns, nerostit, al lui Dumnezeu putea fi, în sfârşit, revelat. Acesta era *Anthropos*! Din acest motiv, spuneau ei, „Mântuitorul se numea pe sine «Fiul lui Anthropos»". Confirmând această concepţie despre originea superioară a umanităţii, un alt fragment păstrat de Clement din Alexandria spune povestea creării lui Adam de către îngeri. Acesta descrie cum „frica s-a coborât asupra îngerilor în prezenţa creaturii pe care o creaseră atunci când a emis sunete mai puternice decât o justifica crearea sa. Căci Adam, fiind înfăţişat în numele lui *Anthropos* inspira frică de *Anthropos* cel pre-existent, fiindcă el era într-însul".

Tot aşa, Sophia are conotaţii înalte şi joase. La un nivel, ea invocă sufletul uman ca feminin, divin, dar prăbuşit. Pentru a o salva pe această Sophia – destinată să fie mireasa lui Christos – Cuvântul a coborât din Cer pe Pământ şi s-a încarnat într-un corp omenesc, iar prin moartea sa, prin înviere şi înălţare a făcut posibilă reîntoarcerea Sophiei la condiţia ei divină. În alte relatări, Sophia este aspectul feminin al lui Dumnezeu. Din acest punct de vedere, Sophia este legată fie cu Spiritul Sfânt, fie cu Fiinţa Divină, fie cu Esenţa (*Ousia, Substanţa*), elemental comun, „abisul" în jurul căruia Fiinţele Treimii – Tatăl, Fiul şi Sfântul Spirit – îşi dansează „hora" (*perichoresis*). Ca atare, ea este Sfânta Sfintelor, „liniştea şi misteriul Divinităţii", cel mai lăuntric element constitutiv a tot ce este.

Antroposofia, care invocă toate aceste sensuri, este numită şi ştiinţa spirituală care, ca „ştiinţă a spiritului", este, se poate spune, chiar o ştiinţă a Sfântului Spirit. Astfel,

Antroposofia anunţă o nouă Eră a Spiritului, conformă cu viziunea profetică a lui Ioachim din Fiore, misticul calabrez din secolul al XII-lea. Ioachim profeţea că Era precreştină a Tatălui, urmată după venirea lui Christos de Era Fiului, va fi urmată, la rândul ei, de o Eră a Spiritului.

Prima eră a fost era cunoaşterii, cea de-a doua a înţelegerii, iar cea de-a treia eră va fi o perioadă a raţiunii complete. Prima eră o supunere servilă, a doua – servitute filială, iar a treia va fi libertate. Prima eră nefericire, a doua – acţiune, iar a treia va fi contemplare. Prima eră teamă, a doua – credinţă, iar a treia va fi iubire. Prima era epoca sclavilor, a doua – epoca fiilor, iar a treia va fi epoca prietenilor.

Inteligenţă spirituală, libertate, contemplare, iubire, prietenie – aceste realităţi „Sophianice" ocupă implicit însuşi centrul Antroposofiei sau al ştiinţei spirituale. Cât despre baza acesteia, dacă studiem indicaţiile lui Steiner pentru practica spirituală, vom afla că *Sophia străbate Antroposofia din temelii*. Căci fundamentele Antroposofiei – într-un anumit sens, începutul şi sfârşitul ei – sunt veneraţia sau credinţa, serviciul şi altruismul. Steiner se referă în mod frecvent la aceste trei practici (care sunt şi principii şi virtuţi). Pentru confirmare, cititorii ar putea să recitească primul şi ultimul capitol din ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***. Deşi el nu le numeşte niciodată „Sophianice" sau nu le pune în legătură cu Sophia (nici cu Isis sau Maria), totuşi ele aşa sunt, în mod cert.

Cu alte cuvinte, *Sophia se află în inima esoterică a misiunii lui Steiner.* Poate că tocmai de aceea Steiner este foarte reticent, chiar modest, atunci când vorbeşte despre Sophia, circumscriind-o în mod sugestiv, când la un nivel, când la altul, fără a o defini pe deplin sau a spune exact ce

înseamnă asta. Totuşi, el spune, printre rânduri, o poveste profundă – sau, mai degrabă, un număr de poveşti profunde care trebuie citite şi meditate cu răbdare. Viziunea lui Steiner, ca orice viziune cu adevărat spirituală, nu este un sistem sau o ideologie. Noi nu ar trebui să încercăm să forţăm într-o structură raţionalizată sau mecanică. O învăţătură spirituală este mai degrabă ca un organism viu care trebuie intuit în întregime, decât un mecanism care poate fi analizat. Pentru a o înţelege, e nevoie de ceea ce poetul John Keats numea „capacitate negativă" – adică trebuie să fii „capabil să existi în incertitudini, misterii, îndoieli, fără nici o încercare sensibilă de a ajunge la fapte şi raţiune."

Înţelepciune şi iubire

Conform descrierii făcute de Steiner stării noastre actuale de evoluţie, pe care el o numeşte „stadiul de evoluţie Pământ" şi, în cadrul ei, a epocii noastre anume, „sufletul conştienţei", sarcina omenirii este transformarea înţelepciunii în iubire. Substanţa Pământului este înţelepciunea, lucrarea zeilor, înscrisă în substanţa galaxiilor şi mişcările stelelor, precum şi în pietre, plante şi animalele care ne înconjoară. Această înţelepciune trebuie să devină Iubire. În epoci mai îndepărtate, cunoaşterea pe care acum noi o dobândim printr-un exerciţiu deliberat al inteligenţei noastre era primită simultan şi direct, prin percepţie senzorială. O asemenea cunoaştere era ea însăşi o relicvă a unei conştienţe universale supersensibile încă şi mai vechi. După încarnarea lui Christos, totuşi, tot mai puţine fiinţe umane posedau această capacitate. În locul ei, oamenii au început să dezvolte puteri cognitive conştiente (Imaginaţie, Inspiraţie şi Intuiţie). Steiner scrie: „Sarcina

acestor noi iniţiaţi era să recunoască, prin propriile lor facultăţi, ceea ce odinioară era înţeles prin înţelepciunea vechilor Misterii şi să adauge la această cunoaştere a naturii esenţiale a Evenimentului Christos". Prin aceste mijloace, o anumită „cunoaştere ascunsă" – pe care Steiner o numeşte „cunoaşterea Graal" – a început să străbată omenirea. Drept rezultat al acestui influx, noi vom dezvolta treptat o nouă clarvedere conştientă care implică, în practică, transformarea „înţelepciunii" în „iubire". Ca fruct al evoluţiei, noi suntem pretutindeni – în natură, în cosmos, în propriile noastre corpuri – înconjuraţi de înţelepciune. Noi trăim într-o lume făcută de zei. Puterea iubirii permite „Eului" nostru să armonizeze şi să transforme această înţelepciune în ceea ce poate creşte în viitor. Iubirea, după cum spune Georg Kühlewind, este întotdeauna creatoare de ceea ce „încă nu este". Prin iubire, înţelepciunea exterioară devine înţelepciune interioară: lumea s-a întors pe dos. Steiner scrie: „începând cu faza Pământ de evoluţie, *înţelepciunea Cosmosului exterior devine înţelepciune interioară în fiinţa umană*". Astfel internalizată, ea devine sămânţa iubirii. Înţelepciunea este premisa iubirii; iubirea este rezultatul înţelepciunii care a renăscut în Eu."

Sophia, Philosophia, Anthroposophia

În această conferinţă inaugurală a Primei Adunări Generale a Societăţii Antroposofice din 1913, Rudolf Steiner a vorbit despre entitatea Anthroposophia – „Antropo-Sophia". El a început prin a evoca marea iubire a poetului Dante pentru Doamna Philosophia. Iubirea lui Dante nu era o simplă alegorie. După Steiner, era „o experienţă concretă a unei relaţii pasionate, imediate şi

sufleteşti cu Doamna Philosophia". Referindu-se apoi la vechii greci, Steiner a subliniat că ei nu cunoşteau „Philosophia", ci doar „Sophia". Pentru greci, această Sophia era o fiinţă vie, exact cum Doamna Philosophia era pentru Dante. Dar ea era distantă. Ea a început să se apropie în jurul secolului cinci după Christos – am întâlnit-o ca Philosophia în *Consolidarea filosofiei* a lui Boetius. În Evul Mediu, ea inspira sentimentele cele mai ardente pe măsură ce cobora dintre nori. Dar devenea, din nou, distantă. Într-adevăr, pe vremea lui Dante, apariţia ei sub forma Doamnei Philosophia reprezenta un ultim vestigiu al unei legături imediate, personale cu lumile spirituale. Astăzi, acest vestigiu pare să fi dispărut. Atunci cum o întâlnim pe Sophia azi? Steiner spune că, în epoca contemporană a sufletului conştienţei, Sophia trebuia să devină „fiinţa care iluminează direct fiinţele omeneşti". Pătrunzându-ne, Sophia „ne va lua fiinţa cu ea şi ne-o va prezenta dinafară drept Anthroposophia". „În această formă", spune el, „ea va confrunta fiinţele omeneşti iluminate cu fiinţa obiectivă Sophia, cea care stătea odinioară în faţa vechilor greci."

Vorbind despre sentimentele lui Dante pentru Doamnă, Steiner sugerează o legătură între înţelepciune şi Maria, mama lui Iisus: „Oricine care poate simţi asemenea lucruri va găsi o conexiune directă între Madona Sixtină a lui Rafael plutind printre nori şi exaltata Doamnă Philosophia". Putem atunci să ne întrebăm dacă această conexiune ne lămureşte despre ceea ce Steiner făcea aluzie drept un fel de încarnare a Sophiei, când vorbea despre trecerea Sophiei prin omenire pentru a deveni Anthropo-Sophia sau – dacă putem spune aşa – Maria-Sophia. A intrat oare Isis-Sophia în fluxul pământesc al evoluţiei lumii prin Maria?

Maria

Maria este marele mister al tradiţiei creştine. Nimic nu s-ar fi întâmplat fără ca ea să fi consimţit dorinţei lui Dumnezeu ca ea să conceapă şi să aducă pe lume un fiu care să fie numit Iisus, care să-l poarte pe Christos. Fără acel uimitor: „Iat-o pe slujitoarea Domnului, să-mi fie aşa cum spui tu", nu ar fi fost întrupare, nici „Cuvânt transformat în carne", nici moarte şi înviere, nici înălţare. Totuşi, Evangheliile o menţionează rareori. Ca şi cum ar fi trăit în umbră. Unii au sugerat chiar reticenţa autorilor Scripturilor faţă de măreţia şi profunzimea ei spirituală – că ea este „o revelaţie secretă". Desigur, oricând apare, prezenţa ei este plină de consecinţe. Ea este legată în mod intim de Iisus ca mamă, prieten şi discipol. Ea a participat la propovăduirile şi la minunile sale. Ea a stat la piciorul crucii, unde Christos i-a poruncit să fie mama noastră a tuturor atunci când a spus lui Ioan, ucenicul pe care-l iubea „Iată pe mama ta", iar Mariei „Femeie, iată pe fiul tău". Ea era indispensabilă coborârii Sfântului Spirit de Rusalii. E greu să nu tragi concluzia că ea este aproape de miezul misiunii lui Christos, ca şi de învăţătura şi propovăduirile sale.

Istoria confirmă acest lucru. Fie prin tradiţie orală sau prin Sfântul Spirit, statura Mariei a crescut şi creşte încă. Foarte de timpuriu, ea a devenit figura sufletului creştin – prototipul adevăratei credinţe şi al faptelor bune – şi cel al „corpului mistic" al lui Christos, o expresie ce cuprinde realităţi multiple din comunitatea credincioşilor prin Biserica universală a întregii omeniri până la Universul însuşi. Ea a fost de la început recunoscută a fi noua Eva (după cum Christos era noul Adam). Irenaeus, episcop de Lyon şi discipol al ucenicului pe care Domnul îl iubea, scrie în secolul doi: „Aşa cum Eva a fost sedusă de

cuvântul unui înger să se îndepărteze de Dumnezeu... aşa Maria, prin cuvântul unui înger a primit vestea bună că ea îl va purta pe Dumnezeu supunându-se Cuvântului Său. Prima a fost sedusă să nu i se supună lui Dumnezeu, dar cea de-a doua a fost convinsă să i se supună, astfel că Fecioara Maria ar putea deveni avocatul fecioarei Eva. Aşa cum specia umană era supusă morţii din cauza unei fecioare, tot aşa ea a fost salvată datorită unei Fecioare". Astfel *Ave Stella Maris* (Te salut, Stea a Mării) din secolul nouă proclama (după cum menţionează şi Steiner) că „Ave al lui Gabriel, pronunţat cu mult timp în urmă, a inversat numele Evei". Nu e de mirare că al treilea Conciliu Ecumenic de la Efes (432 d.Ch.) o declară *Theotokos*, Mamă a lui Dumnezeu. Au proliferat titluri mistice profund semnificative – Steaua Dimineţii, Poartă a Raiului, Frumuseţe a Lumii, Regina Vieţii, Mamă a Tuturor celor Vii, Oglindă a Dreptăţii, Sediu al înţelepciunii, Trandafir Mistic, Arcă a Legământului, Adăpost al Păcătoşilor, Alinătoarea Suferinzilor, Regină a îngerilor, Sfeşnic cu Şapte Braţe ş.a.m.d. Pe măsură ce prezenţa ei creştea, apariţiile ei erau mai frecvente. În fond, ea era o fiinţă. În Evul Mediu, această fiinţă a început să lumineze cultura occidentală, iniţiind o transformare internă centrată pe „inima care ştie". Mai recent, am văzut că mişcarea care a declarat-o „Co-Redemptrix" (Co-Mântuitoare) câştigă teren.

Părerea lui Steiner, bazată pe propria lui cercetare, este diferită, dar în acord cu evoluţia istorică a conştienţei referitoare la Maria. Ca s-o înţelegem, avem nevoie de puţin context.

După cum ştiu foarte bine cititorii Evangheliilor, Sfântul Matei şi Sfântul Luca dau genealogii cât se poate de diferite pentru Iosif, Maria şi Iisus. Cărturarii specializaţi în Biblie, precum şi teologii au ignorat, de cele mai multe ori,

aceste diferenţe sau au extras din ele doar ce înţeles simbolic au putut. Totuşi, cercetarea spirituală i-a revelat lui Rudolf Steiner că motivul genealogiilor diferite era pur şi simplu că existau două sfinte familii — doi Iosifi, două Marii, doi Iisuşi!

Despre Maria din Evanghelia lui Luca, cea despre care ştim foarte puţin din tradiţie, Emil Bock – bazându-se pe indicaţiile lui Steiner – scrie în *Copilăria şi tinereţea lui Iisus* în cuvinte strălucite, meditative pline de înţelepciune şi adevăr:

„Ea este un focar de raze care o singură dată au răzbătut în acest fel din cele mai înalte sfere cereşti pe Pământ. În fiinţa şi pe chipul ei se oglindeşte, în puritatea şi perfecţiunea cea mai netulburată, un arhetip divin, care în lumea spirituală planează pe deasupra omenirii. După cum în pruncul pe care trebuie să-l nască se oglindeşte şi se întrupează arhetipul copilului şi al copilăriei — un punct central al oricărei existenţe pământeşti de copil –, Maria din Evanghelia lui Luca pare a fi arhetipul coborât pe Pământ al feminităţii feciorelnice, întruchiparea „eternului feminin", femeia între femei.

Popoarele antice au înălţat mereu privirile spre feciorelnica Mamă a Lumilor, venerând-o sub multe înfăţişări, şi au perceput în ea existenţa creatoare a unei fiinţe care, ca Suflet al Lumii, este corespondentul macrocosmic al misterului microcosmic existent în fiecare suflet uman. Dacă Sufletul Lumii era văzut sub chipul unei zeiţe şi nu al unui zeu, aceasta are aceeaşi cauză ca şi faptul că omul de sex feminin este o imagine mai pură şi mai clară a sufletului decât omul de tip masculin. În vremurile paradisiace de la începuturi, fiinţa omului feminin, care nu intrase încă în corporalitatea solidă pământească, era o copie nemijlocită, nefalsificată şi completă a Sufletului

feciorelnic al Lumii. Istoria biblică a Creaţiunii ne lasă să presimţim această copie, identică cu arhetipul divin, prin figura Evei, aşa cum era ea înainte de căderea în păcat. După prăbuşirea în condiţia pământească aspră, întunecată, femininul pământesc n-a mai putut fi decât o oglindire denaturată, caricaturală, a «eternului feminin». În copila Maria din Evanghelia lui Luca, însă, feciorelnicia şi maternitatea originară par să se fi încarnat din nou pe Pământ, eliberate de orice denaturare. După cum în copilul Iisus nathanic trebuia să se încarneze esenţa paradisiacă, păstrată în lumea spirituală, a lui Adam cel dinainte de păcat, tot astfel în mama sa părea că a devenit vizibilă sub formă pământească esenţa paradisiacă, păstrată şi ea, a Evei cea dinainte de căderea în păcat. Sub aparenţa exterioară cea mai neînsemnată, aici un suflet uman era pătruns şi adumbrit cu totul de Sufletul Lumii şi, prin aceasta, de entitatea pură de lumină a Cosmosului, care în Lumea Veche era numită Isis-Sophia, iar în creştinism Sfântul Spirit."

Ca Feminitate Eternă, Madona Purităţii şi Zeiţa Mamă Fecioară cu Pruncul, această Marie din Evanghelia lui Luca era îndeplinirea vechilor profeţii şi întruparea celui mai profund destin al omenirii. Un „suflet tânăr", ea trăia o viaţă „ascunsă". „Cealaltă" Marie, din Evanghelia Sfântului Matei – avea o viaţă mai deschisă. Variate texte apocrife — Protoevanghelia lui Iacob, aşa-numita Evanghelie Arabică a Copilăriei şi Evanghelia lui Pseudo-Matei — se referă la această Marie, fiica lui Ioachim şi a Annei. La fel cu sora ei cerească, şi ea „era înconjurată de strălucirea minunii". Încă de la vârsta cea mai fragedă şi până la prezenţa în Templu, ea era un „suflet bătrân", profund pioasă, credincioasă şi devotată. O „Fecioară a Templului", ea trăia într-o strânsă intimitate cu lumea spirituală şi recapitula în dezvoltarea ei dezvoltarea religioasă a omenirii.

Lăsând la o parte detaliile incidentale temei noastre despre Sophia, prima fuziune a celor două sfinte familii s-a petrecut după momentul despre care se vorbeşte în Evanghelii, când Iisus s-a pierdut în templu la vârsta de doisprezece ani. El a fost regăsit, plin de cunoaştere şi înţelepciune. El îi învăţa pe alţii ca unul care avea autoritate, revelând că „Eul" lui Iisus al lui Matei (care era străvehi şi înţelept) trecuse în Iisus al lui Luca. Curând după aceea, conform cercetărilor lui Steiner, Maria lui Luca a murit, la fel ca şi fiul Mariei lui Matei. Maria lui Matei (al cărui soţ vârstnic murise şi el) s-a căsătorit cu Iosif, care tocmai rămăsese văduv. Astfel, Maria lui Matei a ajuns mama vitregă a lui Iisus al lui Luca, astfel încât de acum exista doar o sfântă familie.

Următorul mare eveniment s-a întâmplat atunci când Iisus şi mama lui vitregă au avut o conversaţie „de rămas bun" cu puţin timp înainte ca Iisus să urce la Iordan spre a fi botezat de Ioan. Această Marie se apropiase mult de fiul ei vitreg, împărtăşind atât ca prietenă, cât şi confidentă toate experienţele lui – mai presus de toate, fructele imensei sale compasiuni şi dureri pentru depărtarea omenirii de Dumnezeu şi lumea spirituală. După cum scrie Emil Bock, această ultimă discuţie înainte de coborârea lui Christos la Botez – în christologia lui Steiner – a continuat pur şi simplu conversaţia intimă de care s-a bucurat Iisus cu Maria de-a lungul anilor. Dar ceva era diferit. Intensitatea momentului le-a deschis amândurora sufletul până la punctul-limită al unei noi naşteri. Conversaţia lor a devenit un eveniment. Pe când Iisus vorbea de durerea pe care o simţea privind viitorul omenirii, întreaga lui fiinţă a început să se piardă în anticiparea intrării lui Christos în sufletul său. Maria, ascultând cu o compasiune absolută, a înţeles dintr-odată destinul celui pe care îl iubea ca şi cum

ar fi fost fiul ei. Cu cuvintele lui Bock: „Un puternic presentiment de percepţie îi spunea că o providenţă înţeleaptă lucrase în toate loviturile dureroase ale destinului, o providenţă pe care intenţiona s-o transforme *într-una care va împărtăşi săvârşirea unui eveniment incomprehensibil al Mântuirii*". Totuşi, continuă el: „Transformarea sufletului care a avut loc în Maria nu consta numai într-o nouă percepţie şi înţelegere care o copleşeau. Străfulgerarea recunoaşterii care a lovit-o în acelaşi timp i-a deschis sufletul înspre o adevărată forţă cerească prin care de atunci încolo ea a rămas adumbrită şi pătrunsă." În acest moment, sufletul paradisiac, feciorelnic al Mariei lui Luca, iradiat de entitatea divină Isis-Sophia, a coborât asupra sufletului Mariei lui Matei. Drept rezultat, ea s-a pătruns de un fel de „virginitate cosmică". De aici încolo, Maria a fost „însufleţită şi inspirată de fiinţa şi de conştienţa divină cerească" şi a devenit, aşa cum este şi acum, Fecioara Binecuvântată. Aşa cum arată Emil Bock: „În forma arhetipală, schimbarea extraordinară care a fost provocată în Maria de conversaţia de rămas bun reprezintă o transformare pe care orice suflet omenesc trebuie să se străduiască s-o atingă". El îl citează pe Angelus Silesius:

Tu trebuie să fii Maria, pe Dumnezeu să-L naşti în tine.
Ca El şi ţie fericirea cea veşnică în altfel să ţi-o dea.

Bock arată de asemenea, după Steiner, rolul capital al Mariei în prima din minunile sale sau semnele lui Iisus, „minunea Soarelui" de la nunta din Cana, când apa s-a transformat în vin, prevestind Eucharistia. După Steiner, această minune „îşi trage seva dintr-un misteriu care opera între sufletul lui Iisus şi mama sa. La nuntă, li s-a terminat vinul. Maria îi cere ajutor lui Iisus, dar, în aparenţă, Iisus îşi

refuză mama, spunând: „Femeie, ce treabă am eu cu tine”. Aceste cuvinte sunt prost traduse. Nu există intenţia de refuz. Ele sunt o formulă din Misterii şi, de fapt, ar trebui traduse: „Ce lucrează şi se ţese între noi?” E pentru prima dată când ei s-au întâlnit de la conversaţia care îi transformase pe amândoi. Acum Maria poartă „sufletul de Fecioară-mamă a lumii”. La nuntă, ea îl revede pe Iisus – acum, purtătorul lui Christos. După cum spune Bock: „Două fiinţe exaltate se regăsesc pe Pământ. La acest moment al întâlnirii, între aceste două fiinţe transformate funcţiona ceva ce ar putea fi descris drept octava divină a relaţiei umane Mamă-Fiu. Prin lumina strălucitorae a fiinţei care o însufleţea, Maria a recunoscut intuitiv în Fiul ei cel complet schimbat, puterea entităţii Christos-Soare. Asta e ceea ce a provocat minunea de la Cana”.

De Rusalii, toţi discipolii – împreună cu Maria şi celelalte femei – s-au adunat în acelaşi loc. Tradiţia i-a făcut s-o înconjoare pe Maria într-un cerc. Ea era în mijlocul lor când s-a auzit un sunet puternic, ca de vijelie. O rază în flăcări a coborât asupra ei, răspândindu-se spre a-i lumina cu limbi de foc pe toţi cei de faţă. Ei se umplură de Sfântul Spirit şi începură să vorbească în limbi pe care le înţelegea fiecare ca şi cum ar fi fost propria sa limbă. De aceea, nu este de mirare că în Evul Mediu găsim reprezentări ale Sfintei Treimi, în care cea de-a treia entitate – Sfântul Spirit – este înfăţişată ca o femeie.

Maria a mai trăit mult după aceea – împreună cu ucenicul pe care Domnul îl iubea în casa lui din Efes. Ei aveau o comunitate, a cărei învăţătură (se spune) o putem găsi în marea scrisoare de iubire a lui Ioan (Eu Ioan). Când a murit Maria, s-a spus că ea s-a dus la culcare şi a fost preluată trupeşte de Ceruri. Înainte de toate Maria a fost importantă (şi mai este) în inima ei. Accentuarea şi

receptivitatea ei, umilinţa şi sărăcia, prezenţa ei radicală – toate se adaugă supremei virtuţi de dedicare a inimii pentru adevăr.

Noua Isis-Maria-Sophia

Formulat în modul cel mai succint posibil, pentru Rudolf Steiner Sophia înseamnă înţelepciune în toate manifestările ei – divină, cerească, cosmică, pământească. Din această perspectivă, înţelepciunea e pretutindeni. Ea este o realitate evolutivă care ne înconjoară şi ne pătrunde. Pentru a deveni într-adevăr conştienţi de realitate, trebuie să spunem că noi trăim, ne mişcăm şi fiinţa noastră este într-însa. În mod tradiţional, studierea acestei realităţi – calea şi modul de a cunoaşte înţelepciunea că noi suntem şi ce ne înconjoară – se numeşte *ştiinţă*. Ştiinţa, înaintea perioadei moderne a dualităţii, abstracţiei, obiectivării, manipulării şi controlului, i-a fost întotdeauna devotată marelui proiect de auto-cunoaştere, care este transformarea înţelepciunii în iubire. De aceea Steiner numeşte antroposofia „ştiinţa spirituală" şi în întreaga lui viaţă el a încercat să explice natura şi metodele acestei ştiinţe. De fapt, întreaga lui operă îi este dedicată acestui proiect. Dar cititorii şi auditorii săi – pentru că erau atât de total condiţionaţi, aşa cum mai suntem şi noi azi, de presupoziţiile materialist-mecaniciste ale lumii moderne – au avut mari dificultăţi în a-l înţelege. Uneori el vorbea mai esoteric pentru a încerca să exprime înţelesul lăuntric a ceea ce implica ştiinţa spirituală şi vorbea aproape glumind despre nevoia unui „nou mit Isis". Acest mit, sublinia el, nu era o abstracţie, ci o *realitate*. El spunea că în spatele sculpturii din lemn a lui Christos – Reprezentantul Omenirii (între Lucifer şi Ahriman, cele două entităţi ale

„răului"), aflate în Goetheanum, cartierul general al antroposofiei din Elveţia – mai era o figură, cea de-a patra, invizibilă, o fiinţă, Isis. De cele mai multe ori era invizibilă, dar uneori vizitatorii deosebit de intuitivi o zăreau. Ei vedeau că, de fapt, ea dormea, iar dedesubtul ei era inscripţia „Eu sunt omenirea. Eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul. Toţi muritorii ar trebui să-mi ridice vălul."

Fără a intra în detalii (textul se găseşte la pagina 193) putem spune că un nou Typhon, personificare a însuşi intelectului calculat, o înşală şi creează o pseudo-odraslă mecanică. Biata Isis! Pentru iluzia unui copil tot ce are este un simulacru de înţelepciune. Pe urmă observă – cu clarvedere – că ea tot mai are coarne de vacă, întocmai cum le avea în Egiptul antic. Clarvederea ei creşte. Prin ea, îi ordonă lui Typhon – sau, zic unii, lui Hermes – să îi aşeze pe cap o coroană. Din păcate, este doar o coroană din hârtie, acoperită cu scrieri ştiinţifice. Dar clarvederea ei continuă să crească şi cu ajutorul ei ea începe să înţeleagă sensul *Cuvântului*, sau al *Logos-ului*, cel al Sfântului Ioan din prologul Evangheliei sale. Şi, pe măsură ce începe să înţeleagă sensul Logosului, coroana ei de hârtie devine de aur. Abstracţia ştiinţifică devine o realitate vie. Sophia învie.

După cum spune Steiner în „Căutarea Noii Isis":

Isis-Sophia
Înţelepciunea lui Dumnezeu Lucifer a ucis-o.
Şi pe aripile forţelor cosmice
A dus-o departe în adâncurile spaţiului.
Christos-Voinţa
Care lucrează în noi
I-o va smulge lui Lucifer
Şi pe baza cunoaşterii spirituale
O va chema la o nouă viaţă în sufletele umane

Isis-Sophia
Înţelepciunea lui Dumnezeu.

O singură Feminitate

Lăsând la o parte chestiunea controversată privind existenţa istorică a unei culturi a Mariei-Mamă universală, care a precedat apariţia religiilor mai noi, „patriarhale", divinul feminin este prezent, în mod clar, pretutindeni în civilizaţiile premergătoare timpului nostru. Ea are multe nume – Inanna în Sumeria; Astarte la Hitiţi; Ishtar în Babilon; în Egipt (printre multe altele), Isis, Maat, Hathor, Nut şi Neita; în Grecia, Demeter, Persephone, Artemis, Athena, Hekate. Lista nu se termină — Sophia şi Maria sunt doar două nume în plus. Cu cât mai mult cauţi, cu atât mai multe zeiţe găseşti. Această confuzie aparent dezordonată, *nu* ar trebui să fie luată drept dovadă a politeismului – departe de asta. Aceste reprezentări – care, toate ar putea fi considerate aspecte ale Sophiei – înseamnă diferite stări ale aceluiaşi principiu primar, care acţionează conform fazelor succesive ale devenirii. „Există doar o singură feminitate, dar ea acţionează diferit în împrejurări diferite", după cum spune Schwaller de Lubicz.

Literatura înţelepciunii

În tradiţia iudeo-creştină, Sophia apare întâi în forma Hokhmah în aşa-zisele Cărţi post-exilice ale Înţelepciunii.

O găsim în Iov, Proverbe, Jesus Sirach şi în Înţelepciunea lui Solomon. Literatura este extraordinar de bogată, fiecare frază şi rând meritând meditaţia. În cea mai timpurie însemnare, Iov 28, găsim:

Dar unde poate fi găsită Înțelepciunea?
Unde este locul înțelegerii?
Nimeni nu-i poate stabili valoarea;
Nu poate fi găsită pe tărâmul celor vii.
Adâncul spune, „Nu se află în mine”.
Marea spune, „Eu nu o am”.
Nu poate fi schimbată pe aur;
Argintul nu-i poate plăti prețul...
De unde vine Înțelepciunea?
Unde este izvorul înțelegerii?
El este tăinuit de ochii tuturor celor vii.
Ascuns de păsările cerului...
Dumnezeu înțelege calea spre ea;
El cunoaște locul;
Căci el vede până la capătul pământului.
Observă tot ce este dincolo de ceruri.
Atunci când El a stabilit greutatea vânturilor,
A dat măsura apelor;
Când El a făcut o lege pentru ploaie
Și un curs al furtunilor,
Când El a văzut-o și a măsurat-o;
A slăvit-o și a căutat-o.
El i-a spus omului:
„Vezi! Teama de Domnul este Înțelepciune
Să te ferești de rău este înțelegere”.

Pentru Iov, Înțelepciunea vine de la Dumnezeu. Întipărită în creaţie, ea este limbajul ei — „«înțelesul» implantat de Dumnezeu în creaţie”. Totuşi, oamenii nu au încă o cale pentru a o înțelege. Ea nu este încă o persoană, o ființă. Înțelepciune este aici feminină doar pentru că Hokhmah este feminin.

Proverbe 8 prezintă un punct de vedere diferit. Acum, înţelepciunea se află pe pământ şi se adresează fiinţelor umane. Ea vrea ca ei s-o găsească şi s-o urmeze. În schimb, ea le promite perspicacitate, dreptate, adevăr, sfat, ingeniozitate, înţelegere, curaj şi virtute. „Înţelepciunea e mai bună decât rubinele/ Nici un fel de bunuri nu o poate egala." Pe urmă ea îşi prezintă pedigriul:

Domnul m-a creat la începutul vremii lui
Drept prima din operele lui cele mai vechi.
În trecutul îndepărtat am fost alcătuită
La începuturi, la originea pământului.
Încă nu era adâncime când am fost eu adusă pe lume
Nici izvoare bogate în apă.
Înainte să se înalţe munţii, înaintea dealurilor
m-am născut.
El nu făcuse încă pământul şi câmpiile
Sau primii bulgări de lut ai lumii.
Eram acolo când a El a creat cerurile,
Când a fixat orizontul deasupra adâncurilor,
Când a alcătuit cerurile de deasupra
Şi fântânile au ţâşnit la suprafaţă din adâncuri;
Când i-a stabilit mării limitele,
Astfel încât apele niciodată să nu-i încalce porunca;
Atunci când a pus temeliile pământului
Eu eram cu el, o confidentă,
Un izvor de încântare zilnică
Jucându-mă tot timpul în faţa lui
Jucându-mă în lumea lui locuită
Fiind încântată de omenire.

Această înţelepciune a fost creată înaintea Cerului şi a Pământului. Ea era de fapt însuşi începutul creaţiei lui

Dumnezeu: prima fiinţă creată, cea mai apropiată de el. Prezentă la creaţie, ea este fiica lui Dumnezeu, bucuria şi încântarea lui. Ea este prezenţa lui, mesagera lui în lume. Ea nu se joacă doar în faţa lui, ci şi printre noi, fiinţele umane de pe lume. Ea îşi găseşte încântarea şi cu noi. Spre deosebire de descrierea lui Iov, Înţelepciunea din Proverbe doreşte să fie recunoscută. Ea ne caută. Ea este revelaţia lui Dumnezeu pe Pământ, vorbind prin creaţie. A o găsi înseamnă viaţă, fiindcă ea este viaţă.

Ferice de cel care mă ascultă,
Venind zilnic, devreme la porţile mele,
Aşteptând în faţa uşilor mele.
Căci cel care mă găseşte pe mine găseşte viaţă
Şi obţine trecere din partea Domnului
Dar cel care nu mă are se distruge;
Toţi cei care mă urăsc iubesc moartea.

Jesus Sirach, redactat în ebraică în jurul anului 190 î.Ch. şi tradus în greacă prin 132 î.Ch., amplifică viziunea din Proverbe. Din nou Înţelepciunea vorbeşte la persoana întâi, explicând cum străbate toată creaţia. Ea povesteşte cum s-a ivit din gura Celui mai înalt învăluind Pământul ca o ceaţă, sălăşluind totuşi în ceruri şi urmându-şi cursul prin abis – plutind tot timpul deasupra Pământului şi a locuitorilor lui. Textul lasă să se înţeleagă că, deşi a început în Ceruri şi e prezentă pretutindeni, *Înţelepciunea îşi caută un lăcaş pe Pământ*. Dumnezeu, de fapt, îi comandă să-şi găsească un lăcaş pământesc. Ea se stabileşte în Israel, întâi în Tabernacol, apoi în Templu. În cursul acestui proces, ea se identifică cu şi se întrupează în Torah, legea lui Dumnezeu care exprimă legământul dintre Dumnezeu şi omenire.

În înţelepciunea lui Solomon, înţelepciunea a venit pe Pământ. Solomon însuşi vorbeşte despre înţelepciune: „Ce este înţelepciunea [*Sophia*] şi cum a luat ea fiinţă, vă voi spune". Dumnezeu este cel care îi revelează acestea lui Solomon. Dumnezeu şi *Sophia* lui sunt două feţe ale unei singure monede. Ceea ce le ţine laolaltă este Spiritul (*pneuma*) – „Spiritul înţelepciunii". Înţelepciunea este un spirit – „un spirit prietenos" – şi ea are un spirit. „În înţelepciune se află un spirit inteligent şi sfânt, unic în felul său şi totuşi alcătuit din multe părţi, subtil, liber, lucid." Sunt numite douăzeci şi una (3 x 7) de calităţi. Acest spirit este aproape considerat egal cu Dumnezeu – „căci Spiritul Domnului umple întreg pământul, iar ceea ce ţine toate lucrurile laolată ştie foarte bine tot ce se spune". În acest punct (7 : 25-28) este dată cea mai clară descriere a originii înţelepciunii în raport cu Dumnezeu.

Ca o pâclă fină se înalţă ea din puterea lui Dumnezeu,
O scurgere limpede din gloria Atotputernicului;
Astfel încât nimic murdar n-o poate pătrunde pe furiş.
Ea este raza care izvorăşte din lumina veşnică.
Oglinda perfectă a puterii active a lui Dumnezeu
Şi imaginea bunătăţii sale.
Ea este doar una, totuşi poate face orice;
Neschimbată ea însăşi, ea reînnoieşte toate lucrurile.
Generaţie după generaţie ea intră în sufletele sfinte
Şi le face prietene ale lui Dumnezeu şi ale profeţilor
Căci nimic nu-i este mai plăcut lui Dumnezeu
Decât persoana care face casă bună cu Înţelepciunea.

De asemenea, se spune că ea „şade lângă tronul lui Dumnezeu" şi „adaugă strălucire nobilei sale naşteri căci îi este dat să trăiască la Dumnezeu". Mai departe, ea este

„asistenta" lui Dumnezeu, iubita, chiar soţia lui. Şi Solomon o consideră soţia lui: „Înţelepciunea am iubit-o mult; am căutat-o pe când eram tânăr şi am tânjit să mi-o câştig drept mireasă; eram îndrăgostit de frumuseţea ei... Astfel am convins-o să vină cu mine acasă, să trăiască cu mine."

Grecia

În Grecia, atmosfera este în acelaşi timp similară, diferită şi, ca întotdeauna, ambiguă. Înţelepciunea este concordie divină şi armonie. În măsura în care fiinţele umane dobândesc înţelepciune, ele împărtăşesc plenitudinea divină. Să dobândească acest lucru este baza întregii credinţe şi dorinţa sinceră a filosofiului, care iubeşte înţelepciunea. Curaj, auto-control, temperanţă – aceste virtuţi sunt bune, pe cât se poate. Dar „singura valută pe care ar trebui toate schimbate este înţelepciunea". Înţelepciunea face virtutea posibilă. Din acest punct de vedere „înţelepciunea însăşi este un fel de *purificare*" care, pentru greci, era o purificare a trupului – de trup. Ca atare, într-un sens absolut, înţelepciunea nu este de găsit în această lume, motiv pentru care filosoful trebuie să practice moartea, după cum considera Socrate.

„Sigur sunt mulţi care au ales de bunăvoie să-şi urmeze iubiţii morţi şi soţiile şi fiii în lumea următoare, în speranţa de a vedea şi a întâlni acolo persoanele care l-au iubit. Dacă e aşa, un adevărat iubitor de înţelepciune care şi-a însuşit ferm aceeaşi convingere – că el nu va atinge niciodată înţelepciunea vrednică de acest nume nicăieri, decât în lumea următoare – ar fi el îndurerat de moarte? Nu va fi bucuros să purceadă în călătorie? Aşa trebuie să presupunem – adică, dacă el este un adevărat filosof, căci atunci el va avea convingerea fermă că nu va găsi niciodată

înţelepciunea în toată puritatea ei în vreun alt loc." (*Phaedon*)

Altundeva, Platon îi atribuie înţelepciunea – în sensul acelei „singure ştiinţe care, dacă i-ar fi luată omenirii, sau dacă n-ar fi apărut niciodată, fiinţele umane ar deveni creaturile cele mai nesăbuite" – lui Uranus, cerul, izvorul tuturor numerelor.

„Dacă noi ajungem la corecta lui contemplare, l-am putea numi Cosmos, Olympus sau Uranus, cum ne place. Haideţi să-l urmărim în cursul său, pe când se înstelează şi îşi roteşte stelele în cursurile lor în procesul creării, pentru noima anotimpurilor şi a hranei zilnice. Şi cu darul întregului şir de numere, el ne dă de asemenea restul înţelegerii şi toate celelalte lucruri bune. Dar este darul cel mai mare dintre toate, dacă acceptăm darul numărului, şi ne lăsăm minţile să se extindă asupra întregului circuit celest". (*Epinomis*)

Sophia în calitate de cer înstelat este, de fapt, o constantă – de la egipteanca Nut până la conferinţele lui Steiner despre „Noua Isis". Platon consideră această înţelepciune masculină – dar o asemenea alunecare de sex nu ar trebui să ne deranjeze. O anumită misoginie străbate întreaga noastră tradiţie.

Înaintea filosofiei (şi, de asemenea, după ea, căci zeii nu au „murit" până mult mai târziu) au fost zeiţele – Demeter, Persephone, Hera, Athena, Metis, Aphrodita, Artemis, Gaia, Rhea, Semale şi aşa mai departe. Dintre acestea, doar Metis („sfat înţelept") şi fecioara cu ochi de bufniţă Pallas Athena sunt în mod explicit asociate cu înţelepciunea. Deşi, după cum recunoştea Jung, toate sunt calităţi sufleteşti. Despre Demeter, Mama Pământ, şi Persephone, Steiner spune: „Cu aceste două nume, ajungem la ceea ce sunt de fapt două suflete în fiinţele

umane moderne – două suflete a căror uniune este săvârşită doar prin cele mai crunte încercări." Persephone, răpită de Hades, este moştenirea noastră străveche de clarvedere, încălcată de cunoaşterea modernă. Demeter este „stăpâna celor mai mari minuni ale naturii, o formă arhetipală care trimite înspre timpul când viaţa creierului uman nu era încă despărţită de viaţa trupească generală." Ea este „mama arhetipală a sufletului uman şi izvoarele roditoare ale naturii" din care ceea ce s-a născut stihinic devine Persephone în fiinţa umană.

Philo

Reunind filosofia greacă şi înţelepciunea biblică, Philo din Alexandria a scris comentarii filosofice despre Biblie. Acestea sunt pline de referinţe la Sophia. De exemplu, iat-o pe Sophia ca mireasă a lui Dumnezeu şi mamă a lumii: „Ar trebui să spunem drept şi fără îndoială că Arhitectul care a făcut acest univers era în acelaşi timp tată a ceea ce s-a născut astfel, în timp ce mama era cunoaşterea avută de creatorul ei. Cu această cunoaştere s-a unit Dumnezeu, deşi nu aşa cum o fac fiinţele umane, şi a zămislit fiinţa creată. Iar cunoaşterea, primind sămânţa divină şi după ce munca a fost consumată, s-a născut singurul fiu iubit care este perceput de simţuri, lumea pe care o vedem."

Pentru Philo, înţelepciunea este, înainte de toate, mediatorul, calea pe care Dumnezeu se apropie dinspre Cer înspre Pământ, purtând daruri de bunătate, virtute şi cunoaştere. El vorbeşte despre „înţelepciunea solidă şi indestructibilă a lui Dumnezeu, care îi hrăneşte, îi îngrijeşte şi îi înalţă până devin viguroşi pe toţi cei care tânjesc după subzistenţa nepieritoare." Ea este „mama tuturor celor de pe lume, oferindu-le odraslelor ei, de

îndată ce s-au născut, hrana de care au nevoie din proprii ei sâni." Altundeva, Philo se joacă cu genul Sophiei. Deşi ea este feminină în relaţia ei cu Dumnezeu, prin activitatea ei în lume ea este mai degrabă masculină. „Să nu îi acordăm atenţie discrepanţei dintre genurile cuvintelor", conchide el, „şi să spunem că fiica lui Dumnezeu, chiar înţelepciunea, nu este doar masculină, ci şi tată, semănând şi zămislind în suflete aptitudinea de a învăţa, disciplina, cunoaşterea, simţul raţiunii". Cu alte cuvinte, deşi feminină, Sophia nu este în nici un caz pasivă!

Creştinism şi Gnosis

În centrul creştinismului se află două fiinţe: fiinţa lui Christos care a pătruns în lumea noastră şi a întors creaţia pe dos, şi fiinţa Mariei – căci Christos a putut pătrunde în această lume doar prin existenţa lui Iisus-şi-a-Mariei. Prezenţa lui Christos, care a intrat prin Isus-şi-Maria, înseamnă — pentru creştini — că natura omenească şi natura divină, Dumnezeu şi cosmosul, nu mai sunt două, ci una. Unindu-se cu natura umană, Dumnezeu a intrat în lumea pământească, evolutivă. Logosul s-a făcut carne, însă nu doar Logosul. După cum au recunoscut Părinţii de odinioară ai Creştinismului, Entităţile Treimii – Tatăl, Fiul şi Sfântul Spirit – deşi distincte, sunt indivizibile. Nu pot fi separate. Prin Încarnarea Fiului, întreaga Divinitate a intrat în fluxul evoluţiei lumii. Drept rezultat, nu mai există nici un transcendent în afară. Transcendentul este în *această* lume. Nu mai trebuie căutate cauze sau explicaţii în afara experienţei. Nu există dincolo. Fiecare lucru din experienţa noastră se poate deschide înspre o adâncime şi o înălţime infinite. Universul s-a întors pe dos. Din acest

motiv numeşte Rudolf Steiner, în mod repetat, „Misteriul de pe Golgotha" un eveniment cosmic, universal.

Când au avut loc evenimentele încarnării, puţină lume le-a observat în afara cercurilor restrânse ale discipolilor, femeilor şi prietenilor din jurul lui Christos. Încă şi mai puţini au înţeles. Primii oameni care au încercat să înţeleagă semnificaţia a ceea ce se întâmplase pornind de la propria lor experienţă spirituală au fost gnosticii de odinioară, ca Valentinus. În acest proces, ei au întâlnit-o şi au numit-o pe Sophia pentru prima dată, căci ei vedeau creaţia şi mântuirea drept drama lui Christos şi a Sophiei.

Primul cuplu, incomprehensibila Adâncime şi inefabila Linişte, a creat prima sămânţă, din care s-a înălţat prima pereche, Conştiinţa şi Adevărul. Din acestea au izvorât alţi Eoni – Raţiunea şi Viaţa, Anthropos şi Comunitatea, şi aşa mai departe în jos – mereu în perechi. Ultima sosită, fără pereche, a fost Sophia, cea mai tânără dintre Eoni. Ca şi ceilalţi Eoni, Sophia s-a bucurat de deplinătatea întregii vieţi. Dar s-a simţit prea departe de Izvor. Impetuoasă şi nerăbdătoare, pasiunea ei o domina. Refuzând să aştepte să-l cunoască pe Cel Unul inefabil de la care se trăgea, ea s-a repezit înainte. Atunci i s-au întâmplat multe, multe aventuri şi poate că şi-ar fi atins ţelul, dar l-a întâlnit pe *Horos* (limitarea), care a separat-o de pasiunea ei – divizând-o – şi a exilat această pasiune (numită acum „Achamoth" sau Sophia Posomorâta) din lumea spirituală. Eliminată din lumea spirituală, Sophia l-a adus pe lume pe Iisus, ca o amintire a ei. Dar el nu a vrut să rămână cu ea. El s-a întors la lumea spirituală. Aceasta s-a întâmplat înaintea creaţiei sau a Căderii, aşa cum o ştim.

Lăsată singură, dată afară, Achamoth-Sophia suferea de frică, disperare, pasiune şi ignoranţă. Suferinţa ei nu a rămas fără rezultate. Ea a produs o lume falsă, stranie,

pipernicită, care prin materie, suflet şi spirit o imitau pe cea a Adevărului. După cum spune Valentinus, „Ignoranţa Tatălui a cauzat suferinţă şi teroare. Iar suferinţa şi teroarea au devenit dense precum o ceaţă, astfel încât nimeni nu putea să vadă. Din acest motiv eroarea a prins putere; ea şi-a alcătuit propria înfăţişare... S-a apucat să facă o creatură, pregătind din toate puterile frumuseţea ca substitut pentru adevăr."

Între timp sus, Sophia cerească, împreună cu Iisus şi toţi Eonii, priveau în jos cu milă, tristeţe şi compasiune cum Sophia inferioară, născută din pasiune, trudea în ignoranţă, suferinţă şi chin. În cele din urmă, în ultima clipă, ei au hotărât s-o ajute. Ei l-au trimis pe mirele ceresc, Christos, „o fiinţă de o frumuseţe perfectă, însăşi steaua lumii spirituale, fructul ei perfect", în lumea pe care o făcuse ea.

De la gnostici, noi aflăm că Sophia este triplă. Întâi, ea este prezentă cu Dumnezeu înaintea creaţiei. Într-un sens, ea este însăşi creaţia ne-creată în Dumnezeu. În al doilea rând, ea ajută creaţia – acesta este punctul de vedere gnostic – şi cade parţial odată cu ea, astfel încât suferinţa lumii, pe când este izgonită din Paradis şi se prăbuşeşte tot mai departe şi mai departe de participarea directă la înţelepciunea divină, este suferinţa Sophiei înseşi. În sfârşit, Sophia este reînnoită, mântuită. Avându-şi rădăcinile în şi reunită cu divinul, ca izvor al relaţiei divin-uman, Sophia lucrează acum la noua creaţie în timp. Ea este Noul Ierusalim, un nou Cer şi un nou Pământ – în acelaşi timp cel pre-existent şi etern şi construit în timp. Aceste trei însuşiri, care sunt una, devin una prin colaborarea lui Christos şi a Sophiei.

Aceste imagini diferite ale Sophiei ne arată cât este de important să n-o literaturalizăm. Trebuie să începem s-o

înţelegem pe Sophia – Înţelepciune ca pe o activitate pe care putem s-o personificăm şi la care putem participa. Imaginea care a condus la aceasta printre creştini a fost întotdeauna Maria. Dar pe această Marie trebuie s-o înţelegem nu numai ca Fecioara Maria a lui Iisus Christos, transparentă pentru Sfântul Spirit, ci coextensivă atât cu natura trupească umană a lui Iisus, cât şi cu trupul lui Christos. Trupul lui Christos este acel trup invizibil clădit din membrii săi prin iubirea lor – adică de toţi cei care merg pe calea iubirii de la Sophia-Maria-Iisus. Este solidaritatea întrepătrunsă, interconectată a iubirii, care nu este vreo instituţie politică, ci este coextensivă cu însuşi universul.

Evul Mediu şi După

Evul Mediu a fost un punct de cotitură în evoluţia Sophiei. A fost momentul „descoperirii individului", marcând deschiderea unui nou fel de interioritate umană – de la descoperirea lui Abélard a vocii interioare a responsabilităţii morale până la desfăşurarea maiestuoasă a personalităţii în gândire pură a lui Thomas d'Aquino. A fost şi vremea marilor cicluri ale Graalului, precum *Povestea lui Flor şi Blanchflor* şi *Le Roman de la Rose* – toate „Sophianice" în esenţa lor. Mai presus de acestea şi reunindu-le pe toate, a fost ivirea clară a divinului feminin – marcat de apariţia unei noi devoţiuni faţă de Maria şi umanitatea lui Iisus. Ca un ecou la acestea, la Şcoala de la Chartres, platonicienii hermetici căutau să redeschidă Cartea Naturii şi să creeze o nouă ştiinţă sacră a Zeiţei *Natura*. Era şi vremea primelor traduceri ale textelor alchimiste din arabă şi latină – alchimia fiind „ştiinţa Sophianică" *par excellence* – şi a cărţii *Bahir* şi a

compilaţiei *Zoharului* a lui Moses de Leon, lucrări revoluţionare ale *Kabbalei* Evreilor, făcută în sudul Franţei. Acestea au prezentat figura lui *Shekinah*, prezenţa feminină a lui Dumnezeu.

Cartea *Bahir*, care îşi ia numele după Iov, 37,21 – „Dar acum nu se [mai] vede lumina, ea străluceşte [*bahir hu'*] în ceruri" – prezintă un Dumnezeu dinamic, în evoluţie, desfăşurându-se în creaţie într-o serie de posibilităţi sau emanaţii numite „*Sefirot*". Există zece din acestea, dintre care cea de-a zece este Shekinah. Ea este vasul în care se scurg toate celelalte şi în acelaşi timp „inima" lui Dumnezeu, cu acces direct înspre cele treizeci şi două de căi ascunse ale înţelepciunii prin care a fost creată lumea. O piatră preţioasă, pe care Dumnezeu o iubeşte mai mult decât pe „regii" săi, ea ne-ar putea aminti de piatra din cununa lui Lucifer care a devenit piatra Graalului în *Parzival*-ul lui Wolfram von Eschenbach. Joasă sau „imanentă", Shekinah este conectată şi la izvorul cel mai înalt şi cel mai transcendent. Ca şi Sophia: „Există o Shekinah dedesubt, aşa cum există o Shekinah deasupra". Ea îi predă puterile divine acestei lumi, în timp ce le şi conduce de sus. Astfel ea este descrisă drept „unită şi totuşi despărţită". Mai presus de toate, ca şi Maria, ea este mediatoarea între Cer şi Pământ. Ca atare, ea este întruparea lui Dumnezeu însuşi în lume. Căutând o origine pentru Shekinah, care nu este pe deplin predictibilă prin gândirea iudaică anterioară despre acest subiect, învăţatul Peter Shäfer trimite la teologia Mariană în plină dezvoltare în acea perioadă. Maria era şi ea de deasupra şi de jos. Identificată cu înţelepciunea, „prima născută a întregii creaţii", ea s-a născut pe Pământ pentru a-i da naştere lui Iisus, dar a fost înălţată la Ceruri. Ea era atât umană, cât şi deificată. Ea este simultan fiica, mama şi mireasa lui

Dumnezeu. Ca şi Shekinah, Maria este marea mediatoare şi co-mântuitoare — în Hildegard, ea este chiar *Salvatrix*, salvatoarea feminină.

O Salvatrix,
Tu care ai purtat noua lumină
Pentru omenire,
Adună membrii Fiului tău
Într-o armonie celestă.

Maria este noua Evă; cerul cu toţi îngerii şi Pământul cu toate creaturile sale se rotesc în jurul ei, aşa cum Sefiroţii se rotesc în jurul lui Shekinah.

În acelaşi timp cu acestea se desfăşurau mai multe evenimente teologice, misticii-femei din comunitatea Beguinelor şi în noile „şcoli ale iubirii" cisterciene iniţiau o nouă cale spirituală, non-dualistică, care reunea şi ea Cerul şi Pământul. Între timp, mai la sud, în Languedoc şi Provence, Trubadurii şi Catharii sintetizau învăţăturile creştină, ismailită, manicheeană şi sufismul pentru a crea o cultură nouă, autohtonă, feminină a iubirii pentru a transforma lumea în sufletul uman. La baza tuturor acestora stătea o nouă înţelegere a centralităţii *inimii, a sufletului purificat* şi a *femininului* (trei aspecte ale unei singure realităţi) – şi, de asemenea, a unităţii sufletului individual şi a sufletului lumii, *Anima Mundi*. Ţelul era de a deveni una cu inima lumii, inima divin-umană a lui Iisus Christos deschisă *în*lume prin lancea lui Longinus spre a deveni o fântână de apă vie de dragul transformării lumii. Din această inimă deschisă, lovită de la facerea lumii, curgea apă şi sânge peste şi în Pământ, pătrunzându-l, umplându-l de spiritul iubirii creative, înnobilându-l drept inima crescândă a creaţiei. Aşa cum e invocată de mistici,

această „inimă” nu este locată pur şi simplu. Ea nu este un obiect ca să fie locată oriunde, înlăuntrul sau în afara corpului. Mai degrabă, centrul tuturor acestor lucruri este activitatea: centrul potenţial al oricărei percepţii, punctul de sprijin magic al fiecărei minuni. Este realizarea lui Christos în toate lucrurile: Maria face acest lucru posibil.

Hildegard din Bingen (n. 1098) ne dă un alt indiciu. Pentru Hildegard, Sophia, pe care ea o numeşte fie *Sapientia* (Înţelepciunea), fie *Caritas* (Iubirea), este realitatea – cleiul cosmic – care armonizează şi conectează multe lucruri pe care de obicei noi le ţinem separate. Ea este legătura vie dintre creator şi creaţie, Dumnezeu şi Cosmos. Prin perpetua ei mediere divinul se manifestă şi poate fi cunoscut. Această Sophia trăieşte în întâlnirea lui Dumnezeu cu creaţia. Ea este acolo unde Dumnezeu se apleacă înspre omenire şi omenirea aspiră la Dumnezeu. Ca o însoţitoare cosmogonică, jucăuşă a Creatorului, Sophia face posibilă nu numai creaţia însăşi, ci şi încarnarea acestei creaţii în timp. Aceasta este mântuirea sau noua creaţie în şi prin Christos, care pentru Hildegard este centrul şi cauza a toate, evenimentul pentru care a fost făcută lumea. O femeie, Maria, a îndeplinit noua creaţie care este tripla uniune a divinităţii, omenirii şi a Pământului. Femeia, femininul este mijlocul devenirii lui Dumnezeu în întregime. Iar aceasta înseamnă că femininul – Sophia: Înţelepciune şi Iubire – nu este limitat doar la Maria. El se extinde întâi, la Iisus, la Umanitatea lui Christos – „Iisus, mama noastră” –, iar apoi, prin extensie, la „Biserică”, omenire, Pământ – care suntem noi, ceea ce este, la rândul său, una cu însuşi Cosmosul. Iisus, purtătorul crucificat al lui Christos, omenire, materie, Pământul, Cosmosul este Sophia, locul unde trebuie să vină să locuiască inima lui Christos. Inimile lui Iisus şi a Mariei

sunt o singură inimă – inima Sophiei. Ele sunt inima sau centrul Cosmosului însuşi, precum şi centrul persoanei. Convingerea cea mai limpede printre adepţii din secolele XII-XIII a fost că o asemenea inimă ar putea fi creată prin purificarea şi transformarea radicală a sufletului. Astfel – după ce au pregătit casa – puteau adăposti oaspeţii divini, adăpostirea lui Christos şi harul Sfântului Spirit. La cel mai înalt nivel s-a înţeles că această lucrare lăuntrică era o favoare făcută posibilă de Maria-Sophia, cea de-a doua Eva, care a reînnoit calificarea omenirii de a-şi asuma propria funcţie „adamică" sau cosmogonică. Odată ce sufletul a fost purificat şi reunit cu Sophia – era Sophia sau Înţelepciunea şi Iubirea –, sufletul a fost desăvârşit în cele trei domenii care sunt, în mod tradiţional, perfecţiunea stării umane – spirit, trup şi suflet sau Cer, Pământ şi sfera sublunară dintre ele.

În perioada Renaşterii, această mişcare a inimii lăuntrice s-a intensificat. Pentru Jacob Boehme, de exemplu Dumnezeu – pe care îl numeşte *Ungrund*, realitatea fundamentală – este întunecat. El eludează cunoaşterea. Viziunea lui este antropologică. Tot ce ştim în această întuneciume este – şi este în – lumina Sophiei. Sophia este „întreaga persoană" pură, castă, integrală. Prin Cădere, noi ne-am pierdut puritatea şi virginitatea. Sophia şi-a luat zborul înspre Ceruri, în timp ce pe Pământ s-a ridicat Eva. Prin urmare, orice viaţă omenească tânjeşte după Sophia cea pierdută – ea care este înlăuntrul nostru ca fundament al nostru şi în aceeaşi măsură încă străluceşte în Ceruri. „Înţelepciunea lui Dumnezeu este o eternă Virgină, nu o femelă, ci castitate şi puritate fără pată, şi reprezintă o imagine a lui Dumnezeu, ca o imagine în forma Treimii". Şi apoi: „Fecioara Înţelepciunii lui Dumnezeu, pe care Dumnezeu Tatăl a vorbit-o prin Cuvânt, este spiritul

elementului pur, şi de aceea este numită Fecioara pentru că este atât de castă şi nu generează nimic. Aşa cum spiritul înflăcărat din corpul nostru nu generează nimic, ci dezleagă toate secretele... aşa şi aici înţelepciunea (sau Fecioara) lui Dumnezeu deschide toate minunile elementului sacru, pentru că acolo sunt esenţele în care răsar fructele Paradisului". Elementul pur este *barmherzigkeit*, căldura inimii. Acest element îi permite lui Dumnezeu să se cunoască pe sine prin noi.

Boehme a iniţiat o nouă cale a spiritualităţii creştine. Pe urmele lui s-a ridicat o şcoală dispersată de mistici Sophianici, dar persistentă şi larg răspândită, formând mici comunităţi de „cercetători" care căutau să realizeze calea sufletului cognitiv al Sophiei. În această şcoală, care se poate spune că a culminat în epoca Romantismului, a studiat şi Steiner. Steiner avea cunoştinţă despre şcoala rusească de Sophiologie, trăgându-se iniţial de la Vladimir Soloviov, pe a cărui filosofic a descris-o o dată Steiner drept Antroposofie fără nume. Soloviov vorbeşte despre o dublă unitate în integritatea fiinţei divine: „unitatea actantă sau productivă a creativităţii lumii şi unitatea produsă sau actualizată". El le aseamănă pe acestea cu sufletul şi trupul. Pe prima o numeşte Christos; pe a doua, unitata produsă, el îi dă numele mistic Sophia, care, zice el, este principiul umanităţii. Astfel, „Sophia este umanitatea ideală sau perfectă, etern conţinută în fiinţa divină integrală, sau Christos". El continuă:

„Această cea de-a doua, unitatea produsă – în contrast cu unitatea primordială a Logosului divin – este, după cum ştim, sufletul lumii sau umanitatea ideală (Sophia), care conţine înlăuntrul său şi reuneşte cu sine toate entităţile vii particulare, sau sufletele. Ca realizare a principiului divin, imaginea şi asemănarea ei, omenirea arhetipală sau sufletul

lumii este atât una, cât şi toate. Sufletul lumii ocupă o poziţie intermediară între multiplicitatea entităţilor vii, care constituie adevăratul conţinut al vieţii sale, şi unitatea absolută a Divinităţii, care este principiul ideal şi norma vieţii sale. Ca ţintă vie sau sufletul tuturor creaturilor şi adevărata formă a Divinităţii, subiectul existent al fiinţei create şi obiectul existent al acţiunii divine, făcând parte din unitatea lui Dumnezeu şi în acelaşi timp îmbrăţişând întreaga multiplicitate a sufletelor vii, neamul omenesc, sau sufletul lumii, este o fiinţă dual㠂. Conţinând într-însul atât principiul divin, cât şi fiinţa creată, sufletul lumii nu este determinat exclusiv nici de unul, nici de celălalt, şi de aceea rămâne liber. Principiul divin, care este prezent în sufletul lumii, îl eliberează pe acesta de natura sa creată, în timp ce, la rândul ei, această natură îl eliberează în ceea ce priveşte Divinitatea. Îmbrăţişând toate entităţile vii (sufletele) şi, în ele, toate ideile, sufletul lumii nu este legat exclusiv de niciuna dintre ele, este liber de toate acestea. Totuşi, de vreme ce el este centrul imediat şi unitatea reală a tuturor acestor entităţi, sufletul lumii primeşte în individualitatea lor independenţă faţă de principiul divin şi posibilitatea de a acţiona asupra acestuia din urmă drept subiect liber. În măsura în care primeşte în sine Logosul divin şi este determinat de Logosul divin, sufletul lumii este umanitate, umanitatea divină a lui Christos, trupul lui Christos, Sophia. Primind principiul unic divin şi reunind în cadrul acestei unităţi întreaga multiplicitate a entităţilor, sufletul lumii îi dă prin aceasta principiului divin o realizare completă, adevărată, întreagă. Prin sufletul lumii, Dumnezeu se manifestă ca forţa vie, activă în toată creaţia, ca Sfântul Spirit. Cu alte cuvinte, fiind determinat sau format de Logosul divin, sufletul lumii face ca Sfântul Spirit să poată să se actualizeze în tot, pentru că ceea

ce este dezvăluit în lumina Logosului în forme ideale este actualizat de Sfântul Spirit într-o acţiune reală".

Nu există vreo descriere filosofică mai bună a antroposofiei.

Alte curente

Trebuie menţionată şi teosofia, care era contextul imediat la începuturile profesoratului lui Steiner. Ca şi în antroposofie, Sophia se află în centrul neconsacrat al teosofiei. Prima lucrare – Rosicruciană – a doamnei Blavatsky era, în fond, intitulată *Isis Dezvăluită*. Pentru HBP, Isis (care este Sophia) înseamnă „Inteligenţă Divină". Ea mai este cunoscută şi drept „Sufletul Archaeal", „arhitecta primară" sau Sfântul Spirit. În *Doctrina Secretă*, citim că „zeii mai mari ai Antichităţii – *logoi* – erau cu toţii la origine" fiii Mamei. Zeitatea originală era feminină! Blavatsky scrie: „Sophia gnostică, «Înţelepciunea» care este «Mama» lui Ogdoad [ceilalţi zei]... este Sfântul Duh şi creatoarea tuturor, în toate sistemele antice. «Tatăl» este o invenţie mult mai târzie. Logosul manifestat cel mai de timpuriu era peste tot feminin – mama celor şapte puteri planetare". Cât despte Sophia-Achamod, ea este izvorul „principiului spiritual" în fiinţele umane.

Anna Bonus Kingsford, adversara lui Blavatsky şi clarvăzătore creştină esoterică, relatează un punct de vedere similar în *Calea Perfectă*:

„Ca Substanţă Vie, Dumnezeu este Unul. Ca Viaţă şi Substanţă, Dumnezeu este dublu. El este Viaţa, iar Ea este Substanţa... Ca Substanţă originală, substanţa tuturor celorlalte substanţe, Ea este la baza tuturor lucrurilor care sunt făcute; şi, ca viaţă şi spirit, este interioară, mistică, spirituală şi discernabilă doar când e în acţiune. În ne-

manifestare, Ea este marele Adânc, sau Ocean, sau Nemărginire, Principiu sau Arche, Sophia cerească sau Înţelepciunea care înconjoară şi îmbrăţişează toate lucrurile; căreia îi aparţin dimensiunea, forma şi aparenţa; al cărei văl este fluidul astral, şi care este ea însăşi substanţa tuturor sufletelor.

În planul manifestării, ca Suflet macrocosmic şi microcosmic, ea apare ca fiica, mama şi soţia lui Dumnezeu. Exhibând într-o umanitate perfectă deplinătatea vieţii pe care a primit-o de la Dumnezeu, ea este mistic denumită Binecuvântata Fecioară Maria... Ca Venus... ea corespunde spiritului poveţei... Ea este descrisă ca Aphrodita... Ea apare ca Sodiul din sare... Ca Pallas sau Minerva ea este «Doamna Noastră a Izbânzilor»... Ca Isis sau Artemisa, ea este înainte de toate iniţiatorul şi Fecioara îmbrăcată în alb, stând pe Lună şi guvernând apele... În Macrocosmos, Ea este începutul sau înţelepciunea prin care Dumnezeu face Cerurile şi Pământul."

În „Mahatma, scrisori către A.P. Sinnett", chiar şi în Mahatma M. şi K.H. sunt exprimate aceleaşi păreri:

„Poate foarte bine geometrul S.R. [Societăţii Regale] să nu ştie că absurditatea aparentă a încercării de a afla cvadratura cercului acoperă un mister inefabil... Pentru multe asemenea minţi metafizice ar fi mai mult decât inutil să divulge faptul că Cercul Nemanifestat – *Tatăl* sau Viaţa Absolută – este non-existent în afara Triunghiului şi a Pătratului Perfect, şi se manifestă doar în Fiu; şi că doar atunci când se inversează acţiunea şi se întoarce la starea absolută de Unitate, iar pătratul se întinde din nou în cerc, atunci «Fiul se întoarce la sânul Tatălui». Acolo rămâne până e rechemat de Mama lui, «Marea Profunzime», să se manifeste ca o *triadă* – Fiul care întruchipează Esenţa Tatălui şi a Mamei – Substanţa activă, *Prakriti*, în condiţia ei

diferenţiată: «Mama mea (Sophia, Înţelepciunea manifestă) – m-a luat», spune Iisus într-un tratat gnostic; şi le cere discipolilor săi să zăbovească *până el se întoarce*."

Nu este o coincidenţă că asta se întâmpla în timpul mişcării femeilor şi tot ce a atras ea după sine şi, de asemenea, a apariţiilor Fecioarei Maria. Aceste apariţii, care au început cu Catherine Labouré pe rue du Bac la Paris în 1830, au ajuns să fie de acum frecvente în toată lumea şi apocaliptice. Anunţând o nouă epocă – a cărei realizare depinde de întoarcerea la legea spirituală universală a rugăciunii, iubirii şi sacrificiului –, Maria vine ca mamă a întregii omeniri şi fiinţa cea mai apropiată de Christos, şi le vorbeşte copiilor ei pământeşti ca o mamă care suferă. Inima ei plânge pentru sufletele noastre omeneşti şi situaţia noastră grea. Mediatoare vindecătoare, alinătoare, regină, exemplară şi învăţătoare, ea cheamă la o nouă naştere a lui Christos în umanitate şi pe Pământ. Întâi, rugăciune; apoi, iubire şi o inimă deschisă. Înainte de toate, ea îndeamnă la pace şi unitate a tuturor prin împăcare şi iertare reciprocă. Mesajele descumpănesc prin simplitate şi caracter repetitiv: rugaţi-vă, rugaţi-vă, rugaţi-vă; iubiţi, iubiţi, iubiţi; deschideţi-vă inimile; rugaţi-vă cu inima; curăţaţi-vă inimile; postiţi şi rugaţi-vă cu inimile; deschideţi-vă inimile pentru Spirit. Mai specific: „Fiecare copil al lui Dumnezeu trebuie să caute împăcarea cu toate celelalte persoane imediat din iubire pentru Dumnezeu". Şi, din nou: „Eu vă invit să vă rugaţi din inimă. Dacă vă rugaţi din inimă, dragi copii, inimile reci ca gheaţa ale fraţilor voştri se vor topi şi orice barieră va dispărea". Şi iar, încă şi mai specific: „Vă chem să vă iubiţi aproapele, să-i iubiţi pe cei de la care vine răul înspre voi."

Primatul cunoaşterii

Pentru Steiner, cunoaşterea primează. Sophia este o fiinţă. *O fiinţă este conştientă*, un mod de a cunoaşte. Atunci Sophia este „Sophia conştientă". Ceea ce am pierdut noi şi trebuie să regăsim este Sophia conştientă. Plini de Christos, de veneraţie faţă de Christos, noi trebuie să pornim în căutarea mamei lui, Isis-Sophia. În mod ciudat, nu că noi n-am şti unde este – ea este acolo, în stele, ea străluceşte în Cosmos, ea înconjoară Pământul cu o aură de frumuseţe. Dar noi nu ştim *cum s-o vedem*. Ea trebuie să fie văzută şi cunoscută dinăuntru. Iar pentru asta noi avem nevoie de puterea-Isis – puterea-Sophia – a lui Christos. După cum spune Steiner „Nu Christos ne lipseşte, ci cunoaşterea şi înţelepciunea lui Isis-Sophia lui Christos". În acelaşi timp, în mod straniu: „*Ceea ce am pierdut este cunoaşterea, intuiţia lui Iisus Christos. Este ceea ce trebuie să regăsim, cu ajutorul forţei lui Iisus Christos din noi*". Iisus Christos şi mama lui Isis-Maria-Sophia sunt interdependenţi. Ei merg împreună; nu-l poţi întâlni pe unul fără celălalt. Pentru Steiner, depinde mult de aducerea lor laolaltă – poate mai mult decât ne putem imagina. Fără Sophia noi nu putem să-l cunoaştem pe Christos „etericul" cel înălţat. Steiner spune: „Christos va apărea sub formă spirituală în cursul secolului XX nu pur şi simplu fiindcă se întâmplă ceva în afară, ci în măsura în care noi găsim puterea reprezentată de sfânta Sophia.

Iată patru meditaţii date de Rudolf Steiner:

1
Înţelepciune în Spirit Iubire în Suflet Putere în Voinţă: Ele mă conduc Ele mă ţin, Am încredere în ele Mă ofer lor
2
Muncind – în iubire Prinzând viaţă – din putere Născuind – în Înţelepciune Eu îmi împlinesc Eul (Christos).
3
Pe crucea Corpului Lumii Sufletul Lumii se revelă: Trăind în cinci curenţi strălucitori Prin Înţelepciune Iubire Putere a Voinţei Simţ a tot Şi simţ al Eului Ea găseşte În sine Spiritul Lumii.
4

În sfârşit, Steiner a emis o serie de meditaţii în jurul lui „Eu sunt", „Aceasta crede", „Ea simte", „El vrea". În timpul primei, în linii mari, îţi concentrezi atenţia în zona celui de „al treilea ochi", în timpul celei de-a doua, te concentrezi într-un punct în spatele laringelui. În timpul celei de-a treia, concentrarea este focalizată pe cele două braţe şi mâini. În timpul celei de-a patra, te concentrezi asupra întregului sine trupesc. Acesta este o „gândire universală cosmică". *Ea* este „Sufletul Cosmic". *El* este Dumnezeu „în a cărui voinţă noi ne punem întreaga fiinţă".

BIBLIOGRAFIE ŞI LECTURI SUPLIMENTARE

Allen, Paul, *Vladimir Soloviev: Russian Mystic* (Vladimir Soloviov: Mistica rusă), Blauvelt, NY: SteinerBooks, 1978.

Bock, Emil, *The Childhood of Jesus* (Copilăria şi tinereţea lui Iisus), Edinburgh: Floris Books, 1997.

Bock, Emil, *The Three Years* (Cei trei ani), Edinburgh: Floris Books, 1987.

Bulgakov, Sergej, *Sophia, The Wisdom of God* (Sofia, înţelepciunea lui Dumnezeu), Hudson, NY: Lindsfarne Press, 1993.

Florensky, Pavel, *The Pilar and Foundation of the Truth* (Pilonul şi fundaţia Adevărului), Princeton: Princeton University Press, 1997.

Godwin, Joscelyn, *The Theosophical Enlightenment* (Iluminarea teosofică), Albany: SUNY Press, 1944.

Matthews, Caitlin, *Sophia, Goddess of Wisdom* (Sophia, zeiţa înţelepciunii), London: Mandala/HarperCollins, 1991.

MacDermott, Violet, *The Fall of Sophia: A Gnostic Text on the Redemption of Universal* (Căderea Sophiei: Un text

gnostic despre mântuirea universală), Great Barrington, MA: Lindisfarne Books, 2001.

Newman, Barbara, *Sister of Wisdom: St. Hildegard's Theology of the Feminine* (Sora înţelepciunii: Teologia Sf. Hildegard a Femininului), Berkeley: University of California Press, 1987.

Newman, Barbara, *Saint Hildegard of Bingen: Symposia* (Sfânta Hildegard din Bingen:), Ithaca: Cornell Univ. Press, 1988. Traducere.

Prokofieff, Sergej O., *Eternal Individuality: Towards a Karmic Biography of Novalis* (Individualitate eternă: Spre o biografie karmică a lui Novalis), London: Temple Lodge, 1992.

Prokofieff, Sergej O., *The Twelwe Holy Night and the Spiritual Hierarchies* (Cele douăsprezece Nopţi Sfinte şi Ierarhiile Spirituale), London: Temple Lodge, 1990.

Prokofieff, Sergej O., *The Spiritual Streams of Eastern Europee and the Future Mysteries of the Holy Grail* (Curentele spirituale ale Europei Răsăritene şi Misteriile viitoare ale Sfântului Graal), London: Temple Lodge, 1993.

Schipflinger, Thomas, *Sophia-Maria: A Holistic Vision of Creation* (Sophia-Maria: O viziune holistică despre Creaţie), York Beach, ME: Samuel Weiser, 1998.

Schafer, Peter, Mirror of His Beauty: *Feminine Images of God from the Bible to the Early Kabbalah* (Oglinda frumuseţii sale: Imagini feminine ale lui Dumnezeu de la Biblie la Kabbalele timpurii), Princeton: Princeton University Press, 2002.

Schwaller de Lubicz, R.A., *The Temple of Man: Apet of the South at Luxor* (Templul omului... de la Luxor), Rochester, VT: Inner Traditions International, 1998.

Soloviov, Vladimir, *Lectures on Divine Humanity* (Conferinţe despre Umanitatea Divină), Hudson, NY: Lindisfarne Press, 1995.

Versluis, Arthur, *Theosophia: Hidden Dimensions of Christianity* (Theosofia: Dimensiuni ascunse ale Creştinismului), Hudson, NY: Lindisfarne Press, 1994.

Versluis, Arthur, *Wisdom's Children: A Christian Esoteric Tradition* (Copiii înţelepciunii: O tradiţie creştină esoterică), Albany: SUNY Press, 1999.

Versluis, Arthur, *Wisdom's Book: The Sophia Antology* (Cartea înţelepciunii: Antologia Sophia), St. Paul, MN: Paragon House, 2000.

PROLOG

GÂNDIREA VIE

Noi găsim în Spirit
Calea spre iluminarea sufletului
Iar în acea lumină
Cuvântul Domnului
Care ne este sprijin la bucurie şi durere.

1. Gândirea este un organ de simţ
Din *Secretul deschis al naturii*

Ştiinţa empirică uită că mii şi mii de oameni au putut observa un fapt perceptibil prin simţuri şi l-au putut resimţi fără a remarca nimic deosebit. Pe urmă vine cineva care îl vede şi îl percepe în cadrul funcţionării unei legi importante. Cum explicăm asta? Cel care a descoperit-o trebuie să fi fost capabil să privească într-un mod diferit de cei dinaintea lui. El sau ea a perceput faptul cu ochi diferiţi – a avut o idee precisă despre *cum* să raporteze acel fapt la altele, despre ceea ce era semnificativ în el şi ce nu. Astfel, cei care fac descoperiri ştiinţifice îşi înţeleg şi îşi ordonează experienţa prin *gândire* şi, în consecinţă, văd mai mult decât alţii. *Ei văd cu ochii spiritului.* Toate descoperirile ştiinţifice se trag din faptul că observatorul este capabil să observe într-un fel, condus de gândirea corectă. Este natural că *gândirea* conduce observaţia. Dar ea nu o poate face atunci când cercetătorul şi-a pierdut încrederea în ea şi nu îi înţelege amploarea şi semnificaţia. Ştiinţa empirică rătăceşte neajutorată în lumea fenomenelor; pentru ea, lumea devine o multiplicitate încurcată de detalii întrucât îi lipseşte energia gândirii pentru a-i cuprinde experienţa.

Astăzi, oamenii vorbesc despre limite ale cunoaşterii fiindcă ei nu reuşesc să înţeleagă misiunea gândirii.

Oricine îi atribuie gândirii o capacitate de percepţie care o depăşeşte pe cea a simţurilor, trebuie să fie conştient şi de faptul că această capacitate se îndreaptă înspre obiecte care se află dincolo de realitatea perceptibilă prin simţuri. Obiectele gândirii sunt ideile. Când gândirea noastră cuprinde o idee, ea se uneşte cu bazele existenţei universale. Ceea ce funcţionează activ în lumea exterioară intră în spiritul uman. Fiinţa omenească se uneşte cu realitatea obiectivă cu cea mai mare putere. *A vedea ideea din realitatea exterioară este adevărata comuniune a omenirii*.

Gândirea se raportează la idei aşa cum ochiul se raportează la lumină şi urechea la sunet; *ea este un organ de simţ*.

2. Gândirea ne uneşte cu cosmosul
Din *Gândirea intuitivă ca o cale spirituală*

Fără nici o îndoială: prin gândire, noi ţinem un colţ al procesului lumii în care noi trebuie să fim prezenţi, dacă e să se întâmple orişice.

[Steiner comentează pe marginea acestei fraze în ***Cunoaşterea Misteriilor şi Centrele Misteriale***.] Acesta poate fi un mod simplu de a pune problema. Dar atunci când înseamnă că este imposibil, într-o adevărată experienţă a gândirii, să continui să simţi că misteriul lumii este inaccesibil eşti înăuntrul lui. Nu te mai simţi în afara divinului, ci înăuntrul lui. *Să pui stăpânire pe propria gândire înseamnă să pui stăpânire pe divin*.

[Şi din nou], într-o conferinţă (GA 205): Lumea noastră modernă este încă departe de a fi în poziţia de a ne

studia întrepătrunderea cu Cosmosul, uniunea noastră cu el. Am urmărit în mod deosebit să atrag atenţia asupra acestui fapt în ***Filosofia libertăţii***. Acolo veţi găsi pasajele cheie în care am vrut să arăt că dincolo de nivelul nostru obişnuit de conştienţă noi suntem înrudiţi cu întregul Cosmos. Aceste pasaje arată că noi suntem o parte integrantă a Cosmosului şi că umanitatea noastră individuală, făcându-şi apariţia înveşmântată în conştienţa obişnuită, înfloreşte din comunitatea Cosmosului.

Întâi trebuie să privim gândirea într-un mod complet neutru, fără a ne referi la un subiect gânditor sau un obiect al gândirii. Căci în subiect şi obiect avem de acum concepte care sunt formate de gândire.

Observarea imparţială arată că nimic nu îi poate fi atribuit esenţei gândirii care să nu se găsească înăuntrul gândirii înseşi. Nu se poate ajunge la nimic care cauzează gândirea dacă se lasă la o parte domeniul gândirii.

Gândirea este legată de observare prin gânditor. Conştienţa umană este scena pe care se întâlneşte conceptul cu observaţia şi sunt legate unul de celălalt. Aceasta caracterizează, de fapt, conştienţa umană. Este mediatorul dintre gândire şi observaţie. În măsura în care fiinţele umane le observă, lucrurile apar ca date; în măsura în care fiinţele umane gândesc, ele se percep ca active. Ele privesc lucrurile ca pe *obiecte*, iar pe sine ca pe *subiecte* gânditoare. Fiindcă îşi îndreaptă gândirea înspre ceea ce observă, ei sunt conştienţi de obiecte, fiindcă îşi îndreaptă gândirea înspre sine, ei sunt conştienţi de sine, ei au o *conştienţă de sine*. Conştienţa umană trebuie să fie în mod necesar în acelaşi timp conştienţă *de sine*, pentru că este o conştienţă *gânditoare*. Căci atunci când gândirea îşi îndreaptă privirea înspre propria sa activitate, ea are în faţa ei drept obiect propria sa existenţă, adică subiectul său.

Dar nu trebuie să trecem cu vederea că doar cu ajutorul gândirii ne putem defini drept subiecţi şi să ne punem în contrast cu obiectele. De aceea gândirea nu trebuie niciodată privită ca o activitate pur subiectivă. Gândirea este *dincolo* de subiect şi obiect. Ea formează aceste două concepte, precum şi pe toate celelalte. Astfel, când noi ca subiecte gânditoare raportăm un concept la un obiect, nu trebuie să privim această relaţie ca pe ceva pur subiectiv. Nu subiectul este cel care introduce relaţia, ci gândirea. Subiectul nu de aceea gândeşte, fiindcă este un subiect; mai degrabă îşi apare sieşi drept subiect fiindcă poate gândi. Activitatea pe care o practică fiinţele umane ca fiinţe *gânditoare* nu este, de aceea, pur subiectivă, ci este un fel de activitate care nu este nici subiectivă, nici obiectivă; ea trece dincolo de aceste două concepte. *Eu n-ar trebui să spun niciodată că subiectul meu individual gândeşte, ci mai degrabă el trăieşte prin harul gândirii*. Astfel gândirea este un element care mă conduce dincolo de mine însumi şi mă uneşte cu obiectele. Dar în acelaşi timp mă şi separă de ele, punându-mă în contrast cu ele, ca subiect.

În gândire ni se dă elementul care uneşte individualitatea noastră particulară cu întregul Cosmos. Atunci când noi simţim (şi percepem) noi suntem separaţi; atunci când gândim, suntem fiinţa întreagă care pătrunde totul. Aceasta este baza mai adâncă a naturii noastre duale. Înăuntrul nostru noi vedem o forţă absolută care ia naştere, o forţă care este universală. Totuşi, noi nu o cunoaştem aşa cum ţâşneşte la suprafaţă din centrul lumii, ci doar într-un punct, la periferie. Dacă am fi cunoscut-o aşa cum izvora din centrul lumii, atunci am fi ştiut întreaga enigmă a lumii în clipa în care ne-am fi trezit la conştienţă. De vreme ce stăm într-un punct de la periferie şi ne găsim

existenţa închisă între anumite limite, trebuie să aflăm despre tărâmul situat în afara propriei noastre fiinţe cu ajutorul gândirii care se extinde în noi din existenţa universală.

2. Sfântul Spirit şi Christosul din noi
Dintr-o scrisoare din 19 august 1902

Desigur, e adevărat că „*Christosul din noi*" nu este în esenţă nimeni altul decât cel numit de teologia dogmatică „Sfântul Spirit". Dar mie mi se pare că dintr-un alt punct de vedere aceste două concepte ar trebui să fie diferenţiate. Istoria dogmei catolice pare să facă aici o mare confuzie. Da, „Sfântul Spirit" şi „Christosul din noi" sunt unul şi acelaşi – *dar în stadii sau niveluri de dezvoltare diferite*. S-ar putea spune şi că „Sfântul Spirit" este principiul (feminin) „Mamă" al principiului (masculin) „Fiu", Christos. Noi datorăm dezvoltarea „Christosului din noi" „Sfântului Spirit" (creatorul feminin al lui Christos). La origini, „Sfântul Spirit" nu era nimic altceva decât Divina Mamă (Isis etc.). Creştinismul a respins acest principiu feminin (Isis) şi a reţinut doar Fiul (Christos). Cu toate astea, în „Sfântul Spirit", creştinismul mai reţine rudimentele principiului feminin de odinioară. De aceea, în dogma creştină, „Sfântul Spirit" se contopeşte cât se poate de natural cu „Fiul". Ei devin unul şi acelaşi, în timp ce pe de o parte principiul respins, Isis, devine de neînţeles ca „Sfântul Spirit", iar pe de altă parte Fecioara Maria este acceptată exoteric. Întâi, Isis este volatilizată ca Sfântul Spirit, iar apoi ea este restabilită ca „Maria" fără vreo conştienţă a corespondenţei.

I. SOPHIA, SPIRITUL SFÂNT, MARIA ŞI MARIA MAGDALENA

1. Fecioara Sophia şi Spiritul Sfânt

München, 5 noiembrie 1906 (Din GA 94)

...Ce obţine discipolul când iniţierea l-a dus până acolo sus, în vârf? Obţine ceva foarte real. Amintiţi-vă puţin descrierea entităţii omeneşti. Pe vremea lui Christos Iisus majoritatea oamenilor îşi dezvoltaseră o parte a corpului astral, o parte a corpului eteric. În ceea ce-l priveşte pe iniţiat, situaţia era alta. Ce trebuia acesta să dezvolte, înainte de a fi admis pentru iniţiere? El trebuia să fi terminat de transformat întregul său corp astral. În corpul său astral nu mai exista nimic pe care să nu-l fi stăpânit. În general pasiunile îl stăpânesc pe om şi nu omul stăpâneşte pasiunile. Omul, dacă vrea să devină discipol spiritual, trebuie să-şi domine poftele şi pasiunile. Apoi el trebuie să înceapă să lucreze la corpul său eteric, trebuie să-şi metamorfozeze însuşirile temperamentale până într-atât încât să-şi poată modifica în mod conştient mişcările, mersul, scrisul etc. Nu este vorba deci doar de a deveni moral, ci trebuie să devii un *cu totul alt om*.

Dacă întregul corp astral a fost prelucrat de Eu, el devine *Manas*, Sine spirituală, se metamorfozează în Sine spirituală. Corpul eteric transformat înseamnă *Budhi*, ei devine Spirit al Vieţii. – Dacă iniţiatul începe să lucreze la transformarea corpului fizic, el ajunge să influenţeze planetele şi devine centru al forţelor cosmice; el dezvoltă atunci în sine *Atman*, pe Tatăl, Omul-spirit.

Prima dată omul depune o muncă inconştientă pentru transformarea corpului său eteric şi a corpului său

astral. Aceasta se realizează în cursul evoluţiei generale a omenirii. *Chela*, sau discipolul, începe să-şi ia în propriile mâini această muncă. Printr-un exerciţiu neîntrerupt ajungi la un moment dat să transformi întregul corp astral. Atunci tot ceea ce există în corpul astral se poate imprima în corpul eteric. Acest lucru trebuie să se întâmple doar atunci şi nu mai înainte, deoarece altfel ar apărea acolo unele efecte rele. Cele dobândite trec apoi împreună cu corpul cauzal prin toate încarnările. Eternizarea, reînvierea celor conţinute de corpul astral este un proces extrem de important. Pe acestea el nu le poate arunca, de ele nu se poate debarasa în nicio Kamaloka, ci le poartă în sine pentru totdeauna. De aceea, purificarea prealabilă este foarte necesară.

În vechea iniţiere, imprimarea conţinutului corpului astral în corpul eteric se făcea aducându-l pe discipol într-o criptă, unde acesta era aşezat într-un fel de sicriu. Uneori el era legat de un fel de cruce şi transpus într-o stare de letargie, în care corpul eteric ieşea din corpul fizic simultan cu corpul astral. Ceva asemănător, şi anume ieşirea unei părţi a corpului eteric din corpul fizic, se întâmplă la amorţirea unui mădular al corpului; se poate vedea atunci partea respectivă a corpului eteric „atârnând" în afara corpului. Iniţierea în sine o făcea un iniţiat de grad deosebit de înalt. Se mai făceau şi multe alte lucruri acolo, după reguli prestabilite. Somnul indus în timpul iniţierii era ceva diferit de ceea ce înseamnă un somn obişnuit. În aşa-zisul sicriu rămânea pe loc doar corpul fizic, iar corpul eteric şi corpul astral ieşeau afară; era, aşadar, un fel de moarte. Această punere în libertate a corpului eteric era necesară, căci numai atunci corpul astral se putea imprima în corpul eteric. Această stare dura trei zile şi jumătate. Când novicele era dirijat apoi de către hierofante din nou

spre corpul fizic, lui i se mai întipărea o ultimă formulă, prin care se trezea. Această formulă era: „Eli, Eli, lama sabahtani!", ceea ce înseamnă: „Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, de ce m-ai părăsit!" În acel moment, în faţă îi strălucea o anumită stea, Sirius în iniţierea egipteană. Acum el devenise un om nou. Dintr-un motiv bine precizat corpul astral, complet spiritualizat, era denumit acum printr-un nume cu totul special: „Fecioara" sau „Fecioara Sophia". Corpul eteric care primeşte ceea ce poartă în sine Fecioara Sophia era numit „Spiritul Sfânt". Iar ceea ce rezulta din unirea celor doi, acesta era „Fiul Omului". Buna Vestire şi Naşterea lui Iisus din Nazareth au la bază aceste conţinuturi misteriale.

Această trăire interioară, de asemenea, s-a reprezentat simbolic printr-un porumbel, care pluteşte ca Spirit Sfânt deasupra unui pocal. Acest moment este descris în *Evanghelia după Ioan* (1,32): „Şi a mărturisit Ioan zicând: «Am văzut Spiritul coborându-se din Cer ca un porumbel şi a rămas asupra Lui»." Dacă vă imaginaţi aceasta vieţuită pe plan astral, aveţi un eveniment real. Cel care a avut voie să transpună în mod exemplar în lumea fizică, în afara Misteriilor, aceste mari probleme acela a avut dreptul să iniţieze, ca iniţiator, şi pe alţii. În *Evanghelia după Ioan* 11,1-45, învierea lui Lazăr, nu este altceva decât o iniţiere întreprinsă asupra lui Lazăr.

Nu putem aborda suficient de profund *Evanghelia după Ioan*. La fel şi atribuirea numelor este ceva extraordinar de important. Atribuirea numelor despre care se vorbeşte în Biblie este conformă fiinţei interioare a oamenilor. Un exemplu în acest sens sunt numele celor doisprezece apostoli. Ele fac trimitere la relaţia dintre ei şi învăţătorul lor, Christos, care este capul şi are drept semn Berbecul sau Mielul. Ioan înseamnă cel ce vesteşte *Budhi*.

Omul poate fi împărţit în douăsprezece părţi, omul întreg este o sumă de doisprezece. Omul, aşa cum este el în prezent, a luat naştere treptat. De fiecare dată când Soarele intra într-o nouă constelaţie, în om lua naştere un organ nou. De exemplu, când Soarele se afla în semnul Leului s-a format inima. Când omul urcă pe o treaptă superioară, include în sine un suflet-grup. Aceste douăsprezece părţi ale fiinţei umane le regăsiţi în numele celor doisprezece apostoli, ele sunt încifrate în acestea. Cei doisprezece apostoli sunt în trupul colectiv al lui Christos ceea ce sunt cele douăsprezece componente fiinţiale ale omului într-un corp obişnuit. Partea care reprezintă „Eul", dominată de egoism, care îi aduce moartea lui Christos, este Iuda Iscarioteanul. La această atribuire a numelui s-a mai adăugat faptul că el ţinea punga cu bani, care simbolizează principiul inferior al avidităţii.

Importanţa acestei atribuiri de nume o puteţi vedea şi din faptul că însuşi cel care, în marele plan cosmic, este reprezentantul spiritual al evoluţiei omenirii primeşte numele de „Fiu al Omului". Tatăl său este „Spiritul Sfânt" şi mama sa „Fecioara Sophia". Şi iarăşi puteţi găsi aceasta în *Evanghelia după Ioan* (19,25-27), în scena de sub cruce: „Femeie, iată, acesta este fiul tău!" „Iată, aceasta este mama ta!"...

2. Maria şi Maria Magdalena

Basel 20 noiembrie 1907 (Din GA 100)

„Legea s-a dat prin Moise, harul şi adevărul au venit prin Iisus Christos" (Ioan, 1,17). Dacă înţelegem în profunzime acest pasaj atunci înţelegem şi această cezură adâncă şi semnificativă care s-a produs în istoria omenirii

prin apariţia lui Christos. În conferinţele precedente a fost schiţată în linii mari evoluţia omenirii, arătându-se cum s-a dezvoltat conştienţa de Eu. Într-un trecut îndepărtat grupuri şi generaţii întregi de oameni s-au resimţit ca Eu. Vârsta înaintată a patriarhilor se explică în acest fel. Treptat, acest sentiment de Eu s-a restrâns din ce în ce mai mult la persoane individuale. A fost descris, de asemenea, modul în care în cadrul acestei evoluţii s-au conturat două curente spirituale: unul, al legăturii de sânge, care, în mod natural, tindea să menţină coeziunea omenirii; altul, luciferic, care l-a făcut pe om autonom şi l-a pregătit pentru unirea pur spirituală care urmează să vină.

În întreaga perioadă a Vechiului Testament, legea însemna ceva care introducea din exterior ordinea în societatea umană. Când consangvinitatea şi-a pierdut forţa sa unificatoare oamenii au trebuit aduşi la o anumită relaţie reciprocă, printr-o ordine exterioară izvorâtă din gândire. Legea a fost percepută ca ceva provenind din afară. Această lege care ne-a fost dată din exterior şi-a păstrat valabilitatea până când sacrificiul, harul şi adevărul dăruite prin Christos au creat în noi, din interior, înţelegerea pentru adevărata cunoaştere. Dăruirea şi adevărul nu se pot dezvolta decât treptat. Creştinismul, care vrea să pună dăruirea în locul legii, este încă abia în zorii devenirii sale. Cu cât Pământul progresează în evoluţia sa, cu atât se va întări şi influenţa creştinismului asupra omenirii. Omenirea trebuie să se înalţe la o treaptă a convieţuirii în care fiecare om va stabili faţă de aproapele său o relaţie fraternă printr-un impuls emanând din fiinţa sa lăuntrică. Omenirea nu va putea să se ridice prin propriile sale forţe la această înaltă treaptă de evoluţie, şi este misiunea creştinismului să o ajute. Omul nu va mai avea nevoie de legi exterioare atunci când un impuls din

interior îl determină să se comporte astfel încât dăruirea şi adevărul formează linia sa de conduită.

Faptul nu trebuie luat ca şi cum în prezent omenirea ar putea să se lipsească de legi; este însă un ideal către care trebuie să tindem. Treptat, omenirea va ajunge să stabilească armonia universală acţionând de bună voie. Pentru a atinge acest ţel trebuia intervenţia unei puteri care, în sensul Evangheliei, se cheamă Christos. Despre cel care, prin propria sa forţă interioară ajunge să se ridice la o astfel de relaţie cu semenii săi încât să se integreze lor în mod armonios, fără nicio constrângere, despre un astfel de om în şcolile esoterice se spune că „îl poartă pe Christos în el".

Pentru a înţelege ceea ce urmează este util să amintesc încă o dată alcătuirea fiinţei umane:

	Eu	
Corp astral Corp eteric Corp fizic		Sine spirituală Spirit al vieţii Om-spirit

Prin munca Eului asupra corpului astral, acesta este transformat în Sine spirituală. Acest lucru se face însă treptat, prin formarea mai întâi a sufletului senzaţiei, apoi a sufletului înţelegerii şi apoi a sufletului conştienţei. În sufletul conştienţei purificat şi maturizat se revarsă Sinea spirituală. Eul lucrează şi asupra corpului eteric, iar impulsurile cele mai eficiente în această direcţie sunt cele ale artei, ale religiei şi ale învăţăturii esoterice.

Şcoli esoterice au existat şi în epoca precreştină. Ele îi pregăteau spiritual pe discipoli până ce aceştia erau în

stare să privească în lumile superioare. Dar numai adevăraţii discipoli ai şcolilor de iniţiere cele mai tainice ajungeau la această contemplare, însă şi atunci cu condiţia să suporte o iniţiere autentică, în cursul căreia corpul eteric era desprins de corpul fizic. Prin iniţiere se înţelege înălţarea unui om la stadiul de a vedea lumea spirituală. În toate iniţierile precreştine discipolul ce urma a fi iniţiat trebuia adâncit într-un fel de somn. Acest somn iniţiatic se deosebeşte de somnul obişnuit prin faptul că în acesta din urmă corpul eteric rămâne legat de corpul fizic, în timp ce în cel dintâi corpul eteric este desprins de cel fizic pentru o scurtă perioadă de timp. În tot acest timp hierofantele trebuia să menţină corpul în viaţă. Prin faptul că se desprindea corpul eteric, hierofantele era în măsură să îl conducă pe discipol, împreună cu celelalte elemente constitutive, în lumile spirituale, lăsându-l să facă acolo experienţe, care ulterior puteau fi transmise creierului fizic. Acestea erau singurele metode de iniţiere ce existau în epocile precreştine.

Odată cu venirea lui Christos Iisus apare ceva cu totul nou în ceea ce priveşte iniţierea. Imaginaţi-vă că omul ar fi transformat în întregime corpul său astral în Sine spirituală. Această Sine spirituală se imprimă atunci în corpul eteric precum pecetea în ceară şi îşi lasă amprenta sa. Prin aceasta corpul eteric este transformat în Spirit al vieţii. Când acest fapt este împlinit în întregime Spiritul vieţii se imprimă în corpul fizic şi îl transformă în Om-spirit. Numai odată cu apariţia lui Christos Iisus a devenit posibil să se imprime *direct* ceea ce era Spirit al vieţii în corpul vieţii. Experienţele făcute în lumile superioare au putut de acum înainte să fie încorporate creierului fizic fără să fie nevoie de o separare prealabilă a corpului eteric. Primul care a dispus de un corp eteric impregnat cu totul

de Sinea spirituală şi un corp fizic impregnat cu totul de Spiritul vieţii a fost Christos Iisus. Datorită venirii lui Christos Iisus pe Pământ a devenit posibil celor care sunt uniţi cu El să urmeze aceeaşi iniţiere, fără a desprinde corpul eteric de cel fizic. Astfel, toţi iniţiaţii precreştini făceau experienţele iniţierii în afara corpului fizic, erau apoi coborâţi în corpurile fizice şi puteau face cunoscut acum, ca o trăire personală, ceea ce se produsese în lumea spirituală.

Buddha, Moise şi alţii au fost astfel de iniţiaţi. Prin Iisus a venit pentru prima dată pe Pământ o fiinţă care, rămânând în corpul său fizic, putea să contemple viaţa lumilor superioare. Învăţăturile lui Buddha, Moise etc. sunt cu totul independente de personalitatea maestrului lor. Este buddhist sau mozaist cel care respectă învăţăturile lui Buddha sau Moise, căci aceşti fondatori nu fac decât să transmită ceea ce au trăit ei în lumile superioare. Cu Christos este altceva. Învăţătura sa devine creştinism tocmai prin personalitatea sa şi nu este suficient să urmezi învăţăturile creştinismului pentru a fi creştin. Creştinii adevăraţi sunt numai cei care se simt legaţi de Christosul istoric. Unele principii ale creştinismului existau deja anterior. Nu asta contează; ceea ce contează este faptul că creştinul crede în Christos Iisus, că îl consideră o apariţie care, umblând în carne, reprezintă omul desăvârşit.

În trecut se cunoştea încă expresia: Iniţiatul este un om divin. Această sentenţă era fondată pe faptul că în cursul ceremoniei de iniţiere iniţiatul se afla sus, în lumea spirituală, lângă fiinţele spirituale sau divine. Acolo el era omul divin. Prin Christos Iisus s-a putut vedea „omul divin" într-un corp fizic; niciodată înainte. Acest pasaj din *Evanghelia după Ioan* (1,18) trebuie luat textual: „Nimeni nu a văzut vreodată pe Dumnezeu. Fiul Unul-

Născut, care este în sânul Tatălui, El ni L-a făcut cunoscut." Înainte putea percepe divinitatea numai cel care el însuşi se înălţase. În Christos, divinitatea s-a coborât pentru prima dată pe Pământ sub formă vizibilă. Acest fapt a fost vestit în *Evanghelia după Ioan*, 1,14 (Şi Cuvântul a devenit carne şi s-a arătat printre noi) şi el era învăţat şi în şcoala lui Dionisie Areopagitul. Christos a venit aici pentru a indica oamenilor calea; oamenii trebuie să devină succesorii Lui, trebuie să se pregătească să imprime în corpul fizic ceea ce este în corpul eteric. Aceasta înseamnă să dezvolţi în tine principiul christic.

Evanghelia după Ioan este o carte de viaţă. Nimeni din cei care au studiat-o cu intelectul nu a pătruns-o. O cunoaşte numai cel care a vieţuit-o. Când repeţi zi de zi, un anumit timp, primele paisprezece versete descoperi raţiunea lor de a fi. Ele alcătuiesc o temă de meditaţie şi trezesc în sufletul omenesc capacitatea de a vedea, *ca vieţuiri proprii*, în marele tablou astral, anumite pasaje din Evanghelie, precum nunta din Cana, capitolul 2, convorbirea cu Nicodim în capitolul 3. Prin aceste exerciţii omul ajunge la clarvedere şi poate el însuşi să facă experienţa adevărului conţinut în *Evanghelia după Ioan*. Sunt sute de oameni care au făcut acest lucru. Autorul *Evangheliei după Ioan* era un clarvăzător de înaltă treaptă, iniţiat de însuşi Christos.

Nicăieri în *Evanghelia după Ioan* nu este numit ucenicul Ioan. Despre el este spus numai – de pildă, în capitolul 19,26: „Ucenicul pe care Domnul îl iubea". Este vorba de un termen tehnic desemnându-l pe cel pe care învăţătorul însuşi îl iniţiase. Ioan îşi descrie propria sa iniţiere în învierea lui Lazăr (capitolul 11). Relaţiile cele mai tainice ale lui Christos cu evoluţia lumii nu puteau fi revelate decât datorită faptului că autorul *Evangheliei după*

Ioan fusese iniţiat de însuşi Domnul. Aşa cum s-a spus mai sus, vechile iniţieri durau trei zile şi jumătate; de unde şi învierea lui Lazăr în a patra zi. Şi despre Lazăr este spus că „îl iubea Christos" (Ioan, 11, 3, 35, 36). Este vorba din nou de un termen tehnic desemnându-l pe discipolul favorit. În timp ce corpul lui Lazăr zăcea mort în mormânt, corpul său eteric era extras pentru a parcurge iniţierea şi a primi aceeaşi forţă ca aceea care este în Christos. El devine astfel un înviat, chiar cel pe care Domnul îl iubea, cel căruia îi datorăm Evanghelia după Ioan. Dacă reciteşti acum Evanghelia după Ioan vei constata că niciun rând nu contrazice acest fapt, doar că procesul iniţierii este prezentat „sub un văl".

Să ne oprim şi asupra unei alte imagini din *Evanghelia după Ioan*. În capitolul 19, 25 se spune: „Şi stăteau lângă crucea lui Iisus mama Sa şi sora mamei Sale, Maria lui Cleopa, şi Maria Magdalena." Pentru a înţelege Evanghelia trebuie să ştii cine sunt aceste trei femei. Aşa după cum astăzi într-o aceeaşi familie două surori nu poartă acelaşi nume, la fel era şi în trecut. Astfel, pasajul citat este dovada că potrivit *Evangheliei după Ioan* mama lui Iisus nu se numea Maria. Dacă examinezi acum *Evanghelia după Ioan* după ce ştii acest lucru, nu găseşti nicăieri o indicaţie cum că mama lui Iisus se numea Maria. De pildă, la nunta din Cana (capitolul 2) se spune numai: „şi era şi mama lui Iisus acolo." Aceste cuvinte semnifică ceva important care ajunge să fie înţeles doar când ştii în ce mod autorul *Evangheliei după Ioan* foloseşte aceste cuvinte. Ce înseamnă expresia: „mama lui Iisus"? Cum am văzut, omul este alcătuit din corp fizic, corp eteric şi corp astral. Trecerea de la corpul astral la Sinea spirituală nu trebuie să ne-o imaginăm atât de simplă. Eul transformă încet şi treptat corpul astral în suflet al

senzaţiei, suflet al înţelegerii şi suflet al conştienţei (în mod inconştient). Eul continuă să lucreze şi numai când a adus corpul astral la nivelul de suflet al conştienţei este în măsură să-l purifice pe acesta pentru ca în el să poată să se nască Sinea spirituală. Omul este constituit din:

Tată	7. Om-spirit	Corp fizic transformat
Fiu	6. Spirit al vieţii	Corp eteric transformat
Spiritul Sfânt	5. Sine spirituală (sufletul conştienţei purificat)	Fecioara Sophia
	4. Suflet al înţelegerii (suflet astral)	Maria, soţia lui Cleopa
	3. Suflet al senzaţiei (corp al senzaţiei)	Maria Magdalena
	2. Corp eteric	
	1. Corp fizic	

Omul-spirit nu se va dezvolta decât într-un viitor foarte îndepărtat. De asemenea, Spiritul vieţii nu există la majoritatea oamenilor decât în stare de germene. În prezent a început dezvoltarea Sinei spirituale. Ea este indisolubil legată de sufletul conştienţei, precum o sabie de teacă. Sufletul senzaţiei este cufundat şi el în corpul senzaţiei sau corpul astral. Găsim astfel în persoana omului

nouă componente. Dar, dat fiind că între Sinea spirituală şi sufletul conştienţei, pe de o parte, şi între sufletul senzaţiei şi corpul astral, pe de altă parte, există o legătură indisolubilă, literatura teosofică vorbeşte în mod obişnuit de şapte elemente constitutive. Sinea spirituală este similară cu Sfântul Spirit care, în sens creştin, este entitatea diriguitoare pe plan astral. Spiritul vieţii este numit de către creştini „Cuvânt" sau „Fiu". Omul-spirit este „Spiritul-Tată" sau „Tatăl".

Cei care au născut în ei Sinea spirituală au fost numiţi „Copii ai lui Dumnezeu"; la ei „Lumina strălucea în întuneric"; şi „ei au primit Lumina". Exterior, ei erau fiinţe umane din carne şi sânge, dar purtau în ei o entitate umană superioară. Înăuntrul lor Sinea spirituală fusese născută din sufletul conştienţei. „Mama" unui astfel de om spiritualizat nu este o mamă trupească; ea sălăşluieşte în interiorul lui; ea este sufletul conştienţei purificat şi spiritualizat.

Ea este principiul din care este născut omul superior. Această naştere spirituală, naştere în sensul cel mai elevat, este descrisă de *Evanghelia după Ioan*. În sufletul conştienţei purificat se revarsă Sinea spirituală sau Sfântul Spirit. La aceasta se referă şi expresia: „Eu am văzut Spiritul coborând asupra lui precum un porumbel din cer şi rămânând peste El."

Sufletul conştienţei fiind principiul în sânul căruia s-a dezvoltat Sinea spirituală, se numeşte „mama lui Christos" sau, în şcolile esoterice, „Fecioara Sophia". Prin fecundarea Fecioarei Sophia a putut Christos să se nască în Iisus din Nazareth. În şcolile esoterice ale lui Dionisie sufletul înţelegerii şi sufletul senzaţiei erau numite „Maria" şi „Maria Magdalena".

3. Sophia este Evanghelia însăşi

Basel 25 noiembrie 1907 (Din GA 100)

...Cel care trăieşte *Evanghelia după Ioan* în mod viu trezeşte în sine o forţă vizionară. Această Evanghelie este o carte a unui văzător, scrisă pentru deprinderea facultăţii de clarvedere. Cel care o vieţuieşte frază cu frază se află spiritual faţă în faţă cu Christos. Oamenii nu se lasă atât de uşor convinşi că trebuie să lupte pentru a ajunge la revelaţia că Christos este o realitate. *Evanghelia după Ioan* este calea care duce la Christos. Autorul ei a voit să le ofere tuturor prilejul de a-L înţelege. Celui care, din corpul său astral, îşi dezvoltă Sinea spirituală îi apare în spirit înţelepciunea prin care poate să înţeleagă ce este Christos. Christos însuşi a indicat acest lucru. El atârnă pe cruce, la picioarele Lui stau mama Sa şi discipolul iniţiat de El pe care îl iubeşte. Discipolul trebuie să aducă oamenilor înţelepciunea, cunoaşterea semnificaţiei lui Christos. De aceea se atrage atenţia asupra mamei Sophia prin cuvintele: „Aceasta este mama ta, trebuie să o iubeşti".

Mama spiritualizată a lui Iisus este Evanghelia însăşi, ea este înţelepciunea care conduce pe oameni spre cunoaşterea cea mai înaltă. Discipolul ne-a dat-o pe mama Sophia, altfel spus, el a scris Evanghelia în care cel ce o studiază face cunoştinţă cu creştinismul, înţelege originea şi ţelul acestei importante mişcări (ştiinţa spiritului).

II. ÎNŢELEPCIUNE ŞI SĂNĂTATE

Berlin, 14 februarie 1907 (Din GA 55)

Ştiinţa spirituală vrea să acţioneze în viaţa practică, să le dea oamenilor forţă şi siguranţă. Ea nu e ceva pentru oamenii curioşi, ci pentru cei ce vor să fie activi şi să-şi aducă o contribuţie energică în viaţă. Ştiinţă spirituală a existat în toate epocile. În cercurile în sânul cărora era cultivată, s-a spus întotdeauna că, dincolo de forţa pură a raţiunii, omul poate să evolueze în direcţia unor forţe spirituale mai înalte decât cele din viaţa obişnuită. Şi acolo se simţea întotdeauna legătura dintre „heilig" (sfântul), „heil" (= sănătos) şi „heilsam" (= dătător de sănătate, benefic). Sfântul Spirit este spiritul absolut sănătos, care coboară în sufletul uman spre a răspândi în lume sănătate. Dar tocmai din acest punct de vedere ştiinţa spirituală este adeseori rău înţeleasă. Cunoaşterea spirituală îl conduce pe om de la ţelurile finite, egoiste ale ştiinţei şi năzuinţei, spre nişte puncte de vedere mari, universale, spre unirea omului individual cu universul. Dar forţele superioare pe care ştiinţa spirituală le conferă astfel, atrag foarte mulţi oameni şi îi incită spre năzuinţe egoiste. Cu toate că ştiinţa spirituală îl duce pe om, de fapt, cel mai departe de tendinţele personale, ea e folosită foarte adesea drept slujitoare a egoismului. Oamenii vor ca dorinţele lor personale să fie împlinite de ea de azi pe mâine.

A existat ştiinţă spirituală în cadrul unei frăţii din Africa, numită Ordinul Terapeuţilor. În acea parte a Pământului în care s-a născut creştinismul, aceeaşi sectă era numită Ordinul Esenian. Deja numele de „terapeuţi" indică legătura lor cu spiritul şi cu sănătatea. Terapeuţii sau esenienii vindecau folosind mijloacele spiritului,

asociate cu o ştiinţă materială. Cine îşi asimilează ştiinţa spirituală, îşi asimilează nişte remedii terapeutice reale: un elixir al vieţii, iată ce este ştiinţa spirituală. Ea nu trebuie dovedită prin discuţii şi temeiuri logice, ci ea trebuie introdusă în viaţă, trebuie să-i facă teferi şi sănătoşi pe oamenii în care se revarsă. A şti doar că există reîncarnarea şi karma, a şti să vorbeşti frumos despre ele, este un fel de non-ştiinţă spirituală. Omul trebuie să trăiască în ea zi de zi, oră de oră, el trebuie să-şi pătrundă cu ea tot sufletul şi să aştepte în linişte ce se întâmplă, şi atunci va vedea efectele ei. Cine poartă în el ideile spiritual-ştiinţifice ca pe o hrană, ca pe nişte seminţe, în ceasuri de suferinţă şi în ceasuri de bucurie, în ceasuri de devoţiune şi de înălţare sufletească, ceasurile în care viaţa ameninţă să se destrame, cine simte că ele dăruiesc poftă de muncă, forţă şi speranţă, acela a înţeles-o în mod just. Aici e valabil cuvântul lui Goethe „Gândeşte-te la ce, dar şi mai mult la *cum*!" Sau: „Seama să iei la ce, dar şi mai mult la *cum*!"

Şiinţa spirituală trebuie să devină o problemă cu totul individuală a fiecărui om. Căutătorul în sens spiritual-ştiinţific îşi înalţă privirile spre stele şi le înţelege după legile care pulsează prin tot spaţiul cosmic. Când Soarele se ridică pe cer dimineaţa, în toată splendoarea lui, când seara se iveşte luna în frumuseţea ei tăcută, când norii trec pe bolta cerească, căutătorul spiritual îşi înalţă privirile într-acolo şi fenomenele de pe cer devin pentru el expresia vieţii sufletesc-spirituale universale, la fel cum noi privim mişcările unei feţe sau ale unei mâini drept expresie a vieţii sufleteşti-spirituale din om. Şi apoi el îşi îndreaptă privirile spre trecut, vede cum lucrează lumea spirituală în cea fizică şi îi înalţă cugetul spre spirit. Inspiraţi în voi spiritul şi odată cu el veţi inspira viaţă sănătoasă! Dar, departe de voi orice comoditate! „Înălţarea spre infinit pune bazele

sănătăţii", spun mulţi, dar se adâncesc numai în nişte gânduri abstracte, generale. Aceasta nu este ştiinţa spirituală adevărată. Ştiinţa spirituală adevărată se apleacă asupra fiinţelor şi lucrurilor individuale, de care să ne ocupăm cu răbdare şi iubire de fiecare plantă, de fiecare piatră. Noi nu vrem să căutăm lumea spirituală prin vrăjitorie. Ea există. Dar noi nu trebuie s-o căutăm în altă parte decât în realitatea senzorială şi acolo unde am fost puşi, pentru a ne desfăşura destoinic munca zilnică. Aşa devine ştiinţa spirituală o problemă individuală. Aşa după cum unii oameni nu au nicio înţelegere faţă de o lucrare muzicală sau plastică, tot aşa unii nu au nici un fel de înţelegere faţă de spirit. O mică întâmplare va arăta ce fel de reprezentări îşi fac unii despre apariţiile de spirite: Într-un orăşel a fost observată într-o seară o lumină ciudată, care trecea de-a lungul zidului din jurul cimitirului. În curând, tot orăşelul vorbea despre asta şi, pentru că nu se găsea nicio explicaţie naturală, s-a spus că trebuie să fie vreun spirit. Mai multe persoane văzuseră lumina şi tocmai acest lucru făcea ca toată povestea să pară dubioasă. Ca să vezi un spirit adevărat, trebuie să-ţi fi dezvoltat anumite organe şi capacităţi spirituale. Dar în lumea de azi acest lucru se întâlneşte foarte rar. Dacă mai multe persoane, care trecuseră pe acolo întâmplător, au văzut lumina, aceasta e cea mai bună dovadă a faptului că nu fusese un spirit. Toată povestea s-a lămurit peste puţin timp. O doamnă în vârstă îşi plimba în fiecare seară căţeluşul, luminându-şi drumul cu o lanternă. În seara respectivă lumina fusese observată. Noi nu trebuie să căutăm asemenea presupuse fenomene cu spirite. Pentru noi, fenomenele din viaţa zilnică sunt cele mai importante manifestări ale spiritului.

Înţelepciunea este ştiinţă, dar ea trebuie, de asemenea, să fie mai mult decât ştiinţă: ea este ştiinţa transpusă în viaţă, care poate deveni în orice moment hotărâre şi faptă. Cine cunoaşte numai legile, e om de ştiinţă. Cine ştie să aplice în orice moment ştiinţa în aşa fel încât de acolo să rezulte ceva, acela e înţelept. Înţelepciunea e ştiinţa devenită rodnică. Noi trebuie să uităm de unde ne-am cucerit legile şi să ne pătrundem cu ele, pentru ca ele să devină în noi o forţă. Goethe a ajuns de la observarea exactă a plantelor individuale la ideea de plantă originară. Ea este o formaţiune a intuiţiei spirituale, o imagine a unei plante care poate trăi în noi, după imaginea căreia s-ar putea născoci nenumărate plante inexistente încă, dar care ar putea fi viabile. În omul înţelept legile se desprind de fiinţele sau lucrurile individuale, ele trăiesc în veşnicie. Dar pentru aceasta se cere ceea ce numim imaginaţie, reprezentare în imagini. Conceptele şi ideile abstracte pot fi ştiinţă, dar nu înţelepciune. Dacă s-ar fi oprit la stadiul de noţiuni, Goethe n-ar fi găsit planta originară. Planta originară trebuie s-o vedem în faţa noastră atât de viu încât s-o putem desena, cu rădăcinile, tulpinile, frunzele şi fructele ei, fără ca ea să fie asemănătoare cu o altă plantă. Acesta nu e un joc al fanteziei. Fantezia se raportează la imaginaţiune ca umbra la realitate; totuşi, ea poate fi transformată şi ridicată pe treapta de imaginaţie. Lumea Imaginaţiei încă nu ne este accesibilă, dar poate deveni accesibilă. În jurul nostru ar domni întunericul, dacă ochiul n-ar putea să transpună lumina ce intră în el în imagini şi reprezentări cromatice. La fel ca în ochi, noi trebuie să dezvoltăm şi în suflet nişte forţe care sunt concrete. Cine crede că trebuie să aştepte până când o să-i apară manifestarea ceţoasă a unui spirit, acela n-a înţeles sensul acestei munci. Sufletul trebuie să

muncească la fel cum munceşte ochiul când lumina cade în el. Fără munca sufletului, lumea spirituală nu s-ar putea revărsa în el niciodată. În suflet trebuie să fie create imagini. Obiectivitatea se păstrează, dacă omul nu-şi creează imaginile unor dorinţe egoiste ş.a.m.d. Dacă omul îşi îndreaptă sufletul în acest fel spre lumea spirituală, ea se va revărsa în el şi va avea efecte vindecătoare. Imaginaţiile, imaginile au un efect vindecător. Dacă ştim să transformăm în imagini noţiunile ştiinţei spirituale, care să nu aibă doar contururi, ci şi viaţă, culori şi sunete, dacă întreaga lume devine o asemenea imagine, atunci această înţelepciune devine pe fiecare tărâm al vieţii un medicament, nu numai pentru noi înşine, ci şi pentru alţii, pentru întreaga lume. Chiar dacă la început, imaginile sunt greşite, ele nu vor face niciun rău. Vor fi corectate de cei care ne călăuzesc.

Un asemenea înţelept a fost *Paracelsus*; el şi-a pătruns fiinţa cu întreaga lume şi a transformat-o într-o lume vie, astfel încât fiecare plantă putea să-i spună ceva. Ce-i spunea oare? Îi revela ce este înţelepciunea. Animalul este, într-un anumit sens, înţelept: în instinctul animalului este înţelepciune. Dar animalul nu are un suflet individual, ci un suflet-grup, care acţionează din afară, ca entitate spirituală. Toate animalele, al căror sânge poate fi amestecat, fără ca acest lucru să dăuneze, au un suflet comun, sufletul-grup. Această înţelepciune, care acţionează din afară în om a fost individualizată. Fiecare om îşi are sufletul lui individual, care acţionează din afară, dar el a pierdut, în schimb, siguranţa existenţei. Nesiguranţa este caracteristica ştiinţei. Viaţa omului este încercare, alegere, căutare, tatonare. Dar există o dezvoltare superioară. Cunoaşterea, pe care omul şi-o cucereşte cu multă trudă pe calea încercării, poate redeveni înţelepciune. Dacă topim

ceea ce este viu în ceva plin de culoare, sunet şi lumină, într-o imaginaţie, devenim înţelepţi. Aşa e făcut Paracelsus. Aşa s-a apropiat el de fiecare plantă, de fiecare substanţă chimică. La fel cum animalul ştie în mod nemijlocit ce anume e dătător de sănătate, şi Paracelsus recunoştea direct puterea tămăduitoare a plantelor: dar nu într-un mod instinctiv, inconştient, ci plin de o înţelepciune conştientă, el îşi dădea seama căror bolnavi le-ar putea fi de ajutor. În acest sens erau înţelepţi şi terapeuţii şi esenienii. De acest lucru nu ne putem da seama prin încercări, ci numai dacă înţelepciunea devine imaginaţie. Atunci planta îi vorbeşte imaginii despre ea care trăieşte în suflet şi spune: Da, la aceasta sunt bună. Planta îşi recunoaşte imaginea din sufletul omului care o priveşte, îşi transformă imaginea şi atunci omul ştie şi simte în mod nemijlocit la ce poate ea folosi. Ştiinţa spirituală nu are nimic de obiectat ştiinţei şi niciun om care se străduieşte cu adevărat pe tărâmul spiritual-ştiinţific nu va neglija să se familiarizeze cu cuceririle ştiinţei. Dar el nu se opreşte aici, ridicând astfel ştiinţa pe treapta unei cunoaşteri creatoare, pline de înţelepciune.

Noi ştim că, în ultimă instanţă, fiinţa umană este formată din corp fizic, corp eteric sau al vieţii, corp astral şi Eu. Cunoaşterea obişnuită nu ajunge decât până la corpul astral şi devine o parte a lui. Imaginaţia, însă, pătrunde până în corpul eteric, ea umple cu spirit al vieţii corpul eteric şi face ca omul să devină un vindecător viu. Ne putem da seama cel mai bine cât de mare este acţiunea exercitată de imaginaţie în comparaţie cu noţiunile pur abstracte după efectele rele pe care ea le poate avea. Un om a fost de faţă când fratelui său i-a fost amputat un picior. La tăierea osului s-a auzit un sunet ciudat. În acelaşi moment, el a simţit o durere violentă în acelaşi loc al piciorului în

care fusese făcută operaţia la fratele său. Şi el n-a putut să scape mult timp de acea durere, în timp ce fratele său de mult nu mai simţea nimic. Sunetul osului se săpase pe cale imaginativă în corpul eteric al omului şi provocase durerile.

Un medic din Berna a făcut nişte experimente foarte interesante în acest sens. El a luat o potcoavă obişnuită de care a legat două sârme, în aşa fel încât ele păreau a fi firele conducătoare ale unei maşini de produs electricitate. Oricine venea, credea că are în faţa lui o asemenea maşină şi, dacă o atingea, simţea un curent electric. Unii au afirmat chiar că au simţit un şoc violent. Aceste efecte erau provocate pur şi simplu prin ceea ce oamenii îşi imaginau despre aceasta; nicio demonstraţie nu a fost pentru a-i convinge. Există unii oameni care s-au îmbogăţit fabricând tablete din pâine obişnuită. Asemenea „tablete" vindecă tot felul de boli şi sunt folosite mai ales ca somnifere. Într-un sanatoriu, o doamnă lua în fiecare seară asemenea tablete şi după ele avea un somn excelent. Într-o seară luă hotărârea de a se sinucide şi înghiţi toate tabletele pe care putuse să pună mâna. Între timp, personalul de serviciu şi-a dat seama ce se întâmplă şi medicii au intrat în panică, fiindcă pacienta prezenta toate simptomele unei morţi apropiate. Unul singur îşi păstră calmul: era medicul care fabrica tabletele.

Omul trebuie să aibă forţa de a transforma ceea ce doar ştie într-o imagine plină de viaţă. Pe aceasta se bazează şi efectul hipnozei. În caz de hiponoză e scos din joc corpul astral şi hipnotizatorul acţionează direct asupra corpului eteric, prin imagini. Dar acesta este un proces maladiv. Imaginile pe care noi le creăm se imprimă în corpul eteric. Dacă imaginile create de noi au fost luate din lumea spirituală, ele pot stârpi din forţa cosmică spirituală

tot ce este maladiv, adică se pot pune în echilibru, se pot armoniza cu curenţii cosmici. Tot ce este maladiv îşi are originea în egoism. În cazul unui asemenea proces, noi suntem ridicaţi deasupra vieţii noastre de reprezentare obişnuită: Are loc atunci un fel de estompare a reprezentărilor obişnuite. Acest lucru trebuie să se producă din când în când, de exemplu, când omul doarme. Atunci corpul astral şi Eul se despart de corpul fizic şi corpul eteric şi se unesc cu spiritul Pământului. Şi de aici el exercită o acţiune de însănătoşire asupra corpului eteric, şi imprimă nişte imagini dătătoare de sănătate. Dar acest lucru are loc în mod inconştient. Numai omul ajuns pe o treaptă de evoluţie superioară o face în mod conştient. În spatele tututor fiinţelor şi lucrurilor se află nişte idei originar-veşnice, spune Platon. Un văzător vede fiinţa spirituală din fiecare plantă, forma plantei e constituită ea însăşi din asemenea imagini spirituale. Omul poate privi în el aceste imagini şi deveni astfel creator. Numai animalele şi oamenii, de fapt, numai oamenii se pot îmbolnăvi. Imaginile, ca realitate spirituală, acţionează în întreaga natură, dar noi, oamenii, luăm în noi spiritul şi trebuie să-l ridicăm din nou la nivelul vieţii. O înţelepciune imaginativă va aduce sănătate. Ceea ce are un efect fertilizator, până la imagine, este înţelepciune. Spiritul creează imaginaţia. Ştiinţa spirituală, care ne dă o asemenea înţelepciune, ne poate da cel mai bine vindecarea de boli şi anume, înainte de toate – în mod profilactic – de cele pe care încă nu le avem. Dar acest lucru, bineînţeles, e greu de controlat. Ştiinţa spirituală are şi forţa care-l întinereşte pe om, care-l menţine viguros şi tânăr, înţelepciunea revarsă în om forţă de viaţă şi forţa tinereţii este ceva care-l face să fie puternic şi plin de prospeţime. O asemenea înţelepciune deschide sufletul. Iar înţelepciunea e sămânţa iubirii. Nu putem

predica iubirea. Oamenii cei mai plini de compasiune şi iubire au fost terapeuţii şi esenienii. Înţelepciunea pătrunde cu căldură sufletul uman, ea face să se reverse iubirea; nu e de mirare, de aceea, dacă asemenea înţelepţi vindecau prin punerea mâinilor.

Înţelepciunea emană în membre forţa iubirii. Deoarece a fost cel mai înţelept, Christos a fost şi cel mai bun vindecător, el emana iubire şi compasiune, singurele care pot ajuta. Dacă un om zace pe stradă cu piciorul fracturat şi în jurul lui stau oamenii cei mai plini de iubire, ei tot nu-l vor putea ajuta. Dar dacă vine un medic, care ştie cum să pună la loc fractura, căruia înţelepciunea lui îi dă posibilitatea de a-şi transpune compasiunea în faptă, atunci omul va fi ajutat. A putea, a recunoaşte, a fi înţelept – acestea sunt temelia oricărui ajutor uman. Înţelepciunea există mereu în jurul nostru, în lume, fiindcă au revărsat-o nişte fiinţe înţelepte. Când înţelepciunea ajunge pe culmea ei, ea va fi iubirea atotcuprinzătoare. Lumea viitorului va radia spre noi iubire. Înţelepciunea e mama iubirii. Spiritul plin de înţelepciune este marele vindecător. De aceea, Christos, iubirea, s-a născut din Spiritul Sfânt, adică din spiritul vindecător.

III. NATURA FECIOAREI SOPHIA ŞI A SPIRITULUI SFÂNT

Hamburg, 31 mai 1908 (Din GA 103)

Am descris ieri schimbările pe care le provoacă în corpul astral meditaţia, concentrarea şi celelalte exerciţii prescrise prin diversele metode de iniţiere. Am văzut că aceste exerciţii permit corpului astral să formeze în el organele necesare percepţiei lumilor superioare. Deşi exerciţiile diferă după diversele epoci de civilizaţie, principiul iniţierii este propriu-zis peste tot acelaşi. Marea diferenţă intervine abia după aceea, când trebuie făcuţi următorii paşi. Pentru ca omul să poată vedea cu adevărat în lumile superioare trebuie ca ceea ce s-a dezvoltat în corpul astral drept organe să se imprime, să se impregneze în corpul eteric.

După o veche expresie, această muncă asupra corpului astral prin meditaţie şi concentrare este numită purificare sau *catharsis*. Ea are, într-adevăr, drept scop să elimine din corpul astral tot ceea ce l-ar împiedica să aibă o structură regulată şi armonioasă pentru a putea să dobândească organe superioare; căci germenele acestor organe se află în el, nu este, de fapt, vorba decât de a le elibera.

Am spus că existau tot felul de metode pentru a produce acest catharsis. Poţi face deja mari progrese în acest sens dacă asimilezi ceea ce este dat în cartea mea *Die Philosophie der Freiheit*(***Filosofia libertăţii***), dacă trăieşti intens în tine însuţi cele scrise acolo astfel încât să îţi poţi spune: Această carte mi-a dat un impuls, acum însă eu pot să reproduc prin mine însumi ansamblul de gânduri ce sunt indicate acolo. Dacă faţă de această carte ai raportul

pe care îl are un interpret virtuoz când interpretează o bucată muzicală faţă de compozitorul care a compus-o, astfel încât el recreează în sine opera – desigur într-un mod corespunzător –, înlănţuirea gândurilor, care formează în această carte un tot închegat, organic, poate aduce până la o înaltă treaptă catharsisul. Căci esenţialul într-un asemenea caz, precum cel al acestei cărţi, este faptul că gândurile sunt astfel expuse încât ajung să acţioneze. În multe alte cărţi actuale ai putea, în fond, schimbând numai puţin sistematica, să modifici ceva din modul de expunere, spunând unele lucruri înainte, altele după aceea. Pentru ***Filosofia libertăţii*** acest lucru nu este posibil. Este imposibil să schimbi aici cele scrise la pagina 150 cu cele de la pagina 100, aşa cum este imposibil să-i pui unui câine labele din faţă în locul celor din spate. Această carte este un tot închegat organic şi studiul aprofundat al gândurilor pe care ea le cuprinde constituie de fapt un fel de antrenament interior. Există deci mai multe metode pentru a ajunge la catharsis. Dacă s-a lucrat după ea fără să se ajungă la aşa ceva, nu trebuie trasă concluzia că această carte nu poate face ceea ce am spus, ci mai curând că nu s-a lucrat corect sau cu destulă constanţă şi energie.

Să luăm acum în discuţie celălalt aspect. Când catharsisul s-a produs şi organele de simţ ale corpului astral sunt formate, trebuie ca totul să fie imprimat în corpul eteric. Iată ce i se spunea în iniţierile precreştine discipolului, după ce acesta efectuase exerciţiile pregătitoare, exerciţii care puteau dura mulţi ani: Corpul tău astral a ajuns acum în posesia organelor sale de cunoaştere astrală; a venit momentul în care acestea pot fi imprimate în corpul eteric. Discipolul era atunci supus unui procedeu care în zilele noastre — cel puţin pentru epoca noastră – nu numai că nu este necesar, dar nici nu-l

poţi face în mod serios. El era scufundat timp de trei zile şi jumătate într-un somn letargic. Apoi era supus unui procedeu care nu numai că provoca acelaşi rezultat ca somnul obişnuit de noapte (adică desprinderea corpului astral de corpul fizic şi eteric), ci realiza detaşarea până la un anumit grad a legăturilor corpului eteric cu corpul fizic, avându-se grijă ca trupul fizic să nu sufere din cauza aceasta şi omul să nu moară în acest timp. Corpul eteric era deci eliberat de forţele corpului fizic care acţionau asupra lui. Se obţinea astfel un corp eteric oarecum elastic şi plastic şi, dacă adânceai în el organele de simţ formate în corpul astral, atunci în corpul eteric se imprima pecetea întregului corp astral. Când hierofantele readucea apoi pe discipol la starea normală, iar corpul astral şi Eul erau reunite cu corpul fizic şi eteric — după un procedeu cunoscut de cel ce iniţia – avea loc nu numai „catharsisul", ci şi ceea ce se numeşte „iluminarea", „*photismos*". Discipolul putea de acum să perceapă, în lumea care îl înconjura, nu numai lucrurile fizic-sensibile, ci el putea folosi şi organele spirituale de percepţie, altfel spus, vedea spiritualul şi putea să îl perceapă. Iniţierea consta în esenţă din aceste două procedee: purificarea, sau *catharsis*, şi iluminarea, sau *photismos*.

În cursul dezvoltării omenirii, pentru că evoluţia care a urmat Atlantidei tindea să lege tot mai mult corpul eteric de corpul fizic, omul a ajuns treptat până acolo încât nu a mai fost posibilă degajarea corpului eteric de corpul fizic fără să apară tulburări grave în funcţionarea organismului său. De aceea a fost necesar să fie folosite alte metode, care îi permiteau corpului astral, dacă acesta atinsese o treaptă destul de înaltă prin catharsis – adică, dacă reuşea să revină singur în corpul fizic şi eteric –, să îşi imprime organele sale în corpul eteric fără să se despartă de corpul

fizic şi de cel eteric, în ciuda rezistenţei pe care corpul fizic i-o opunea. Trebuia deci ca în meditaţie şi concentrare să intre în joc forţe mai mari, pentru ca în corpul astral să apară impulsuri puternice, în stare să învingă rezistenţa corpului fizic.

Astfel vechea iniţiere a fost urmată mai întâi de iniţierea specific creştină, care cere ca omul să se supună acelor proceduri pe care le-am descris ieri ca fiind cele şapte trepte. Aceste sentimente şi aceste senzaţii pe care le-am descris acţionează atât de intens asupra corpului astral – se poate ca acest lucru să nu apară decât după mulţi ani, dar mai devreme sau mai târziu are loc –, încât corpul astral îşi modelează plastic organele sale de percepţie şi le imprimă apoi în corpul eteric; rezultatul acestui fapt este iluminarea. Dacă ar trebui să descriu în detaliu acest gen de iniţiere, care este iniţierea creştină propriu-zisă, ar trebui să ţin conferinţe nu doar mai multe zile, ci probabil timp de două săptămâni în fiecare zi, tratând toate detaliile. Dar asta nu se poate. Ieri v-am arătat, în această privinţă, unele particularităţi. Problema care se pune este de a înţelege principiul. Prin faptul că omul parcurge exerciţiile meditative, el poate să atingă iniţierea fără să treacă prin somnul letargic de trei zile şi jumătate, îndeosebi, dacă discipolul creştin meditează continuu, în fiecare zi, la cuvintele *Evangheliei după Ioan*, dacă lasă zilnic să acţioneze asupra lui primele fraze ale acestei Evanghelii: „La început era Cuvântul...” până la cuvintele: „plin de har şi de adevăr...” Ele constituie o meditaţie de o importanţă deosebită. Ele au această forţă, căci *Evanghelia după Ioan* înainte de toate nu trebuie citită şi înţeleasă intelectual, ci trebuie să fie în întregime intim trăită şi resimţită. Atunci ea însăşi este o forţă care vine în ajutorul iniţierii şi lucrează pentru ea. Atunci „spălarea

picioarelor", „flagelarea" şi celelalte procese interioare şi viziuni astrale sunt vieţuite în întregime conform celor descrise în *Evanghelia după Ioan*, capitolul 13.

Iniţierea rosicruciană, deşi aşezată întru totul pe o bază creştină, foloseşte mai mult alte reprezentări simbolice care produc catharsisul, îndeosebi tablouri imaginative. Aceasta este o altă modificare ce a trebuit să fie introdusă pentru că omenirea avansase şi ea pe calea evoluţiei şi iniţierea trebuia să se adapteze la ceea ce omenirea a dezvoltat treptat.

Noi trebuie să înţelegem că, urmând iniţierea, omul devine un altul decât fusese înainte. În timp ce până acum el nu fusese în relaţie decât cu obiectele din lumea fizică, acum îi este dată posibilitatea de a face acelaşi lucru cu evenimentele şi fiinţele lumii spirituale. Aceasta înseamnă că omul ajunge la o cunoaştere infinit mai reală decât acea cunoaştere abstractă, rece, prozaică, pe care o ştim din viaţa curentă. Pentru cine atinge cunoaşterea spirituală, procesul de cunoaştere este ceva cu totul diferit. Este, în întregime, o materializare a frumosului dicton „Cunoaşte-te pe tine însuţi!" Nimic nu este însă mai periculos în domeniul cunoaşterii decât a înţelege rău această sentenţă; şi aceasta este ceea ce se întâmplă prea adesea în zilele noastre. Multe persoane o înţeleg astfel: nu trebuie să mai priveşti lumea din jurul tău, ci să te pierzi într-o contemplare liniştită a forului interior şi să cauţi acolo izvorul oricărei spiritualităţi. Este o interpretare cu totul greşită a dictonului, căci nu asta este semnificaţia lui. Trebuie să îţi dai seama că o cunoaştere superioară adevărată este şi o evoluţie de la un stadiu deja atins la un stadiu care înainte nu fusese atins. Dacă exersezi cunoaşterea de sine clocind în tine însuţi, nu vezi decât ceea ce aveai şi până atunci; nu ajungi la nimic nou, ci

numai la o cunoaştere în sensul cunoaşterii actuale a propriului Eu inferior. Acest interior nu este decât o parte din ceea ce este necesar cunoaşterii. Cealaltă parte care aparţine cunoaşterii trebuie adăugată pe deasupra. Fără cele două părţi nu ajungi la nimic. Interior, poţi ajunge să dezvolţi în tine organele prin care cunoşti. Dar aşa cum ochiul, ca organ de simţ exterior, n-ar recunoaşte niciodată Soarele dacă ar privi în sine însuşi, ci trebuie să privească Soarele în afară, tot aşa organul interior de cunoaştere trebuie să se întoarcă spre în afară, adică spre spiritualitatea exterioară, pentru a cunoaşte cu adevărat. În timpul în care lucrurile spirituale mai erau percepute în mod real, conceptul de „cunoaştere" avea un sens mult mai profund, mai real decât astăzi. Deschideţi Biblia şi vedeţi ce înseamnă aceste cuvinte: „Avraam a cunoscut pe femeia sa", sau un alt patriarh „a cunoscut pe femeia sa". Fără să cauţi prea departe, veţi înţelege că asta înseamnă fecundarea; şi când se ia grecescul „Cunoaşte-te pe tine însuţi!", el nu înseamnă „contemplă-te interior", ci fecundează Eul tău cu ceea ce vine către tine din lumile spirituale!

Două lucruri sunt necesare pentru aceasta: ca omul să se pregătească prin catharsis şi iluminare, şi ca el să-şi deschidă apoi în mod liber fiinţa sa interioară lumii spirituale. Sub raportul cunoaşterii, interiorul omului îl putem compara cu elementul feminin, iar exteriorul cu elementul masculin. Interiorul trebuie făcut receptiv pentru Sinea superioară. Dacă el devine receptiv, atunci din lumea spirituală coboară în om Sinea sa superioară. Căci unde este Eul superior al omului? Este el acolo, în interiorul omului? Nu! În stadiile Saturn, Soare şi Lună, Eul superior era revărsat în întregul Cosmos. Eul Cosmosului era revărsat peste om; acest Eu omul trebuie să îl lase să

acţioneze asupra lui. El trebuie să lase să acţioneze acest Eu asupra sufletului său, pe care l-a pregătit anterior. Ceea ce înseamnă că interiorul omului, altfel spus corpul astral, trebuie să fie purificat şi înnobilat, supus catharsisului. Atunci el poate aştepta ca spiritualitatea din afară să intre în el şi să provoace iluminarea. Acest lucru intervine atunci când omul s-a pregătit îndeajuns şi şi-a supus corpul lui astral catharsisului, dezvoltând astfel organele sale interioare de cunoaştere. Atunci corpul astral este, în toate împrejurările, suficient de dezvoltat pentru ca, adâncindu-se în corpul eteric şi fizic, să se producă iluminarea, *photismos*-ul. De fapt, ceea ce se petrece este întipărirea organelor corpului astral în corpul eteric, prin care apoi omul percepe în jurul lui o lume spirituală; deci interiorul lui, corpul astral, primeşte ceea ce îi poate oferi corpul eteric, ceea ce acesta poate extrage din întregul Cosmos, din Eul cosmic.

Acest corp astral purificat, „limpezit", care în momentul iluminării nu mai conţine în el nimic din toate impresiile impure ale lumii fizice, ci doar organele de percepere ale lumii spirituale, esoterismul creştin îl numea „pura, casta şi înţeleaptă Fecioară Sophia". Datorită forţelor pe care omul le primeşte prin catharsis, el purifică şi decantează corpul său astral care devine „Fecioara Sophia". Şi în întâmpinarea „Fecioarei Sophia" vine Eul cosmic, Eul lumilor, care produce iluminarea, care face deci ca omul să trăiască în lumină, să aibă în jurul lui lumină spirituală. Acest al doilea principiu care se adaugă celui al „Fecioarei Sophia" era numit de esoterismul creştin – şi este şi astăzi numit aşa – „Spiritul Sfânt". Potrivit esoterismului creştin este deci foarte corect să se spună că, prin acest proces de iniţiere, creştinul esoteric ajunge la purificarea şi „limpezirea" corpului său astral; el face din acesta Fecioara

Sophia şi este iluminat – dacă vreţi puteţi spune şi adumbrit – de către „Spiritul Sfânt", de către Eul cosmic. Cel care este astfel iluminat, care, altfel spus, în sensul esoterismului creştin, a primit în sine „Spiritul Sfânt", vorbeşte de acum înainte într-un alt sens. Cum vorbeşte el? În aşa fel încât, atunci când vorbeşte despre Saturn, Soare, Lună, despre diversele părţi constitutive ale fiinţei umane, despre procesele cosmice ale evoluţiei, el nu exprimă părerea sa personală. Părerile *sale* personale nu intră deloc în joc aici. Când el vorbeşte despre Saturn, Saturn însuşi vorbeşte prin el. Când vorbeşte despre Soare, prin el vorbeşte entitatea spirituală a Soarelui. El este instrumentul; Eul său s-a micşorat, a apus, adică a devenit impersonal în acele momente, Eul cosmic este cel care se slujeşte de el ca de un instrument pentru a vorbi prin el. De aceea, când vorbim de doctrinele esoterice adevărate care emană din esoterismul creştin nu ne gândim la *păreri* sau *opinii*. Cel care vorbeşte despre lume în sensul esoterismului creştin şi este animat de spiritul care trebuie îşi spune: Când le vorbesc oamenilor şi le spun că acolo, afară, erau doi cai..., că unul îmi place mai puţin, şi cred că el este un cal leneş, nu aceasta este important. Ceea ce trebuie făcut este să-i descriu celuilalt exact pe cei doi cai şi să raportez obiectiv celorlalţi faptele. Iată ce trebuie! Trebuie să se descrie ceea ce s-a observat în lumile spirituale, excluzând orice părere personală. În orice sistem de învăţături spiritual-ştiinţifice trebuie relatate pur şi simplu faptele în succesiunea lor. Aceasta nu trebuie să aibă de-a face câtuşi de puţin cu părerile personale ale celui ce povesteşte.

Am făcut cunoştinţă, aşadar, cu două noţiuni, mai întâi în ce priveşte semnificaţia lor spirituală: natura „Fecioarei Sophia", care este corpul astral „limpezit",

purificat, şi „Spiritul Sfânt”, Eul cosmic, care este primit de „Fecioara Sophia” şi care poate să vorbească apoi din acel corp astral.

Există o treaptă şi mai înaltă de atins, şi anume aceea de a putea ajuta pe cineva, de a-i putea da impulsurile care să îl călăuzească spre aceste două realităţi. Fiinţele perioadei noastre de evoluţie pot primi pe „Fecioara Sophia”, corpul astral limpezit, purificat, şi „Spiritul Sfânt”, iluminarea, aşa cum am descris. Numai Christos Iisus putea să dea Pământului ceea ce era necesar pentru asta. El a impregnat elementului spiritual al Pământului forţele care fac să se întâmple ceea ce s-a descris prin iniţierea creştină. Cum s-a făcut acest lucru?

Pentru a-l înţelege trebuie să ne oprim asupra a două lucruri. Mai întâi un fapt pur istoric. Modul de a da numele în epoca în care au fost scrise Evangheliile era cu totul diferit faţă de cel de astăzi.

Comentatorii actuali nu înţeleg deloc în ce constă principiul de atribuire a numelor pe timpul Evangheliilor şi, în consecinţă, ei nu vorbesc cum ar trebui. Este extrem de greu să descrii cum era altădată acest principiu. Este totuşi posibil să-l înţelegi, deşi n-am putea decât să-l schiţăm. Imaginaţi-vă că am fi în prezenţa unui om şi că nu ne-am mulţumi cu numele care îi aparţine şi pe care l-a primit pe căi abstracte, aşa cum se obişnuieşte astăzi. Presupuneţi că am trage cu urechea, am fi atenţi la calităţile sale cele mai remarcabile, la trăsătura cea mai proeminentă a caracterului său şi că am fi în măsură să cercetăm prin clarvedere însuşi fondul fiinţei sale şi abia apoi i-am da numele, după calităţile cele mai importante pe care credem că trebuie să i le atribuim.

Dacă ne-am conforma vreodată acestui mod de a da un nume, am face aproape, la o treaptă inferioară,

elementară, ceea ce făceau cei care dădeau nume în sensul de a da nume autorului *Evangheliei după Ioan*. Pentru a mă face bine înţeles asupra modului în care proceda autorul *Evangheliei după Ioan* la darea numelor, iată ce pot spune: Acest autor al *Evangheliei după Ioan* şi-a imaginat-o pe mama oficială, istorică, a lui Iisus din punctul de vedere al calităţilor sale cele mai proeminente şi şi-a pus întrebarea: Unde voi găsi un nume pentru ea, un nume care să exprime cel mai perfect natura sa? Pentru că ea atinsese înălţimea spirituală la care se afla prin încarnările sale trecute, pentru că în personalitatea sa exterioară ea apărea ca o expresie, ca o manifestare a ceea ce esoterismul creştin numeşte „Fecioara Sophia", el a numit atunci pe mama lui Iisus „Fecioara Sophia". Acesta a fost totdeauna numele său în centrele esoterice în care creştinismul era predat esoteric: „Fecioara Sophia".

Exoteric, el nu îi dă niciun nume, contrar celorlalţi evanghelişti, care au ales pentru ea numele profan de Maria. Autorul *Evangheliei după Ioan* nu avea dreptul să aleagă un nume profan. Ioan trebuia să exprime prin nume evoluţia istorică profundă a Cosmosului. Este ceea ce face indicând că ea nu poate fi numită Maria; mai degrabă el o numeşte Maria pe sora ei, soţia lui Cleopa, iar pe ea, pe mama lui Iisus, o numeşte simplu: „mama lui Iisus". Prin aceasta el arată că nu vrea să o numească într-un fel, că numele ei nu poate fi făcut cunoscut în mod public. În cercurile esoterice ea a fost întotdeauna numită „Fecioara Sophia". Ea era cea care, ca persoană istorică, reprezintă „Fecioara Sophia".

Dacă vrem să pătrundem mai adânc în natura creştinismului şi a fondatorului său, trebuie să examinăm şi un alt mister. Este foarte important să facem deosebirea între ceea ce se numeşte în esoterismul creştin „Iisus din

Nazareth" şi ceea ce se numeşte Christos Iisus, Christos în Iisus din Nazareth. Ce înseamnă aceasta?

În persoana istorică a lui Iisus din Nazareth suntem în prezenţa unei fiinţe înalt dezvoltate, care a trecut prin multe încarnări, care se reîntrupează după o perioadă superioară de evoluţie şi care datorită acestui fapt a fost atras spre o mamă atât de pură încât autorul *Evangheliei după Ioan* a putut să o numească „Fecioara Sophia". Avem de-a face, aşadar, cu un om superior, cu Iisus din Nazareth, care deja în precedenta încarnare a ajuns la un nivel înalt de evoluţie, iar în această încarnare a atins o treaptă superioară de spiritualitate.

Ceilalţi evanghelişti nu au atins o treaptă de iluminare atât de înaltă precum autorul *Evangheliei după Ioan*. Pentru ei se revelă mai curând lumea sensibilă, reală; ei îl văd mergând în ea pe învăţătorul lor, pe Mesia, sub înfăţişarea lui Iisus din Nazareth. Lor le scapă însă raporturile spirituale mai tainice, cel puţin la nivelul până la care pătrunsese autorul *Evangheliei după Ioan*. De aceea ei trebuie să pună un accent deosebit pe faptul că în Iisus din Nazareth se exprimă principiul care a trăit totdeauna în iudaism, Dumnezeul iudeilor, Tatăl, care s-a transmis prin toate generaţiile. Este ceea ce ei traduc astfel: Urmând ascendenţa lui Iisus din Nazareth, urcând din generaţie în generaţie, noi putem demonstra că sângele care circulă în El este cu adevărat cel care a străbătut toate generaţiile. – De aceea ei indică genealogia în mod corespunzător treptei de evoluţie pe care se află. Matei pune accentul mai ales pe faptul că în Iisus din Nazareth te afli în prezenţa unui om în care trăieşte Tatăl Avraam; sângele Tatălui Avraam a curs până la El. De aceea el indică genealogia lui Iisus până la Avraam. El se plasează într-un punct de vedere mai material decât Luca. Acesta din urmă nu se preocupă numai să arate

că în Iisus trăia Dumnezeul care trăise deja şi în Avraam, ci că descendenţa, şirul genealogic se poate urmări şi mai sus, până la Adam, care era un fiu al Divinităţii însăşi; adică el aparţinea epocii în care oamenii au trecut pentru prima dată de la viaţa în spirit la viaţa în corp. Matei şi Luca deci caută să arate că acest Iisus temporal din Nazareth este situat în întregime în însuşi elementul patern divin.

Autorul *Evangheliei după Ioan*, care privea în spiritual, se preocupa mai puţin de aceasta; pentru el esenţialul nu era „Eu şi Tatăl Avraam suntem una", ci voia să arate că în om există în orice clipă ceva veşnic, care exista în el înainte chiar de a fi fost Tatăl Avraam. La început era Logosul, care aici se numeşte „Eu sunt". El era înainte de a fi existat toate lucrurile şi toate fiinţele exterioare; El era la începutul începuturilor.

Pentru cei care căutau înainte de toate să-l descrie pe Iisus din Nazareth, şi care nu-l puteau descrie decât pe El, era vorba de a arăta cum a curs sângele de-a lungul generaţiilor. Pentru ei conta să arate că în Iosif, tatăl lui Iisus din Nazareth, trăia sângele care cursese prin generaţii.

Firesc ar fi aici, dacă am putea vorbi cu totul esoteric, să înfăţişăm principiul a ceea ce se numeşte „imaculata concepţie", „conceptio immaculata", care însă nu poate fi dezvăluit decât în cercurile cele mai intime. Face parte din misterele cele mai profunde ale lumii; iar neînţelegerile legate de această noţiune provin din faptul că oamenii nu ştiu ceea ce trebuie înţeles prin „conceptio immaculata". Ei cred că asta înseamnă că aici nu există o paternitate. Nu asta înseamnă, ci un lucru mult mai profund, care se acordă perfect cu ceea ce şi ceilalţi evanghelişti vor să arate, şi anume că Iosif este tatăl. Dacă ar contesta acest lucru, n-ar mai avea niciun sens ceea ce ei se străduie să demonstreze.

Ei vor să arate că în Iisus din Nazareth trăieşte Dumnezeul din obârşii. Luca în special se străduie întru aceasta. Tocmai de aceea el duce întreg şirul generaţiilor până la Adam şi de la Adam la Dumnezeu. Cum ar ajunge la acest rezultat dacă nu ar vrea să spună decât că există acest arbore genealogic, dar de fapt Iosif nu are nicio legătură cu el? Ar părea straniu să te strădui într-atât să arăţi că Iosif este o verigă atât de importantă, pentru ca apoi să o elimini cu totul.

În acest eveniment din Palestina nu avem de-a face numai cu această personalitate înalt evoluată a lui Iisus din Nazareth, care a trecut prin numeroase încarnări, care s-a dezvoltat la un nivel atât de înalt de sublim încât a avut nevoie pentru a se încarna de o mamă cu totul deosebită. Avem de-a face şi cu un alt mister.

Când Iisus din Nazareth a atins vârsta de 30 de ani, El era suficient de avansat chiar prin cele vieţuite în acea încarnare încât să împlinească un proces ce poate fi împlinit doar în cazuri excepţionale. Ştim că omul este alcătuit din corp fizic, corp eteric, corp astral şi Eu. Această constituţie cvadruplă este cea a omului normal actual. Când omul se află pe o anumită treaptă de evoluţie, el poate la un moment dat să-şi retragă Eul din celelalte trei corpuri şi acestea să rămână totuşi intacte, în perfectă stare. Acest Eu se ridică în lumile spirituale, iar cele trei corpuri rămân pe Pământ. Întâlnim acest fenomen din când în când în cursul evoluţiei lumilor. Intervine un moment de o deosebită înălţare, un moment de extaz – care în anumite condiţii se poate extinde pe o perioadă de timp mai mult sau mai puţin lungă – în care Eul omului se ridică în lumile spirituale şi, pentru că cele trei corpuri sunt atât de dezvoltate datorită Eului care a fost în ele, acestea devin

instrumente pe care le poate lua în posesie o entitate şi mai înaltă.

Când Iisus din Nazareth a atins vârsta de 30 de ani, acea fiinţă pe care noi o cunoaştem sub numele de Christos a luat în posesie corpurile sale fizic, eteric şi astral. Această entitate a lui Christos nu se putea încarna într-un corp obişnuit de copil. Ea nu putea intra decât într-un corp pregătit de un Eu extrem de dezvoltat; căci această fiinţă christică nu mai fusese încarnată înainte în lume într-un corp fizic. Astfel, începând cu al 30-lea an, avem de-a face cu Christos în Iisus din Nazareth.

Ce s-a petrecut deci în realitate? În fapt, partea corporală a lui Iisus din Nazareth, părăsită de Eul său, era atât de matură, atât de perfectă, încât în ea putea să pătrundă Logosul solar, entitatea celor şase Elohimi, pe care noi i-am descris ca fiind entitatea spirituală a Soarelui. Această entitate s-a putut încarna pentru trei ani în această corporalitate, a putut să devină carne. Logosul solar, Spiritul Sfânt însuşi, care străluceşte prin iluminare în om, se coboară pe Pământ; Eul lumilor, Eul cosmic, apare pe Pământ şi cel care vorbeşte de acum înainte timp de trei ani din corpul lui Iisus din Nazareth este Logosul solar. Christos vorbeşte din corpul lui Iisus în cursul celor trei ani. Acest fenomen este indicat în *Evanghelia după Ioan*, dar şi în celelalte Evanghelii, prin coborârea porumbelului, a Spiritului Sfânt în Iisus din Nazareth. În esoterismul creştin acest lucru se exprimă spunând că în acest moment Eul lui Iisus din Nazareth părăseşte corpul său şi că, de acum, cel care vorbeşte din el pentru a ne instrui şi a acţiona este Spiritul lui Christos. În sensul *Evangheliei după Ioan*, acesta este primul eveniment care a avut loc. Christos se află deci acum în corpul astral, în corpul eteric şi corpul fizic al lui Iisus din Nazareth. El acţionează, în sensul pe

care l-am descris, până la Misteriul de pe Golgota. Ce s-a petrecut pe Golgota?

Să ne oprim la momentul cu adevărat esenţial în care curge sângele din rănile Răstignitului. Aş vrea să vă fac să înţelegeţi mai bine ceea ce s-a petrecut folosind o comparaţie.

Imaginaţi-vă că aveţi un recipient plin cu apă. În această apă ar fi dizolvată sare, încât apa ar fi destul de transparentă. Încălzind apa obţineţi o soluţie de sare. Acum lăsaţi apa să se răcească. Sarea se depune şi o vedeţi solidificându-se începând de jos şi depunându-se la fundul vasului. Aşa arată fenomenul pentru cel care nu îl vede decât cu ochii fizici. Pentru cel care îl vede însă cu ochii spirituali se mai petrece ceva. În timp ce sarea se depune pe fundul vasului, spiritul sării străbate apa în sus şi o umple. Dacă sarea se poate condensa este pentru că spiritul său o părăseşte şi se răspândeşte în apă. Cine cunoaşte aceste lucruri ştie că peste tot unde există solidificate are loc şi o spiritualizare. Orice condensare îşi are contra-imaginea într-o spiritualizare, o degajare către înalt. În aceeaşi măsură în care sarea se precipită pe fundul vasului şi se solidifică acolo, spiritul ei irumpe în afară şi se răspândeşte în sus; când sângele s-a scurs din rănile Mântuitorului nu s-a produs deci numai un fenomen fizic, ci el a fost însoţit într-adevăr de un fenomen spiritual. Spiritul Sfânt, care coborâse la Botez, s-a unit cu Pământul; Christos însuşi s-a revărsat în entitatea Pământului. Din acel moment Pământul a fost transformat. Aceasta este cheia a tot ce s-a spus în cursul acestor conferinţe. Dacă ai fi contemplat Pământul de pe o stea depărtată ai fi putut vedea cum întreg aspectul său se modifică odată cu evenimentul de pe Golgota. Logosul solar trebuia să se răspândească în Pământ, să încheie o alianţă cu el, să

devină Spirit al Pământului. Calea pe care a folosit-o pentru aceasta a fost aceea de a intra în corpul lui Iisus din Nazareth la vârsta acestuia de 30 de ani, de a acţiona în el trei ani şi de a rămâne apoi unit cu Pământul.

Se pune acum problema ca în creştinul adevărat să existe un efect al acestui eveniment, să existe ceva prin care el să primească puţin câte puţin germenele unui corp astral purificat în sens christic. Trebuia să existe ceva care să îi permită creştinului să facă corpul său astral puţin câte puţin asemănător unei „Fecioare Sophia", pentru a putea să primească în el Spiritul Sfânt, care, altfel, oricum ar fi fost răspândit pe Pământ, dar nu ar fi putut fi primit de o fiinţă al cărei corp astral nu este asemănător cu al „Fecioarei Sophia".Trebuia să existe o posibilitate, trebuia să existe ceva care să aibă forţa de a transforma corpul astral omenesc într-o „Fecioară Sophia".

În ce rezidă această forţă? Ea rezidă în faptul că Christos Iisus a dat ucenicului pe care îl iubea, deci autorului *Evangheliei după Ioan*, misiunea de a transcrie fidel şi în întreg adevărul, conform iluminării sale, evenimentele din Palestina, pentru ca oamenii să lase să acţioneze acestea asupra lor. Şi dacă ei se dăruiesc îndeajuns cuvintelor scrise în *Evanghelia lui Ioan*, corpul lor astral este pe cale de a deveni o „Fecioară Sophia" şi de a fi astfel receptiv pentru Spiritul Sfânt. Absorbind în sine forţa impulsurilor care emană din *Evanghelia după Ioan*, corpul astral devine treptat în stare mai întâi să simtă, iar apoi să recunoască adevărata spiritualitate. Aceasta este misiunea pe care Christos Iisus i-a dat-o autorului *Evangheliei după Ioan*. Este suficient să citeşti Evanghelia pentru a vedea acest lucru. Lângă cruce stătea mama lui Iisus – „Fecioara Sophia", în sensul esoteric al creştinismului – şi de la înălţimea crucii El îi spuse

ucenicului pe care îl iubea: „Iată mama ta! Şi din ceasul acela, ucenicul a luat-o cu el." Ceea ce înseamnă: Forţa care se afla în corpul meu astral şi îl făcea în stare să devină purtător al Spiritului Sfânt Eu ţi-o transmit ţie; tu vei aşterne pe hârtie ceea ce poate atinge acest corp astral prin dezvoltarea sa! – „Şi ucenicul a luat-o la el", adică: el a scris *Evanghelia după Ioan*. Şi *Evanghelia după Ioan* este acea Evanghelie în care autorul a ascuns forţele de dezvoltare ale „Fecioarei Sophia". La piciorul crucii, lui i se încredinţează misiunea de a o primi ca mamă a sa, de a fi adevăratul interpret al lui Mesia. În realitate asta înseamnă: Pătrundeţi-vă cu totul de sensul Evangheliei după Ioan, cunoaşteţi-o spiritual, căci ea conţine forţa de a vă conduce la catharsisul creştin; ea conţine forţa de a vă da pe „Fecioara Sophia". Atunci şi Spiritul Sfânt, care este unit cu Pământul, vă va acorda iluminarea – *photismos*, în sensul creştin!

Şi ceea ce aflaseră ucenicii cei mai intimi atunci în Palestina a avut un efect atât de mare încât de acum înainte ei căpătaseră cel puţin predispoziţia de a vedea în spirit. Căci a vedea în spirit în sensul creştin înseamnă să-ţi fi transformat corpul astral, prin puterea evenimentului din Palestina, până acolo încât nu este nevoie să fi participat la el exterior, fizic-senzorial, ca să îl poţi vedea.

Omul mai are atunci încă ceva cu care vede în spiritual. Au existat astfel de discipoli apropiaţi. Femeia care L-a uns cu ulei pe Christos în Bethania şi-a căpătat marea forţă a vederii spirituale din evenimentul din Palestina. Astfel, de pildă, ea a fost printre cei dintâi care au perceput că ceea ce trăise în Iisus continua să existe după moarte, că a înviat. De unde primise ea această facultate. Din faptul că organele de simţ interioare i s-au deschis. – Evanghelia spune aşa ceva? Da, desigur. Aflăm că Maria din

Magdala este condusă la mormânt, dar cadavrul dispăruse; ea vede atunci lângă mormânt două făpturi spirituale. Totdeauna se văd aceste două făpturi spirituale în locul în care sălăşluieşte de un timp un cadavru. Se vede pe de o parte corpul astral şi pe de altă parte corpul eteric, care se desprinde puţin câte puţin şi trece în eterul cosmic. Făcând abstracţie de corpul fizic, acolo există două entităţi care aparţin lumii spirituale.

„Ucenicii s-au dus iarăşi la ai lor. Iar Maria stătea lângă mormânt vărsând lacrimi.

Şi pe când ea plângea, s-a aplecat spre mormânt: şi a văzut doi îngeri în veşminte albe şezând acolo."

Ea vede aceasta pentru că a devenit clarvăzătoare prin forţa şi puterea evenimentului din Palestina. Şi vede şi mai mult: îl vede pe Cel înviat. Trebuia oare pentru asta ca ea să fie clarvăzătoare? Credeţi că întâlnindu-vă cu un om pe care nu l-aţi văzut de câteva zile nu l-aţi mai recunoaşte?

„Spunând aceste cuvinte, ea s-a întors cu faţa şi a văzut pe Iisus în picioare, dar nu ştia că era Iisus.

Iisus îi zise: Femeie, de ce plângi? Pe cine cauţi? Ea, crezând că era grădinarul..."

Şi pentru a ne spune aceste lucruri cât mai exact, faptul este repetat a doua oară, în timpul unei alte apariţii a Celui înviat la lacul Gennezareth.

„Şi făcându-se dimineaţă, Iisus se afla pe mal, dar ucenicii nu ştiau că era Iisus.."

Ucenicii esoterici îl găsesc acolo. Cei care primiseră întreaga forţă a evenimentului din Palestina au putut să-şi dea seama că era Iisus Cel înviat, pe care îl puteau vedea în spirit. Dacă ucenicii şi Maria din Magdala L-au văzut, erau totuşi printre ei alţii care erau mai puţin dotaţi pentru a dezvolta facultatea de clarvedere. Printre ei se afla, de

pildă, Toma. Ni se spune că Toma nu era prezent prima dată când ucenicii L-au văzut pe Domnul; şi el spune că nu va crede înainte de a-şi pune mâinile sale pe rănile Lui, înainte de a fi avut o atingere fizică cu Cel înviat. Ce s-a întâmplat? Trebuia încercat acum să i se vină în ajutor pentru ca, la rândul său, el să devină văzător spiritual. Cum se face asta? Se face în sensul următoarelor cuvinte:

„Şi după opt zile, ucenicii erau iarăşi în acelaşi loc şi Toma era cu ei. A venit Iisus, uşile fiind încuiate, şi a stat în mijlocul lor şi a zis: Pace vouă!

Apoi a zis lui Toma: Adu degetul tău încoace şi vezi mâinile mele, şi adu mâna ta şi o pune în coasta mea, şi nu fi necredincios, ci credincios."

„Şi vei vedea ceva, dacă nu te încrezi numai în aparenţa exterioară, ci te pătrunzi de forţa interioară!"

Această forţă interioară, care trebuie să emane din evenimentul din Palestina, se numeşte „credinţă". Nu este o credinţă banală, ci o forţă interioară clarvăzătoare. – Pătrunde-te cu forţă interioară; atunci nu vei mai avea nevoie să iei drept adevăr doar ceea ce vezi exterior; căci fericiţi sunt cei care pot cunoaşte ceea ce nu văd în mod exterior!

Astfel, se arată că noi avem de-a face cu întreaga realitate şi întregul adevăr al învierii şi că această înviere o poate înţelege şi recunoaşte doar cel care a dobândit mai întâi forţa interioară de a vedea în spirit.

În ultimul capitol al *Evangheliei după Ioan* se explică în mod clar acest lucru, arătându-se mereu şi mereu că ucenicii cei mai intimi ai lui Christos Iisus, prin faptul că evenimentul din Palestina s-a împlinit în faţa lor, au ajuns la „Fecioara Sophia". Dar prima dată când au fost puşi la încercare, prima dată când au trebuit să contemple cu adevărat un eveniment spiritual au fost tulburaţi şi le-a

trebuit timp să îşi revină. Ei nu au cunoscut că era aceeaşi Fiinţă care fusese cu ei înainte. – Tot acest fapt trebuie înţeles cu o infinită subtilitate; căci spiritul grosolan materialist ar spune: Atunci ideea de înviere se clatină! – Minunea învierii trebuie luată literal şi exact aşa cum a spus El: „Eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârşitul epocilor pământeşti."

El este acolo şi va reveni, e adevărat, nu în făptură de carne, ci sub o formă pe care oamenii, care până atunci se vor fi dezvoltat prin forţa *Evangheliei după Ioan*, vor putea să o vadă, să o perceapă cu adevărat şi să nu mai fie necredincioşi când vor avea forţa spirituală să o vadă. Mişcarea antroposofică are această misiune: să pregătească acea parte a omenirii care vrea să se lase pregătită pentru revenirea lui Christos pe Pământ. Aceasta este semnificaţia istorică a ştiinţei antroposofice: să pregătească omenirea şi să îi menţină ochii deschişi atunci când, în a şasea epocă de cultură, Christos va reapărea, acţionând printre oameni; astfel, pentru o mare parte a omenirii se va împlini ceea ce este arătat în capitolul privind nunta din Cana Galileii.

Concepţia antroposofică despre lume se prezintă ca un executor testamentar al creştinismului. Pentru a ajunge la adevăratul creştinism, omul viitorului va trebui să asimileze învăţăturile acestei concepţii antroposofice despre lume. Se poate ca astăzi mulţi încă să spună: Ah, antroposofia este ceva ce contrazice adevăratul creştinism! Dar cei care vorbesc astfel sunt acei mici papi care vor să decidă asupra unor lucruri despre care ei nu ştiu să spună nimic şi care vor să facă o dogmă din convingerea că, dacă ei nu ştiu ceva, atunci faptul nici nu există.

În viitor, această intoleranţă va creşte şi creştinismul va fi expus celor mai grave pericole tocmai din partea celor

care cred că se pot numi buni creştini. Creştinismul prezentat în ştiinţa spiritului va cunoaşte atacuri grele de la cei creştini cu numele. Căci toate concepţiile vor trebui să se transforme, dacă trebuie să apară o adevărată înţelegere a creştinismului. Înainte de toate, testamentul autorului *Evangheliei după Ioan*, marea şcoală a „Fecioarei Sophia'', însăşi *Evanghelia după Ioan* va trebui să pătrundă tot mai mult sufletele şi să fie înţeleasă. În acest sens, numai ştiinţa spiritului poate pătrunde mai adânc.

Aceste conferinţe nu pot să fie decât un exemplu despre modul în care ştiinţa spiritului ne poate introduce în *Evanghelia după Ioan*; căci este imposibil să explici *Evanghelia după Ioan* în întregime. Stă scris chiar în *Evanghelia după Ioan*:

„Iisus a făcut şi multe alte lucruri; dacă le-am povesti cu de-amănuntul cred că lumea aceasta n-ar putea cuprinde cărţile ce s-ar fi scris."

Aşa cum însăşi *Evanghelia după Ioan* nu putea să se extindă în detaliu asupra tuturor amănuntelor evenimentului din Palestina, nici cel mai lung ciclu de conferinţe nu poate reda întregul conţinut spiritual pe care ea îl cuprinde. De aceea ne mulţumim cu indicaţiile care au putut fi date cu acest prilej. Dar ne mulţumim în sensul că prin astfel de explicaţii se înfăptuieşte însuşi testamentul adevărat al creştinismul pentru cât va dura omenirea. Şi să lăsăm să acţioneze asupra noastră toate acestea pentru ca să avem forţa de a ne menţine ferm pe terenul celor aflate de noi în *Evanghelia după Ioan*, atunci când alţii vor veni să spună: Voi ne aduceţi nişte concepţii prea complicate, pe care mai întâi trebuie să ni le însuşim pentru a înţelege *Evanghelia după Ioan*; dar Evanghelia este pentru cei simpli şi naivi şi lor nu poţi să le dai tot acest noian de

noţiuni şi reprezentări. Mulţi vorbesc astfel astăzi. Ei se sprijină poate pe un alt cuvânt:

„Fericiţi cei săraci cu Duhul căci a lor va fi împărăţia Cerurilor."

Te poţi sprijini pe o astfel de sentenţă doar atât timp cât nu o înţelegi corect. Căci iată ce înseamnă în realitate aceste cuvinte:

„Fericiţi cerşetorii în spirit, căci ei vor dobândi în ei înşişi împărăţia Cerurilor."

Asta înseamnă: Cei care sunt aici precum cerşetorii spirituali, care vor să primească mereu mai mult spirit, vor găsi în ei împărăţia Cerurilor!

În zilele noastre se acceptă prea uşor ideea că tot ceea ce este religia este identic cu ceea ce este primitiv şi simplu. Se spune: Admitem ca ştiinţa să aibă noţiuni multe şi complicate, dar acest lucru nu îl acceptăm pentru credinţă şi religie. Credinţa şi religia – spun astăzi mulţi „creştini" – trebuie să fie simple şi naive! Asta pretind ei; şi mulţi se sprijină pe o concepţie care este poate rar exprimată, dar care bântuie mult spiritele în zilele noastre, şi anume aceea a lui Voltaire, unul din marii propovăduitori ai materialismului, care a spus: „Cine vrea să fie profet trebuie să se slujească de credinţă, căci ceea ce spune el trebuie să fie crezut şi numai ceea ce este simplu şi este repetat mereu şi mereu în simplicitatea sa găseşte credinţă."

Tot aşa se întâmplă adesea în zilele noastre cu profeţii, adevăraţi şi falşi; ei se străduie să spună ceva şi să repete cu insistenţă mereu şi mereu acelaşi lucru; şi oamenii încep să-i creadă pentru că este repetat întruna. Reprezentantul ştiinţei spiritului nu trebuie şi nici nu vrea să fie un astfel de profet. Nu vrea să fie nici un fel de profet. La fel de des i se mai spune: Şi nu numai că repeţi mereu aceleaşi lucruri, dar le abordezi de fiecare dată dintr-o

nouă latură, le prezinţi mereu într-un alt mod; chiar dacă ni se spune aşa, noi nu vedem în asta un blam. Un profet vrea să fie crezut. Ştiinţa spiritului însă nu vrea să conducă la credinţă, ci la cunoaştere. De aceea, fraza lui Voltaire noi o vom interpreta în alt sens: El spune: „Ceea ce este crezut este simplu, şi asta este treaba profetului." Ştiinţa spiritului spune: „Ceea ce este complex trebuie cunoscut."

Să ne străduim să ne familiarizăm cu ideea că ştiinţa spiritului este complexă – nu o confensiune de credinţă, ci un drum spre cunoaştere; de aici şi complexitatea sa. Să nu ne temem deci să facem apel la un mare număr de idei pentru a ajunge să înţelegem unul din documentele cele mai importante ale creştinismului, *Evanghelia după Ioan*. De aceea am încercat să adunăm materialele cele mai diverse care să ne dea posibilitatea să înţelegem mereu mai mult adevărurile profunde ale *Evangheliei după Ioan*, să înţelegem că mama după trup a lui Iisus a fost o revelare exterioară, o imagine a „Fecioarei Sophia", să înţelegem ce valoare spirituală avea „Fecioara Sophia" pentru ucenicul pe care Christos îl iubea şi că, pe de altă parte, pentru ceilalţi evanghelişti, care au în vedere descendenţa trupească, intervine tatăl trupesc, care îşi are importanţa sa când este vorba de întipărirea exterioară a ideii de Dumnezeu în sânge; să înţelegem, în sfârşit, ce înseamnă pentru Ioan „Spiritul Sfânt", prin care Christos a fost zămislit în Iisus în timpul celor trei ani – Spirit simbolizat prin porumbelul care coboară în momentul Botezului de către Ioan.

Dacă înţelegem, aşadar, să numim pe Tatăl lui Christos Iisus „Spiritul Sfânt", care a născut în trupurile lui Iisus pe Christos, dacă putem cuprinde acest fapt din toate laturile, vom înţelege şi că ucenicii mai puţin iniţiaţi nu ne puteau da un tablou atât de profund despre evenimentele

din Palestina precum a făcut-o ucenicul pe care Domnul îl iubea. Şi când astăzi unii spun că numai Evangheliile sinoptice contează pentru ei, demonstrează prin asta că nu au voinţa să se înalţe la înţelegerea adevăratei staturi a *Evangheliei după Ioan*. Căci fiecare se aseamănă spiritului pe care îl înţelege!

Dacă încercăm să transformăm în sentiment, în simţire, ceea ce ne învaţă ştiinţa spiritului privitor la această Evanghelie, atunci vom afla că aceasta nu este numai o învăţătură, ci *o forţă care poate acţiona asupra sufletului nostru*.

Dacă aceste scurte conferinţe au trezit în dumneavoastră sentimentul că *Evanghelia după Ioan* nu conţine numai ceea ce a fost exprimat aici, că, prin intermediul cuvântului, ea conţine şi forţa care face ca sufletul însuşi să evolueze, atunci s-a înţeles corect sensul pe care aceste conferinţe l-au urmărit. Căci aceste conferinţe nu intenţionează să fie doar o hrană pentru intelect, pentru facultatea de cuprindere intelectuală, ci vor să fie şi o forţă care să transforme în sentimente şi vieţuiri cele primite pe cale intelectuală; acestea trebuie să fie o rezultantă a tuturor punctelor de vedere expuse aici. Dacă acest lucru se percepe corect, atunci se înţelege şi despre ce este vorba când spunem că ştiinţa spiritului are misiunea de a ridica creştinismul la rang de înţelepciune, de a face ca în acest fel creştinismul să fie în mod real înţeles pe calea înţelepciunii spirituale. Se va înţelege că creştinismul nu este decât la începutul acţiunii sale şi că el îşi va împlini adevărata sa misiune doar atunci când va fi înţeles în adevărata sa formă, adică cea spirituală. Cu cât reuşim să pătrundem mai mult aceste conferinţe de acest sens, cu atât ele vor fi înţelese mai bine, aşa cum s-a dorit de la bun început.

IV. ISIS ŞI MADONNA

Berlin, 29 aprilie 1909 (Din GA 57)

Goethe a spus în repetate rânduri că acela care se apropie de tainele naturii, duce dorul celei mai demne interprete a acestor taine, arta. Şi în creaţiile sale Goethe a arătat, de-a lungul întregii sale vieţi, că arta a fost pentru el interpreta adevărului. Dar ne este îngăduit să spunem că prin această concepţie Goethe a exprimat ceva care a străbătut toate timpurile, toate epocile din evoluţia omenirii, drept convingere fundamentală, drept motiv principal.

Într-un mod mai mult sau mai puţin conştient, sau inconştient, diferitele arte ni se prezintă drept diferite „limbi" – cum s-ar putea spune – pentru exprimarea anumitor adevăruri care trăiesc în suflet. Adeseori tocmai adevărurile cele mai tainice, cunoştinţele cele mai pline de mister nu pot fi uşor transpuse în nişte noţiuni rigide, nu pot fi îmbrăcate uşor în nişte formule abstracte, şi, de aceea, ele îşi caută o posibilitate de exprimare în forma artistică.

Azi, în faţa ochilor noştri va păşi un asemenea adevăr plin de mister, care secole de-a rândul a vrut să se exprime prin artă, care şi-a găsit întotdeauna formularea ştiinţifică în cadrul anumitor cercuri restrânse, dar care va deveni popular, accesibil unor cercuri mai largi de oameni de-abia în viitor, prin ştiinţa spirituală. Goethe însuşi s-a putut apropia cu sufletul său de acest adevăr din cele mai diferite direcţii. Într-una din conferinţele despre Goethe pe care le-am ţinut aici, am putut să atrag atenţia asupra momentului important din viaţa lui Goethe care reprezintă trăirea unui asemenea mister. Am atras atenţia asupra lui în cea de a

doua dintre conferinţele care se ocupă de *Faustul* goetheean, unde am arătat că, citind operele lui Plutarh, a găsit într-un loc povestea demnă de toată atenţia despre Nikias, care voia să convingă un oraş din Sicilia, aparţinând cartaginezilor, să se supună din nou Romei şi, de aceea, a fost persecutat. Nevoit să fugă din oraşul său, el s-a prefăcut că e nebun, dar din strigătul său ciudat: „Mumele, mă numesc Mumele" – oamenii şi-au dat seama că nu era vorba de o nebunie obişnuită, fiindcă prin părţile acelea se află un aşa-numit „Templu al Mumelor", construit în vechiul mod misterios şi, de aceea, se ştia ce înseamnă expresia „Mumele". Când a putut să aducă iar în faţa sufletului său semnificaţia deplină a expresiei „Mumele", Goethe a ştiut, de asemenea, că nu putea să exprime mai bine frumuseţea dătătoare de fiori a scenei cu Faust, din partea a II-a, în care voia să înfăţişeze ceva cum nu se poate mai înalt, decât arătând cum Faust însuşi se duce la Mume.

Ce reprezintă la Faust faptul că se duce la Mume? Am arătat-o pe scurt, în acea conferinţă despre *Faust*. Ce-i drept, Mefisto îi aduce cheia lui Faust, dar acela nu poate intra el însuşi în împărăţia unde tronează Mumele. Mefisto e spiritul materialismului, spiritul care, ca să zicem aşa, e conţinut în forţele şi puterile existenţei materiale, drept spiritul care-l priveşte pe om. Pentru el, împărăţia Mumelor e împărăţia *neantului*. Faust, omul spiritual, care înclină spre spirit, poate să răspundă; „În neantul său eu universul sper să-l găsesc".

Urmează acea descriere remarcabilă, importantă a împărăţiei Mumelor, în care ni se spune că ele ţes şi urzesc într-o regiune unde sunt plăsmuite formele lumii vizibile; cel ce vrea să ajungă până la Mume, trebuie să lase în urmă tot ceea ce trăieşte în timp şi spaţiu. Plăsmuire, replăsmuire, transformare, în aceasta constă esenţa

împărăţiei lor. Ele sunt nişte *zeiţe* misterioase, care domnesc într-o împărăţie spirituală din spatele realităţii senzoriale. La ele trebuie să coboare Faust, în momentul în care urmează să soarbă cunoaşterea a ceea ce e mai presus de toate realităţile senzoriale, de tot ceea ce este fizic. Numai aşa poate Faust să realizeze o unire demnă între ceea ce este veşnic şi ceea ce este trecător în Elena, numai dacă sufletului său i se deschide împărăţia Mumelor. Deja în conferinţa amintită despre *Faust*, am putut spune că Goethe ştia foarte bine că prin această împărăţie a Mumelor se înţelege acea regiune în care omul poate să pătrundă când trezeşte forţele spirituale care-i dormitează în suflet. Acesta este, pentru el, marele moment în care se revelează entităţile şi realităţile spirituale, care există mereu de jur-împrejurul nostru, dar pe care cu ochiul senzorial le vedem la fel de bine cum vede orbul culorile şi lumina; e momentul în care ochiul său spiritual şi urechea sa spirituală sunt deschise pentru a percepe o altă lume, aflată în spatele celei fizice. Intrarea în această regiune e desemnată prin drumul parcurs de Faust în împărăţia Mumelor.

În conferinţele despre *Faust* s-a spus în repetate rânduri că, dacă omul aplică asupra sufletului său anumite procese intime, anumite metode de adâncire interioară, exact prescrise, în lumea sa de reprezentare, de sentiment şi de voinţă, lui i se deschid cu adevărat ochii spirituali şi urechile spirituale şi, odată cu aceasta, de jur-împrejurul lui i se deschid nişte regiuni noi. Acolo s-a mai spus, de asemenea, că cel ce intră în această împărăţie, se simte buimăcit de impresiile care acţionează asupra lui. Dacă în lumea fizică avem obiecte cu contururi precise şi ne putem orienta cu ajutorul lor, în lumea spirituală vom avea un sentiment buimăcitor al unor activităţi plăsmuitoare ce

plutesc şi urzesc unele într-altele, exact aşa cum Goethe descrie în partea a II-a din *Faust*. Dar din această împărăţie a Mumelor s-a născut ceea ce e dat simţurilor noastre, la fel cum metalul s-a născut din mama-minereu ascunsă în munte. Şi tocmai pentru că această împărăţie misterioasă, împărăţia-mamă a tuturor lucrurilor fizice şi pământeşti, împărăţia care cuprinde în ea substanţa divină a tot şi a toate, ca să zicem aşa, vibrează în versurile lui Goethe, tocmai de aceea expresia „Mumele" are la el nişte rezonanţe atât de fascinante, atât de înfiorător de frumoase. De aceea, el a înţeles cele citite la Plutarh, el şi-a dat seama că, atunci când cineva strigă „Mumele, Mumele!", el nu vede, ca un nebun, o împărăţie lipsită de sens, inexistentă, ci o împărăţie cu realitate spirituală. Am putea spune că, citindu-l pe Plutarh, Goethe a avut în faţa ochilor problema mamei lumii, ca să zicem aşa, şi el a transpus această problemă a mamei, ca pe multe altele, în partea a II-a a dramei *Faust*.

În vremurile vechi, cel ce voia să intre în această împărăţie a Mumelor, în împărăţia lumii spirituale, trebuia să treacă – pe lângă toate celelalte exerciţii pe care le găsiţi descrise în cartea *Wie erlangt man Erkenntnisse der höheren Welten?* (***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?***) – prin ceva care a fost numit întotdeauna purificarea pregătitoare, catharsisul sufletului. El trebuia să se pregătească în aşa fel încât sufletul său, din care urmau să fie scoase la suprafaţă forţele spirituale superioare, să nu mai simtă niciun fel de constrângere din partea lumii obişnuite, senzoriale, nicio pasiune faţă de ea, încât el să se fi purificat şi curăţat, ca să zicem aşa, de tot ceea ce ne atrage spre aparenţa senzorială, spre ceea ce este desfătare a simţurilor, a ochilor şi urechilor şi care a legat mintea de lumea senzorială. Sufletul trebuie să se fi

eliberat de toate acestea şi atunci el poate să trezească în el ochiul spiritual şi să pătrundă în împărăţia spiritului. Ceea ce numim suflet purificat, ceea ce numim suflet trecut prin catharsis, suflet care nu mai înclină spre cele fizic-senzoriale, a fost numit pretutindeni acolo unde se ştia despre acest mister: „interiorul superior al omului", acel interior despre care se spunea: El nu îşi are originea în ceea ce pot cerceta nişte ochi exteriori, ci vine din nişte izvoare mai înalte, spiritual-sufleteşti, el nu are o patrie pământească, ci una cerească. Şi acest suflet purificat, curăţat era conceput ca fiind în legătură cu originea adevărată a omului; fiindcă ceea ce ştiinţa spirituală a fost în toate timpurile, n-a putut vorbi în acelaşi sens de o evoluţie pur materială, de ceva desăvârşit din punct de vedere senzorial, despre ceva nedesăvârşit din punct de vedere senzorial. Ceea ce e numit azi evoluţie, ceea ce noi numim înălţare de la o fiinţă inferioară din punct de vedere senzorial până la fiinţa senzorială cea mai desăvârşită care umblă pe Pământul nostru, omul senzorial, nu e considerat greşit de către ştiinţa spirituală; ci, aşa cum am subliniat deseori, e recunoscut pe deplin; dar, în acelaşi timp, ea spune că ceea ce noi numim om nu se epuizează odată cu această evoluţie, ci este doar latura exterioară a evoluţiei omului.

Dacă-l urmărim pe om în trecut, până la răscrucea vremurilor, vom constata că, cu cât ne întoarcem mai mult, la nişte forme senzoriale mai imperfecte, dăm de originea spiritual-sufletească a omului. Ne-am transpus adeseori într-o epocă din evoluţia omenirii în care ceea ce noi numim azi om nu avea încă deloc o existenţă fizică, fiind cu totul adăpostit într-o existenţă sufletesc-spirituală. În repetate rânduri am putut spune că, în sensul ştiinţei spirituale, noi concepem forma senzorială, corporalitatea

fizică a omului, ca pe o densificare a unui om care a fost cândva un om numai spiritual-sufletesc. Acel om spiritual-sufletesc s-a densificat, ca să zicem aşa, devenind omul de azi, la fel cum apa se densifică, devenind gheaţă. Şi această imagine am folosit-o adesea. Am spus: Să ne reprezentăm o masă de apă; ea se densifică, devenind gheaţă, aşa că până la urmă avem un anumit rest din masa de apă şi partea transformată în gheaţă; avem atunci imaginea apariţiei omului. La omul spiritual-sufletesc de odinioară nu exista încă nimic din corporalitatea fizic-senzorială, nimic din ceea ce azi ochii pot vedea şi mâinile pot apuca. Încetul cu încetul, el devine tot mai fizic, până la forma lui fizică actuală. Timpurile până la care îşi poate întoarce privirile ştiinţa exterioară îl arată pe om sub acea formă fizică sub care îl vedem astăzi. Dar ştiinţa spirituală poate privi spre nişte vremuri trecute foarte îndepărtate, când omul se născuse din lumea spirituală şi încă mai era de natură spiritual-sufletească. Când privim azi spre sufletul său, noi ne spunem că sufletescul din om este ultimul rest al acelui spiritual-sufletesc care a fost odinioară.

Ne îndreptăm privirile spre interiorul omului, ajungem să cunoaştem entitatea spiritual-sufletească a omului şi ne spunem: aşa cum este în interior, aşa a fost el odinioară, când s-a născut din poala lumii spirituale. Această fiinţă sufletească e îmbrăcată în învelişurile inferioare ale lumii senzoriale, dar ea poate să se cureţe şi să se purifice din nou, poate să se ridice la o contemplare liberă de senzorial şi, prin aceasta, să ajungă la spiritualitatea din care s-a născut ea însăşi. Acesta e procesul cunoaşterii sprituale care trece prin purificare şi curăţire. Aşa, vedem în spirit forţa sufletească a omului şi, vorbind nu numai în imagini, ci în mod real, noi spunem: Când cunoaştem această fiinţă sufletească în adevărul ei,

vedem că ea nu este din această lume. Vedem în fundal, în spatele acestei fiinţe sufleteşti, o lume divin-spirituală, din care ea s-a născut.

Şi acum încercăm să transpunem cele spuse mai înainte, într-o imagine senzorială. Să ne întrebăm: Oare nu avem deja cele spuse adeneaori, transpuse într-o imagine senzorială, în care lumea spirituală e redată sub forma unor nori, din care se nasc nişte făpturi spirituale, ca nişte chipuri de îngeri care simbolizează sufletul uman? Nu avem în figura Fecioarei, din *Madonna Sixtină* a lui Rafael o imagine care s-a născut din lumea divin-spirituală?

Să mergem acum mai departe şi să ne întrebăm: Ce devine omul care şi-a purificat şi curăţat sufletul, care s-a înălţat până la nişte cunoştinţe superioare, care a realizat în sufletul său formaţiunile spirituale care fac să fie viu în el ceea ce străbate lumea, drept realitate divină, cu pulsaţia şi urzirea sa? Omul care îl naşte pe omul superior din om, un om care reprezintă o mică lume în lumea cea mare, care-l naşte, dintr-un suflet purificat, pe adevăratul om superior, ce este el? Pe acesta nu-l caracterizează nimic altceva decât ceea ce noi numim clarvedere. Dacă încercăm să găsim o formă simbolică pentru sufletul care-l naşte din el, din universul spiritual, pe omul superior, nu trebuie decât să ne reprezentăm imaginea *Madonnei Sixtine*, Madonna cu copilul minunat în braţele sale.

Avem astfel în faţa noastră, când privim tabloul *Madonna Sixtină*, o imagine a sufletului uman, născut din universul spiritual, şi, răsărind din acest suflet, lucrul suprem pe care omul poate să-l producă, naşterea sa spirituală, ceea ce este în el, o re-creere a activităţii creatoare a lumii. Să încercăm să ridicăm în noi până pe treapta de sentiment ceea ce face conştienţa clarvăzătoare.

Odinioară la baza edificiului lumii noastre se afla spiritualitatea divină, fiindcă altfel ar fi absurd să căutăm în lume ceva spiritual, dacă acest ceva spiritual n-ar fi zidit, la început, lumea. Cele ce ne înconjoară afară, în lume, s-au născut din spiritul pe care noi îl căutăm în suflet. Tot aşa, sufletul s-a născut din Spiritul-Tată divin, care străbate întreg universul cu viaţa şi urzirea sa, născându-l pe Fiul înţelepciunii, care este asemănător cu Spiritul-Tată, fiind o „repetare" a sa.

Înţelegem acum în ce fel s-a apropiat Goethe de această problemă, în întreaga sa semnificaţie mistică, atunci când a vrut să cuprindă tot conţinutul dramei *Faust* în „Chorus Mysticus", în care el vorbeşte de sufletul uman ca despre etern-femininul care ne trage în sus, spre spiritul universal al lumii. Aşa stătea Goethe şi la sfârşitul lui *Faust* în faţa problemei sale referitoare la Madonna. Din forma pe care a luat-o reprezentarea Madonnei azi de-abia se mai poate recunoaşte ceea ce se exprimă acum într-o pictură –, deşi se bazează pe un adevăr profund. Dar dacă urmărim problema Madonnei până la originea sa, ne vom da seama că, într-adevăr, chiar dacă voalată în multe privinţe, în figura Madonnei ne mai întâmpină încă şi azi cea mai mare problemă a omenirii. Desigur, aceste reprezentări ale Madonnei s-au schimbat, de la forma simplă pe care o vedem în catacombe, pictate în primele secole ale creştinismului, unde găsim nişte Madone ţinând pruncul la piept, iar el întinzându-se spre el, ca să sugă. De la această formă simplă, prea puţin artistică, e o cale lungă până în secolul XV, când, după numeroase transformări, pruncul şi Madonna iau un aspect tot mai artistic, în sensul epocii actuale, tot mai pictural, până la Michelangelo şi Rafael. Deşi, aceşti excepţionali artişti nu au procedat dintr-o cunoaştere deplină, totuşi, au

pictat dintr-un sentiment clar privind adevărul cel mai profund legat de problema Madonnei.

Te năpădesc sentimentele cele mai frumoase când te afli în faţa picturii *Pietà* a lui Michelangelo din Basilica Sf. Petru de la Roma, în care Madonna şezând ţine pe genunchi trupul mort al Fiului, deci, Madonna, la vârsta după ce Christos deja trecuse prin moarte, de o frumuseţe feciorelnică. S-a discutat mult în acea vreme, în jurul întrebării, de ce Michelangelo o înfăţişase pe Madonna într-o frumuseţe atât de tinerească. Când a fost întrebat Michelangelo însuşi, el a răspuns că aici nu trebuie să se vorbească despre o părere oarecare, ci despre nişte experienţe rezultate din cercetarea spiritual-ştiinţifică –, şi anume, femeile-fecioare îşi păstrează prospeţimea tinereţii până la o vârstă înaintată; cum să nu fie îndreptăţit s-o înfăţişeze pe Mama lui Dumnezeu, şi la această vârstă, în întreaga prospeţime a tinereţii? O concepţie demnă de toată atenţia, cea pe care o exprimă aici Michelangelo! Chiar dacă ea nu a fost exprimată în cuvinte de către Rafael, o vedem exprimată în tablourile sale. Dar noi putem înţelege această întreagă concepţie numai dacă ne întoarcem foarte mult în trecut, în vremurile în care mai era viu din punct de vedere exterior ceea ce în Madonele pictate sau sculptate ne întâmpină sub o formă inconştient-artistică. Ne-am putea întoarce mult în trecut şi am găsi, de fapt, problema Madonnei în întreaga lume. Ne-am putea duce în India antică şi am găsi-o pe zeiţa cu copilul Krishna în braţe, am putea intra la un serviciu divin din China şi am găsi nişte imagini asemănătoare.

Dar noi nu ne vom duce în acele regiuni îndepărtate, ci ne vom opri la acele imagini din Egiptul antic care redă în sensul cel mai bun posibil ceea ce ne este dat atât de frumos sub forma Madonnei creştine. Vom studia

reprezentările lui Isis cu copilul Horus. Aceste imagini, născute în întregime din înţelepciunea egipteană, vor putea fi pentru noi, într-o anumită privinţă, cheia pentru înţelegerea corectă a imaginilor care o reprezintă pe Madonna. În orice caz, va trebui să vedem puţin ce este acea înţelepciune care a dus la crearea acestei figuri de zeiţă, demnă de toată atenţia, din vechiul Egipt, la crearea figurii lui Isis şi ce este pentru noi înţelepciunea care se exprimă în legenda despre Isis şi Osiris. Dacă o înţelegem în mod just, această legendă ne introduce profund în problema propriu-zisă a omenirii. Putem cerceta religia egipteană dintr-un loc sau altul, conţinutul ei cel mai important şi mai bogat rămâne pentru noi legenda despre Osiris, regele care în vremuri străvechi a domnit, ca într-o epocă de aur, printre oameni, fiind căsătorit cu sora sa, Isis, care le aducea oamenilor fericire şi binecuvântare. Un rege uman, cu putere şi virtute divină, aşa stă el în faţa egipteanului antic şi domneşte până când e ucis de fratele său, Set cel Rău. El e ucis într-un mod demn de atenţie. În timpul unui ospăţ, fratele cel rău, Set, numit mai târziu Typhon, porunceşte să se facă un sarcofag şi printr-un vicleşug îl face pe Osiris să intre în el. Apoi sarcofagul e închis şi aruncat în valuri, astfel încât el e purtat pe ape înspre necunoscut. Isis, soţia sa îndoliată, îşi caută soţul pretutindeni, până când, după îndelungi căutări, îl găseşte în Asia. Il aduce înapoi în Egipt, şi acolo Set cel Rău îl taie în bucăţi, iar bucăţile sunt puse într-un mare număr de morminte. De aici marele număr de morminte din Egipt. Osiris devine acum regele morţilor, aşa cum înainte fusese regele oamenilor care trăiau pe Pământ. Din lumea de dincolo, o rază cade pe capul lui Isis. După care ea îl naşte pe Horus, care devine conducător în acest imperiu.

Potrivit legendei egiptene, Horus e fiul lui Osiris, născut după moartea acestuia. Horus, care s-a născut prin fecundarea din cealaltă lume, e conducător în lumea pământesc-senzorială, Osiris e conducător în împărăţia morţilor. Dacă aici, în timp ce e închis în trup, sufletul e supus puterii lui Horus, când iese din corp – pentru aceasta depune mărturie Cartea egipteană a morţilor – el ajunge în împărăţia lui Osiris, devine el însuşi un Osiris. Şi la judecata descrisă în Cartea egipteană a morţilor, sufletului i se vorbeşte într-un mod remarcabil, când soseşte acolo: „Tu, Osiris, ce ai făcut?" ş.a.m.d., în aşa fel încât sufletul respectiv se maturizează pentru a deveni el însuşi un Osiris, când trece prin poarta morţii.

Aşadar, potrivit vechilor egipteni, sunt două împărăţii: împărăţia pe care o vedem cu simţurile noastre, adică aceea a lui Horus şi împărăţia în care sufletul intră după moarte, unde domneşte Osiris. Dar, în acelaşi timp, noi ştim, potrivit vechilor iniţiaţi egipteni, că iniţiatul ajuns să aibă facultăţi clarvăzătoare, păşeşte deja *în timpul vieţii* pe tărâmul în care sufletul poate intra numai după moarte, că el se poate uni, deci, cu Osiris. El se smulge din lumea fizică, renunţă la toate obişnuinţele vieţii fizice, la toate pasiunile şi poftele, se purifică de tot ce este fizic, devine un suflet purificat şi se uneşte, ca atare, cu Osiris. Ce ne prezintă această legendă? O, este o reprezentare de copil aceea care crede că aici ni se arată rotaţia anuală a Soarelui în jurul Pământului. La „masa verde" a erudiţilor se născoceşte ideea că Osiris e Soarele şi când apune, aceasta înseamnă că e învins de puterile naturale ale iernii, reprezentate prin Set sau Typhon, fratele cel rău; Isis reprezintă Luna, care caută Soarele, ca să fie luminată de razele lui.

Poate să afirme aşa ceva numai cel ce născoceşte astfel, din propriul său cap, o teorie a miturilor naturale. De fapt, legenda lui Isis este expresia în imagini a unui adevăr profund. Care sunt vremurile în care Osiris a domnit peste oameni? Nu sunt altele decât acelea în care oamenii mai erau nişte fiinţe spiritual-sufleteşti, în care mai trăiau încă în lumea divin-spirituală, printre nişte fiinţe asemănătoare cu ei, deci tot de natură spiritual-sufletească. Când se vorbeşte, deci, de împărăţia lui Osiris, prin ea nu se înţelege împărăţia lumii fizice, ci o împărăţie din vremurile trecute, când omul trăia ca entitate spiritual-sufletească. Iar prin fratele duşman al lui Osiris se înţelege acea entitate care l-a îmbrăcat pe om cu corpul fizic, care a densificat o parte din fiinţa sa spiritual-sufletească, transformând-o într-un corp fizic. Vedem, deci, că Osiris, care pe atunci era de natură pur spirituală, e pus într-un sarcofag. Acesta nu e altceva decât corpul fizic uman. Dar pentru că Osiris este o entitate care, potrivit naturii sale, nu poate coborî până la lumea fizică, ci trebuie să rămână în lumea divin-spirituală, punerea sa în sarcofag – în corpul uman – este pentru Osiris echivalent cu moartea. Aici e descrisă, deci, într-un sens mai larg, trecerea din acea împărăţie sufletesc-spirituală spre epoca fizică de dezvoltare a omenirii. În această împărăţie Osiris nu putea să intre, şi de aceea el a murit pentru lumea fizică exterioară şi a devenit rege în împărăţia în care sufletul intră când pleacă din lumea fizic-senzorială sau când îşi dezvoltă facultăţile de clarvedere.

De aceea, iniţiatul e unit, ca suflet, cu Osiris. Ce i-a rămas omului din împărăţia spiritual-sufletească? Ce i-a rămas omului, care nu s-a retras ca Osiris din lumea fizic-senzorială, ci a stat în ea, ce i-a rămas? Sufletul său, fiinţa sa spiritual-sufletească, cel care locuieşte în noi, Isis, dintr-un

anumit punct de vedere, etern-femininul, care locuieşte în noi şi ne atrage spre împărăţia din care ne-am născut.

Această Isis, după ce s-a purificat şi curăţat, după ce a eliminat tot ceea ce a primit din lumea fizică, e fecundată din lumea spirituală şi îl naşte apoi pe Horus, omul superior, care va repurta biruinţa asupra a tot ceea ce ţine de omenescul inferior. Privim astfel spre Isis drept reprezentanta sufletului uman, drept ceea ce s-a născut în noi din divin-spiritualul lumii, drept ceea ce a rămas în noi, căutându-l pe Osiris şi găsindu-l numai prin iniţiere sau prin moarte. Privim de-a dreptul în acea împărăţie care se află în spatele lumii fizic-senzoriale, atunci când pictăm în faţa noastră legenda lui Osiris – Isis, privim spre acea vreme în care omul încă se mai afla la Mume, la temeiurile originare ale existenţei, pe când Isis nu era încă închisă în corpul fizic, nici unită, în epoca de aur, cu soţul ei, Osiris. Ne apare aici ceea ce se naşte drept omenescul cel mai frumos, drept ideal uman suprem din trupul uman, fecundat de însuşi Spiritul Cosmic veşnic.

Cum ar putea fi transpus în modul cel mai potrivit altceva, drept idealul suprem, drept cel mai înalt ideal al omenescului, Christos – fiindcă el este acel ideal – în împărăţia Mumelor? În *Faustul* goetheean ne vin în întâmpinare trei Mume, aşezate pe nişte trepieduri de aur, trei Mume! Sufletul uman şi-a parcurs evoluţia în vremurile în care încă nu se afla în corpul uman. Ceea ce avem azi în faţa ochilor fizici, ca să zicem aşa, drept fecundare şi naştere umană, ne apare doar ca un ultim simbol şi ca o ultimă alegorie a formei vechi în care avea loc acest proces. În corpul matern noi avem, deci, ultima formă fizică a unei mame spirituale, aflate în spatele ei şi vedem că această mamă spirituală nu e fecundată în acelaşi fel ca astăzi, ci din universul însuşi, după cum şi sufletul

nostru e fecundat, în cunoaşterea superioară, din univers. Privim în trecut, spre nişte forme de fecundare şi reproducere tot mai spirituale.

De aceea, când se vorbeşte într-un sens cu adevărat spiritual-ştiinţific, nu se vorbeşte de *o singură* mamă, ci de mume, şi se consideră că ceea ce se află azi în faţa noastră, drept mamă fizică, e ultima formă pe care o ia din împărăţia spiritului, forma spiritual-sufletească. Există, într-adevăr, nişte imagini înfăţişând-o pe Isis, care nu pun în faţa ochilor noştri *o singură* mamă, ci mai multe mame, trei mume. Avem în prim-plan o figură care este Isis cu copilul Horus la pieptul ei, aşa cum sunt reprezentate şi cele mai vechi Madone. Dar în spatele acestei figuri avem, în unele opere de artă egipteană, o altă figură, o Isis care poartă pe cap cunoscutele coarne de vacă şi are aripi de vultur, întinzându-i copilului Horus crucea cu mâner (das Henkelkreuz). Ceea ce în prim-plan e fizic, omenesc, aici apare deja mai spiritualizat. În spatele ei vedem o a treia (Isis), cu cap de leu, reprezentând o a treia treaptă a sufletului uman. Aşa ni se înfăţişează cele trei imagini ale lui Isis, una în spatele celeilalte. Sufletul nostru uman conţine într-adevăr trei naturi: o natură de *voinţă*, aflată în cele mai adânci străfunduri, o natură *afectivă* şi o natură de *înţelepciune*. Acestea sunt cele trei Mume ale sufletului; ele ne vin în întâmpinare sub cele trei forme ale lui Isis egipteană.

Faptul că în spatele mamei fizice care, în ultimă instanţă, e pământească, se află mama suprasensibilă, spirituală, Isis a vremurilor spirituale din trecut şi acela că, de exemplu, formelor umane ale lui Isis le-au fost adăugate aripi de vultur, coarne de vacă şi, în mijlocul lor, la capul lui Isis, sfera lumii cosmice, este un simbol profund. Cei care înţelegeau ceva din vechea învăţătură a numerelor, au spus

întotdeauna – şi acest lucru corespunde unui adevăr profund – că numărul sacru trei reprezintă elementul masculin divin din cosmos, şi că, în imagine, acest număr sacru, trei, a fost reprezentat prin sfera lumii cosmice şi prin cele două coarne de vacă, un fel de copie a secerei Madonnei, dacă vrem să spunem aşa, fiind, totuşi, o expresie a acţiunii fertilizatoare a forţei naturii.

Globul cosmic este expresia activităţii creatoare în lume. Ar trebui să vorbim ore în şir, dacă am vrea să explicăm o reprezentare a elementului masculin din lume. Astfel, în spatele lui Isis senzorială stă reprezentanta ei, Isis suprasensibilă, care nu e fecundată de cineva de seama ei, ci de elementul masculin-divin care străbate lumea cu viaţa şi urzirea sa. Procesul fecundării mai e descris drept ceva care e apropiat de procesul cunoaşterii.

În vremurile mai vechi era încă vie conştienţa faptului că procesul de cunoaştere e un fel de proces de fecundare. În Biblie mai puteţi citi: „Adam o cunoscu pe femeia sa şi... ea născu." Ceea ce noi primim azi în fiinţa noastră drept ceva spiritual, naşte spiritualul în suflet; aceasta reprezintă un ultim rest al vechiului tip de fecundare. Ceea ce se exprimă aici ne arată că noi suntem fecundaţi azi de către spiritul cosmic, că noi îl primim în sensul spiritului cosmic în sufletul uman, spre a dobândi cunoaşterea umană, simţirea umană, voinţa umană.

Acest lucru ne este înfăţişat la Isis. Ea e fecundată de elementul masculin divin, astfel este fecundat capul ei, iar copilului nu i se dă materie senzorială, ca la Isis cea senzorială, ci *ankh*, crucea încârligată, zvastica, adică semnul vieţii. În timp ce lui Isis cea fizică i se dă substanţa fizică a vieţii, lui i se dă aici spiritul vieţii, în simbolul său. Astfel, în spatele mamei fizice a vieţii păşeşte mama spirituală a vieţii, înfăţişată cu forţa vieţii, după cum într-

un trecut foarte îndepărtat, spiritual, voinţa se afla în spatele tuturor fiinţelor şi lucrurilor. Avem aici pe cele trei mame şi felul cum aceste trei mame îi transmit din univers Soarelui forţa lui dătătoare de viaţă. Avem aici o expresie, chiar dacă nu artistică, totuşi, simbolică a unui profund adevăr cosmic. Ceea ce a traversat evoluţia egipteană de-a lungul secolelor, drept simbolul lui Isis, a fost preluat de epoca modernă şi transformat conform cu pasul înainte pe care omenirea l-a făcut prin apariţia lui Christos Iisus pe Pământ, fiindcă în Christos Iisus a fost dat marele model pentru tot ceea ce sufletul uman urmează să nască din el însuşi. Acest suflet uman, fecundat din spiritul cosmic, e redat sub o formă fizică în Madonna. De aceea, în Madonna vine spre noi, parcă născută din nou, Isis, sub o formă renăscută şi transfigurată în mod corespunzător.

Ceea ce am putut aşeza sub formă de imagine la începutul conferinţei noastre, ne păşeşte acum în faţa sufletului drept ceva legat de evoluţia omenirii, izvorând din vremuri străvechi, transfigurat în mod artistic şi transpus în nişte imagini moderne, care au fost puse în întreaga lume în faţa sufletului uman însetat de artă. Vedem aici că arta devine într-adevăr, după cum spune Goethe, interpreta adevărului. Vedem cum, de fapt, când privirea noastră se înalţă spre Madonna, şi când această privire e pătrunsă de un profund sentiment din inimă, sufletului i se mai comunică şi un alt lucru despre marea enigmă a lumii. Vedem cum sufletul nostru, cu o mare dăruire, căutându-se pe sine drept etern-femininul din noi, duce dorul Spiritului-Tată divin, care s-a născut din cosmos, şi pe care noi îl naştem drept Soare în propriul nostru suflet. În imaginile cu Madonna ne vine în întâmpinare ceea ce noi suntem ca oameni şi felul cum noi, ca oameni, suntem în legătură cu lumea. De aceea ne sunt

atât de sfinte aceste imagini cu Madonna, absolut independent de orice curent religios şi de orice dogmă religioasă. Putem simţi, de aceea, privind-o, ca pe ceva născut din cosmos, când plăsmuirile de nori fără contururi precise iau forma unor chipuri de îngeri şi când din tot ce vedem acolo se naşte reprezentanta sufletului uman. Iar Madonna, de asemenea, include ceea ce poate să se nască din sufletul uman: pe omul adevărat, superior, pe cel care dormitează în fiecare om, ceea ce este mai bun în om şi care, ca spirit, străbate lumea cu tălăzuirea şi urzirea sa.

Aşa a simţit şi Goethe, când a dat forma definitivă dramei sale *Faust*, când l-a făcut să urce diferitele trepte care duc la cunoştinţele superioare şi la viaţa superioară. De aceea îl arată pe Faust mergând la Mume, de aceea numele de „Mume" îi sună cu atâta înfiorătoare frumuseţe, făcându-l să bănuiască înţelepciunea care răzbate spre noi din vremurile vechi. De aceea a simţit Goethe că trebuie să-l arate pe Faust ducându-se la Mume, că el poate căuta şi găsi numai acolo eternul, acel etern prin care poate să se nască Euphorion. Şi Goethe face să se exprime enigma sufletului în Chorus Mysticus, în cuvintele: „Etern-femininul ne trage-n tării", tocmai pentru că sufletul uman îi apăruse ca fiind reprezentat de Madonna. De aceea i-a reuşit atât de frumos şi lui Rafael, în minunatul său tablou cu Madonna – spună vremurile noastre ce-or vrea –, să-l reconducă pe privitor spre tărâmurile spre care-l conduceau vechile reprezentări ale lui Isis. De la ceea ce e spiritual şi nu mai poate fi exprimat sub o formă umană, fiindcă sunt făcute să apară nişte forme prea senzoriale, de la acea Isis care e reprezentată în mod simbolic, pentru forţa ei, numai cu cap de leu, coborâm spre Isis cea umană, care-şi transmite forţa asupra copilului Horus, prin materia senzorială. Rafael a exprimat acest lucru în mod

inconştient în a sa *Madonă Sixtină*; ştiinţa spirituală va conduce din nou omenirea, în mod conştient, spre împărăţia spirituală din care ea a coborât.

Prin încă două exemple ciclul de iarnă al acestui an ne va arăta cum a coborât omul din înalturi spirituale şi cum va urca iarăşi spre o existenţă superioară. În cele două conferinţe, cu titlul***Clarvederea din vechea Europă*** şi ***Misteriile europene şi iniţiaţii lor*** ni se va arăta, într-un mod riguros din punct de vedere ştiinţific, faptul că reprezentările Madonnei şi cele care o înfăţişează pe Isis sunt, în mod clar şi lămurit, nişte interpretări artistice ale unor mistere dintre cele mai adânci ale naturii şi spiritului, faptul că ele sunt, de fapt, doar o circumscriere a marelui enunţ rostit de Platon: Odinioară omul a fost o fiinţă spirituală. El a coborât numai din cauză că i-au fost furate aripile spirituale, din cauză că a fost învelit într-un corp senzorial. El se va smulge iarăşi din acest corp senzorial, va urca iarăşi în lumile spiritual-sufleteşti. Acest enunţ l-a spus Platon odinioară, sub o formă filosofică. Îl spun şi reprezentările cu Madonna, ele fiind în cel mai frumos sens ceea ce Goethe a vrut să spună prin cuvintele: Arta e cea mai demnă exponentă a tainelor cunoscute ale naturii. Să nu vă temeţi că arta va deveni abstractă sau chiar alegorică, dacă va fi constrânsă – repet constrânsă! să recunoască existenţa realităţilor spirituale superioare; să nu vă temeţi că ea va deveni neartistic de rigidă şi fără viaţă, când nu se va mai putea lua după nişte modele exterioare grosolane.

Arta a ajuns să fie legată de simţurile exterioare numai din cauză că omul nu mai ştie să recunoască spiritualul. Dar, când omenirea va găsi din nou drumul care duce spre înălţimile superioare şi spre cunoaşterea superioară, ea va şti, de asemenea, că realitatea adevărată

este în lumea spirituală şi că cel ce vede această realitate va crea într-un mod plin de viaţă, fără a se sprijini în mod servil pe nişte modele senzoriale. De-abia atunci lumea îl va înţelege pe Goethe, când arta şi înţelepciunea vor merge iar, într-o măsură mai mare, mână în mână, când arta va fi din nou o reprezentare a spiritualului. Atunci ştiinţa şi arta vor fi din nou una şi atunci ele vor fi, în unirea lor, religie. Fiindcă spiritualul va acţiona din nou cu forma sa, în inimile umane, drept ceva divin şi va face să se nască evlavia adevărată, veritabilă, cum o numeşte Goethe. „Cine are ştiinţă şi artă, acela are şi religie", spune Goethe, „cine nu le are pe acestea două, acela trebuie să aibă religie".

Într-adevăr, cine are ştiinţa despre tainele spirituale ale lumii şi ştie ce vorbeşte prin Isis-Madonna, acela vede în ele ceva viu de la origini, ceva mult mai viu decât poate fi exprimat printr-o imitare de sclav a unor modele umane exterior-fizice. Iar acela care vede prin viul pe care-l înfăţişează Madonele, ca printr-un văl, în lumea spirituală, acela poate simţi din nou în mod evlavios, fără niciun dogmatism, fără nicio prejudecată, într-o libertate spirituală deplină. El va reuni în sufletul său ştiinţa sau înţelepciunea cu arta şi va da naştere în interiorul său unei religiozităţi sau evlavii veritabile, libere.

V. ÎNŢELEPCIUNE ŞI IUBIRE ÎN EVOLUŢIA COSMOSULUI ŞI A OMENIRII

(Din ***Ştiinţa ocultă***)

Aşa cum marea evoluţie cosmică poate fi reprezentată prin succesiunea stărilor de la perioada Saturn până la perioada Vulcan, tot astfel este posibil acest lucru şi pentru intervale de timp mai mici, de exemplu, pentru cele ale evoluţiei Pământului. De la acea prăbuşire gigantică care a adus sfârşitul vechii vieţi atlanteene s-au succedat în cadrul evoluţiei umanităţii stări care în cartea aceasta au fost caracterizate drept epocile protoindiană, protopersană, egipteano-chaldeeană, greco-latină. A *cincea* epocă este cea în care se află omenirea acum, este *prezentul.* Această epocă a început prin secolele al XII-lea, al XIII-lea şi al XIV-lea după Christos, după ce ea s-a pregătit începând din secolele al IV-lea, al V-lea. Foarte clar ea apare din secolul al XV-lea. Epoca premergătoare, cea greco-romană şi-a avut începutul în secolul al VII-lea înainte de Christos. La sfârşitul primei treimi a acesteia a avut loc evenimentul christic. Structura sufletească, toate aptitudinile umane s-au modificat la trecerea de la epoca egipteano-chaldeeană la cea greco-romană. În prima, încă nu exista ceea ce se numeşte acum reflectarea logică ca o concepţie raţională despre lume. Ceea ce omul îşi poate însuşi astăzi prin raţiunea sa drept cunoştinţă primea atunci în forma adecvată acelui timp nemijlocit, printr-o ştiinţă într-o anumită privinţă suprasensibilă. Lucrurile erau percepute; şi în timp ce erau percepute apărea în suflet noţiunea, imaginea de care avea nevoie sufletul, dinăuntru. Când facultatea de cunoaştere este de aşa natură, atunci nu răsar numai imagini ale lumii fizic-

sensibile, ci din adâncurile sufletului vine şi o anumită cunoaştere a unor fapte şi entităţi non-sensibile. Acesta este un rest al vechii conştienţe suprasensibile înceţoşate care a fost cândva proprietate comună a întregii omeniri.

În epoca greco-latină au existat mulţi oameni lipsiţi de această capacitate. În locul ei a apărut gândirea raţională asupra lucrurilor. Oamenii au devenit tot mai îndepărtaţi de o percepţie nemijlocită cu caracter de vis a lumii spiritual-sufleteşti şi limitaţi tot mai mult la a-şi face o imagine despre aceasta prin raţiunea şi sentimentul lor. Într-o anumită privinţă, această stare a durat de-a lungul celei de a patra epoci postatlanteene. Numai oameni care mai păstrau ca o moştenire vechea structură sufletească mai puteau prelua în conştienţă lumea spirituală. Dar aceşti oameni sunt rămăşiţe ale trecutului. Genul lor de cunoaştere nu se mai potrivea timpului mai nou. Căci legile evoluţiei au ca urmare faptul că o capacitate sufletească veche îşi pierde semnificaţia deplină când apar noi aptitudini. Viaţa oamenilor se adaptează atunci noilor capacităţi. Şi ea nu mai are ce face cu vechile aptitudini. Au existat însă şi oameni care într-un mod foarte conştient au început să dezvolte pe lângă forţele raţiunii şi ale sentimentelor alte forţe, superioare, care le dădeau din nou posibilitatea de a pătrunde în lumea spiritual-sufletească. Trebuiau să înceapă prin a face acest lucru în alt fel decât se făcea cu elevii vechilor iniţiaţi. Aceştia nu trebuiau încă să ia în considerare aptitudinile sufleteşti care s-au dezvoltat abia în cea de a patra epocă postatlanteană. Disciplinarea spiritului, descrisă în această carte [*Die Geheimwissenschaft im Umriß* (***Ştiinţa ocultă***)] drept cea actuală, a început să se dezvolte, în primele ei forme, în cursul celei de a patra epoci. Dar ea era pe atunci numai la începuturile ei şi şi-a putut afla desăvârşirea abia în cea de

a cincea epocă postatlanteană (secolele al XII-lea, al XIII-lea şi mai ales în al XV-lea). Oamenii care căutau în acest fel urcarea în lumile superioare puteau afla ceva despre domeniile superioare ale existenţei prin imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. Oamenii care rămăseseră la aptitudinile evoluate ale raţiunii şi ale sentimentelor puteau şti despre lucrurile cunoscute de clarviziunea mai veche numai prin tradiţii care se transmiteau de la o generaţie la alta, oral sau prin scris.

Chiar şi cei născuţi după Christos, dacă nu se ridicau în lumile superioare, puteau cunoaşte ceva despre fiinţa lui numai prin astfel de tradiţii. Existau şi iniţiaţi care mai aveau aptitudinile percepţiei naturale pentru lumea suprasensibilă şi care se ridicau într-o lume superioară, în ciuda faptului că nu luau în considerare noile forţe ale raţiunii şi ale sentimentului. Ei au fost o punte de legătură în trecerea de la iniţierea veche la cea nouă. Astfel de personalităţi mai existau şi pentru perioadele următoare. Tocmai acest lucru este esenţial în epoca a patra, faptul că prin închiderea în sine a sufletului faţă de contactul cu lumea spiritual-sufletească omul şi-a întărit forţele sale raţionale şi afective. Sufletele care s-au încorporat atunci în aşa fel încât au dezvoltat în mare măsură forţele raţionale şi afective au adus apoi rezultatul acestei evoluţii în încorporările lor din epoca a cincea. Ca înlocuitor al acestei închideri au fost atunci prezente tradiţiile puternice ale vechilor înţelepciuni, mai ales cele cu privire la evenimentul christic, care prin puterea conţinutului lor dădeau sufletelor o ştiinţă plină de încredere despre lumile superioare. Dar au existat întotdeauna şi oameni care dezvoltau forţe de cunoaştere superioare, pe lângă aptitudinile gândirii raţionale şi ale sentimentului. Lor le-a incumbat aflarea faptelor lumii superioare şi mai ales a

tainei evenimentului christic printr-o ştiinţă suprasensibilă nemijlocită. De la ei a curs în sufletele celorlalţi oameni întotdeauna atât cât putea fi inteligibil acelor suflete. Prima răspândire a creştinismului trebuia să coincidă, potrivit sensului evoluţiei, cu un timp în care forţele cunoaşterii suprasensibile nu erau dezvoltate la o mare parte a omenirii. Din această cauză, forţa tradiţiei a fost atunci atât de mare. Era nevoie de o forţă maximă pentru a aduce oamenii care nu puteau privi în lumea suprasensibilă la încrederea într-o astfel de lume. Au existat aproape întotdeauna, dacă facem abstracţie de un interval de excepţie din secolul al XIII-lea, şi oameni care se puteau urca în lumile superioare prin imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. În era creştină, aceşti oameni sunt urmaşii vechilor iniţiaţi, care au fost conducătorii şi membrii ai lăcaşurilor misteriale de înţelepciune. Ei aveau sarcina de a cunoaşte din nou prin aptitudinile proprii ce s-a putut cuprinde de către vechea cunoaştere a Misteriilor, iar la aceasta ei trebuiau să mai adauge cunoaşterea despre fiinţa lui Christos.

Aşa a luat naştere la noii iniţiaţi o cunoaştere care a cuprins tot ce era obiect al vechii iniţieri, dar în centrul acestei cunoaşteri strălucea ştiinţa superioară despre tainele evenimentului christic. O astfel de cunoaştere putea să se infiltreze numai în mică măsură în viaţa generală, în timpul în care sufletele umane trebuiau să-şi consolideze facultăţile gândirii şi ale sentimentului. Din această cauză, în acest interval exista o „ştiinţă ascunsă". Apoi a început noua epocă, pe care o desemnăm ca fiind a cincea. Esenţa ei constă în aceea că dezvoltarea capacităţilor de gândire raţională a progresat, a cunoscut o înflorire puternică şi va continua să se dezvolte trecând peste prezent în viitor. Aceasta s-a pregătit încet, începând din secolele al XII-lea şi

al XIII-lea, cunoscând un progres din ce în ce mai rapid din secolul al XVI-lea până în prezent.

Sub aceste influenţe perioada de evoluţie a celei de a cincea epoci a fost una care a adoptat tot mai mult cultivarea forţelor gândirii raţionale, în timp ce, dimpotrivă, cunoaşterea tradiţională bazată pe încrederea în lumea suprasensibilă şi-a pierdut tot mai mult forţa asupra sufletelor oamenilor. În schimb, şi în această perioadă s-a dezvoltat ceea ce poate fi numit o infiltrare în sufletele oamenilor a cunoştinţelor conştienţei suprasensibile a timpului nou. „Cunoaşterea ascunsă" se răspândeşte, chiar dacă la început abia perceptibil, în modurile de reprezentare ale oamenilor acelui timp. Dar este lesne de înţeles că forţele gândirii raţionale au adoptat până în prezent o atitudine de respingere a acestora. Numai că ceea ce trebuie să se întâmple se va întâmpla, în ciuda oricărei respingeri. „Ştiinţa ascunsă" care cuprinde omenirea şi o va cuprinde din ce în ce mai mult o putem numi, în concordanţă cu un simbol, „cunoaşterea Graalului". Cel care învaţă să cunoască acest simbol în semnificaţia sa cea mai profundă, aşa cum este prezentat în poveşti şi în legende, va înţelege că el transpune în domeniul sensibil ceea ce a fost numit mai sus cunoaşterea noii iniţieri, cu misteriul lui Christos în centru. Iniţiaţii moderni mai pot fi numiţi, din această cauză, şi „iniţiaţi ai Graalului".

Calea care conduce în lumile suprasensibile duce la „ştiinţa despre Graal" şi primele trepte ale acesteia au fost descrise în această carte. Această cunoaştere are particularitatea că faptele ei pot fi *cercetate* numai dacă obţii mijloacele corespunzătoare, aşa cum au fost descrise în această carte. Odată cercetate, ele pot fi înţelese chiar şi cu ajutorul forţelor sufleteşti care se dezvoltă în cea de a

cincea epocă de cultură. Da, se va constata că aceste forţe pot fi satisfăcute din ce în ce mai mult prin asemenea cunoştinţe. În prezent, trăim într-o vreme în care aceste cunoştinţe trebuie preluate mai mult în conştienţa generală decât mai înainte. Această carte ar vrea să analizeze lucrurile din acest punct de vedere. În măsura în care omenirea în evoluţie va absorbi cunoştinţele Graalului, impulsul dat de evenimentul christic poate deveni din ce în ce mai important. Părţii exterioare a evoluţiei creştine i se va asocia tot mai mult cea *interioară*. Ceea ce poate fi cunoscut prin imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie despre lumile superioare în legătură cu taina lui Christos va pătrunde din ce în ce mai mult viaţa de reprezentare, de sentiment şi de voinţă a oamenilor. „Știința ascunsă despre Graal" va deveni evidentă. Ea va pătrunde din ce în ce mai mult ca o forţă exteriorizările de viaţă ale oamenilor.

În timpul celei de a cincea epoci de cultură cunoştinţele referitoare la lumile suprasensibile se vor infiltra în conştienţa umană, iar când va începe a şasea epocă omenirea va fi dobândit pe o treaptă superioară ceea ce a posedat într-o perioadă anterioară într-un mod încă înceţoşat, de vedere non-sensibilă. Totuşi noua facultate va avea o cu totul altă formă decât cea din timpurile vechi. Ceea ce sufletul vechilor timpuri ştia despre lumile superioare nu era impregnat de o forţă raţională şi de simţire proprie. El le cunoştea ca pe un dar. În viitor nu le va percepe doar ca daruri inspirate, ci le va înţelege şi le va simţi ca pe esenţa propriei sale fiinţe. Când va obţine cunoştinţă despre o fiinţă sau un lucru oarecare, înţelegerea acestei cunoştinţe o va găsi ca fiind justificată şi prin entitatea sa proprie. Când se va impune o altă cunoştinţă despre o lege morală, despre un comportament

uman, sufletul va spune: Sentimentul meu este justificat în faţa lui însuşi numai când eu fac ceea ce se află în sensul acestei cunoştinţe. O astfel de atitudine sufletească va trebui să se împlinească la un număr destul de mare de oameni în cea de-a şasea epocă. Într-un anume fel, în cea de a cincea epocă se repetă ceea ce a adus evoluţiei omenirii cea de a treia, cea egipteano-chaldeeană. Atunci sufletul percepea doar anumite fapte ale lumii suprasensibile. Percepţia acesteia se afla în curs de dispariţie. Se pregăteau forţele gândirii raţionale pentru progresul lor; iar acestea trebuiau mai întâi să excludă omul din lumile superioare. În epoca a cincea, faptele suprasensibile care erau văzute în epoca a treia în conştienţa crepusculară devin din nou manifeste, dar de această dată impregnate cu forţe ale gândirii raţionale şi ale sentimentelor personale ale omului. Ele sunt străbătute şi de ceea ce poate deveni parte a sufletului prin cunoaşterea tainei lui Christos. Din această cauză, ele iau o cu totul altă formă decât cea pe care au avut-o altădată. În timp ce în vremurile de demult impresiile din lumile suprasensibile erau resimţite ca forţe care îl scoteau pe om dintr-o lume spirituală, în care el nu se afla, prin evoluţiile timpurilor mai noi aceste impresii sunt resimţite ca aparţinând unei lumi în care omul evoluează, în care el se află din ce în ce mai mult. Nimeni nu trebuie să creadă că repetarea culturii egipteano-chaldeene înseamnă pur şi simplu că sufletul ar prelua ceea ce era prezent atunci şi a fost transmis din acea epocă. Impulsul christic înţeles corect acţionează în sensul că omul care l-a preluat se simte membru al unei lumi spirituale, se recunoaşte şi se comportă ca atare, în timp ce mai înainte se simţea în afara ei. În timp ce a treia epocă de cultură se retrezeşte în cea de a cincea, în acest fel, pentru a se pătrunde în sufletele

umane cu ceea ce adusese cu totul nou cea de a patra epocă, un lucru similar se va întâmpla în epoca a şasea raportat la cea de a doua şi în cea de a şaptea raportat la prima epocă de cultură protoindiană. Toată minunata înţelepciune a vechii culturi indiene pe care o puteau propovădui marii învăţători de atunci va fi din nou, ca adevăr al vieţii, în sufletele umane în cea de a şaptea epocă de cultură.

Transformările care se petrec în lucrurile pământeşti care se află în afara omului progresează într-un mod care se află într-un anumit raport cu evoluţia umanităţii. După trecerea celei de a şaptea epoci de cultură, Pământul va fi lovit de un cataclism comparabil cu cel care a avut loc între perioada atlanteană şi cea postatlanteană. După aceasta, evoluţia va continua în stările transformate ale Pământului timp de mai mult de şapte perioade. Sufletele umane care se vor încorpora vor trăi atunci pe o treaptă superioară acea comuniune cu o lume superioară pe care atlanţii au trăit-o la un nivel inferior. Totuşi, vor fi capabile să se adapteze condiţiilor reconfigurate ale Pământului doar acei oameni care vor avea încorporate în ei suflete care au suferit influenţele epocii greco-romane şi a celor care au succedat-o: epocile a cincea, a şasea şi a şaptea ale evoluţiei postatlanteene. Celelalte suflete vor *trebui* să rămână în urmă, în timp ce mai înainte ar fi stat la latitudinea lor să-şi creeze condiţiile pentru a însoţi evoluţia. Vor fi mature pentru condiţiile corespunzătoare ce vor urma după această mare răsturnare acele suflete care îşi vor fi creat tocmai la trecerea de la epoca a cincea la a şasea epocă postatlanteană posibilitatea de a pătrunde cunoştinţele suprasensibile cu forţele gândirii raţionale şi ale sentimentelor. Epocile a cincea şi a şasea sunt într-o anumită măsură hotărâtoare. În epoca a şaptea, sufletele

care au atins ţelul epocii a şasea vor evolua în mod corespunzător; celelalte însă, în condiţiile împrejurărilor modificate, vor găsi mult mai puţin prilejul de a recupera etapele pierdute. Abia într-un viitor mai îndepărtat vor exista din nou condiţii care să permită acest lucru.

Aşa se produce evoluţia de la epocă la epocă. Cunoaşterea *suprasensibilă* nu observă în viitor exclusiv transformări în care să fie implicat numai Pământul, ci şi transformări care se desfăşoară în interacţiune cu corpurile cereşti. Vine un timp în care evoluţia Pământului şi a umanităţii va fi atât de avansată, încât forţele şi entităţile care au trebuit să se desprindă de Pământ în perioada lemuriană, pentru a putea face posibil progresul fiinţelor pământeşti, se vor putea uni din nou cu Pământul. În acest moment Luna se va reconecta cu Pământul. Aceasta se va întâmpla deoarece suficient de multe suflete umane posedă destulă putere interioară pentru a face aceste forţe ale Lunii avantajoase pentru evoluţia viitoare. Aceasta va avea loc într-o vreme în care, pe lângă înaltul nivel al evoluţiei ce va fi atins de un număr corespunzător de suflete omeneşti, va începe să fie activă o altă evoluţie direcţionată spre rău. Sufletele retardatare au acumulat în karma lor atâtea erori, urâţenie şi rău, încât vor forma o comunitate umană alcătuită din răi şi rătăciţi, care vor acţiona cu vehemenţă într-un sens opus comunităţii bune a oamenilor.

În cursul acestei dezvoltări, partea bună a omenirii va învăţa să folosească forţele Lunii pentru a transforma şi partea rea, în aşa fel încât aceasta să poată participa, ca un regn pământesc distinct, la evoluţia ulterioară. Prin această lucrare a omenirii bune, Pământul unit cu Luna va deveni apt să se reunească cu Soarele, iar după un anumit timp de evoluţie, şi cu celelalte planete. După o stare intermediară,

care se prezintă ca un sejur într-o lume superioară, Pământul va trece în starea Jupiter. În acest stadiu nu va exista ceea ce azi numim regnul mineral; forţele acestui regn mineral se vor transforma în forţe vegetale. Regnul vegetal, care va avea faţă de cel actual o formă cu totul nouă, va apărea în timpul stării Jupiter ca fiind regnul cel mai de jos. Regnul animal transformat se organizează, de asemenea, la un nivel superior; urmează un regn uman alcătuit din descendenţii umanităţii rele, apoi urmaşii comunităţii umane bune, ca regn uman de nivel superior. O mare parte a lucrării acestui al doilea regn uman constă în a înnobila sufletele căzute în comunitatea rea, astfel încât ele să mai poată accede la regnul uman bun, în care să se reintegreze.

În starea Venus va dispărea şi regnul vegetal. Regnul cu nivelul cel mai de jos va fi regnul animal încă o dată transformat; mai sus de acesta se vor găsi trei regnuri umane cu trei trepte de perfecţionare diferite. În timpul stării Venus, Pământul rămâne legat de Soare; dimpotrivă, evoluţia în timpul lui Jupiter se desfăşoară în aşa fel încât la un anumit moment Soarele se mai separă o dată de Jupiter, acesta primind influenţa Soarelui din afară. Apoi are loc o nouă unire a Soarelui cu Jupiter şi transformarea trece treptat în starea Venus. În timpul acestei stări, din Venus se separă un corp cosmic special care conţine toate fiinţele ce s-au opus evoluţiei şi s-au constituit într-un fel de „Lună incorigibilă”, care se îndreaptă acum spre o evoluţie de o natură pentru care nu se poate găsi o expresie, întrucât este diferită de tot ce poate trăi omul pe Pământ. Partea omenirii care a continuat să evolueze păşeşte însă într-o existenţă deplin spiritualizată spre evoluţia Vulcan, a cărei descriere depăşeşte cadrul acestei cărţi.

Se vede că din „cunoaşterea Graalului” rezultă idealul suprem care poate fi gândit pentru evoluţia umană: spiritualizarea pe care omul o realizează prin propria sa lucrare. Această spiritualizare apare în final ca un rezultat al armoniei pe care el o stabileşte în epocile a cincea şi a şasea între forţele gândirii şi ale sentimentelor obţinute şi cunoştinţele privind lumile suprasensibile. Ceea ce prelucrează el în interiorul sufletului trebuie să devină, în final, lume exterioară. Spiritul uman se ridică la impresiile puternice produse de lumea exterioară şi la început presimte, apoi recunoaşte, dincolo de aceste impresii, entităţi spirituale, inima omului resimte splendoarea infinită a acestui spiritual. Omul poate însă recunoaşte şi faptul că trăirile intelectuale, afective şi morale din interiorul său sunt germenii unei lumi spirituale în devenire.

Cine crede că libertatea umană nu este compatibilă cu a şti şi cu determinarea anticipată a formei lucrurilor ar trebui să reflecteze la faptul că acţiunea liberă a omului în viitor depinde tot atât de puţin de cum vor arăta lucrurile predeterminate, ca şi de faptul că el îşi propune să locuiască peste un an într-o casă al cărei plan îl face acum. El va fi liber în măsura în care poate fi liber potrivit entităţii sale, în casa pe care şi-a construit-o; iar pe Jupiter şi pe Venus va fi liber atât cât corespunde interiorului său, *în condiţiile* care vor lua naştere acolo. Libertatea nu va depinde de ceea ce este predeterminat prin împrejurări premergătoare, ci de ceea ce a făcut sufletul din el însuşi.

Stadiul Pământ conţine ceea ce s-a dezvoltat în stadiile Saturn, Soare, Lună. Omul pământesc găseşte în procesele care se desfăşoară în jurul lui „înţelepciune”. Această înţelepciune este inclusă aici ca rezultat a ceea ce s-a întâmplat mai înainte. Pământul este urmaşul „vechii

Luni". Iar aceasta s-a modelat, cu ceea ce-i aparţinea, drept „Cosmos al înţelepciunii". Pământul este, aşadar, începutul unei evoluţii în care în această înţelepciune este integrată o forţă nouă. Ea îl aduce pe om la o stare în care se simte membru independent al unei lumi spirituale. Aceasta provine din faptul că Eul său este format în el de către Spiritele formei în cadrul perioadei Pământ, aşa cum pe Saturn a fost format, de către Spiritele voinţei, corpul său fizic, pe Soare, de către Spiritele înţelepciunii, corpul său eteric, pe Lună, de către Spiritele mişcării, corpul său astral. Prin interacţiunea Spiritelor voinţei, ale înţelepciunii şi ale mişcării ia naştere ceea ce se manifestă ca înţelepciune. Fiinţele şi procesele pământeşti se pot armoniza în înţelepciune cu celelalte fiinţe ale lumii lor prin lucrarea acestor trei ordine de spirite. Prin Spiritele formei omul obţine Eul său independent. Acesta se va armoniza în viitor cu fiinţele Pământului, ale lui Jupiter, ale lui Venus şi ale lui Vulcan prin forţa care se integrează înţelepciunii în stadiul Pământ. Aceasta este forţa *iubirii*. Forţa iubirii îşi află începutul în omul Pământului. Iar „Cosmosul înţelepciunii" se continuă într-un *Cosmos al iubirii*. Din tot ce Eul poate dezvolta în sine trebuie să rezulte *iubire*. Drept cel mai cuprinzător simbol al iubirii se prezintă, în manifestarea sa, înalta Fiinţă Solară pe care am caracterizat-o când am descris evoluţia lui Christos. În partea cea mai intimă a nucleului fiinţial uman a fost cufundat în acest fel germenele iubirii. Şi de aici el trebuie să se reverse în întreaga evoluţie. Aşa cum se revelează înţelepciunea formată mai înainte în forţele lumii exterioare sensibile, în „forţele naturii" actuale, în viitor însăşi iubirea se va revela în toate fenomenele ca forţă nouă a naturii. Aceasta este taina oricărei evoluţii în viitor: cunoaşterea, care include şi tot ce realizează omul prin

înţelegerea adevărată a evoluţiei, este o *semănătură* care trebuie să se maturizeze drept *iubire*. Şi atât cât ia naştere ca forţă a iubirii tot atâta forţă creatoare se generează pentru viitor. În ceea ce va fi devenit din iubire se vor afla marile forţe care vor conduce la rezultatul final al spiritualizării, descris mai sus. Şi câtă cunoaştere spirituală pătrunde în evoluţia umanităţii şi a Pământului, tot atâţia germeni viabili vor fi prezenţi pentru viitor. Cunoaşterea spirituală se transformă, prin *ceea ce este ea*, în iubire.

Întregul proces care a fost descris, din epoca de cultură greco-romană şi până în epoca actuală, arată cum trebuie să continue această transformare şi de ce ea este *începutul* evoluţiei viitoare. Ceea ce a fost pregătit ca înţelepciune în perioadele Saturn, Soare, Lună acţionează în corpurile fizic, eteric şi astral ale omului ca o emanaţie a înţelepciuni lumii; în Eu însă ea se interiorizează. Înţelepciunea exterioară a lumii devine, începând cu stadiul Pământ, înţelepciune interioară în om. Şi dacă ea este interiorizată, devine *iubire*. Înţelepciunea este condiţia prealabilă a iubirii; iubirea este rezultatul înţelepciunii renăscute în Eu.

Cel care ar putea fi condus în mod greşit, de cele expuse mai înainte, la părerea că evoluţia descrisă ar avea o amprentă fatalistă ar înţelege eronat problema. Cine ar crede cumva că într-o asemenea evoluţie un număr de oameni ar fi condamnaţi să aparţină „umanităţii rele" nu vede cum se formează relaţia reciprocă dintre ceea ce este sensibil şi spiritualul-sufletesc în această evoluţie. Ambele domenii, sensibil şi spiritual-sufletesc, formează în limitele anumitor graniţe curenţi evolutivi separaţi. Prin forţele proprii curentului sensibilului iau naştere formele „omenirii rele". Pentru un suflet uman va exista necesitatea de a se încorpora într-o astfel de formă numai atunci când

sufletul uman va crea condiţiile pentru aceasta. Ar putea apărea şi cazul în care formele care au luat naştere prin forţele sensibilului să nu găsească suflete umane din timpuri anterioare pentru că acestea ar fi prea bune pentru astfel de corpuri. Atunci, aceste forme ar trebui să fie însufleţite altfel dinspre Cosmos decât prin suflete umane mai vechi. Formele menţionate vor fi însufleţite de suflete umane numai atunci când acestea s-au pregătit pentru o astfel de încorporare. Cunoaşterea suprasensibilă are de spus în această privinţă ceea ce vede, şi anume că în viitorul la care ne-am referit vor exista două regnuri umane: unul bun şi unul rău; dar ea nu trebuie să *conchidă* în mod raţional din starea actuală a sufletelor umane asupra unei stări viitoare care să apară ca o necesitate a naturii. Evoluţia formelor umane şi evoluţia destinului sufletelor trebuie să fie căutate de cunoaşterea suprasensibilă pe două căi complet separate; iar a le pune pe amândouă laolaltă, fără nicio ordine în concepţia despre lume, ar fi un rest de mentalitate materialistă care, dacă ar fi prezent, s-ar extinde în mod îngrijorător până în ştiinţa suprasensibilului.

VI. FIINŢA ANTHROPOSOPHIA

Berlin, 3 februarie 1913 (Din GA 250)

…Aceia care caută cu adevărat să promoveze dezvoltarea umană trebuie să stabilească ceea ce vor să ofere din sursele din care izvorăşte însăşi evoluţia vieţii omenirii. Astfel de oameni nu pot să urmeze un ideal construit în mod arbitrar şi să se îndrepte către acesta numai pentru faptul că îi mulţumeşte pe ei inşişi. În orice perioadă dată, ei trebuie să urmărească idealul care se presupune că aparţine vremurilor lor. *Fiinţa Anthroposophiei este strâns legată de fiinţa vremurilor noastre* – firește, nu este vorba de viitorul nostru imediat, ci de întreaga epocă în care ne aflăm. Următoarele patru conferinţe şi, bineînţeles, toate conferinţele pe care le voi ţine în zilele ce urmează vor analiza această fiinţă, sau esenţă, a Anthroposophiei[1]. Tot ceea ce voi spune mai târziu despre natura Misteriilor orientale şi occidentale va fi o amplificare a acestei fiinţe a Anthroposophiei.

1. Aceste patru conferinţe conţin *The Mysteries of the East and of Christianity*, Blauvelt, NY: Spiritual Science Library, 1989.

Astăzi, aş vrea să evidenţiez caracterul acestei fiinţe vorbind despre necesitatea plasării entităţii Anthroposophia în vremurile noastre. Încă o dată, nu doresc să încep cu definiţii sau noţiuni abstracte, ci cu lucruri concrete, primul fiind următorul: Este vorba despre o poezie care a fost cândva – pentru moment am să spun doar cândva – scrisă de un poet. Am să vă citesc un fragment din această poezie, doar câteva versuri, la început, pentru a-mi susţine ideea.

Iubire, ce orânduieşti a minţii mele încăperi
Vorbind de doamna mea cu pasiune,
Din ceas în ceas spunându-mi lucruri despre ea
La care intelectul meu îmi porunceşte ezitare.
Dulce, a ei cuvinte fac o muzică de-un fel
La care sufletu-mi ce-aude şi le simte potriveala,
Exclamă: „Vai, eu niciodată nu voi putea fi
La fel, să-i spun tot ce aud de ea!"

Şi, după ce poetul cântă mai departe dificultatea pe care o întâmpină în a exprima ceea ce zeiţa dragostei i-a spus, îşi descrie fiinţa iubită prin următoarele cuvinte:

Astfel de lucruri se ivesc în mândrul chip al ei
Ce, arătate, poartă-n ele bucurii de Paradis
Precum cred eu, la fel, în zâmbetul şi-n ochii ei.
Unde Iubirea le aduce precum le-ar purta spre casă.

Este foarte limpede. Un poet a scris o poezie de dragoste. Şi, cu siguranţă, dacă această poezie ar fi fost publicată anonim undeva astăzi (ar putea fi o poezie contemporană scrisă de unul dintre marii noştri poeţi), lumea ar fi spus: „Ce stea trebuie să fi întâlnit de şi-a descris iubita în asemenea versuri minunate!" Şi, într-adevăr, iubita ar trebui să se simtă recunoscătoare că i se vorbeşte astfel:

Astfel de lucruri se ivesc în mândrul chip al ei
Ce, arătate, poartă-n ele bucurii de Paradis
Precum cred eu, la fel, în zâmbetul şi-n ochii ei.
Unde Iubirea le aduce precum le-ar purta spre casă.

Această poezie nu a fost scrisă în vremurile noastre. Dacă ar fi fost, şi criticii ar fi descoperit-o, ar fi spus: „Ce relaţie vie, concretă, directă şi profundă! Este uimitor felul în care cineva care scrie poezie din adâncurile sufletului, aşa cum numai cei mai moderni poeţi o pot face, spune ceva în care nu se află nicio urmă de abstracţiune, ci un portret al iubitei cât se poate de concret şi de direct ne vorbeşte şi devine o realitate vădită." Un critic al zilelor noastre ar putea afirma un astfel de lucru. În orice caz, poezia aceasta n-a fost scrisă astăzi, ea îi aparţine lui Dante[2].

2. „Love who commands the chambers of my mind", poezia nr. 61 din Le Rime de Dante, traducere de Patrick S. Diehl, Princeton: Princeton University Press, 1979.

Iar criticul modern, ştiind acum acest lucru, poate că ar spune: „Poezia trebuie să fi fost scrisă de Dante atunci când era îndrăgostit nebuneşte de Beatrice (sau de altcineva), iar acesta este un exemplu pentru felul în care o figură importantă prinde viaţă prin experienţa imediată, străină cu totul de orice fel de concepte sau idei." Este posibil chiar să găsim un critic modern care să spună: „Oamenii ar trebui să înveţe de la Dante posibilitatea de a se ridica spre cele mai înalte sfere cereşti, aşa cum se întâmplă în *Divina Comedie*, rămânând însă capabili în continuare să simtă o legătură directă şi vie între o fiinţă umană şi alta." Din fericire, însă, Dante însuşi a scris o explicaţie a acestei poezii şi a identificat femeia căreia i-a adresat acele vorbe frumoase:

Astfel de lucruri se ivesc în mândrul chip al ei
Ce, arătate, poartă-n ele bucurii de Paradis
Precum cred eu, la fel, în zâmbetul şi-n ochii ei.
Unde Iubirea le aduce precum le-ar purta spre casă.

Dante ne-a mărturisit – şi nu cred că există vreun critic modern care să nege faptul că Dante ştia ce vrea să spună –că multiubita doamnă, cu care avea o relaţie atât de directă şi de personală, nu era alta decât *Filosofia*[3].

3. În *Convivio* (Banchetul) III, Dante explică acest cântec ca pe o preamărire a filosofiei (vezi Rime, note, p 243).

Dante spune că atunci când vorbeşte despre ochii doamnei sale şi afirmă că ceea ce spun aceştia este numai adevăr, el se referă la *prezenţa adevărului*; prin „zâmbetul" ei, el se referă la arta*exprimării adevărului* care este comunicat către suflet; iar prin „dragoste" sau amor, el înţelege studiu ştiinţific – *dragostea pentru adevăr*.

Dante explică faptul că atunci când iubita lui, Beatrice, i-a fost răpită, iar el a fost nevoit să continue fără nicio relaţie personală, doamna Filosofie a fost cea care s-a apropiat de sufletul lui, plină de compasiune şi mai umană decât orice făptură omenească. Şi, simţind în adâncul sufletului că „ochii" ei reprezintă dovada adevărului, „zâmbetul" ei adevărul împărtăşit sufletului lui, iar „dragostea", dragostea de adevăr , de viaţă cognitivă sau studiu ştiinţific, Dante îi putea spune doamnei sale, Filosofia:

Astfel de lucruri se ivesc în mândrul chip al ei
Ce, arătate, poartă-n ele bucurii de Paradis
Precum cred eu, la fel, în zâmbetul şi-n ochii ei.
Unde Iubirea le aduce precum le-ar purta spre casă.

Un lucru este clar: unui poet modern nu i-ar fi uşor să i se adreseze filosofiei, cu onestitate, într-un limbaj uman atât de direct. Dacă un poet modern ar face un astfel de

lucru, criticii l-ar apuca de guler şi i-ar spune: „Gata cu alegoriile formale”. Chiar şi Goethe a suferit de pe urma faptului că s-au interpretat greşit alegoriile din Partea a II-a a piesei *Faust*. Oamenii care nu cunosc felul în care vremurile – în care sufletul nostru se hrăneşte, crescând, cu viaţă nouă – se schimbă, n-au habar de faptul că Dante a fost unul dintre numeroşii înzestraţi cu capacitatea unei experienţe concrete de relaţie personală şi pasională, imediată şi sufletească, cu Doamna Filosofie, relaţie pe care astăzi noi o putem stabili numai cu un bărbat sau cu o femeie din carne şi oase. În acest sens, vremea lui Dante a trecut. Sufletul modern nu o mai abordează pe Doamna Filosofie, femeia Filosofie, ca fiind de aceeaşi natură trupească cu el însuşi, aşa cum o făcea Dante. Sau poate că ne apropiem mai mult de purul adevăr dacă spunem că Filosofia era ceva, sau cineva, care se manifesta ca o fiinţă din carne şi oase – cineva cu care se putea stabili o relaţie, a cărei expresie nu putea fi cu adevărat distinsă de cuvintele aprinse de dragoste pe care cineva le rosteşte într-o legătură cu o fiinţă din carne şi oase. Acela care pătrunde în adâncul relaţiei pe care Dante a avut-o cu Filosofia va afla că această legătură era concretă, de tipul celor pe care fiinţele umane moderne şi le imaginează numai între un bărbat şi o femeie.

Astfel, în epoca lui Dante, filosofia apare ca o fiinţă pe care Dante spune că o iubeşte. Şi, atunci când îl căutăm, descoperim cu siguranţă că cuvântul „filosofie” se ridică la suprafaţă în viaţa spirituală a grecilor, dar nu vom găsi acolo ceea ce azi numim „definiţii”, prezentările filosofiei. Atunci când grecii prezintă ceva, aceea este Sophia, nu Filosofia. Şi o prezintă într-un asemenea mod încât, din nou, o percepem ca pe o fiinţă vie, o prezenţă imediată. O percepem pe Sophia a grecilor ca pe o fiinţă vie, imediată,

tot aşa cum o simţea Dante. Totuşi, întotdeauna o simţim pe această Sophia a grecilor – şi vă rog mult să parcurgeţi descrierile deja existente – ca fiind o forţă elementală, ca şi când ar fi fost o fiinţă activă care intervine în existenţă prin acţiune.

Descoperim că primele descrieri ale filosofiei încep în jurul secolului al V-lea d. Hr., fiind iniţial prezentată de poeţi sub cele mai diverse înfăţişări: doică, binefăcătoare, călăuză etc. Apoi, ceva mai târziu, pictorii au început s-o zugrăvească. Astfel, ajungem la perioada Evului Mediu numită *Scolastică*, perioadă în care numeroşi filosofi au avut sentimentul că trăiesc o relaţie umană directă atunci când au cunoscut-o pe frumoasa, nobila Doamnă Filosofie, care le-a vorbit din nori. Mulţi filosofi medievali, de fapt, nutreau aceleaşi sentimente puternice, arzătoare, faţă de Doamna Filosofie, în timp ce ea îşi fâlfâia aripile spre ei stând deasupra norilor, aşa cum Dante îşi descrie Doamna. Oricine poate să simtă astfel de lucruri va descoperi o legătură directă între *Madonna Sixtină* a lui Rafael plutind pe nori, şi exaltata Doamnă Filosofie.

Am descris adeseori cum, în vremurile vechi ale dezvoltării umane, legăturile spirituale ale lumii erau încă perceptibile prin capacităţi cognitive umane normale. Am încercat să descriu cum a existat o clarvedere originară; aceasta a existat, deoarece în vremurile vechi toţi cei care se dezvoltau normal erau formaţi pentru a vedea în lumea spirituală. Încet şi treptat, de-a lungul evoluţiei umane, această clarvedere originară s-a pierdut şi a apărut starea noastră cognitivă prezentă. Aşa cum am mai spus, acest lucru s-a întâmplat încet şi treptat. Iar condiţia vieţii noastre contemporane – care reprezintă o încurcătură temporară şi foarte adâncă într-un tip material de percepţie – s-a instalat treptat şi încet.

Pentru o persoană cum era Dante, aşa cum deducem din descrierile sale din *Divina Comedie*, era totuşi imposibil să trăiască într-un mod firesc, ca să spunem aşa, ultima rămăşiţă a unei legături imediate cu lumile spirituale. Pentru omul modern este aproape un nonsens să iubească mai întâi, asemenea lui Dante, o Beatrice din carne şi oase, pentru ca apoi să se implice într-o a doua relaţie pasională cu Filosofia, şi că acestea două – Beatrice din carne şi oase şi Filosofia – erau fiinţe foarte asemănătoare.

Am auzit vorbindu-se, este adevărat, de o iubire a lui Kant şi că aceasta, fiind cuprinsă de gelozie pentru că filosoful iubea „Metafizica", l-a întrebat: „Meta *cine*?" în orice caz, este foarte dificil să realizezi un nivel de înţelegere în viaţa spirituală modernă pentru a le permite oamenilor să simtă că Beatrice a lui Dante şi Filosofia sunt reale în aceeaşi măsură. De ce? Pentru că relaţia directă, imediată a sufletului uman cu lumea spirituală a ajuns treptat la ceea ce este azi. Aceia dintre voi care m-au auzit adeseori vorbind cunosc foarte bine respectul profund pe care-l port filosofiei secolului XIX, dar nici măcar eu n-aş sugera ca cineva să-şi dezlănţuie sentimentele pentru *Logica* lui Hegel, spunând:

Astfel de lucruri se ivesc în mândrul chip al ei
Ce, arătate, poartă-n ele bucurii de Paradis
Precum cred eu, la fel, în zâmbetul şi-n ochii ei.
Unde Iubirea le aduce precum le-ar purta spre casă.

Ar fi dificil, cred eu, să spui lucrurile acestea despre Logica lui Hegel. Ar fi tot dificil, deşi mai posibil, să vorbeşti la modul ăsta despre profunzimea intelectuală a concepţiei despre lume a lui Schopenhauer. În acest caz, ar fi cu siguranţă mai uşor, dar chiar şi aici ar fi încă dificil să-ţi faci o idee concretă sau sentiment că filosofia ţi se poate

dezvălui ca o ființă materială, așa cum o descrie Dante. Vremurile s-au schimbat.

Pentru Dante, viața din elementul filosofic, din lumea spirituală, era o legătură directă, personală – la fel de personală ca orice legătură din ceea ce numim astăzi lume reală, materială. Și, oricât de straniu ar părea – pentru că secolul lui Dante nu este atât de îndepărtat de cel în care ne aflăm – este cu siguranță adevărat că oricine cercetează viața spirituală a omenirii consideră ca fiind de la sine înțeles faptul că, deși încercăm să cunoaștem lumea, dacă presupunem că ființele omenești au rămas aceleași de-a lungul secolelor, nu vom putea vedea mai departe de propriile noastre nasuri! Chiar în vremuri atât de recente cum ar fi epoca lui Dante, viața în general, întreaga relație a sufletului cu lumile spirituale, era foarte diferită. Astfel, dacă filosofii cred că legătura pe care o pot avea cu lumile spirituale prin filosofia lui Hegel sau a lui Schopenhauer este singura posibilă, acest lucru nu înseamnă altceva decât că filosofii pot fi încă foarte departe de adevăr.

Să recapitulăm lucrurile pe care le-am prezentat până acum – și anume că, în evoluția noastră până în prezent, cu tranziția de la epoca greco-romană la cea de-a cincea epocă a noastră postatlanteană, sufletul rațiunii sau al intelectului, ori „sufletul simțirii superioare", care s-a dezvoltat mai ales în timpul perioadei greco-romane, a evoluat în sufletul conștienței. În lumina acestei observații, ne putem întreba: în cazul concret al filosofiei, cum s-a produs tranziția de la sufletul intelectului din epoca greco-romană la sufletul conștienței al epocii noastre? S-a produs în așa fel încât înțelegem cât se poate de limpede că, în timpul dezvoltării sufletului intelectului, ființele umane încă trăiau o anumită separare între ele însele și lumile spirituale din care proveneau. Astfel, grecii stăteau față în

faţă cu Sophia, sau înţelepciunea, ca fiinţă, ca să spunem aşa, pe care-o puteau întâlni aşteptându-i într-un loc anume. Apoi, două fiinţe – Sophia şi grecii – stăteau faţă în faţă, ca şi când Sophia ar fi fost o entitate obiectivă definită, care putea fi privită cu toată obiectivitatea specifică grecilor. În acelaşi timp, totuşi, grecii, care încă trăiau în sufletul intelectului (sufletul simţirii superioare), trebuiau să-şi exprime legătura personală directă a conştienţei lor cu obiectivitatea fiinţei care se afla în faţa lor. Acest lucru era necesar pentru a pregăti treptat drumul către o nouă epocă, aceea a sufletului conştienţei.

În ce fel se confruntă sufletul conştienţei cu Sophia? Acest lucru se întâmplă pentru a duce „Eul" în legătură directă cu Sophia şi pentru a exprima în acelaşi timp – mai mult aşa decât fiinţa obiectivă a Sophiei – activitatea „Eului" în legătura dintre sufletul conştienţei şi această Sophia.

„O iubesc pe Sophia" a fost sentimentul firesc al unei epoci care încă se întâlnea cu fiinţa pe care noi o numim Filosofie – o epocă ce pregătea sufletul conştienţei şi, din legătura dintre „Eu" şi sufletul conştienţei (care este cel mai de preţ) se îndrepta către reprezentarea Sophiei într-un mod la fel de simplu cum erau reprezentate toate celelalte lucruri. Era firesc pentru vremea sufletului intelectului – care se pregătea pentru sufletul conştienţei – să exprime această relaţie cu Filosofia. Şi, pentru că lucrurile au căpătat contur încet şi treptat, această legătură a fost pregătită în perioada greco-romană.

Totuşi, în aparenţă, putem vedea această legătură a fiinţelor umane cu Filosofia atingând o anumită culme în picturile ce o reprezintă pe Filosofie plutind deasupra norilor şi, mai târziu, în *expresia* Filosofiei (chiar dacă poartă un alt nume) atunci când o vedem privind plină de

bunăvoinţă, ceea ce exprimă încă o dată legătura cu sufletul conştienţei.

De fapt, legătura fiinţelor umane cu filosofia s-a născut dintr-o legătură personală specific umană, ca aceea dintre un bărbat şi o femeie, în epoca în care filosofia a acaparat în mod direct întreaga viaţă spirituală a evoluţiei omenirii. Această legătură, dacă nu tratezi aceste cuvinte cu superficialitate, ci îţi iei un mic răgaz pentru a le pătrunde înţelesul, s-a răcit, chiar foarte mult. A devenit rece ca gheaţa. Dacă luăm majoritatea cărţilor de filosofie de acum, chiar şi acelea ale filosofilor care s-au luptat pentru a atinge cea mai bună relaţie cu filosofia, trebuie să recunoaştem că legătura, atât de vie atunci când oamenii vedeau filosofia ca pe o fiinţă personală, s-a răcit foarte mult. Filosofia nu mai este „femeia" care era pentru Dante sau pentru alţii care au trăit în vremea lui. Filosofia ni se arată astăzi într-o formă despre care putem afirma: „Însăşi forma filosofiei cu care ne întâlnim în secolul al XIX-lea, în apogeul său – cum ar fi idealismul german, filosofia conceptelor, filosofia obiectelor – ne demonstrează că rolul său în dezvoltarea spirituală a omenirii a apus." Este într-adevăr simbolic atunci când zăbovim asupra filosofiei lui Hegel, în special asupra *Enciclopediei* şi descoperim că ultimul lucru prezentat în acest volum de secol XIX este felul în care filosofia se înţelege pe ea însăşi. Ea a înţeles toate celelalte lucruri şi, în cele din urmă, se înfruntă pe ea însăşi. Ce altceva i-a mai rămas să înţeleagă? Acesta este un simptom al sfârşitului filosofiei, deşi multe întrebări au rămas fără răspuns odată cu moartea lui Hegel. Gânditorul radical Richard Wahle a urmărit această idee în cartea sa *The Whole of Philosophy and its End* (Întreaga filosofie şi sfârşitul ei) şi a elaborat cu multă pricepere teoria conform căreia toate realizările filosofiei pot fi împărţite între

diversele domenii ale psihologiei, biologiei, esteticii etc. şi, când acest lucru se va fi întâmplat, nu va mai rămâne nimic pentru filosofie. Fireşte că astfel de cărţi merg prea departe, dar ele conţin un adevăr incontestabil – că mişcările spirituale au vremea lor şi, tot aşa cum o zi are o dimineaţă şi o seară, mişcările spirituale au şi ele zori şi înserare în istoria dezvoltării omenirii.

Ştim că trăim în epoca în care se pregăteşte Sinea spirituală. Astfel, noi ştim că, deşi trăim în epoca sufletului conştienţei, Sinea spirituală este în curs de pregătire. Tot aşa cum grecii au trăit în epoca sufletului intelectului şi priveau către zorile sufletului conştienţei, noi trăim în epoca sufletului conştienţei şi căutăm să pregătim epoca *Sinei spirituale*. Grecii au întemeiat filosofia, care, contrar lui Paul Deussen şi a altora, chiar a existat întâi în Grecia în timpul dezvăluirii sufletului intelectului, când fiinţele umane încă percepeau în mod diferit influenţa persistentă a unei Sophia obiective; apoi s-a născut Filosofia, iar Dante o putea vedea ca pe o fiinţă reală, concretă, care i-a adus mângâiere atunci când Beatrice i-a fost răpită de moarte. Într-un mod similar, noi trăim astăzi în epoca sufletului conştienţei şi privim către zorii epocii Sinei spirituale şi, în felul acesta, ştim că din nou ceva devine obiectiv pentru fiinţele omeneşti – ceva care aşteaptă cu nerăbdare vremurile ce vor veni prin ceea ce am câştigat în perioada sufletului conştienţei.

Prin urmare, ce trebuie să se dezvolte? Trebuie dezvăluit că, din nou, aşa cum merg lucrurile, o „Sophia" îşi face apariţia. Dar trebuie să învăţăm să raportăm această Sophia la sufletul conştienţei, să o coborâm direct către fiinţele umane. Acest lucru se întâmplă în epoca sufletului conştienţei. Şi, prin urmare, Sophia devine fiinţa care iluminează în mod direct fiinţele omeneşti. Odată ce Sophia

a pătruns în fiinţele omeneşti, ea trebuie să le ia fiinţa cu ea şi să le-o prezinte în mod obiectiv, aşa cum este în exterior. Astfel, Sophia va fi atrasă în sufletul omenesc şi va ajunge în punctul în care este atât de profund conectată la acesta, încât se poate naşte o poezie de dragoste la fel de frumoasă ca aceea scrisă de Dante despre ea.

Sophia va deveni din nou obiectivă, dar va lua cu ea ceea ce este umanitatea, pentru ca apoi să se prezinte în această formă. Astfel, ea se va prezenta nu numai drept Sophia, ci ca Anthroposophia – ca acea Sophia care, după ce a trecut prin sufletul omenesc, prin însăşi esenţa fiinţei umane, acum poartă acea fiinţă în ea. Şi, în această formă, ea se va întâlni cu fiinţe umane iluminate, în chip de fiinţa obiectivă Sophia care a stat cândva înaintea grecilor.

Acesta este progresul istoriei evoluţiei omenirii în relaţie cu problemele spirituale pe care le-am analizat. Din acest punct, las lucrurile în seama celor care vor să le analizeze mai detaliat, urmărind destinul Sophiei, Philosophiei şi Anthroposophiei, felul în care putem arăta că omenirea se dezvoltă progresiv prin acele părţi ale sufletului pe care le numim sufletul intelectului, sufletul conştienţei şi Sinea spirituală. Oamenii vor înţelege felul profund în care ceea ce ne dăruieşte Antroposofia se bazează pe întreaga noastră fiinţă. Ceea ce primim prin Antroposofie este *însăşi fiinţa noastră*. Ea plutea cândva către noi sub forma unei zeiţe din ceruri cu care puteam să intrăm în legătură. Această entitate divină a continuat să trăiască sub numele Sophia şi Philosophia, iar acum o putem scoate din nou la iveală din noi înşine şi o putem aşeza în faţa noastră ca pe fructul adevăratei autocunoaşteri antroposofice. Putem aştepta cu răbdare până când lumea va fi dispusă să testeze adâncimea temeliilor a ceea ce avem de spus, până la cele mai mărunte

detalii. Este chiar esenţa Anthroposophiei ca propria sa fiinţă să se constituie din fiinţa fiinţei umane, iar puterea sa, realitatea sa, constă în faptul că primim de la Anthroposophie ceea ce suntem noi înşine şi ceea ce trebuie să aşezăm înaintea noastră, pentru că trebuie să practicăm autocunoaşterea.

VII. DARURILE LUI ISIS

Berlin, 5 februarie 1913 (Din GA 144)

Când omul actual, când omul epocii noastre parcurge o iniţiere ocultă care-l duce la nişte trăiri de felul celor descrise în primele două conferinţe, prin aceasta el ajunge să se înalţe în lumile spirituale. El trăieşte atunci cu adevărat în lumile spirituale anumite lucruri şi întâlneşte anumite entităţi. Expresia folosită ieri, „a vedea Soarele la miezul nopţii", nu este, de fapt, decât expresia unor fapte spirituale şi a întâlnirii cu nişte entităţi spirituale aflate în legătură cu existenţa Soarelui. Dar omul ciclului nostru actual, când se înalţă astfel în lumile superioare, trece prin anumite trăiri care nu pot fi desemnate altfel decât spunând: Printr-o asemenea înălţare omul trăieşte în sânul lumii spirituale multe lucruri, lucruri importante; dar el trăieşte şi ceva care trebuie desemnat prin cuvintele: el se simte ca părăsit, părăsit de toţi şi singur. Trăirea sa poate fi cuprinsă în cuvintele: Tu vezi aici multe, foarte multe lucruri; dar lucrul căruia trebuie să-i duci dorul acum, după ce ai trecut prin toate acestea, nu-l poţi trăi. Şi pe toate entităţile pe care el le întâlneşte după o asemenea înălţare, ar vrea să le întrebe cum e cu anumite taine, cărora le duce dorul. Acesta e sentimentul pe care omul îl are atunci. Dar toate entităţile, care-i dezvăluie omului multe lucruri, mari

şi grandioase, toate rămân surde şi tăcute tocmai atunci când el caută să afle acele taine pe care acum, după toate trăirile avute, trebuie să le simtă drept cele mai importante. De aceea, trebuie să spunem: Omul epocii prezente simte o durere cum nu se poate mai mare după ce s-a înălţat astfel în lumile superioare, el simte, în pofida întregii străluciri, în pofida oricărei întâlniri cu entităţile sublime, un gol nesfârşit în interiorul său. Şi dacă n-ar surveni nimic altceva, sufletul ar fi copleşit, până la urmă, de un fel de disperare, dacă ar simţi mai mult timp acest gol, această singurătate, această părăsire în lumile superioare.

Dar acum poate surveni un lucru – şi el va surveni, de obicei, dacă înălţarea în lumile spirituale s-a făcut conform cu regulile veritabile ale iniţierii –, care-l poate feri, pentru început, de această disperare, dar nu pentru totdeauna. Ceea ce poate surveni acum este un fel de amintire care vine în suflet sau, s-ar putea spune, un fel de privire spre vremurile îndepărtate ale trecutului, un fel de citire în Cronica Akasha a unor lucruri de mult trecute. Şi ceea ce omul trăieşte atunci – nu putem caracteriza altfel asemenea lucruri decât încercând să îmbrăcăm în cuvinte trăirile, în nişte cuvinte care să corespundă măcar pe departe cu aceste trăiri – ar putea fi îmbrăcat în cuvintele următoare: Când tu, ca om actual, te înalţi în aceste lumi superioare, te simţi copleşit de disperare, de sentimentul că eşti singur şi părăsit. Dar imaginile îţi arată anumite procese, demult trecute, nişte procese care constau în faptul că în vremuri îndepărtate alţi oameni s-au înălţat în lumile în care vrei să te înalţi tu acum. Ei bine, deci ceea ce vezi acum ca un fel de amintire, îţi poţi da seama că propriul tău suflet a participat cândva, în nişte încarnări trecute, la ceea ce au trăit aceşti oameni, care s-au înălţat

odinioară în lumile superioare. S-ar putea constata că sufletul unui om din epoca prezentă vede ceea ce a văzut odinioară, în nişte vremuri demult trecute, drept trăiri proprii, pe care el le-a avut în acele vremuri. Şi atunci un asemenea suflet a fost un iniţiat. Dacă nu este aşa, el va şti numai că a fost în legătură cu alţi oameni, care s-au înălţat în vremuri demult trecute, ca iniţiaţi, în lumile superioare, dar că el se simte acum singur şi părăsit, pe când sufletele iniţiate de odinioară nu s-au simţit, în aceleaşi lumi, singure şi părăsite, ci au avut în aceste lumi o stare de beatitudine, beatitudinea cea mai lăuntrică. Şi era aşa – îţi dai seama, în continuare – datorită faptului că în acele vremuri vechi sufletele erau altfel constituite şi că, datorită predispoziţiilor lor de altă natură, vieţuiau în alt mod ceea ce omul vede în lumile superioare. Ce vieţuieşte el, de fapt, aici?

Ceea ce el vieţuieşte aici aduce, în orice caz, în faţa sufletului său nişte entităţi ale lumilor superioare care acţionează din lumea suprasensibilă asupra celei fizice. Nişte entităţi aflate în spatele lumii noastre fizice, pe ele le vede omul; şi el vede, în orice caz, nişte situaţii de felul celor descrise ieri. Dar, dacă încerci să sintetizezi toate aceste lucruri pe care le vezi astfel, ele pot fi caracterizate cam în felul următor: Omul se simte în lumile superioare şi el priveşte, ca să zicem aşa, în jos, spre lumea fizică. El se simte unit cu nişte spirite care au trecut prin poarta morţii şi priveşte împreună cu ele în jos, văzând cum vor folosi iar forţele prin care vor ajunge din nou într-o existenţă fizică. Omul priveşte în jos şi vede cum sunt trimise în jos, din lumile suprasensibile, forţele care vor provoca procesele din diferitele regnuri ale naturii, în lumea fizică. El vede întregul curent de fapte care sunt pregătite din lumile superioare şi trimise în lumea fizică. Şi vede că în timp ce

se află în lumile superioare, el este în afara corpurilor fizic şi eteric şi vede, totodată, acele forţe din cosmos, din întregul univers spiritual, care lucrează la construirea corpului fizic şi a corpului eteric uman. Şi prin ceea ce fac aceste entităţi în comunitatea cărora omul a ajuns, el înţelege că în sânul lumii fizice se formează corpuri fizice şi eterice. El înţelege foarte exact acest lucru. Înţelege că anumite entităţi, legate, de exemplu, cu Soarele, acţionează în jos, asupra lumii pământeşti şi la formarea corpurilor fizic şi eteric ale omului. El face cunoştinţă şi cu anumite entităţi legate cu existenţa Lunii şi care acţionează din cosmos în jos, spre a participa şi ele la formarea corpurilor fizice şi eterice umane.

Vine apoi, însă, marele dor, un dor care devine uriaş la omul actual. E dorul de a afla ceva despre felul cum se nasc din cosmos corpul astral şi Eul, despre felul cum se formează ele. Dacă se poate vedea exact cum iau naştere din forţele cosmosului corpul fizic şi corpul eteric, omului îi rămâne închis accesul la tot ceea ce s-ar putea referi la formarea corpului astral şi a Eului uman. Aşa că te năpădeşte sentimentul: Ceea ce eşti tu în fiinţa ta cea mai lăuntrică, ceea ce eşti tu însuţi, se voalează acum în faţa văzului tău spiritual, iar învelişurile în care tu te îmbraci când trăieşti în lumea fizică ţi se dezvăluie foarte exact!

Omul epocii prezente vieţuieşte cele descrise mai sus când se înalţă, aşa cum am arătat, în lumile superioare. Au aflat acest lucru şi sufletele care au făcut urcuşul în vremurile străvechi la care ne-am referit. Numai că omul actual simte acel dor imens despre care am vorbit, pe când sufletele vremurilor străvechi nu simţeau acest dor, pentru că nu aveau încă nevoia de a-şi vedea entitatea cea mai lăuntrică, pentru că erau constituite în aşa fel încât să simtă mulţumirea cea mai intimă atunci când percepeau felul

cum entităţile până la care se ridicaseră, tocmai lucrau la construirea corpului fizic şi a corpului eteric. În vremurile străvechi, sufletele, dacă erau iniţiate, simţeau cea mai înaltă mulţumire când vedeau cum din direcţia Soarelui acţiona în jos o spiritualitate reală, pentru a construi corpul fizic şi corpul eteric.

La aceasta se mai adaugă următoarele. În vremurile vechi această muncă desfăşurată de entităţile amintite încă se prezintă cu totul altfel; de aici mulţumirea. Acum, în epoca noastră, această muncă se prezintă în aşa fel încât omul îşi spune: La ce foloseşte toată munca de elaborare a corpurilor fizic şi eteric, dacă nu putem înţelege ce ascund în ele aceste învelişuri? Aici este deosebirea dintre un om din prezent şi un om din trecut. Iar vremea asupra căreia s-a atras atenţia în mod cu totul deosebit cu aceste trăiri, drept o epocă trecută, e vremea în care Zarathustra îşi iniţia discipolii, ducându-i în lumile superioare. Dacă şi azi discipolii ar fi duşi în acelaşi fel sus, în lumile superioare, aşa cum îi ducea Zarathustra pe ai săi, ei ar simţi starea de gol şi părăsire caracterizată. Odinioară, în epoca lui Zarathustra, cei ce urmau să fie iniţiaţi simţeau munca desfăşurată de Ahura Mazdao asupra corpurilor fizic şi eteric şi în dezvăluirea acestor mistere minunate şi aveau nişte sentimente de beatitudine şi mulţumire, pentru că erau organizaţi în aşa fel încât se simţeau stimulaţi lăuntric, în toată fiinţa lor, când credeau: Aşa se formează ceea ce omul trebuie să aibă drept învelişuri ale sale, dacă vrea să-şi ducă la îndeplinire misiunea sa pe Pământ. Şi aceasta le dădea starea de mulţumire.

Aşa era iniţierea lui Zarathustra. Fiindcă în această iniţiere omul putea „să vadă Soarele de la miezul nopţii”. Aceasta înseamnă că, dacă el nu privea spre Soarele fizic, ci spre entităţile spirituale care sunt legate de existenţa

solară, el vedea cum din Soare pleacă forţele care acţionează asupra corpului fizic, el vedea cum forţele care vin din Soare lucrează asupra capului uman şi a diferitelor părţi ale creierului, plăsmuindu-le. Fiindcă ar fi absurd ca cineva să creadă că o construcţie minunată, aşa cum este creierul uman, s-ar putea forma numai din forţele terestre. Aici trebuie să acţioneze forţele solare. Aceste forţe asamblează diferitele formaţii lobulare ale creierului, pe chipul uman. Şi nu numai o entitate, ci o serie întreagă de entităţi lucrează la construirea creierului uman. Zarathustra le numea „Amshapanzi" în faţa discipolilor săi. Ele sunt acelea care pun în mişcare forţele cosmosului, pentru ca formaţiunea creierului uman să poată fi creată, ca şi nervii superiori ai măduvei spinării, cu excepţia ultimelor douăzeci şi opt de perechi de nervi. Şi Zarathustra a mai spus că alţi curenţi pornesc de la alte entităţi, legate de existenţa lunară, arătând că această formaţiune cosmică se îmbină într-un mod cu adevărat minunat, că de la douăzeci şi opt de feluri de entităţi numite „Izezi", pornesc nişte curenţi care construiesc măduva spinării cu cele douăzeci şi opt de perechi de fibre nervoase inferioare. Aşa că atât corpul fizic, cât şi corpul eteric sunt construite din nişte curenţi care pornesc de la nişte entităţi cosmice.

Iniţiaţii lui Zarathustra primeau în felul descris nişte impresii copleşitor de mari. Şi când primeau aceste impresii, ca expresie a muncii lui Ahura Mazdao, ei simţeau o beatitudine interioară pentru ceea ce se petrece în lume. Omul de azi, care s-ar înălţa în acelaşi fel în lumile superioare, ar putea să admire şi el, să înceapă să simtă şi el beatitudinea. Dar, treptat-treptat, l-ar năpădi sentimentul care nu poate fi descris altfel decât transpus în cuvintele: La ce bun cu toate acestea? Doar eu nu ştiu nimic

despre acea entitate care trece de la o încarnare la alta! Nu ştiu decât de entităţile care în fiecare nouă încarnare construiesc din cosmos învelişurile, dar, totuşi, numai „învelişurile". În aceasta consta esenţa iniţierii lui Zarathustra, că iniţiaţilor le era dezvăluită legătura dintre pământesc-uman şi existenţa solară. Şi epoca lui Zarathustra se caracterizează tocmai prin faptul că oamenii puteau asimila în cunoaşterea lor ocultă misterele amintite adineaori.

După cum într-un alt fel se transpuneau în lumile superioare sufletele care primeau iniţierea în Egiptul antic, de exemplu, cele care au primit iniţierea lui Hermes. Noi am vorbit deja de toate aceste lucruri. Aici, în conferinţele de faţă, ele vor fi descrise ceva mai amănunţit decât am putut-o face până acum. Când, în Egiptul antic, sufletele erau înălţate, prin iniţierea lui Hermes, în lumile superioare, survenea, bineînţeles, acel lucru care trebuie să aibă loc întotdeauna printr-o iniţiere: Sufletele se simţeau în afara corpului lor fizic şi a celui eteric, ele ştiau că se află acum în sânul unei lumi de fapte şi entităţi spirituale. Aceste suflete erau conduse apoi de jur-împrejur, pe o arie vastă, adică văzul lor spiritual era condus. Le erau arătate diferitele entităţi, diferitele fapte, aşa cum s-ar putea întâmpla şi cu un suflet din zilele noastre. Dar nu trebuie să ne imaginăm că omul respectiv merge cu nişte picioare fizice, ci văzul spiritual e condus de jur-împrejur, pe o arie foarte vastă, ca şi cum el ar umbla printr-o ţară înconjurată din toate părţile de mare şi pe urmă ar ajunge la ţărm. El ştie că a ajuns în punctul cel mai îndepărtat în care putea ajunge. Şi apoi în iniţierea egipteană, omul vieţuia ceva care nu poate fi exprimat altfel decât dacă-l îmbrăcăm în cuvintele: în timp ce ai fost condus, cu văzul tău spiritual, de jur-împrejur, până în depărtările cosmice, în imensul

spaţiu al universului, ai ajuns să cunoşti entităţile şi forţele despre care îţi poţi spune că ele lucrează la plăsmuirea corpului tău fizic şi a corpului tău eteric. Acum tu păşeşti, însă, în cel mai sfânt lăcaş. Acum intri pe un tărâm unde te simţi unit, de fapt, cu realitatea care conlucrează la formarea a ceea ce, în tine, trece de la o încarnare la alta, la formarea corpului tău astral. Aceasta este o trăire importantă, în acest punct, fiindcă toate lucrurile devin oarecum altfel, când a survenit această trăire, în acest punct.

De exemplu, pentru perioada imediat următoare, iniţiatul e lipsit de o anumită posibilitate: în lumea în care el a stat acum, la tărâmurile existenţei cosmice, încetează cu totul posibilitatea de a-şi aplica la aceste lumi puterea de judecată, ceea ce putea gândi mai înainte, ceea ce putea cugeta mai înainte. Dacă omul nu se poate lepăda de această întreagă putere de judecată pământească, fizică, dacă nu poate să facă abstracţie de ceea ce l-a călăuzit până aici, atunci el nu poate să aibă această trăire pe tărâmurile existenţei cosmice, nu se poate simţi unit cu entitatea care lucrează atunci când omul spiritual-sufletesc se apropie de o nouă încercare, căutându-şi familia, naţiunea şi perechea de părinţi, spre a se înveşmânta, ca om spiritual-sufletesc, cu un nou înveliş. Toate entităţile pe care a ajuns să le cunoască şi care-l fac să înţeleagă cum iau naştere şi se formează din cosmos învelişurile fizic şi eteric, toate aceste entităţi sunt lipsite de posibilitatea de a-i explica ce fel de forţe lucrează în acea realitate cu care el se simte acum legat şi care construieşte şi urzeşte pentru ca să ia naştere cea mai lăuntrică entitate astrală a omului însuşi. Şi el începe să vadă în modul cel mai concret – şi sufletul egiptean care trecea prin iniţierea lui Hermes vedea în modul cel mai concret – că acum, după ce a ieşit din

învelişurile sale şi a trecut prin ceea ce am numit mai înainte „tărâmurile existenţei cosmice", se simte legat de o entitate. Şi sufletul poate simţi însuşirile acestei entităţi, nu în afara ei, numai că se simte pe sine ca şi cum s-ar afla în interiorul acestor însuşiri, nu în afara entităţii respective şi el poate şti: Această entitate există, există în mod real; iar eu mă aflu, de asemenea, în interiorul acestei entităţi. Şi prima impresie pe care el o are de la această entitate este una care-l face să-şi spună: În această entitate zac forţele care duc sufletul de la o încarnare la alta, în ea zac forţele care luminează sufletul între moarte şi noua naştere. Toate acestea se află în ea. Dar, dacă spre tine adie, ca o căldură spirituală cosmică, o forţă care duce sufletul de la moarte spre noua naştere, dacă spre tine răzbate ceva ca o lumină spirituală, care luminează sufletele între moarte şi noua naştere şi dacă simţi că această căldură şi această lumină izvorăsc din entitatea cu care tu eşti unit, totuşi te afli acum într-o situaţie cu totul deosebită. A trebuit să bei din apele lui Lethe, a trebuit să uiţi arta înţelegerii, care înainte te-a condus prin lumea fizic-senzorială, a trebuit să laşi în urmă puterea de judecată pe care o aveai înainte, intelectualitatea ta, fiindcă aici ele n-ar putea decât să te ducă la rătăricri, iar ceva nou încă n-ai dobândit. Când simţi căldura cosmică, cea care duce sufletul spre noua naştere, tu te afli în sânul mării de forţe care luminează sufletul de la moarte până la noua naştere. Tu simţi, deci, forţa şi lumina care izvorăsc din acea entitate. Tu priveşti entitatea în aşa fel încât parcă nici n-ai putea face altfel, decât să întrebi: Cine eşti? – fiindcă tu şi numai tu poţi să-mi spui ce mă duce pe mine, ca fiinţă lăuntrică umană, de la moarte spre noua naştere. Aşa că eu pot şti care este esenţa mea umană cea mai lăuntrică, numai dacă tu mi-o spui! – Şi entitatea cu care el se simte unit astfel rămâne

mută, rămâne tăcută. Omul simte că în ea zace lucrul cel mai adânc care e legat, ca realitatea cea mai adâncă, cu el însuşi. Şi se naşte dorinţa imperioasă de autocunoaştere, dorinţa de a şti cine eşti – dar entitatea rămâne tăcută şi mută.

Trebuie să fi stat mai întâi o vreme în faţa acestei entităţi tăcute, mute şi trebuie să fi simţit adânc dorinţa de a primi într-un mod nou dezlegarea enigmei cosmice, trebuie să fi simţit un timp destul de lung dorinţa de a primi dezlegarea enigmei cosmice într-un fel în care ea nu ar putea fi dezlegată niciodată pe Pământul fizic, trebuie să fi introdus în această lume, către această entitate, dorul adânc, drept forţă proprie, de a primi dezglegarea enigmei cosmice într-un mod străin existenţei fizice şi sufletul trebuie să fi trăit cufundat cu totul în dorul de a primi în acest fel dezlegarea enigmei cosmice. Şi atunci, dacă omul s-a simţit legat de entitatea spirituală mută, tăcută, cu care el e unit, în care a trăit, cu dorul descris adineaori de a primi dezglegarea enigmei cosmice, atunci el simte că în entitatea spirituală cu care este unit se revarsă forţa propriului său dor. Şi pentru că această forţă a propriului dor după dezlegarea enigmei se revarsă în entitatea acestei făpturi spirituale, după un timp această entitate naşte ceva care iese din ea drept o altă entitate. Dar nu e ca o naştere pământească. Şi omul ştie imediat, prin contemplare spirituală, că nu e ca o naştere pământească. Nu, o naştere pământească are loc în timp, ea se petrece în timp. Dar despre ceea ce omul vede acum, despre ceea ce naşte acum entitatea descrisă mai înainte, despre ea, omul ştie: Aceasta se naşte din ea, s-a născut din ea din vremuri stră-străvechi, mereu, până în prezent. Numai că până acum el n-a văzut cum se naşte o entitate din alta, aceasta s-a sustras până acum privirilor. Această naştere constă în aceea că, de fapt, ea e mereu prezentă, dar că,

pregătindu-se prin dorul său de a primi dezlegarea enigmei, omul o şi vede acum, ea este acum o percepţie în lumea spirituală. Şi omul ştie acest lucru. El nu-şi spune, deci: Acum se naşte o entitate –, ci el îşi spune: Din entitatea cu care tu te-ai unit s-a născut din vremuri imemoriale o entitate; dar acum această naştere permanentă a entităţii şi entitatea însăşi devin perceptibile pentru tine.

Ceea ce v-am descris aici, atât cât se poate descrie prin cuvintele limbii noastre, e ţelul spre care hierofontele Hermes îi conduce pe discipolii săi. Iar sentimentele pe care vi le-am descris adineaori – în cuvinte bâiguite, aş zice, fiindcă lucrurile acestea conţin atât de mult, încât pot fi exprimate numai în cuvinte bâiguite –, aceste sentimente erau trăirile din aşa-numita iniţiere a lui Isis. Cel ce trecea prin iniţierea lui Isis, după ce ajunsese la tărâmul existenţei cosmice, şi le văzuse pe entităţile care constituie, de exemplu, corpul fizic şi corpul eteric, după ce stătuse în faţa zeiţei cufundate în tăcere, din care izvora căldură şi lumină pentru existenţa fiinţei umane celei mai lăuntrice îşi spunea: Aceasta este Isis! Aceasta este zeiţa mută, zeiţa tăcută al cărei chip nu e voie să fie dezvăluit niciunuia dintre cei ce văd cu ochi muritori, al cărei chip poate fi dezvăluit numai celor care s-au străduit să ajungă până la ţărmurile descrise, ca să poată vedea cu ochii care trec de la o încarnare la alta şi care nu mai sunt muritori. Fiindcă pentru ochii muritori făptura lui Isis e învăluită într-un văl de nepătruns!

Când cel ce urma să primească iniţierea o văzuse pe Isis şi trăise având în suflet sentimentele descrise, el percepea cele descrise drept naştere. Ce era această „naştere”? El percepea această naştere ca ceva ce poate fi desemnat drept o „răsunare înspre toate spaţiile a ceea ce este Muzica Sferelor” şi drept contopire a sunetelor muzicii sferelor cu ceea ce e numit Cuvântul Cosmic, Cuvântul

Cosmic creator, care pătrunde spaţiile şi revarsă în entităţi tot ceea ce trebuie să se reverse în ele, aşa cum trebuie să se reverse apoi sufletul în corpul fizic şi corpul eteric, după ce a trecut prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Tot ceea ce trebuie să fie revărsat astfel în lumea fizică exterioară, din lumea spirituală, pentru ca cele revărsate să fie apoi ceva lăuntric, sufletesc, toate acestea sunt revărsate de Armonia Sferelor, care răsună prin spaţii, care treptat devine în aşa fel încât poate fi percepută – plină de semnificaţie, exprimând sensul lăuntric –, drept Cuvântul Cosmic, cel care însufleţeşte entităţile, care sunt pătrunse cu viaţă prin forţele căldurii şi ale luminii şi care se revarsă apoi în acele corpuri ce izvorăsc din forţele şi entităţile divine care pot fi zărite deja cu văzul dinainte.

Aşa se privea în lumea Armoniei Sferelor, în lumea Cuvântului Cosmic, aşa se privea în lumea care este patria propriu-zisă a sufletului uman, în perioada în care acest suflet uman trăieşte între moarte şi noua naştere. Cel ce urma să primească iniţierea lui Hermes simţea realitatea care se învăluie adânc în cursul existenţei pământesc-fizice a omului, dar care între moarte şi noua naştere trăieşte în reflexul luminii şi căldurii, dar în lumea fizică se învăluie adânc, drept lume a Armoniei Sferelor şi a Cuvântului Cosmic, această realitate era resimţită ca născându-se din Isis. Şi, cu aceasta, Isis stă în faţa neofitului, în aşa fel încât, pe de o parte, stă ea însăşi în faţa lui, pe de altă parte, îi naşte cealaltă entitate, care trebuie numită muzică cosmică şi Cuvânt Cosmic. Acum el se simte în tovărăşia lui Isis şi a Cuvântului Cosmic născut de ea. Iar acest „Cuvânt Cosmic" este, în primă instanţă, apariţia lui Osiris. „Isis împreună cu Osiris", aşa apar ei în faţa percepţiei nemijlocite; fiindcă aşa erau ei răspândiţi în vechea iniţiere egipteană, încât Osiris era fiul şi soţul lui Isis, în acelaşi timp. Aşa simţeau

egiptenii, că Osiris e fiul şi soţul lui Isis. Şi aceasta era esenţialul în iniţierea egipteană mai veche, cel ce urma să primească iniţierea afla prin această iniţiere tainele existenţei sufleteşti, cea care rămâne unită cu omul chiar şi în perioada prin care el trece între moarte şi noua naştere. Prin unirea cu Osiris, lui îi era posibil să se cunoască în sensul său mai adânc de om.

Cele descrise stăteau la baza faptului că iniţiatul egiptean întâlnea în lumea spirituală Cuvântul Cosmic şi sunetele cosmice drept explicatorii propriei sale entităţi. Dar în vechea iniţiere egipteană lucrurile stăteau aşa numai până la un anumit punct. Din acest punct nu mai era aşa. Şi e o mare deosebire – o arată şi percepţiile vizuale din Cronica Akasha, când omul de azi priveşte în trecut, la vremurile vechi – între ceea ce iniţiatul egiptean vieţuia în vechile temple egiptene şi ceea ce el vieţuia în epocile de mai târziu.

Să aducem în faţa sufletului nostru ceea ce vieţuia iniţiatul epocilor de mai târziu. Şi acum el putea fi condus prin ariile din interiorul universului, până la ţărmurile existenţei, şi atunci el putea să le perceapă pe toate acele entităţi care construiesc corpul fizic şi corpul eteric al omului, el se putea apropia de ţărmurile existenţei şi putea s-o vadă pe Isis cea tăcută, cea mută şi să perceapă la ea existenţa căldurii, care pentru om conţine forţele ce duc de la moarte la o nouă naştere. El putea recunoaşte şi lumina care luminează sufletul între moarte şi noua naştere, se năştea şi dorul de a auzi Cuvântul Cosmic şi armonia cosmică. În suflet trăia un dor, când sufletul se unea cu Isis cea tăcută, cea mută. Dar – zeiţa rămâne mută şi tăcută! În epocile mai târzii nu se putea naşte nici Osiris, nu răsuna nicio armonie cosmică, niciun cuvânt cosmic nu explica ceea ce se arăta, cu îngrijorare, drept căldură cosmică şi

lumină cosmică. Şi atunci sufletul celui ce urma să primească iniţierea avea sentimetnul că nu şi-ar fi putut exprima trăirile altfel decât spunând: Aşa îmi înalţ privirile, îndoliat, chinuit de setea de a şti şi de dorul de a şti, spre tine, o, zeiţă! Dar tu rămâi în faţa sufletului uman chinuit, în suferinţă, care, pentru că nu se poate înţelege pe el însuşi, se simte ca şi cum ar fi stins, ca şi cum şi-ar pierde existenţa –, tu rămâi în faţa acestui suflet uman tăcută şi mută! – Şi plină de tristeţe, zeiţa îşi făcea gestul ei, care arăta că ea îşi pierduse puterea de a mai naşte Cuvântul Cosmic şi sunetele cosmice. Iată ce afla omul privind-o, că-i fusese luată forţa de a-l naşte şi a-l avea alături pe Osiris, pe fiul şi soţul ei. El simţea că lui Isis îi fusese luat Osiris.

Cei care treceau prin această iniţiere şi se întorceau apoi în lumea fizică aveau o concepţie despre lume serioasă, dar plină de resemnare. Ei o cunoşteau pe ea, pe sfânta Isis, dar se simţeau drept „fiii văduvei". Concepţia despre lume a „fiilor văduvei" era serioasă şi plină de resemnare. Şi momentul dintre iniţierea veche, în care se putea vieţui, în vechile misterii egiptene, naşterea lui Osiris şi acela în care o întâlneai numai pe Isis cea mută, tăcută, îndoliată şi puteai deveni un fiu al văduvei, momentul care despărţea cele două perioade ale iniţierii egiptene, care e acest moment? E momentul în care a trăit Moise. Fiindcă aşa s-a împlinit karma Egiptului, prin faptul că Moise n-a fost numai iniţiat în tainele misteriale ale Egiptului, ci le-a şi luat cu el. Când şi-a condus poporul afară din Egipt, Moise a luat cu el o parte a iniţierii egiptene, cea care a adăugat lui Isis de mai târziu, lui Isis cea îndoliată, iniţierea lui Osiris. Aşa a fost trecerea de la civilizaţia egipteană la civilizaţia Vechiului Testament. Da, Moise scosese din Egipt şi luase cu el misteriul lui Osiris, misteriul Cuvântului Cosmic! Şi n-o lăsase în urma sa pe Isis cea fără putere,

fiindcă atunci n-ar fi putut să răsune spre el ceea ce a răsunat, aşa cum trebuia să-l înţeleagă el pentru poporul său, masele, importantul cuvânt greu de sens: „Eu sunt Eu-Suntul – Ejeh asher ejeh". Aşa s-a transferat un mister egiptean asupra unuia ebraic vechi.

Cu aceasta s-a încercat să se arate, în nişte cuvinte în care asemenea lucruri pot fi descrise, cum erau trăirile din misteriile lui Zarathustra şi cele din misteriile egiptene. Asemenea lucruri nu pot fi descrise în cuvinte abstracte. Fiindcă esenţialul este, totuşi, faptul că sufletul trece prin trăirile respective, pe care am încercat să le caracterizez. Şi acum e important să simţim şi noi ce se petrecea în sufletul unui egiptean din epocile mai târzii, când el urma să fie iniţiat, să simţim cum se transpunea sufletul său în lumile superioare, cum el o întâlnea pe Isis cea cu priviri îndoliate, pe Isis cea cu chip îndurerat, – care avea nişte priviri îndoliate şi un chip îndurerat din cauză că trebuia să vadă un suflet uman plin de dorul după lumile spirituale, care, însă, nu putea fi astâmpărat.

Anumiţi iniţiaţi greci au mai simţit în felul acesta aceeaşi fiinţă pe care egiptenii o numeau Isis de mai târziu. De aici seriozitatea iniţierii greceşti, acolo unde ea apare sub forma ei serioasă. Fiindcă, oare ce simţea neofitul? Ceea ce fusese vieţuit înainte în lumile suprasensibile, ceea ce dădea sens acestor lumi suprasensibile, prin faptul că ele erau străbătute de Cuvântul Cosmic şi sunetul cosmic, nu mai exista. Ca pustiite şi părăsite de Cuvântul Cosmic, aşa erau lumile suprasensibile în care omul putea să ajungă prin iniţierea mai veche. Iniţiatul lui Zarathustra încă mai putea simţi mulţumire când, în aceste lumi, îi veneau în întâmpinare fiinţele despre care am vorbit, fiindcă el încă mai simea mulţumire datorită luminii cosmice pe care o numea Ahura Mazdao. El o simţea ca fiind de natură

masculină, solară; egipteanul o simţea ca fiind feminină, lunară. Iar neofitul ce urma să urce pe nişte trepte mai înalte ale iniţierii simţea şi în iniţierea lui Zarathustra Cuvântul Cosmic. Nu-l simţea la fel de concret, născându-se dintr-o entitate cum este Isis; dar îl simţea şi cunoştea Armonia Sferelor şi Cuvântul Cosmic.

În epocile târzii ale Egiptului antic – dar şi în celelalte ţări, în aceste perioade când cineva, ca om, se înălţa în lumile superioare, el simţea exact la fel cum mai simte şi omul de azi, ceea ce am spus la începutul conferinţei. Omul se înalţă în lumile superioare, ajunge să le cunoască pe toate entităţile care trebuie să conlucreze la apariţia corpului fizic şi a celui eteric şi el se simte părăsit, singur, dacă nu se întâmplă nimic altceva decât ceea ce am spus mai înainte, pentru că în el există ceva care duce dorul după Cuvântul Cosmic şi armonia cosmică şi pentru că armonia cosmică şi Cuvântul Cosmic nu pot suna spre el. Azi omul se simte părăsit şi singur. În epocile târzii ale Egiptului omul nu se simţea doar părăsit şi singur, ci el se simţea, ca suflet uman – dacă era ceea ce se numea „un fiu veritabil al văduvei" şi ieşise din corpul fizic şi corpul eteric, aflându-se în lumea spirituală – în aşa fel încât sentimentul său putea fi exprimat în cuvintele: Zeul se pregăteşte să plece din lumile în care tu ai intrat mereu când ai simţit Cuvântul Cosmic, acolo zeul a încetat să acţioneze! Şi acest sentiment se densifică tot mai mult, devenind ceea ce poate fi numit echivalentul trăirii pe care omul o poate avea, drept moarte, în lumea senzorială: Când vedem aici un om murind, când ştim că el pleacă din lumea fizică. Şi când, ca iniţiat al epocilor târzii din Egipt, cineva se înălţa în lumile spirituale, el lua parte la moartea lentă a zeului. Aşa cum simţim în cazul unui om, când el trece în lumea spirituală, aşa simţea un iniţiat din epocile târzii ale

Egiptului că zeul îşi ia adio de la lumea spirituală, spre a trece într-o altă lume. În aceasta constă importanţa şi caracterul deosebit al iniţierii egiptene târzii, că omul se înălţa, de fapt, în lumile spirituale, dar nu spre a simţi încântare şi beatitudine, ci spre a lua parte la moartea treptată a unui zeu care existase în aceste lumi superioare drept Cuvântul şi Sunetul Cosmic.

Din această dispoziţie sufletească s-a format cu timpul mitul despre Osiris, care îi este răpit lui Isis, care e dus în Asia şi după care plânge Isis.

VIII. DIN EVANGHELIA A CINCEA

1. Berlin, 5 februarie 1918 (Din GA 148)

Ieri am avut prilejul să aruncăm o privire asupra vieţii lui Iisus din Nazareth, aşa cum s-a desfăşurat ea între doisprezece şi douăzeci şi opt-douăzeci şi nouă de ani. Din cele povestite de mine aţi putut dobândi, în mod sigur, sentimentul că în această perioadă s-au petrecut lucruri de o profundă importanţă pentru sufletul lui Iisus din Nazareth, dar şi pentru întreaga evoluţie a omenirii. Fiindcă, pe baza sentimentului fundamental dobândit prin studierea ştiinţei spirituale, veţi fi ştiind că, în evoluţia omenirii, toate depind unele de altele şi că un sentiment atât de important din existenţa unui om a cărui viaţă sufletească este împletită atât de strâns cu problemele omenirii întregi are importanţă şi pentru evoluţia omenirii în totalitatea ei. Noi facem cunoştinţă în cele mai diverse moduri cu ceea ce a devenit pentru evoluţia omenirii evenimentul de pe Golgota. În actualul ciclu de conferinţe, ne propunem să învăţăm să recunoaştem acest lucru studiind însăşi viaţa lui Iisus Christos. Ne orientăm, aşadar,

din nou privirea – pe care ieri am îndreptat-o spre perioada de la vârsta de doisprezece ani şi până la Botezul în Iordan – spre sufletul lui Iisus din Nazareth şi ne punem întrebarea: Oare ce va fi trăit în acest suflet, după ce au avut loc importantele evenimente de până la douăzeci şi opt – douăzeci şi nouă de ani, pe care le-am descris ieri?

Vom ajunge, poate, să avem un sentiment în legătură cu toate câte au trăit în acest suflet, dacă-mi va fi îngăduit să relatez o scenă care a avut loc în viaţa lui Iisus din Nazareth, pe când el se apropia de vârsta de treizeci de ani. Scena pe care trebuie s-o relatez se referă la o convorbire pe care Iisus a avut-o cu mama sa, deci, cu aceea care, prin unirea celor două familii, a fost timp de mulţi ani a doua sa mamă. În toţi aceşti ani, el se înţelesese într-un mod excelent şi cald cu ea, mult mai bine decât cu ceilalţi membri ai familiei, care trăiau cu toţii în casa din Nazareth, vreau să spun că el s-ar fi înţeles bine cu aceştia, dar ei nu se puteau înţelege bine cu el. Deja mai demult el vorbise cu mama sa adeseori despre impresiile care se formaseră treptat în sufletul său. Dar în perioada amintită a avut loc o dată o convorbire foarte importantă, pe care ne propunem s-o studiem astăzi şi care ne permite să privim adânc în sufletul lui.

Sub influenţa experienţelor relatate ieri, Iisus din Nazareth se schimbase treptat, astfel că pe chipul lui se întipărise expresia unei infinite înţelepciuni. Dar, aşa cum se întâmplă întotdeauna, chiar dacă într-o măsură mai mică decât în cazul lui, când în sufletul unui om înţelepciunea creşte, el ajunsese şi la o anumită tristeţe lăuntrică. În primul rând, înţelepciunea îi adusese acest rod, faptul că privirea pe care o putea întoarce spre cei din jurul său îl făcea să fie foarte trist. La aceasta s-a adăugat faptul că, în ultimii ani ai celui de-al doilea deceniu din

viaţa sa, în ceasurile de răgaz şi reculegere trebuia să se gândească mereu la un anumit lucru: în repetate rânduri, el simţea nevoia să se întrebe cum avusese loc în sufletul său o asemenea revoluţie ca aceea rezultată din faptul ca Eul lui Zarathustra trecuse în interiorul său. Trebuia să se gândească mereu că, în primii ani după ce împlinise doisprezece ani, nu simţise în interiorul său decât bogăţia nemărginită a sufletului lui Zarathustra. Când se apropia de treizeci de ani, încă nu ştia că el e reîncarnarea lui Zarathustra; dar ştia că la doisprezece ani în sufletul său avusese loc o schimbare importantă, de mari proporţii. Iar acum avea adeseori sentimentul: Ah, cât de altfel eram *înainte* de această schimbare de la doisprezece ani! – Când se transpunea în acea perioadă simţea cât de infinit de cald era pe atunci în inima lui. Ca băietan, el fusese cu totul străin de lume. Avusese senzaţiile şi sentimentele cele mai vii faţă de tot ceea ce-i vorbeşte omului din interiorul naturii, faţă de întreaga măreţie şi splendoare a naturii, dar avea prea puţine predispoziţii pentru ceea ce-şi însuşise înţelepciunea umană, cunoaşterea umană. îl interesa prea puţin ceea ce putea fi învăţat în şcoală! Ar fi o totală eroare să credem că, înainte ca Zarathustra să fi intrat în sufletul lui, acest copil Iisus ar fi avut vreun talent deosebit, în sens exterior, că ar fi fost deosebit de inteligent. În schimb, el avusese o fire infinit de delicată, plină de blândeţe, o putere de a iubi nesfârşită, o viaţă interioară profundă şi o înţelegere cuprinzătoare pentru tot ce e omenesc, dar nu manifesta niciun interes faţă de tot ceea ce oamenii acumulaseră, de-a lungul secolelor, drept cunoştinţe exterioare. Şi apoi a fost, după momentul petrecut în Templul din Ierusalim, pe când el avea doisprezece ani, ca şi cum toate acestea ar fi fost măturate afară din sufletul lui ca de un vânt puternic şi în locul lor ar fi năvălit înăuntru

întreaga înţelepciune! Acum trebuia să se gândească adeseori şi să simtă că înainte de doisprezece ani fusese unit într-un cu totul alt mod cu întreaga spiritualitate mai adâncă a lumii, ca şi cum în acea perioadă sufletul său ar fi fost deschis pentru străfundurile depărtărilor nesfârşite! Şi nu putea să nu se gândească la felul în care trăise după vârsta de doisprezece ani, cum îşi găsise sufletul apt pentru a-şi asimila într-un anumit mod erudiţia iudaică, dar care venea parcă, sub o formă absolut genuină, din el însuşi, cum trecuse prin zguduirea cauzată de constatarea că Bath Kol nu mai putea să-şi desfăşoare ca în trecut activitatea inspiratoare; cum, în cursul peregrinărilor sale, cunoscuse diferitele culte păgâne, cum prin sufletul lui trecuseră întreaga cunoaştere şi viaţa religioasă a păgânilor, în diversele ei nuanţe. El se gândea la felul în care trăise între optsprezece şi douăzeci şi patru de ani, la tot ceea ce omenirea îşi cucerise din punct de vedere exterior şi la faptul că intrase apoi în comunitatea esenienilor, cam pe la douăzeci şi patru de ani, făcând cunoştinţă acolo cu o doctrină ocultă şi cu nişte oameni dedicaţi unei asemenea doctrine oculte. La toate acestea trebuia să se gândească adeseori.

Dar el ştia, de asemenea, că în sufletul său răsăriseră, propriu-zis, numai cunoştinţele pe care, din Antichitate, le acumulaseră nişte oameni; el trăise în sânul a ceea ce ofereau comorile umane de înţelepciune, de cultură, de cuceriri morale. El simţea că de la doisprezece ani încoace trăise în cadrul a ceea ce e viaţă omenească pe Pământ; iar acum simţea nevoia să-şi amintească adeseori cum fusese înainte de doisprezece ani, când se simţea unit, aş zice, cu temeiurile divine ale existenţei, când totul era în el elementar şi genuin, când totul ţâşnea dintr-o viaţă debordantă, dintr-o inimă caldă, iubitoare şi îl unea intim

cu alte suflete umane, în timp ce acum devenise tăcut şi singuratic.

Toate aceste sentimente au făcut să aibă loc acea convorbire dintre el şi acea individualitate care-i devenise mamă. Mama îl iubea nespus de mult şi ea discutase adeseori cu el despre toate lucrurile frumoase şi măreţe care i se arătaseră de când împlinise doisprezece ani. Între el şi mama vitregă se ţesuse o legătură din ce în ce mai intimă, mai nobilă şi mai frumoasă. Dar până acum el nu-i spusese nici mamei absolut nimic despre frământarea sa lăuntrică, astfel încât ea văzuse numai aspectele frumoase şi măreţe. Ea văzuse doar că el devenea tot mai înţelept, că el pătrundea tot mai adânc în întreaga evoluţie a omenirii. De aceea, multe dintre lucrurile pe care el i le-a destăinuit acum, ca într-o spovedanie generală, au fost noi pentru ea, totuşi, le-a primit cu o inimă caldă, iubitoare. În ea trăia un fel de înţelegere nemijlocită pentru tristeţea lui, pentru dispoziţia lui sufletească, pentru faptul că ducea dorul a ceea ce avusese înăuntrul lui înainte de a împlini doisprezece ani. De aceea s-a străduit să-l îmbărbăteze şi să-l mângâie, începând să vorbească despre toate lucrurile frumoase şi splendide care se iviseră în el de atunci încoace. I-a adus aminte de toate lucrurile pe care ea le aflase datorită lui despre reapariţia marilor învăţături, a maximelor înţelepte şi a comorilor legii iudaice. I-a arătat tot ceea ce ieşise la lumina zilei prin el. Dar inima lui devenea cu atât mai grea, auzind-o pe mama sa vorbind astfel, preţuind atât nişte lucruri despre care el simţea, totuşi, înăuntrul lui, că sunt depăşite. În cele din urmă, el a replicat: Da, toate acestea vor fi fiind aşa cum spui. Dar, indiferent că prin mine sau prin altcineva ar putea să reapară toate vechile, minunatele comori de înţelepciune ale iudaismului, ce importanţă ar avea aceasta pentru

omenire? În fond, tot ceea ce apare astfel la lumina zilei e lipsit de importanţă. Da, dacă de jur-împrejurul nostru ar exista o omenire care să mai aibă urechi de auzit pentru vechii profeţi, atunci, pentru o asemenea omenire, ar fi folositor să poată fi readuse comorile de înţelepciune ale vechilor profeţi. Dar, chiar dacă cineva ar fi în stare să vorbească aşa cum au vorbit vechii profeţi, chiar dacă ar veni azi Ilie – aşa a spus Iisus din Nazareth – şi ar vrea să vestească omenirii noastre lucrurile cele mai de preţ pe care le-a aflat în întinderile cereşti, nu mai există oameni care să aibă urechi de auzit pentru înţelepciunea lui Ilie, a profeţilor mai vechi, nici a lui Moise ori chiar mai sus, până la Avraam.Tot ceea ce au vestit aceşti profeţi n-ar putea fi vestit astăzi. Cuvintele lor s-ar pierde în vânt! Aşa că tot ceea ce păstrez în sufletul meu e lipsit de valoare.

Aşa a vorbit Iisus din Nazareth şi el a arătat că, nu cu mult timp în urmă, cuvintele unui învăţător cu adevărat mare se stinseseră fără a fi avut, propriu-zis, un ecou prea puternic. Fiindcă, a spus Iisus, chiar dacă el nu fusese un învăţător care să-i fi egalat pe vechii profeţi, el fusese totuşi un învăţător mare, important, bunul şi bătrânul Hillel (c. 60 Î.Ch. – 10 d.Ch.). Iisus ştia precis ce însemnase pentru mulţi, în interiorul poporului evreu, bătrânul Hillel, care până şi în vremuri grele ca acelea ale lui Irod ştiuse să-şi cucerească un mare prestigiu ca învăţător spiritual. El fusese un om care posedase în sufletul lui mari comori de înţelepciune. Şi Iisus ştia cât de puţin pătrunseseră în inimi şi suflete cuvintele calde rostite de bătrânul Hillel. Şi totuşi despre bătrânul Hillel se spusese: Tora, suma celor mai vechi şi mai importante legi ale iudaismului, a dispărut, iar Hillel a restaurat-o. – Hillel le apărea acelora dintre contemporanii săi care-l înţelegeau drept un restaurator al înţelepciunii iudaice originare. El fusese un învăţător care

umbla prin lume, ca un adevărat maestru al înţelepciunii. Trăsătura fundamentală a firii sale era blândeţea, el fusese un fel de Mesia. Toate acestea le povesteşte Talmudul însuşi şi ele pot fi verificate pe baza erudiţiei exterioare. Oamenii erau plini de laude la adresa lui Hillel şi povesteau multe lucruri bune despre el. Eu pot să scot în evidenţă doar câteva aspecte izolate, pentru a sugera cum i-a vorbit mamei sale despre Hillel Iisus din Nazareth, ca să puteţi presimţi dispoziţia lui sufletească gentilă şi iubitoare.

Hillel e descris ca o fire blândă, împăciuitoare, care a realizat lucruri nespus de mari prin blândeţe şi iubire. Ni s-a păstrat o relatare care e deosebit de importantă dacă vrei să arăţi că Hillel era omul răbdării şi al blândeţii, care venea în întâmpinarea fiecărui om cu ceea ce i se potrivea acestuia. Doi oameni au pus odată pariu în ceea ce priveşte posibilitatea de a-l face pe Hillel să se înfurie, căci era cunoscut faptul că el nu se înfuria niciodată. Cei doi au făcut pariul, unul dintre ei zicând: O să fac tot ce-mi stă în putinţă ca să-l fac totuşi pe Hillel să se înfurie. – Aceasta ar fi însemnat că el a câştigat pariul. În momentul în care Hillel era cel mai ocupat, când avea cel mai mult de lucru cu pregătirile pentru Sabat, când un asemenea om trebuie deranjat cel mai puţin, cel cu pariul bătu la uşa lui Hillel şi zise, nu pe un ton politicos, nici folosind vreo formulă de adresare – şi Hillel era preşedintele supremei autorităţi spirituale, obişnuit ca lumea să i se adreseze politicos deci acel om strigă doar: Hillel, vino afară, vino repede afară! – Hillel aruncă pe el haina şi ieşi afară. Omul zise pe un ton aspru, tot fără cea mai mică urmă de politeţe: Hillel, vreau să te întreb ceva. – Şi Hillel răspunse cu bunătate: Dragul meu, ce ai de întrebat? – Vreau să te întreb din ce cauză babilonienii au capetele atât de înguste? – Hillel zise, pe tonul cel mai blând: Ei bine, dragul meu, babilonienii au

capetele atât de înguste din cauză că moaşele lor sunt atât de neîndemânatice. – Omul plecă şi gândi că, de astă dată, Hillel rămăsese calm. Hillel se întoarse la munca lui. După câteva minute, omul veni iarăşi, şi-l chemă din nou pe Hillel de la munca lui, pe un ton răstit: Hillel, vino afară, vreau să-ţi pun o întrebare importantă! – Hillel aruncă din nou haina pe el şi zise: Ei, dragul meu, ce ai iarăşi de întrebat? – Vreau să te întreb de ce arabii au ochii atât de mici. – Hillel răspunse cu blândeţe: Din cauză că deşertul e atât de mare, el face ca ochii să fie mici, ochii se micşorează când priveşti deşertul cel mare, şi de aceea au arabii ochii atât de mici. – Şi acum Hillel rămăsese calm. Omul nostru începu să se teamă că va pierde pariul, veni din nou şi strigă a treia oară pe un ton răstit: Hillel, vino afară, vreau să-ţi pun o întrebare foarte importantă! Hillel îşi puse haina pe umeri, ieşi afară şi întrebă cu aceeaşi blândeţe: Ei, dragul meu, ce vrei să mă întrebi acum? – Vreau să te întreb din ce cauză au egiptenii picioarele atât de plate? – Pentru că ţinuturile de acolo sunt aşa de mlăştinoase, de aceea au egiptenii picioarele atât de plate. – Calm şi detaşat, Hillel se duse din nou la munca lui. După câteva minute omul veni din nou şi-i spuse lui Hillel că acum nu mai vrea să-l întrebe nimic; că făcuse un pariu cum că va reuşi să-l înfurie, dar că nu ştie cum să facă aceasta. Şi atunci Hillel zise blând: Dragul meu, e mai bine ca tu să pierzi pariul, decât ca Hillel să se înfurie!

Această legendă e povestită pentru a se arăta cât de blând şi iubitor era Hillel, chiar şi cu cei care-l chinuiau. Un asemenea om – aşa i-a spus Iisus din Nazareth mamei sale – este în multe privinţe ca un fel de profet din vechime. Şi nu cunoaştem oare multe ziceri ale lui Hillel care sună ca un fel de reeditare a vechilor daruri profetice? El a citat multe dintre frumoasele ziceri ale lui Hillel şi a spus apoi:

Iată, mamă dragă, se spune despre Hillel că e un fel de vechi profet revenit printre oameni. Eu mai am un interes deosebit faţă de el, fiindcă în mine mijeşte în mod ciudat ceva, ca şi cum ar exista o legătură deosebită între Hillel şi mine; în mine mijeşte un fel de înţelegere a faptului că ceea ce ştiu eu şi ceea ce trăieşte în mine, ca mare revelaţie a spiritualului, nu provine doar din iudaism. – Şi tot aşa a fost şi cu Hillel; fiindcă după naşterea exterioară era babilonian şi de-abia mai târziu a intrat în sânul iudaismului. Dar şi el se trăgea din neamul lui David, era înrudit din vremuri străvechi cu neamul lui David, din care descindeau Iisus din Nazareth şi ai săi. Şi Iisus a zis: Dacă aş vrea şi eu, asemenea lui Hillel, să exprim înaltele revelaţii care sunt revărsate în sufletul meu ca un fel de iluminare şi sunt aceleaşi revelaţii înalte care au fost date poporului evreu în vremurile vechi, astăzi nu există urechi care să le audă!

Adânc se aşternuse asupra sufletului său durerea şi suferinţa cauzate de faptul că odinioară poporului evreu îi fuseseră date cele mai mari adevăruri ale lumii, că odinioară şi trupurile acestui popor erau în aşa fel constituite încât puteau înţelege aceste revelaţii, dar că acum vremurile se schimbaseră, că şi trupurile poporului evreu deveniseră altfel, aşa că nu mai puteau înţelege vechile revelaţii ale părinţilor originari.

A fost o trăire extrem de acută, de dureroasă, pentru Iisus, atunci când a fost nevoit să-şi spună: Odinioară oamenii înţelegeau ceea ce-i învăţau profeţii, poporul evreu înţelegea vorbirea lui Dumnezeu, astăzi însă nu mai există niciunul care s-o înţeleagă; ai predica unor urechi surde. Asemenea cuvinte nu îşi au locul azi; nu mai există urechile care să le înţeleagă! E fără valoare şi de prisos tot ceea ce s-ar putea spune într-un asemenea mod. – Şi,

sintetizând parcă ceea ce avea de spus în aceasta privinţă, Iisus din Nazareth i-a vorbit mamei sale: Pentru acest Pământ nu mai e posibilă revelaţia vechii spiritualităţi iudaice, fiindcă nu mai există vechii evrei, ca s-o primească. Ea trebuie considerată, pe Pământul nostru, ceva lipsit de valoare.

Şi, ciudat lucru, mama îl asculta în linişte cum vorbea despre lipsa de valoare a ceea ce pentru ea era bunul cel mai sfânt. Dar îl iubea din toată inima şi nu a simţit decât iubirea ei nesfârşită. De aceea, în ea a trecut ceva dintr-o profundă înţelegere bazată pe sentiment a ceea ce avea el a-i spune. Şi apoi el a continuat convorbirea şi a ajuns să relateze despre călătoriile sale la lăcaşurile de cult păgâne şi despre ceea ce vieţuise acolo. În spiritul său mijea faptul că el se prăbuşise în faţa altarului păgân, că auzise glasul schimbat al lui Bath Kol. Şi în el s-a aprins un fel de amintire a vechii învăţături a lui Zarathustra. Nu ştia încă exact că purta înăuntrul său sufletul lui Zarathustra, dar vechea învăţătură a lui Zarathustra, înţelepciunea lui Zarathustra, vechiul impuls al lui Zarathustra urcau în el, pe parcursul convorbirii. El trăia acest mare impuls al lui Zarathustra în comuniune cu mama sa. La suprafaţa sufletului său se ridica întreaga frumuseţe şi măreţie a vechii învăţături solare. Şi el şi-a amintit: În timp ce zăceam la altarul păgân, am auzit ceva ca un fel de revelaţie! – Şi acum reveneau, în amintire, cuvintele lui Bath Kol transformat, pe care le-am rostit ieri, şi el i-a zis mamei:

Amin
Relele domnesc
Martori ai egoităţii ce se eliberează
Vină a sinei de alţii purtată
Vieţuită în pâinea zilnică
În care nu domneşte Voinţa Cerurilor

Fiindcă omul s-a despărţit de împărăţia Voastră
Şi a uitat Numele Voastre
Voi, Părinţi din Ceruri.

Şi odată cu aceste cuvinte s-a aprins în sufletul său întreaga măreţie a cultului lui Mithras şi ea i s-a prezentat ca printr-un fel de genialitate lăuntrică. El a vorbit mult cu mama sa despre măreţia şi gloria vechiului păgânism. A vorbit mult despre ceea ce trăia în vechile misterii ale popoarelor, că în acest cult al lui Mithras se revărsaseră, contopindu-se, diversele misterii din Asia Mică şi din Sudul Europei. Dar el purta în sufletul său, totodată, un sentiment îngrozitor: acest cult se schimbase treptat şi ajunsese în stăpânirea unor puteri demonice, pe care le vieţuise el însuşi, pe când avea vreo douăzeci şi patru de ani. I-a venit în minte tot ceea ce vieţuise atunci. Şi vechea învăţătură a lui Zarathustra i-a apărut, de asemenea, drept ceva pentru care oamenii epocii sale nu mai sunt receptivi. Sub această impresie i-a spus mamei sale cel de al doilea cuvânt important: Chiar dacă ar fi reînviate toate vechile misterii şi culte, chiar dacă în ele s-ar revărsa tot ceea ce a fost cândva mare în misteriile păgâne, astăzi nu mai există oamenii care să le perceapă! Toate acestea sunt de prisos. Şi dacă eu aş ieşi afară, în lume, şi le-aş vesti oamenilor ceea ce am auzit drept glas schimbat al lui Bath Kol, dacă aş destăinui cauza pentru care oamenii aflaţi în viaţa lor fizică nu mai pot trăi în comuniune cu misteriile sau dacă le-aş vesti vechea înţelepciune solară a lui Zarathustra, azi nu mai există oameni care să înţeleagă. Astăzi toate acestea s-ar transforma, înăuntrul oamenilor, în nişte naturi demonice, fiindcă ar răsuna în sufletele umane în aşa fel încât nu mai există urechi să înţeleagă asemenea lucruri!

Oamenii au încetat să mai poată auzi ceea ce putea fi vestit şi auzit odinioară.

Căci Iisus din Nazareth ştia că ceea ce auzise cândva drept glas schimbat al lui Bath Kol, care strigase spre el cuvintele: Amin, Relele domnesc ..., era o învăţătură străveche şi sacră, o rugăciune ce domnea peste tot în misterii, care era rostită în lăcaşurile de misterii, dar că astăzi ea fusese dată uitării. El ştia acum că ceea ce-i fusese dat era o trimitere la o veche înţelepciune din misterii, care venise asupra lui în timp ce zăcea, în stare de răpire, lângă altarul păgân. Dar el realiza, totodată, şi a exprimat acest lucru în cursul convorbirii, că nu există nicio posibilitate de a face ca toate acestea să fie înţelese iarăşi.

Şi apoi el a continuat convorbirea cu mama sa şi i-a vorbit despre ceea ce-şi însuşise în cercul esenienilor. I-a vorbit despre frumuseţea, măreţia şi gloria doctrinei eseniene, a amintit de marea blândeţe şi bunătate a esenienilor. Apoi a rostit cel de-al treilea cuvânt important, care i se revelase în cursul convorbirii sale vizionare cu Buddha: Doar nu se poate ca toţi oamenii să devină esenieni! Cât de multă dreptate avusese Hillel, când rostise cuvintele: Nu te izola de comunitatea oamenilor, ci creează şi lucrează în comunitate, du-ţi iubirea la semenii tăi, fiindcă, dacă eşti singur, ce eşti atunci? Dar cum fac esenienii; ei se izolează, se retrag cu viaţa lor sacră şi, prin aceasta, abat nenorocirea asupra celorlalţi oameni. Astfel, în mod inevitabil, oamenii devin nefericiţi, din cauză că esenienii se izolează de ei. – Apoi el i-a spus mamei un cuvânt important, povestindu-i acea trăire pe care am discutat-o ieri: Când am plecat odată de la esenieni, după o convorbire intimă, extrem de importantă, am văzut cum, la poarta principală, Lucifer şi Ahriman fugeau de acolo. De atunci ştiu, dragă mamă, că prin modul lor de a trăi, prin

doctrina lor ocultă esenienii se protejează pe ei înşişi de aceştia, astfel încât Lucifer şi Ahriman sunt nevoiţi să fugă de la porţile lor. Dar prin aceasta ei îi îndepărtează pe Lucifer şi Ahriman, trimiţându-i la ceilalţi oameni. Esenienii devin fericiţi în sufletele lor pe socoteala celorlalţi oameni; ei devin fericiţi din cauză că se salvează pe ei înşişi de Lucifer şi Ahriman! – Trăind printre esenieni, Iisus ştia acum că mai există o posibilitate de a te înălţa acolo unde te poţi uni cu divin-spiritualul, dar numai puţini oameni răzleţi pot realiza aceasta, pe seama marii majorităţi. El ştia acum: Nici pe calea iudaică, nici pe calea religiilor păgâne, nici pe calea esenianâ nu i se putea aduce omenirii luate ca întreg legătura cu lumea divin-spirituală.

Acest cuvânt a intrat ca o lovitură îngrozitoare în sufletul mamei care-l iubea. În cursul întregii convorbiri, el fusese unit cu ea, parcă fusese una cu ea. Întreg sufletul, întreg Eul lui Iisus din Nazareth era în aceste cuvinte. Şi aici aş dori să vorbesc despre un mister care s-a petrecut înainte de Botezul în Iordan, în timpul acestei convorbiri cu mama: Ceva din Iisus s-a dus la mama sa. Acest ceva nu s-a desprins din sufletul lui doar sub formă de cuvinte; din cauza că era atât de strâns unit cu ea, începând cu vârsta de doisprezece ani, acum, odată cu cuvintele, întreaga lui fiinţă a trecut în ea şi el se simţea ca şi cum ar fi fost în afara lui, ca şi cum Eul său l-ar fi părăsit. Mama dobândise însă un Eu nou, care se cufundase în ea: devenise o personalitate nouă. Şi dacă cercetezi, dacă încerci să afli ce se întâmplase, afli următoarele.

Toată durerea şi suferinţa îngrozitoare a lui Iisus, care se desprinseseră din sufletul lui, s-au revărsat în sufletul mamei, şi ea se simţea, parcă, una cu el. Iisus însă simţea ca şi cum tot ceea ce trăise în el de când avea doisprezece ani l-ar fi părăsit în timpul acestei convorbiri.

Cu cât vorbea mai mult despre aceasta, cu atât mama devenea mai plină de întreaga înţelepciune ce trăise în el. Şi toate trăirile care avuseseră loc în el de când avea doisprezece ani se aprindeau acum în sufletul mamei pline de iubire! Dar din el parcă dispăruseră; s-ar putea spune că depusese în sufletul, în inima mamei, ceea ce vieţuise el însuşi de la vârsta de doisprezece ani. Prin aceasta, sufletul mamei a fost transformat.

2. Berlin, 18 noiembrie 1913

Când am vorbit aici pentru prima dată, am încercat să povestesc câte ceva din Evanghelia a Cincea în legătură cu viaţa lui Iisus din Nazareth, de la vârsta de doisprezece ani a lui Iisus şi până la Botezul în Iordan. Când am relatat acea experienţă importantă pe care Iisus din Nazareth a avut-o la un lăcaş de cult păgân, s-a văzut că cititul în Cronica Akasha ne permite astăzi să-l vedem pe Iisus din Nazareth la acest lăcaş de cult păgân şi să percepem impresia pe care i-a făcut-o altarul înconjurat de demoni. Nu vreau decât să vă amintesc pe scurt că el a căzut ca mort la pământ, că a fost răpit în alte lumi, în care a putut să perceapă care erau tainele divin-spirituale ale vechilor învăţături din misteriile păgâne. În acest fel a putut să primească înăuntrul său o idee vie despre ceea ce fusese cândva păgânismul şi ceea ce devenise acesta în vremea sa.

Am amintit deja că în acele momente – deci în acea stare de conştienţă deosebită pe care a avut-o la un altar păgân – el a auzit răsunând parcă din lumea spirituală vestirea cuvintelor care exprimau – aşa cum era conţinută ea în vechea învăţătură sacră a popoarelor păgâne – taina împletirii omului în lumea materială, fizic-materială. El a auzit, ca să zicem aşa, din lumile spirituale acel glas care

era accesibil vechilor profeţi păgâni. Şi ceea ce a auzit el poate fi numit un fel de „Tatăl Nostru” cosmic. El exprimă taina destinului sufletesc al omului, destin care trebuie să se plăsmuiască prin faptul că omul, de la naştere şi până la moarte, e întreţesut cu materia pământească. Acest „Tatăl Nostru” cosmic, a cărui formă inversată a devenit rugăciunea „Tatăl Nostru” pământească, mi-a fost accesibil pentru prima dată cu ocazia punerii pietrei fundamentale [a primului Goetheanum] la Dornach. Acum îi voi da citire din nou, fiindcă în aceste cuvinte e cuprinsă cu adevărat învăţătura primordială a omenirii păgâne. Încerc s-o redau, atâta cât e posibil, în limba germană:

Amin
Relele domnesc
Martori ai egoităţii ce se eliberează
Vină a sinei de alţii purtată
Vieţuită în pâinea zilnică
În care nu domneşte Voinţa Cerurilor
Fiindcă omul s-a despărţit de împărăţia Voastră
Şi a uitat Numele Voastre
Voi, Părinţi din Ceruri.

Cam acesta a fost misterul omului pământesc, în sensul vechii învăţături sacre, pe care Iisus din Nazareth l-a auzit atunci, cutreierând ţinuturile păgânilor. Cuvintele de mai sus exprimă, într-adevăr, adânci mistere ale evoluţiei omenirii. Aşadar, această remarcabilă facultate de a auzi a pătruns atunci în sufletul lui Iisus, în momentul când urma să împlinească douăzeci şi patru de ani, şi de atunci înainte el a ştiut ceva ce odinioară, în vremurile străvechi ale evoluţiei omenirii, a răsunat în jos, din lumea spirituală, ceva ce-i părea atât de mare şi grandios, încât el şi-a spus, mai ales după ce a avut, la vechiul lăcaş de cult păgân,

impresia descrisă în conferinţa anterioară, că acum pe Pământ nu mai există oameni care să înţeleagă toate acestea.

Aşa a făcut cunoştinţă Iisus cu păgânismul. Am văzut că în cele trei perioade succesive din tinereţea sa el a cunoscut tainele cele mai profunde ale iudaismului, ale păgânismului şi ale esenianismului. Am văzut că, pas cu pas, cunoaşterea acestor lucruri a constituit pentru el izvorul unei suferinţe neînchipuite. Fiindcă despre toate cele trei aspecte cunoscute de el a fost nevoit să-şi spună: Acestea ar putea exista, dacă în omenire ar exista acum condiţiile pentru a fi primite; dar acum aceste condiţii nu pot fi create.

Acesta a fost rezultatul acestei perioade din viaţă lui Iisus. Aşadar, Evanghelia a Cincea ne arată că Iisus a putut să-şi spună, înainte de a-l fi primit înăuntrul său pe Christos: Omenirea a evoluat, dar a evoluat în aşa fel încât oamenii şi-au dezvoltat nişte facultăţi care au întunecat celelalte facultăţi din vremurile originare, astfel că astăzi oamenii nu mai sunt în stare să primească soliile lumii spirituale, aşa cum au fost ele date, în vremurile originare, evreilor şi păgânilor. – Dar, ca urmare a legăturilor sale cu esenienii, Iisus a fost nevoit să-şi spună, de asemenea, că, dat fiind felul în care esenienii ajung la o reunire cu lumea spirituală, o asemenea reunire nu poate fi accesibilă decât unui mic grup de oameni, nu întregii omeniri. Aşadar, şi această cale i-a apărut tot atât de imposibilă. Biată, biată omenire – acesta era sentimentul care-i trecea prin suflet –, dacă spre tine ar răsuna glasurile vechilor profeţi păgâni, tu nu le-ai mai putea înţelege. Dacă spre tine ar răsuna glasurile vechilor profeţi iudei, tu nu le-ai mai înţelege. Dar tu, ca omenire întreagă, nu poţi năzui nicidecum spre ceea ce năzuiesc esenienii; spre acest lucru

poate năzui numai un mic grup, care-şi caută desăvârşirea pe seama restului omenirii.

Ceea ce vă povestesc eu aici în câteva cuvinte, în el era viaţă, realitate sufletească dureroasă. Era, în interiorul lui, un sentiment de infinită compasiune faţă de întreaga omenire, acea compasiune pe care trebuia s-o simtă, ca să se maturizeze într-atâta încât să poată primi în el Entitatea Christică.

Dar, înainte de aceasta, Iisus din Nazareth a mai avut încă o convorbire importantă, o convorbire cu acea personalitate pe care o cunoaştem drept mamă a sa adoptivă sau vitregă. Ştim că mama lui Iisus nathanic, cel care la doisprezece ani a primit în el individualitatea lui Zarathustra, deci adevărata mamă după trup a lui Iisus nathanic [Luca], murise foarte curând după ce acest băiat Iisus îl primise în el pe Zarathustra, care fusese încarnat în celălalt băiat Iisus, astfel că sufletul ei se afla deja de mult timp în lumea spirituală. Ştim, de asemenea, din conferinţele prezentate în anii trecuţi, că tatăl celuilalt Iisus, al băiatului Iisus solomonic [Matei], murise, şi că familiile celor doi băieţi Iisus deveniseră o singură familie, locuind în Nazareth, în cadrul căreia Iisus trăia împreună cu fraţii, cu surorile şi cu mama copilului în care se acţionase Eul lui Zarathustra. Ştim că tatăl lui Iisus din Nazareth, pe când acesta din urmă, în vârstă de vreo douăzeci şi patru de ani, se întorsese dintr-o călătorie mai lungă, murise şi el, şi că acum Iisus din Nazareth trăia singur cu mama sa, cu mama adoptivă sau vitregă. În general, trebuie să spunem că mama adoptivă sau vitregă îşi dezvoltase numai treptat o înţelegere a inimii, dar o profundă înţelegere a inimii, odată cu trecerea anilor, pentru toate trăirile adânci prin care trecea Iisus din Nazareth. S-ar putea spune că, de-a lungul anilor, aceste

două suflete, sufletul lui Iisus din Nazareth şi cel al mamei adoptive sau vitrege, se contopiseră.

În prima perioadă după ce împlinise doisprezece ani, el fusese singur cu trăirile sale şi în casa părinţilor săi. Ceilalţi fraţi ai săi îi priveau, de fapt, sufletul, care trebuia să se lupte cu trăirile sale profunde, dureroase, îl priveau doar ca pe un suflet care se îndrepta spre un fel de nebunie. Mama însă găsea calea de a avea tot mai multă înţelegere pentru acest suflet. Aşa se face că la douăzeci şi nouă sau la treizeci de ani Iisus din Nazareth a putut avea cu această mamă o convorbire importantă, o convorbire care a avut efectul cel mai profund, aşa cum vom vedea imediat.

De fapt, această convorbire a conţinut, ca într-un fel de retrospectivă, toate trăirile pe care Iisus din Nazareth le avusese începând cu cel de-al doisprezecelea an al vieţii sale. Cronica Akasha ne arată în ce fel s-a desfăşurat această convorbire.

La început, Iisus din Nazareth a vorbit despre acele trăiri pe care le avusese între doisprezece şi şaisprezece sau optsprezece ani, cum trăise el în interiorul său în acea perioadă, treptat, ceea ce fusese odinioară străvechea învăţătură iudaică, străvechea învăţătură a profeţilor evrei. În preajma sa nu se afla niciun om cu ajutorul căruia să fi putut trăi aceste lucruri, după cum el n-a putut vieţui, cu ajutorul vreunui om din preajma sa, acele cuvinte pe care le rostise, spre marea uimire a fariseilor, în mijlocul lor, cu ocazia cunoscută. Dar în sufletul său se înălţau mereu inspiraţii, despre care ştia că acestea vin din lumea spirituală. Învăţătura iudaică urca în el, în aşa fel încât el se ştia posesorul acestei vechi învăţături evreieşti, pentru care, însă, în epoca sa nu mai erau urechi de auzit. El era singur cu această învăţătură. Şi durerea sa cea mai profundă consta în faptul că era singur cu ea.

E adevărat că mama sa avea câte ceva de răspuns, când el spunea: Chiar dacă astăzi ar mai răsuna glasurile vechilor profeţi evrei, n-ar mai exista oameni care să le înţeleagă. Mama răspundea că, de pildă, existase Hillel, un mare învăţător al Legii, iar Iisus din Nazareth ştia cine fusese Hillel şi ce reprezenta el pentru poporul evreu. Nu e necesar să vă povestesc ce importanţă a avut acest Hillel. În scrierile iudaice găsiţi destule cuvinte de laudă la adresa lui. Hillel a fost un om care voia să facă să renască cele mai frumoase virtuţi şi învăţături ale vechiului iudaism, dar el mai era şi o personalitate care, prin propriul fel de a fi şi de a acţiona, a dus la un fel de renaştere a iudaismului. Dar acest lucru nu s-a întâmplat pentru că Hillel era un învăţat, ci datorită faptului că prin ceea ce făcea, dar mai ales prin simţirea, voinţa şi intenţiile sale, ca şi prin felul de a-i trata pe oameni, exprima modul în care o înţelepciune adevărată, de orice fel, acţionează în sufletul uman, transformându-l. Virtutea care era deosebit de lăudată la poporul evreu, dar care nu mai era înţeleasă aproape deloc în acea vreme, răbdarea în relaţiile cu semenii, îi erau atribuite lui Hillel, şi pe bună dreptate. De altfel, el îşi cucerise într-un mod ciudat posibilitatea de a acţiona printre evrei. Era originar din Babilon, dar dintr-un neam care fusese transplantat de către evrei în Babilon, în perioada exilului lor, şi care se trăgea, în ultimă instanţă, chiar din familia David. Pe această cale, el reunea în sine ceea ce-şi putuse însuşi de la babilonieni cu iudaismul care pulsa în sângele său. Felul în care toate acestea au luat formă în sufletul lui Hillel ne este relatat într-o legendă plină de sens.

Se povesteşte că odată, chiar în momentul în care Hillel sosise în Ierusalim, se adunaseră acolo cei mai de seamă învăţaţi iudei, pentru a purta tot felul de discuţii, în

cadrul cărora puteai afla în ce fel se vorbea, pro şi contra, despre secretele învăţăturii iudaice. Pentru a putea asista la asemenea discuţii, trebuia să plăteşti o mică taxă de intrare. Hillel nu avea bani, fiindcă era foarte sărac. Cu toate că era extraordinar de frig, Hillel a încercat să urce pe micul deal din faţa casei în care se purtau discuţiile, pentru a auzi prin fereastră ce se vorbea. Fiindcă nu putea să achite taxa de intrare. În acea noapte era atât de frig, încât a înţepenit de tot, şi aşa a fost găsit a doua zi dimineaţa, trebuind să fie încălzit, ca să-şi revină. Totuşi, datorită faptului că trecuse prin această stare, el luase parte, în corpul său eteric, la întreaga discuţie. Şi, pe când ceilalţi nu auziseră decât cuvintele abstracte care zburau de la unul la altul, Hillel văzuse o lume de viziuni minunate, care-i remodelaseră sufletul...

Şi Iisus din Nazareth trăise influenţa acestui om. Dar el nu cunoştea doar ceea ce-i spusese Hillel, ci auzise chiar în sufletul său marea voce Bath Kol, adică glasul Cerului, acolo unde, din lumea divin-spirituală, se înălţaseră înăuntrul sufletului său misterele care răsunaseră odinioară pentru profeţi. Şi el ştia că până şi în Hillel exista doar un ecou foarte slab al lucrurilor pentru care fuseseră maturi cândva strămoşii evreilor. Dar acum urmaşii vechilor evrei nu mai erau maturi nici măcar pentru ecoul slab ce răsuna în glasul lui Hillel, şi cu atât mai puţin pentru marea voce Bath Kol.

Toate acestea îi apăsau greu sufletul şi el le-a împărtăşit mamei sale. I-a împărtăşit tot ce suferise, faptul că, de la o săptămână la alta, înţelesese din ce în ce mai mult natura vechilor învăţături sacre ale evreilor şi că urmaşii vechilor evrei nu mai aveau urechi pentru a auzi ceea ce erau odinioară cuvintele marilor profeţi. Şi acum mama îl înţelegea, astfel încât ea a adus în întâmpinarea

cuvintelor sale o profundă înţelegere a inimii şi a sentimentului.

Şi, pe urmă, el i-a povestit despre trăirea pe care a avut-o după ce împlinise optsprezece ani şi plecase să cutreiere ţinuturile evreilor şi pe cele ale păgânilor. El i-a povestit de-abia acum mamei sale că, tot umblând aşa, ajunsese odată la un lăcaş de cult păgân, dar că preoţii de acolo fugiseră. Fiindcă izbucnise printre oameni o boală rea, de care oricine se putea molipsi. Şi când s-a apropiat de locul acela a fost văzut şi s-a răspândit ca un pârjol vestea că venise un om cu totul deosebit. Fiindcă îl caracteriza această însuşire: chiar şi numai prin înfăţişarea exterioară, Iisus din Nazareth făcea o impresie deosebită, oriunde s-ar fi dus. Aşa că oamenii din acel ţinut, a căror mâhnire cea mai profundă consta în faptul că preoţii lor păgâni îi părăsiseră şi că la altarul lor nu se mai oficia serviciul de jertfă, au crezut, când l-au văzut pe Iisus din Nazareth, că se apropie un preot, care va oficia din nou jertfele. Ei s-au adunat în număr mare în jurul altarului părăsit. Iisus din Nazareth nu avea intenţia de a oficia serviciul lor de jertfă. Dar a văzut cauzele mai adânci care-i făceau pe acei oameni să sufere. El a văzut ceva ce ar putea fi exprimat în felul următor:

La asemenea altare erau oficiate odinioară jertfe îndreptăţite, care constituiau expresia cultică exterioară pentru vechile revelaţii misteriale din acele locuri păgâne. Căci în actele de cult se exprimau, desigur, revelaţii din misterii. Şi când, în vremurile străvechi-sacre, se oficiau asemenea acte cultice – o ştia acum prin percepţie directă – , când ele erau oficiate de preoţi în starea sufletească adecvată, atunci fiinţele divin-spirituale cu care păgânii erau legaţi participau la actul cultic. Dar cu timpul aceste jertfe decăzuseră, se corupseseră. Preoţii nu mai aveau

dispoziţia sufletească potrivită, şi aşa se face că într-un asemenea lăcaş de cult domneau acum, în locul vechilor zei buni, demonii. Şi aceşti demoni erau cauza care-i făcea pe oameni să sufere. Iar acum Iisus din Nazareth îi vedea adunaţi pe aceşti demoni. S-ar putea spune că aceştia au făcut să se deschidă ochiul său clarvăzător şi Iisus din Nazareth a căzut ca mort la pământ. Şi când a căzut la pământ, oamenii şi-au dat seama că el nu venise pentru a oficia din nou jertfa la altarul lor. Ei au luat-o la fugă, iar în acest moment el a văzut cum întreaga lume străveche a zeilor păgâni a trecut în lumea demonilor şi a înţeles că acestea erau cauzele suferinţelor acelui popor.

Dar el a fost răpit, dus înapoi în acele vremuri păgâne în care revelaţiile adevărate ale străvechilor învăţături sacre coborau la oameni. Cu acest prilej, el a auzit ceea ce v-am citit drept rugăciunea cosmică „Tatăl Nostru". Acum el ştia cât de departe era omenirea contemporană lui, atât cea a păgânismului, cât şi cea a iudaismului, de vechile învăţături şi revelaţii. Numai că el dobândise cunoştinţele despre iudaism prin glasul marelui Bath Kol. Insă păgânismul i se revelase sub forma unei viziuni îngrozitoare. Ea acţiona cu totul altfel decât o comunicare abstractă; ea i-a transformat sufletul. În acest fel a ajuns să ştie că acum nu mai existau urechi care să înţeleagă ceea ce răsunase cândva, pentru evrei, în glasurile profeţilor, dar că nu mai existau urechi care să înţeleagă nici ceea ce răsunase odinioară spre vechea omenire păgână.

El i-a povestit toate acestea mamei, în cuvinte care exprimau o adâncă suferinţă. I-a povestit apoi relaţiile sale cu comunitatea esenienilor, în special ceva ce ar fi fost greu de înţeles, dacă mama nu i-ar fi adus deja în întâmpinare o înţelegere a inimii. I-a povestit că, ieşind de la o adunare a esenienilor, el a văzut cum de la porţile lor fugeau Lucifer

şi Ahriman. El ştia că, pentru marea majoritate a oamenilor, metodele aplicate de esenieni erau imposibil de urmat. E drept că prin aceste metode se putea ajunge la o unire cu lumea divin-spirituală, dar numai prin faptul că oamenii respectivi îi alungau de la ei pe Lucifer şi pe Ahriman. Dar, în acest fel, Lucifer şi Ahriman aveau cu atât mai mult posibilitatea să se ducă la ceilalţi oameni şi să-i împingă mai departe în rătăcirile existenţei pământeşti, astfel încât nu puteau avea parte de unirea cu lumea divin-spirituală. Prin această trăire, Iisus din Nazareth ştia că nici calea esenianã nu poate deveni o cale general-umană, fiindcă e posibilă doar pentru un mic grup de oameni. – Aceasta a fost cea de a treia sa trăire dureroasă.

Felul cum povestea el era neobişnuit. Cuvintele sale nu se duceau, pur şi simplu, spre mama sa, cuvintele curgeau spre inima mamei, ca nişte fiinţe vii. Când sensul adânc al acestor cuvinte – un sens îmbibat de suferinţă, dar şi de cea mai profundă iubire de oameni – se revărsa în sufletul ei, mama simţea că parcă sufletul îi devine mai puternic, că e vivifiat de o forţă ce provenea de la el, şi că trece printr-o transformare lăuntrică. Aşa simţea mama. S-a întâmplat cu adevărat aşa, ca şi cum tot ce trăia în sufletul lui Iisus din Nazareth ar fi trecut, în timpul acestei convorbiri, în sufletul mamei. Şi la fel simţea şi Iisus din Nazareth. Căci privirea aruncată în Cronica Akasha ne revelează aici în mod misterios lucruri neobişnuite.

Iisus din Nazareth povestea în aşa fel încât cuvintele sale, desprinzându-se din el şi trecând în inima şi în sufletul mamei, ar fi luat cu ele totodată şi o parte din propriul lui Eu. Am putea spune: Pe aripile cuvintelor, parcă Eul său propriu se ducea la mama lui, dar fără să treacă drept Eu propriu-zis în mamă; ea se simţea doar vivifiată prin aceste cuvinte. Fiindcă acum s-a întâmplat ceva remarcabil. Sub

influenţa acestei convorbiri, sufletul acelei mame, care era mama după trup a băiatului Iisus nathanic, a coborât din lumea spirituală şi s-a unit cu sufletul mamei adoptive sau vitrege, astfel încât, de la acea convorbire, în sufletul mamei adoptive sau vitrege a trăit totodată sufletul mamei adevărate a lui Iisus nathanic. Sufletul mamei adoptive sau vitrege primise în el sufletul celeilalte mame. A fost ca un fel de naştere din nou spre feciorelnicie. Această transformare, această întrepătrundere a sufletului mamei cu un alt suflet, aflat în lumile spirituale, produce o impresie profundă, de-a dreptul zguduitoare, celui care face observaţia spirituală, faptul că de acum înainte mama vitregă sau adoptivă umblă, de fapt, pe Pământ doar ca înveliş pentru sufletul acelei mame care petrecuse în lumea spirituală intervalul de timp dintre vârsta de doisprezece şi cea de treizeci de ani din viaţa lui Iisus. În Iisus însuşi exista acum ceva ca şi cum Eul său s-ar fi dăruit mamei, ca şi cum în el, stăpânite de legi cosmice, ar mai fi trăit doar corpurile fizic, eteric şi astral. În această întreită corporalitate a lui Iisus din Nazareth s-a născut dorinţa puternică de a se duce la acela pe care-l cunoscuse în sânul comunităţii eseniene, la acela care era la fel de puţin ca şi el un esenian adevărat, dar care fusese primit în comunitatea esenianã – la Ioan Botezătorul. Iar în timpul evenimentului care ne e cunoscut din celelalte patru Evanghelii, la Botez, a avut loc coborârea Spiritului lui Christos în corporalitatea lui Iisus din Nazareth, care-şi transpusese Eul său, unit cu suferinţele şi cu întreaga sa fiinţă, în acea convorbire care trecuse în sufletul mamei. Această întreită corporalitate a primit în ea Entitatea lui Christos, descrisă aici adeseori, care a trăit de acum înainte în aceste trei corpuri, în locul celuilalt Eu.

3. Berlin, 6 ianuarie 1914

Este de o importanţă deosebită, în ceea ce priveşte studierea vieţii lui Iisus Christos, aşa cum o facem acum, potrivit cu ceea ce aş numi Evanghelia a Cincea, tot ceea ce s-a întâmplat după acea convorbire a lui Iisus din Nazareth cu mama sa, convorbire pe care, de asemenea, am relatat-o aici. Acum aş vrea să vă atrag mai întâi atenţia – sper că acest lucru e posibil, în cercul intim al unei grupe de lucru cum este cea de aici – asupra a ceea ce s-a întâmplat cu mama imediat după convorbirea cu Iisus din Nazareth, aşadar, asupra a ceea ce s-a petrecut între acea convorbire şi Botezul oficiat de Ioan în Iordan.

Ceea ce urmează să povestesc acum sunt nişte realităţi ce se revelează privirii intuitive şi ele vor fi relatate aici, pur şi simplu, fără nicio altă explicaţie, în aşa fel încât fiecare să se poată gândi la ele cum doreşte.

Am văzut că după viaţa – din care am descris câteva aspecte – pe care Iisus din Nazareth a dus-o între doisprezece şi douăzeci şi nouă sau treizeci de ani a avut loc o convorbire între el şi mama sa, acea mamă care era, de fapt, mama sa vitregă sau adoptivă şi mama după trup a băiatului Iisus solomonic, convorbire în cadrul căreia, am putea spune, în cuvintele lui Iisus din Nazareth s-a revărsat într-un mod atât de intens, de energic, ceea ce rezultase pentru el drept consecinţă, drept efect al trăirilor sale, încât, odată cu cuvintele pe care le rostea, în sufletul mamei vitrege sau adoptive a trecut, venind de la el, o forţă nespus de mare. Era o forţă care a creat posibilitatea ca mama după trup a băiatului Iisus nathanic să coboare din lumea spirituală, unde se afla din momentul în care băiatul Iisus nathanic împlinise doisprezece ani, şi să împânzească, să spiritualizeze sufletul mamei vitrege sau adoptive, astfel

încât aceasta a trăit de-atunci fiind pătrunsă de sufletul mamei lui Iisus nathanic. Iar pentru Iisus însuşi, de aici a rezultat faptul că, odată cu cuvintele pe care le rostea, l-a părăsit Eul lui Zarathustra. Cel care a pornit acum spre Botezul în Iordan era, de fapt, Iisus nathanic, care modelase cele trei învelişuri în felul descris adeseori de noi, fără Eul lui Zarathustra, dar cu efectele acestui Eu, astfel că, de fapt, tot ceea ce putuse revărsa Eul lui Zarathustra în acest înveliş întreit era conţinut într-adevăr în el.

Veţi înţelege, desigur, că această fiinţă, care a pornit acum, mânată de un imbold cosmic imprecis – aş zice un imbold care pentru el era imprecis, dar pentru Cosmos era foarte precis –, pentru a merge la Iordan spre a fi botezat de Ioan, nu poate fi numit om în acelaşi sens ca oricare alt om. Fiindcă ceea ce umpluse, ca Eu, această fiinţă, de când împlinise doisprezece ani, fusese Eul lui Zarathustra. Acum, Eul lui Zarathustra plecase. El continua să trăiască doar în efectele acestui Eu al lui Zarathustra.

Când acest Iisus din Nazareth a pornit spre Ioan Botezătorul – aşa relatează Evanghelia a Cincea – el a întâlnit mai întâi doi esenieni. Erau doi esenieni cu care el purtase adeseori discuţii, cu diferite ocazii, aşa cum am descris. Dar, din cauză că Eul lui Zarathustra ieşise din el, Iisus nu i-a recunoscut imediat pe cei doi esenieni. Dar ei l-au recunoscut, deoarece, firește, acea fizionomie remarcabilă pe care această entitate o dobândise datorită faptului că în ea locuia Zarathustra nu se schimbase pentru percepţia exterioară. Cei doi esenieni i s-au adresat prin cuvintele: Unde te duci? – Iisus din Nazareth a răspuns: Acolo unde suflete ca voi încă nu vor să privească, acolo unde durerea omenirii poate simţi razele luminii uitate!

Cei doi esenieni nu i-au înţeles cuvintele. Când au observat că el nu-i recunoscuse, i-au zis: Iisus din Nazareth, oare nu ne cunoşti? – El însă a răspuns: Sunteţi ca nişte oi rătăcite, dar eu trebuia să fiu păstorul din turma căruia aţi fugit. Dacă mă veţi cunoaşte cu adevărat, veţi fugi iarăşi din turma mea. E aşa de mult de când aţi fugit de la mine! – Esenienii nu ştiau ce să creadă despre el, fiindcă nu înţelegeau cum e posibil ca dintr-un suflet uman să iasă asemenea cuvinte. Şi l-au privit descumpăniţi. El însă a vorbit mai departe: Ce fel de suflete sunteţi, unde e lumea voastră? De ce vă învăluiţi în învelişuri amăgitoare? De ce înăuntrul vostru arde un foc care n-a fost aprins în casa Tatălui Meu? Aveţi pe voi semnul Ispititorului; el a făcut cu focul său ca lâna voastră să fie strălucitoare şi sclipitoare. Perii acestei lâni îmi înţeapă ochii. Voi, oi rătăcite, Ispititorul v-a îmbibat sufletele cu trufie; l-aţi întâlnit în pribegia voastră.

După ce Iisus din Nazareth a sfârşit de spus aceste cuvinte, unul dintre cei doi esenieni a zis: Oare nu i-am arătat noi Ispititorului uşa? El nu mai are nicio putere asupra noastră. – Iar Iisus din Nazareth a grăit: E adevărat că l-aţi dat pe uşă afară, dar el a fugit şi s-a dus la ceilalţi oameni. Aşa că el rânjeşte spre voi din sufletele celorlalţi oameni, din toate părţile! Credeţi oare că v-aţi putut ridica prin aceea că i-aţi coborât pe alţii? Vă pare că sunteţi sus, dar nu fiindcă aţi ajuns sus, ci fiindcă i-aţi coborât pe ceilalţi. Aşa că ei sunt mai jos decât voi.

Voi aţi rămas tot unde aţi fost. Numai de aceea vi se pare că vă aflaţi aşa de sus deasupra celorlalţi. – Şi atunci esenienii s-au speriat. Dar, în acea clipă, Iisus din Nazareth a dispărut din faţa ochilor lor şi n-au mai putut să-l vadă.

După ce, pentru scurt timp, ochii lor erau ca înceţoşaţi, ei au simţit imboldul de a privi în depărtare. Şi

în depărtare au văzut un fel de Fata Morgana. Ea le arăta, mărit la dimensiuni uriaşe, chipul aceluia în faţa căruia stătuseră cu câteva clipe mai înainte. Şi apoi au auzit cum din Fata Morgana ieşeau, îngrozitoare, pătrunzând în sufletele lor, cuvintele: Vană e strădania voastră, căci v-aţi umplut cu spiritul care ascunde în mod amăgitor trufia sub haina smereniei! – Şi după ce au stat o vreme ca buimăciţi din cauza acestei vedenii şi a acestor cuvinte, Fata Morgana a dispărut. Dar nici Iisus din Nazareth nu se mai afla în faţa lor. S-au uitat în jur. Dar el îşi continuase drumul şi l-au văzut departe, în faţa lor. Şi cei doi esenienii s-au dus acasă şi n-au spus nimănui ce văzuseră, ci tăcură tot restul vieţii lor, până la moarte.

Vreau să descriu aceste lucruri şi să le prezint exact aşa cum pot fi găsite în ceea ce numim Cronica Akasha, şi fiecare să gândească despre ele cum vrea. E necesar tocmai acum să se procedeze în acest fel, căci s-ar putea ca Evanghelia a Cincea să vină spre noi în mod din ce în ce mai amănunţit şi orice interpretare teoretică n-ar face altceva decât să tulbure ceea ce vrea să ofere această Evanghelie.

După ce Iisus din Nazareth a mers o vreme mai departe pe acest drum către râul Iordan, spre care simţea imboldul să meargă, a întâlnit un om despre care se poate spune că în sufletul lui trăia disperarea cea mai profundă. Ii ieşise în drum un disperat. Şi Iisus din Nazareth a spus: Spre ce te-a dus sufletul tău? Te-am văzut cu eoni în urmă, pe-atunci erai cu totul altfel. – Şi disperatul a răspuns: Ajunsesem la mari demnităţi; căci în viaţă am urcat foarte sus. Am deţinut multe, multe funcţii în ierarhia demnităţilor umane şi a mers foarte repede. Şi-mi spuneam adeseori, când vedeam cum ceilalţi rămâneau în urma mea, în ceea ce priveşte demnităţile, pe când eu

urcam: Ce om rar eşti; înaltele tale virtuţi te ridică deasupra tuturor celorlalţi oameni! Eram fericit şi gustam din plin această fericire. – Aşa a vorbit disperatul. El a continuat: Apoi mi s-a întâmplat odată, pe când dormeam, să am un fel de vis. În vis se făcea că mi se pune o întrebare şi am ştiut imediat că până şi în vis mă ruşinam de această întrebare. Fiindcă întrebarea care mi se punea era aceasta: Cine te-a făcut aşa mare? – Şi în vis o fiinţă stătea în faţa mea şi zicea: Eu sunt acela care te-a înălţat, în schimb, eşti al meu! – Şi eu mă ruşinam; fiindcă fusesem convins că datoram înălţarea mea doar propriilor mele merite şi talente. Iar acum – simţeam cum mă ruşinez în vis – îmi ieşea în întâmpinare o altă fiinţă, care spunea că n-am niciun merit în ceea ce priveşte înălţarea mea în rang. Şi de ruşine, în vis, am fugit. Mi-am părăsit toate funcţiile şi demnităţile şi rătăcesc încolo şi încoace, căutând şi neştiind ce caut. – Aşa a vorbit disperatul. Şi în timp ce mai vorbea încă, în faţa lui a apărut din nou acea fiinţă, între el şi Iisus din Nazareth, şi i-a acoperit făptura lui Iisus din Nazareth. Şi disperatul avea sentimentul că această fiinţă are ceva comun cu fiinţa lui Lucifer. Şi în timp ce fiinţa aceea se mai afla în faţa lui, Iisus din Nazareth a dispărut, şi atunci a dispărut şi fiinţa. Pe urmă, disperatul a văzut deja la o oarecare depărtare că Iisus din Nazareth trecuse pe acolo, iar el şi-a continuat drumul, rătăcind încolo şi încoace.

Mergând mai departe, Iisus din Nazareth a întâlnit un lepros. La întrebarea lui Iisus din Nazareth: Unde te-a dus drumul sufletului tău? Te-am văzut cu eoni în urmă, pe atunci erai altfel, leprosul a răspuns: Oamenii m-au alungat, m-au alungat din cauza bolii mele! Niciun om nu mai voia să aibă de-a face cu mine şi nu ştiam cum să-mi asigur traiul mizerabil. Am rătăcit astfel prin lume cu suferinţa mea şi odată am ajuns într-o pădure. Ceva, care în

depărtare îmi părea un copac ce luminează, m-a atras. Şi n-am putut să nu mă duc, mânat parcă din spate, spre acest copac ce lumina. Şi era ca şi cum din această irizare de lumină a copacului ieşea un fel de schelet. Şi am ştiut: în faţa mea se află moartea însăşi. Moartea zise: Eu sunt tu! Eu te mistui încetul cu încetul. – Şi atunci m-am temut. Dar moartea zise: De ce te temi? Oare nu m-ai iubit întotdeauna? – Dar eu ştiam că n-o iubisem niciodată. Şi pe când îmi vorbea în acest fel: De ce te temi? Nu m-ai iubit?, s-a transformat într-un arhanghel frumos. Apoi a dispărut, iar eu am căzut într-un somn adânc. M-am trezit de-abia dimineaţa şi m-am regăsit dormind la rădăcina copacului. De atunci, lepra mea a devenit tot mai rea. – Şi, după ce a povestit toate acestea, ceea ce văzuse el lângă copac stătea între el şi Iisus din Nazareth şi se transformă într-o fiinţă despre care el ştia: Ahriman sau ceva ahrimanic se află acum în faţa lui. Şi pe când o privea, fiinţa a dispărut, şi a dispărut, de asemenea, şi Iisus din Nazareth. Iisus, după o vreme, îşi continuase drumul. Şi leprosul a fost nevoit să meargă mai departe.

După aceste trei trăiri, Iisus din Nazareth a primit Botezul pe care l-a oficiat Ioan în Iordan. Vreau să mai amintesc aici încă o dată că, după ce a fost săvârşit Botezul, s-a întâmplat ceea ce e descris şi în celelalte Evanghelii şi e desemnat drept scena ispitirii. Ispitirea a avut loc în aşa fel încât Iisus Christos nu s-a aflat faţă în faţă cu o singură fiinţă, ci ea s-a desfăşurat în trei etape, am putea spune.

Mai întâi, Iisus Christos s-a aflat în faţa unei fiinţe care acum îi era apropiată, căci o văzuse atunci când se apropiase de El disperatul şi pe care, tocmai datorită acestui episod, a putut-o recunoaşte drept Lucifer. Şi apoi, Lucifer a făcut să aibă loc acea ispitire care e exprimată în cuvintele: Iţi dau împărăţiile lumii şi splendoarea lor, dacă

mă recunoşti drept stăpân al tău! – Ispitirea luciferică a fost respinsă.

Al doilea atac a constat în faptul că Lucifer a venit iar, dar împreună cu el şi fiinţa care stătuse între Iisus din Nazareth şi lepros şi pe care, de aceea, l-a simţit că e Ahriman. Şi acum a avut loc acea ispitire care în celelalte Evanghelii este exprimată în cuvintele: Aruncă-te în abis, nu ţi se va întâmpla nimic, dacă eşti Fiul lui Dumnezeu. – Şi această ispitire, care s-a desfăşurat în aşa fel încât Lucifer a putut fi paralizat de Ahriman şi Ahriman de către Lucifer, a fost respinsă.

Doar cea de a treia ispitire, venită exclusiv din partea lui Ahriman, care a vrut să-l ispitească pe Iisus Christos spunându-i să transforme pietrele în pâine, doar această ispitire n-a fost respinsă atunci cu totul. Şi acest lucru, faptul că Ahriman n-a fost învins cu totul, a făcut ca lucrurile să se desfăşoare aşa cum s-au desfăşurat. Datorită acestui fapt, Ahriman a putut apoi să acţioneze prin Iuda; şi, prin aceasta, a devenit posibil să se întâmple toate evenimentele de mai târziu, aşa cum le voi relata puţin mai încolo.

Vedeţi, aici a rezultat o intuiţie Akasha în legătură cu momentul pe care trebuie să-l considerăm infinit de important din întreaga evoluţie a lui Iisus Christos şi, implicit, din întreaga evoluţie a Pământului. Ca şi cum ar fi trebuit să se arate încă o dată felul în care e unită evoluţia de pe Pământ cu elementul luciferic şi cu elementul ahrimanic, aşa au apărut evenimentele dintre convorbirea lui Iisus din Nazareth cu mama sa adoptivă şi Botezul oficiat de Ioan în Iordan. Cel care era Iisus nathanic şi în care acţionase timp de optsprezece ani Eul lui Zarathustra fusese pregătit, prin evenimentele descrise, să primească în sine Entitatea Christică. Şi, cu aceasta, ne situăm în

punctul despre care trebuie să spunem că e extraordinar de important ca el să apară în mod just în faţa sufletului nostru, dacă vrem să înţelegem evoluţia omenirii de pe Pământ în mod corespunzător. De aceea, am încercat să adun aici la un loc diferite fapte, aşa cum rezultă ele din cercetarea ocultă, care ne pot ajuta să înţelegem în acest sens evoluţia omenirii noastre de pe Pământ.

Poate că ni se va oferi cândva posibilitatea de a vorbi şi aici despre lucrurile pe care le-am discutat deja în ciclul de conferinţe prezentat la Leipzig, unde am încercat să trasez o linie care merge de la Evenimentul Christic până la evenimentul lui Parsifal. Azi vreau să fac doar câteva observaţii sumare în legătură cu realităţile din Evanghelia a Cincea, pe care doresc să le discut în continuare în cadrul următoarei noastre întâlniri. Aş vrea să atrag atenţia asupra faptului că prin cele mai diverse lucruri din evoluţia omenirii – lucruri care, am putea spune, sunt întipărite în această evoluţie a omenirii, pentru ca această evoluţie a omenirii să înţeleagă puţin mersul evenimentelor –, aş vrea, deci, să atrag atenţia asupra faptului că întregul sens şi întreaga desfăşurare a evoluţiei omenirii se exprimă în aceste lucruri, dacă le înţelegem bine şi le privim în lumina potrivită. Nu aş vrea să intru în detaliile a ceea ce am explicat la Leipzig despre legătura dintre ideea din *Parsifal* şi Evoluţia lui Christos; aş vrea, totuşi, să mai tratez un aspect care acolo a împânzit toate expunerile.

În acest scop, trebuie să ne aducem aminte cum stă Parsifal în faţa noastră, cel care, la câteva secole după ce a avut loc Misteriul de pe Golgota, constituie, aş zice, o treaptă importantă pentru lucrarea progresivă a Evenimentului Christic într-un suflet uman.

Parsifal e fiul unui cavaler dornic de aventuri şi al mamei sale, Herzeleide. Cavalerul a plecat de acasă înainte

ca Parsifal să se fi născut. Mama trece prin dureri şi chinuri deja înainte să nască. Ea vrea să-l ferească pe fiul ei de toate lucrurile cu care ar putea veni în contact, prin virtute cavalerească, să zicem, şi faptul că-şi dezvoltă forţele în serviciul de cavaler. Ea îl creşte în aşa fel încât el să nu afle nimic despre ceea ce se întâmplă în lumea exterioară, din ceea ce îi poate fi dat omului prin influenţe venite din lumea exterioară. Parsifal urmează să crească în singurătatea naturii, lăsat doar în voia acestor impresii din natură, şi să nu afle nimic despre ceea ce se întâmplă printre cavaleri şi printre ceilalţi oameni. Ni se mai povesteşte şi că el nu ştie nimic despre ceea ce se spune în lumea exterioară în legătură cu o convingere religioasă sau alta. Singurul lucru pe care-l află de la mama sa este acela că există un Dumnezeu, că în spatele a tot ce există se află un Dumnezeu. Parsifal vrea să-i slujească lui Dumnezeu. Dar el nu ştie decât atât, că poate să-i slujească lui Dumnezeu. Restul e ţinut departe de el. Dar imboldul de a deveni cavaler e atât de puternic, încât, într-o bună zi, o părăseşte pe mama sa şi pleacă în lume pentru a afla lucrurile spre care-l îndeamnă inima. După multe rătăciri, e condus spre cetatea Sfântului Graal.

Ceea ce vieţuieşte el acolo e descris cel mai bine de Chrétien de Troyes – adică în modul cel mai concordant cu ceea ce putem afla noi din izvoarele spiritual-ştiinţifice –, iar Chrétien de Troyes a fost o sursă de inspiraţie şi pentru *Parzival*-ul lui Wolfram von Eschenbach. Aflăm că Parsifal a ajuns cândva, în drumeţiile sale, într-un ţinut păduros, la malul mării, unde doi bărbaţi pescuiau. Şi la întrebarea pe care le-a pus-o, ei l-au îndrumat spre cetatea Regelui Pescarilor. El ajunge la cetate, intră şi vede un bărbat bolnav şi slăbit, culcat pe un pat. Acesta îi dă o spadă, spada nepoatei sale. Şi a mai văzut cum a intrat un

scutier cu o lance de pe care curgeau picături de sânge, până pe mâinile scutierului. Apoi a intrat o fecioară cu un potir de aur, din care strălucea o lumină care întrecea toate celelalte lumini din sală. Apoi a fost aşternută o masă de ospăţ. La fiecare fel de mâncare, acest potir trecea pe lângă meseni şi era dus în camera învecinată. Iar tatăl Regelui Pescarilor, care zăcea acolo, prindea puteri prin ceea ce se afla în potir.

Toate acestea i se păruseră miraculoase lui Parsifal, numai că mai demult, în cursul drumeţiilor sale, un cavaler îl sfătuise să nu întrebe mult. De aceea, el n-a întrebat în legătură cu ceea ce vedea; voia să întrebe de-abia a doua zi dimineaţa. Dar când s-a trezit, întreg palatul era gol. A strigat, dar n-a venit nimeni. Şi-a imaginat că toţi cavalerii plecaseră la vânătoare şi a vrut să meargă după ei. În curte şi-a găsit calul înşeuat. A ieşit afară, dar a fost nevoit să sară repede peste podul mobil; calul a trebuit să facă o săritură, fiindcă podul a fost ridicat în sus imediat în urma lor. Dar n-a aflat nimic în legătură cu acei cavaleri.

Noi ştim însă care este aici esenţialul: faptul că Parsifal n-a întrebat. Deşi în faţa sufletului său se ivise lucrul cel mai minunat din câte se pot vedea, el nu întrebase nimic. Şi acum e nevoit să audă mereu că misiunea sa are legătură cu faptul că ar fi trebuit să întrebe, că misiunea sa depindea de întrebarea referitoare la lucrul minunat care i se arătase. Dar el n-a întrebat! Şi i se dădea de înţeles că prin faptul că nu întrebase provocase un fel de nenorocire.

Cum stă Parsifal aici în faţa noastră? El stă în faţa noastră în aşa fel încât noi trebuie să ne spunem: În el avem o personalitate care a fost crescută departe de civilizaţia şi cultura lumii exterioare, căreia nu i-a fost îngăduit să ştie nimic despre civilizaţia şi cultura lumii

exterioare, care urma să fie condusă spre minunile Sfântului Graal, pentru ca ea să întrebe cu un suflet feciorelnic, neinfluenţat de restul civilizaţiei. De ce trebuia să întrebe? Am spus adeseori că ceea ce a fost realizat prin influenţa Impulsului Christic a fost realizat drept faptă în legătură cu care oamenii n-au putut înţelege imediat ce s-a realizat prin ea. Aşadar, avem, pe de-o parte, ceea ce a fost realizat în cadrul unei evoluţii neîntrerupte, prin faptul că în aura Pământului s-a revărsat Christos, indiferent ce au gândit oamenii şi s-au certat şi au inventat în legătură cu aceasta, în diversele dogme teologice. Căci Impulsul Christic a continuat să lucreze! Şi forma pe care a luat-o Occidentul se datorează influenţei exercitate de Impulsul Christic, despre care putem spune că a lucrat în străfunduri asupra sufletelor umane şi în străfundurile întregii deveniri istorice. Dacă ar fi putut acţiona numai prin ceea ce au înţeles oamenii şi prin lucrurile asupra cărora s-au certat, el n-ar fi putut realiza mai nimic în cadrul evoluţiei omenirii. În vremea lui Parsifal, noi vedem apropiindu-se un moment important, în care Impulsul Christic urmează să acţioneze iarăşi cu un pas mai departe.

De aceea, Parsifal nu trebuie să fie unul dintre aceia care au învăţat, într-o oarecare măsură, ce a fost jertfit odinioară pe Golgota, care ştiu ce ne-au învăţat apoi părinţii-apostoli, predicatorii din biserici şi celelalte diverse curente teologice. El nu trebuia să ştie în ce fel s-au pus cavalerii, cu virtuţile lor, în serviciul lui Christos. El trebuia să intre în legătură cu Impulsul Christic, în străfundurile sufletului său, în măsura în care era posibil în epoca sa. Această legătură ar fi fost doar începătoşată, dacă el şi-ar fi însuşit ceea ce oamenii predicaseră sau învăţaseră despre Christos. El nu trebuia să-şi însuşească ceea ce făceau ori spuneau oamenii, ci ceea ce vieţuieşte sufletul

atunci când e dăruit exclusiv procesului suprasensibil care se desfăşoară neîntrerupt prin lucrarea progresivă a Impulsului Christic. Aşa trebuia să stea lucrurile cu Parsifal. O învăţătură exterioară ţine întotdeauna şi de lumea senzorială. Dar Impulsul Christic a acţionat în mod suprasensibil şi el trebuia să acţioneze şi asupra sufletului lui Parsifal în mod suprasensibil. Sufletul său nu trebuia să fie îmboldit spre nimic altceva decât spre nevoia de a întreba, acolo unde putea să-i vină în întâmpinare sensul şi importanţa Impulsului Christic: lângă Sfântul Graal. El trebuia să întrebe! Trebuia să întrebe nu îndemnat de ceea ce credeau cavalerii că au de venerat în Christos, ci îndemnat numai şi numai de sufletul feciorelnic, dar trăind în sensul epocii sale, el trebuia să întrebe ce taină ar putea dezvălui Sfântul Graal şi care ar putea fi, de fapt, Evenimentul Christic. El trebuia să întrebe. Să reţinem bine acest cuvânt.

Un alt om nu trebuia să întrebe. Se ştie destul de bine [din poemul lui Schiller] cine e cel ce nu trebuia să întrebe: tânărul din Sais [din Egipt] nu trebuia să întrebe. Fatalitatea lui a constat în faptul că el a simţit nevoia să întrebe, că a făcut ceea ce nu trebuia să facă, că a vrut ca imaginea lui Isis să fie dezvăluită. Discipolul din Sais este Parsifalul epocii dinainte de Misteriul de pe Golgota. Dar în acea epocă lui i s-a spus: Fereşte-te ca sufletului tău să i se dezvăluie, dacă e nepregătit, ceea ce se află în spatele vălului! – Discipolul din Sais după Misteriul de pe Golgota e Parsifal. Şi el nu trebuie să fie pregătit în mod special, el trebuie să fie condus ca suflet feciorelnic spre Sfântul Graal. Şi el omite să facă lucrul cel mai important, fiindcă nu face tocmai ceea ce discipolului din Sais îi fusese interzis, fiindcă nu întreabă, nu caută dezvăluirea

misterului pentru sufletul său. Aşa se schimbă vremurile în cursul evoluţiei omenirii!

Ştim, desigur – pentru început trebuie să sugerăm asemenea lucruri în mod abstract, dar vom ajunge să vorbim despre ele şi mai în detaliu –, că e vorba despre ceea ce urma să se dezvăluie în Misteriul lui Isis. Ne reamintim imaginea vechii zeiţe Isis cu copilul Horus, misterul legăturii dintre Isis şi Horus, fiul lui Isis şi al lui Osiris. Dar aceasta este o exprimare abstractă. Ea ascunde, bineînţeles, un mare mister. Discipolul din Sais încă nu era matur să afle această taină.

Când Parsifal, după ce, în cetatea Graalului, nu pusese întrebarea referitoare la minunile Sfântului Graal, pleacă de acolo călare, printre cei dintâi oameni pe care-i întâlneşte se numără o femeie, o mireasă, care-şi plânge mirele mort de curând, pe care-l ţine în poală. E chiar imaginea mamei îndoliate, cu fiul ei mort, care a servit mai târziu adeseori în artă drept motivul numit *Pietà*! E prima indicare a ceea ce Parsifal ar fi aflat, dacă ar fi întrebat ce e cu minunile Sfântului Graal. El ar fi aflat într-o formă nouă acea legătură care există între Isis şi Horus, între mamă şi Fiul Omului. Şi el ar fi trebuit să întrebe!

De aici vedem cât de profund ne sugerează asemenea indicaţii progresul care are loc în evoluţia omenirii: ceea ce, înainte de epoca Misteriului de pe Golgota, nu are voie să se întâmple – după Misteriul de pe Golgota trebuie să se întâmple, fiindcă omenirea a avansat între timp. S-ar putea spune că sufletul omenirii a devenit altul.

După cum am spus, despre toate aceste lucruri vom mai vorbi; aici vreau doar să le sugerez. Dar toate aceste lucruri vor dobândi pentru noi valoarea lor adevărată numai dacă le facem să devină tot mai rodnice, foarte rodnice. Ceea ce se poate revărsa spre noi din misterul lui

Parsifal, îmbogăţit în mod real cu imaginea tânărului din Sais, e faptul că putem învăţa să întrebăm în mod just, aşa cum o cere spiritul epocii noastre. Fiindcă în aceasta constă curentul ascendent din evoluţia omenirii: în a învăţa să întrebăm.

După Misteriul de pe Golgota, noi avem, în mod necesar, două curente ale evoluţiei omenirii: unul care poartă în el Impulsul Christic şi conduce, treptat, în sus, spre înalturile spirituale; celălalt, care e un fel de continuare a declinului şi conduce spre viaţa materială, spre materialism. În prezent, aceste două curente sunt atât de amestecate între ele, încât, în orice caz, cea mai mare parte a culturii noastre e împânzită de curentul materialist, astfel că astăzi omul trebuie să privească într-un mod lipsit de prejudecăţi şi nepărtinitor spre tot ceea ce ne poate spune ştiinţa spirituală despre Impulsul Christic şi despre tot ceea ce se leagă de el, pentru a ajunge să înţeleagă că sufletul are nevoie, în cadrul lumii exterioare care devine în mod necesar tot mai materialistă, de acel progres lăuntric în sensul spiritualităţii. Dar pentru aceasta trebuie să învăţăm tocmai de la lucruri de felul celui amintit, trebuie să învăţăm să întrebăm.

În cadrul curentului spiritual trebuie să învăţăm să întrebăm. În cadrul curentului materialist însă totul îl îndepărtează pe om de întrebare. Vom pune aceste două situaţii alături, pentru a arăta cum e un curent şi cum e celălalt. Într-unui din ele există acei oameni care trăiesc cufundaţi în materialism. Pot fi foarte bine şi oameni care respectă o dogmă spirituală sau alta, care admit lumea spirituală în cuvinte, în teorie. Dar nu acesta este esenţialul, esenţialul este să intrăm cu întreg sufletul nostru în curentul spiritual. Despre oamenii care sunt situaţi în sânul curentului materialist se poate spune: Ei nu

sunt „oameni care pun întrebări”. Cu adevărat ei nu sunt oameni care întreabă, fiindcă ei ştiu deja tot. Caracteristica civilizaţiei materialiste constă în faptul că aceşti oameni ştiu tot, că nu vor să întrebe. Astăzi, până şi oamenii cei mai tineri ştiu tot şi nu întreabă nimic. Se consideră că aceasta înseamnă libertate şi ridicarea valorii personale, dacă poţi emite pretutindeni o judecată personală. Numai că nimeni nu observă cum se maturizează această judecată personală. Noi creştem şi ne integrăm lumii. Odată cu primele cuvinte ale copilăriei, preluăm în noi un lucru sau altul. Apoi creştem, asimilăm tot mai multe şi mai multe lucruri şi nu ne dăm seama în ce fel le asimilăm. Datorită karmei noastre, noi suntem constituiţi într-un anumit fel. Din această cauză, un lucru sau altul ne place mai mult sau mai puţin. Creştem mari şi atingem cu judecata noastră vârsta, considerată de unii critici absolut respectabilă, de douăzeci şi cinci de ani şi ne simţim maturi în ceea ce priveşte judecata noastră, deoarece credem că ea vine din propriul nostru suflet. Cel care ştie să privească în interiorul sufletelor ştie însă că în spatele ei nu se află altceva decât viaţa exterioară concentrată în sufletul nostru, în sânul căreia suntem situaţi. Putem ajunge cu aceasta şi în conflict, dacă suntem de părere că un lucru sau altul ne-a fost dat de propria noastră judecată. În timp ce credem că suntem independenţi, devenim cu atât mai mult sclavii propriei noastre vieţi interioare. Noi emitem judecăţi, dar ne dezvăţăm cu totul să punem întrebări.

Învăţăm să întrebăm numai dacă suntem în stare să dezvoltăm în noi acel echilibru al sufletului care-şi poate păstra veneraţia şi consideraţia faţă de domeniile sfinte ale vieţii, dacă suntem în stare să avem în sufletul nostru ceva care are întotdeauna imboldul de a nu se angaja prin judecata proprie faţă de ceea ce poate veni până la noi din

domeniile sfinte ale vieţii. Învăţăm să întrebăm numai dacă ne putem transpune într-o dispoziţie de aşteptare, în aşa fel încât, printr-un eveniment sau altul, în viaţă să ni se reveleze un lucru sau altul, dacă ştim să aşteptăm, dacă avem o anumită sfială în a ne aplica judecata proprie tocmai faţă de ceea ce urmează să se reverse cu sfinţenie din domeniile sfinte ale vieţii, dacă nu emitem judecăţi, ci întrebăm, şi dacă nu întrebăm doar oameni care ştiu să ne spună ceva, ci întrebăm, înainte de toate, lumea spirituală, căreia nu-i opunem judecata emisă de noi înşine, ci întrebarea noastră, întrebarea noastră deja în dispoziţia sufletească, în modul de a gândi şi a simţi.

Încercaţi să înţelegeţi foarte bine, prin meditaţie, ce deosebire este între a veni în întâmpinarea tărâmurilor spirituale ale vieţii cu judecăţi şi a veni în întâmpinarea lor cu întrebări. Trebuie să vieţuiţi lăuntric faptul că între aceste două atitudini există o deosebire radicală. Cu această deosebire are legătură ceva care străbate întreaga noastră epocă şi pe care ar trebui să-l avem în vedere în mod cu totul deosebit în cadrul curentului nostru spiritual. Fiindcă acest curent spiritual va putea să prospere numai dacă vom învăţa să înţelegem deosebirea dintre a întreba şi a emite judecăţi. Sigur că e necesar să emitem judecăţi, când e vorba de relaţiile exterioare ale vieţii. De aceea, eu nici n-am spus că trebuie să ne reţinem întotdeauna deprinderea de a judeca; dar în faţa tainelor mai adânci ale vieţii ar trebui să învăţăm dispoziţia plină de aşteptare a întrebării. Mişcarea noastră spirituală va progresa prin tot ceea ce face ca o parte mai mare a omenirii să recunoască această dispoziţie a întrebării şi să o stimuleze; mişcarea noastră spirituală e frânată de tot ceea ce se opune acestui curent, sub forma judecăţilor uşuratice. Dacă în momentele solemne ale vieţii noastre încercăm să reflectăm şi aflăm ce

putem dobândi dintr-o relatare cum este aceea despre Parsifal, care se îndreaptă spre cetatea Graalului şi trebuie să întrebe, atunci tocmai această imagine a lui Parsifal va deveni un model pentru mişcarea noastră spirituală. Şi, în acest context, vom putea înţelege multe alte lucruri.

Dacă ne întoarcem privirile încă o dată spre acea epocă din dezvoltarea omenirii care e situată înainte de Misteriul de pe Golgota, trebuie să spunem: Odinioară, sufletul uman poseda o veche moştenire, din vremea în care a coborât din înalturile spirituale pentru a trece prin multe încarnări pământeşti. Această moştenire s-a păstrat mereu, de la o încarnare la alta. De aceea, în vremurile vechi a existat o clarvedere care s-a retras treptat, care a devenit din ce în ce mai slabă. Cu cât au înaintat mai mult încarnările, cu atât a devenit mai slabă vechea clarvedere pe cale de dispariţie. De ce anume era legată vechea clarvedere? Ea era legată de ceva de care e legată şi facultatea percepţiei exterioare, prin ochi şi urechi, de ceea ce este omul în lumea exterioară. Oamenii care au trăit înainte de Misteriul de pe Golgota creşteau ca nişte copii. Ei învăţau să meargă, să vorbească şi, bineînţeles, câtă vreme au mai existat forţele elementare ale vechii clarvederi, învăţau şi să perceapă în mod clarvăzător. Ei învăţau să facă acest lucru ca pe ceva care rezulta în mod firesc în relaţiile cu oamenii, aşa cum, în relaţiile cu oamenii, rezulta învăţarea vorbirii, prin organizarea laringelui. Dar omul nu se oprea la învăţarea vorbirii, ci mergea mai departe, învăţând perceperea clarvăzătoare elementară. Această clarvedere elementară era legată de organizarea umană obişnuită, aşa cum era situată organizarea umană înăuntrul lumii fizice; prin urmare, clarvederea trebuia să ia în mod inevitabil caracterul organizării umane. Un om desfrânat nu putea introduce în clarvederea sa o natură

pură; un om pur putea să introducă şi în clarvederea sa natura pură pe care o avea. E absolut firesc, deoarece clarvederea era legată direct de organizarea umană.

O consecinţă necesară a fost faptul că s-a păstrat o anumită taină – taina legăturii dintre lumea spirituală şi lumea fizică pământească –, înainte de coborârea lui Iisus Christos, o taină care nu trebuia dezvăluită organizării umane obişnuite. Organizarea umană trebuia mai întâi transformată, maturizată. Discipolul din Sais n-a avut voie să vadă imaginea lui Isis fără nicio pregătire, venind din lumea exterioară.

Odată cu cea de a patra epocă postatlanteană, în care a avut loc Misteriul de pe Golgota, vechea forţă a clarvederii dispăruse. Se ivea o nouă organizare a sufletului uman, o organizare a sufletului uman care rămâne izolată de lumea spirituală dacă nu întreabă, dacă nu are în ea imboldul care zace în întrebare. Aceleaşi forţe dăunătoare care se apropiau de sufletul uman în vremurile vechi nu se pot apropia de el, dacă omul întreabă tocmai de misterul Sfântului Graal. Fiindcă în acest mister se ascunde ceea ce s-a revărsat în aura Pământului de-abia acum, de la Misteriul de pe Golgota încoace. Ceea ce în trecut nu s-a revărsat în ea, ceea ce acum s-a revărsat în aura Pământului, drept mister al Graalului, i-ar rămâne, totuşi, inaccesibil omului care nu întreabă. Trebuie să întrebăm, dar aceasta nu înseamnă nimic altceva decât că trebuie să avem în noi imboldul de a aduce în mod real la înflorire ceea ce oricum trăieşte în suflet.

Înainte de Misteriul de pe Golgota, acest ceva nu era în suflet, deoarece Christos nu era în aura Pământului. Înainte de Misteriul de pe Golgota, un om, dacă doar ar fi privit în mod just imaginea lui Isis şi ar fi scrutat taina ei, prin ceea ce mai exista încă în el din vechile forţe

clarvăzătoare, ar fi transpus aici întreaga sa natură umană şi atunci ar fi cunoscut în acest fel misterul.

În perioada de după Misteriul de pe Golgota, un suflet va ajunge să întrebe în mod just şi el va putea simţi în mod just, de asemenea, noul mister al lui Isis. De aceea, astăzi esenţialul este ca omul să întrebe, adică să se raporteze în mod just la ceea ce poate fi vestit drept concepţie spirituală despre lume. Dacă omul vine spre o asemenea concepţie doar în dispoziţia care emite judecăţi, el va putea citi toate cărţile şi toate ciclurile de conferinţe, dar nu va afla absolut nimic, fiindcă-i lipseşte dispoziţia sufletească a lui Parsifal. Dacă un om se apropie cu dispoziţia celui ce întreabă, el va afla cu totul alte lucruri decât cele cuprinse doar în cuvinte. El va vieţui cuvintele în mod rodnic, cu forţele-izvor din propriul său suflet. Esenţialul e ca ceea ce ne este vestit drept adevăruri spirituale să devină asemenea trăiri.

Ne revin în amintire toate acestea când de noi se apropie lucruri de felul evenimentelor importante care au avut loc între convorbirea lui Iisus din Nazareth cu mama sa şi Botezul în Iordan. Fiindcă aceste lucruri vor putea însemna ceva pentru noi numai dacă punem întrebări în legătură cu ele, dacă în noi există nevoia vie de a afla ce a acţionat în acel important moment de răscruce în care epoca de dinainte de Misteriul de pe Golgota se desparte de epoca ce a urmat după Misteriul de pe Golgota. E cel mai bine să lăsăm tocmai aceste lucruri să acţioneze asupra sufletului nostru. De fapt, tot ceea ce au ele a ne spune e conţinut deja în nararea evenimentelor. Nu e necesar să interpretăm aproape nimic.

Tocmai cu prilejul acestei părţi din Evanghelia a Cincea am vrut să fac această remarcă generală şi să atrag atenţia asupra faptului că, într-un anumit sens, pentru epoca noastră devine din nou important să înţelegem

dispoziţia lui Parsifal. Va trebui s-o înţelegem. Ea a apărut la *Parsifal*-ul lui Richard Wagner, care a căutat să-i dea o formă muzical-dramatică. Nu vreau să mă lansez în marea dispută care s-a declanşat astăzi în lumea exterioară în jurul operei *Parsifal*. Ştiinţa spirituală nu există pentru a ţine partea cuiva. De aceea, departe de ea gândul de a se amesteca în disputa dintre aceia care vor să păstreze *Parsifal*-ul wagnerian – în ultimă instanţă, cel mai important document al lumii actuale despre Parsifal – la Bayreuth, despre unde s-ar asigura o anumită protecţie, şi cei care vor să-l predea împărăţiei lui Klingsor. De fapt, acest din urmă lucru se şi întâmplă. Dar aş vrea să atrag atenţia asupra celuilalt aspect, asupra faptului că în procesul neîntrerupt al lucrării Impulsului Christic, acolo unde puterea de judecată, conştienţa de suprafaţă a omului, încă nu pătrunde, spre care însă această conştienţă de suprafaţă trebuie să indice tot mai mult şi mai mult, prin concepţia spirituală despre lume, acolo trebuie să existe întotdeauna şi dispoziţia lui Parsifal şi multe altele, despre care vom mai vorbi în cursul acestei ierni.

4. Köln, 17 decembrie 1913

Am spus deja că mama lui vitregă sau adoptivă începuse să aibă tot mai multă înţelegere pentru ceea ce trăia în sufletul lui Iisus. Şi acum a avut loc ceva care a devenit atât de important în pregătirea Misteriului de pe Golgota – aşa cum reiese din Cronica Akasha şi anume acea convorbire dintre Iisus şi mama sa vitregă sau adoptivă. Puterea ei de a înţelege progresase atât de mult, încât el i-a putut vorbi despre întreita durere prin care trecuse, din cauza declinului omenirii, aşa cum el a văzut în iudaism şi păgânism şi în legătură cu esenienii. Şi, descriindu-i

întreaga sa durere singuratică şi ceea ce aflase, el şi-a dat seama că toate acestea acţionează asupra sufletului ei.

Una dintre impresiile cele mai extraordinare pe care cineva le poate avea pe tărâmul ocultismului este tocmai aceea care-i dezvăluie caracterul acestei convorbiri. Deoarece în întreaga evoluţie a Pământului nu se poate vedea ceva asemănător, nu spun ceva mai măreţ, întrucât, desigur, Misteriul de pe Golgota e mai măreţ, dar ceva asemănător nu se poate vedea altundeva. Ceea ce i-a spus el mamei sale nu erau doar nişte cuvinte, în sens obişnuit, ci erau fiinţe vii, care se duceau de la el spre mama sa vitregă, şi sufletul lui înaripa aceste cuvinte cu propriile sale forţe. Tot ceea ce suferise el, cu o intensitate imensă, în cursul convorbirii a trecut, ca dus pe aripile cuvintelor, în sufletul mamei vitrege. Propriul lui Eu însoţea fiecare cuvânt şi nu era doar un schimb de cuvinte ori de gânduri, era o trecere sufletească vie de la el la sufletul mamei vitrege, cuvintele despre iubirea lui nesfârşită, dar şi despre nesfârşita lui suferinţă. Astfel, el a putut să desfăşoare în faţa ei, ca într-o vastă panoramă, ceea ce trăise în trei etape. Ceea ce s-a petrecut atunci a fost intensificat şi prin faptul că Iisus din Nazareth a făcut ca, treptat, convorbirea să se îndrepte spre ceva ce rezultase pentru el prin întreita suferinţă cauzată de decăderea omului.

E cu adevărat foarte greu să îmbraci în cuvinte ceea ce i-a spus Iisus mamei sale vitrege, ca un fel de sinteză a propriilor sale trăiri. Dar pentru că noi avem o pregătire în domeniul ştiinţei spirituale, putem încerca să descriem, apelând şi la expresii şi formulări spiritual-ştiinţifice, sfârşitul convorbirii, conform cu sensul ei. Ceea ce trebuie să spun acum nu a fost spus, firește, exact cu aceste cuvinte, dar prin aceasta vă veţi putea face o reprezentare

aproximativă a ceea ce a vrut Iisus să trezească, ca reprezentare, în sufletul mamei vitrege. Dacă privim în trecutul evoluţiei omenirii, întreaga viaţa a omenirii de pe Pământ se prezintă la fel ca viaţa umană individuală, numai că schimbată pentru generaţiile de mai târziu, neştiută de ele. Viaţa omenirii din epoca postatlanteană, am putea spune, a venit în faţa sufletului lui Iisus din Nazareth. El a văzut cum, după marele eveniment natural, s-a dezvoltat mai întâi vechea cultură hindusă, când marii sfinţi Rishi au putut să le comunice oamenilor grandioasele lor comori de înţelepciune. Cu alte cuvinte, exista o cultură şi o civilizaţie spirituală. Da, a spus el, aşa cum la omul individual există o vârstă a copilăriei, între naştere şi al şaptelea an de viaţă, în care acţionează cu totul alte forţe decât în viaţa umană de mai târziu, tot aşa în epoca străvechii civilizaţii indiene acţionau nişte forţe spirituale. Dar pentru că aceste forţe nu existau doar până la şapte ani, ci se revărsau asupra vieţii întregi, omenirea se afla pe atunci într-o altă fază de evoluţie decât mai târziu. Pe atunci omul ştia de-a lungul întregii vieţi ceea ce astăzi copilul ştie şi vieţuieşte până la şapte ani. Oamenii gândesc astăzi, între şapte şi paisprezece ani, între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani, aşa cum gândesc, din cauză că şi-au pierdut forţele copilăriei, care la noi, cei de astăzi, sunt oprite să se mai reverse când am împlinit şapte ani. Datorită faptului că aceste forţe, care sunt prezente astăzi numai până la şapte ani, erau răspândite odinioară peste întreaga viaţă umană, oamenii din prima epocă postatlanteană erau clarvăzători. Ei urcau mai departe prin forţele care azi trăiesc în om numai până la vârsta de şapte ani. Da, aceasta a fost Epoca de Aur din evoluţia omenirii. A venit apoi o altă epocă, în care în întreaga omenire acţionau, erau răspândite peste întreaga viaţă, forţele care de obicei sunt active numai

între şapte şi paisprezece ani. A urmat cea de a treia epocă, în care au acţionat forţele care astăzi acţionează între paisprezece şi douăzeci şi unu de ani. Şi, după aceea, noi am trăit într-o epocă în care peste întreaga viaţă umană erau răspândite forţele care de obicei sunt active între douăzeci şi unu şi douăzeci şi opt de ani. Dar acum ne apropiem deja, aşa a spus Iisus din Nazareth, de mijlocul vieţii, care este situat între treizeci şi patruzeci de ani, când în omul individual încetează să mai urce forţele tinereţii, când el începe să coboare. Trăim acum într-o epocă echivalentă cu vârsta dintre douăzeci şi opt – treizeci şi cinci de ani a omului individual, când acesta îşi începe coborâşul vieţii. Pe când în omul individual mai există alte forţe care-i dau posibilitatea de a trăi mai departe, în ansamblul omenirii nu mai există nimic. Aceasta e durerea cea mare, faptul că omenirea va ajunge asemenea unui moşneag, că şi-a lăsat în urmă tinereţea, că se află la vârsta dintre douăzeci şi opt şi treizeci şi cinci de ani. De unde ar putea veni forţe noi? Forţele tinereţii s-au epuizat.

Într-un asemenea mod i-a vorbit Iisus mamei sale vitrege despre declinul care începe în întreaga viaţă a omenirii ce îşi continuă evoluţia, astfel încât în cuvintele sale s-a făcut simţită o durere nespusă, încât puteai vedea că acum era lipsit de speranţă, lipsit de orice speranţă în ceea ce priveşte omenirea. Forţele tinereţii s-au epuizat, omenirea poate să se îndrepte acum spre vârsta senectuţii. Omul individual – acest lucru îl ştia Iisus – îşi duce viaţa mai departe, între treizeci şi cinci de ani şi moarte, datorită faptului că, s-ar putea spune, îi mai rămâne un rest din forţele tinereţii. Dar omenirea ca întreg nu avea un asemenea rest; era necesar ca în ea să vină ceva nou, ceea ce îi e necesar vieţii individuale a unui om, între douăzeci şi opt şi treizeci şi cinci de ani. Pământul trebuia să fie

străluminat macrocosmic de forţa cu care, de obicei, omul trebuie să fie străluminat numai când trece prin perioada de declin a vieţii, între douăzeci şi opt şi treizeci şi patru de ani.

Omenirea ca atare îmbătrâneşte – acesta e gândul, acesta e sentimentul pe care-l vedem acum în Cronica Akasha şi care poate fi simţit în timp ce Iisus din Nazareth povesteşte. Pe când îi vorbea mamei sale astfel, pe când, ca să zicem aşa, din cuvintele lui răsuna sensul evoluţiei omenirii, într-un moment în care, aş putea spune, tot ceea ce exista în sinea lui se revărsa în cuvintele pe care le rostea, el a ştiut că din fiinţa lui proprie pleca ceva, odată cu aceste cuvinte, deoarece cuvintele sale deveniseră ceea ce era el însuşi. Acesta a fost, de asemenea, momentul în care, acum, în sufletul mamei vitrege sau adoptive s-a revărsat acea entitate care trăise în mama după trup a lui Iisus, care, după ce Eul lui Zarathustra trecuse în trupul celuilalt Iisus, murise pentru Pământ şi, de la vârsta de doisprezece ani a lui Iisus, trăia în regiunile spirituale. Ea a putut spiritualiza sufletul mamei, în aşa fel încât aceasta a trăit de acum înainte cu sufletul mamei după trup a băiatului Iisus nathanic.

Iisus din Nazareth s-a unit însă el însuşi atât de puternic cu cuvintele în care îşi întipărise întreaga durere cauzată de situaţia omenirii, încât această sine parcă dispăruse din învelişurile sale trupeşti, iar aceste învelişuri trupeşti redeveniseră aşa cum fuseseră pe când el era un băieţel, fiind doar îmbibat acum de toate suferinţele prin care trecuse de la doisprezece ani încoace. Eul lui Zarathustra plecase, şi în cele trei învelişuri nu mai trăia decât ceea ce rămăsese prin puterea trăirilor. În cele trei învelişuri s-a făcut simţit acum un impuls puternic; acesta îl îndemna insistent să facă un drum care l-a dus apoi spre

Iordan, la Ioan Botezătorul. El a făcut acest drum ca într-un fel de stare de vis, care totuşi nu era un vis, ci o stare de conştienţă mai înaltă, nu erau prezente decât cele trei învelişuri, spiritualizate şi impulsionate de efectele trăirilor pe care le avusese de la doisprezece ani şi până în acel moment. Eul lui Zarathustra plecase. Cele trei învelişuri l-au condus în aşa fel încât el nu percepea aproape nimic din ceea ce se afla în jurul lui. Tocmai pentru că Eul plecase, cufundat cu totul în contemplarea destinului oamenilor şi a cerinţelor oamenilor...

IX. SOPHIA ŞI ACHAMOD

Leipzig, 28 decembrie 1913 (Din GA 149)

Pentru mulţi oameni actuali înclinaţi să preia ceea ce are de spus ştiinţa spiritului orientată antroposofic este necesar să se elimine unele contradicţii care apar în acest domeniu. Sufletul poate fi înclinat spre contradicţie atunci când ia în serios amintirile legate de perioada unor sărbători ca acelea de Crăciun şi de Anul Nou. Prin luarea în serios a unor astfel de amintiri legate de sărbători, este clar că încercăm să obţinem cunoştinţe cu care vrem să pătrundem în mersul spiritual al omenirii pentru a înţelege corect propria noastră evoluţie...

Printre cunoştinţele pe care vrem să le obţinem prin aprofundare antroposofică se află şi cunoaşterea lui Christos, cunoaşterea impulsului de însemnătate fundamentală pe care l-am numit Impulsul Christic şi care a acţionat la începutul evoluţiei calendarului nostru. Va trebui, desigur, să ne întrebăm adeseori: Cum se face că timpului nostru îi este permis să nutrească speranţa de a putea pătrunde, cu ajutorul cunoştinţelor antroposofice

aprofundate, mai bine, mai intens în mersul evoluţiei cosmice pentru a înţelege Impulsul Christic, decât a pătruns epoca în care au trăit contemporanii Misteriului de pe Golgota? Ne-am putea întreba: Nu le era oare mult mai uşor acestor contemporani ai Misteriului de pe Golgota să pătrundă în taina care este legată de acest Misteriu decât prezentului, care este atât de îndepărtat în timp de el? Aceasta ar putea deveni o întrebare împovorătoare pentru sufletele celor din prezent care vor să urmărească înţelegerea lui Christos cu ajutorul antroposofiei. Ea ar putea deveni una din acele contradicţii apăsătoare care apar tocmai când luăm în serios principiile mai profunde ale cunoaşterii noastre antroposofice. Această contradicţie dispare numai când aducem în faţa spiritului întreaga situaţie spirituală în care se afla omenirea la începutul erei noastre.

Cine încearcă să pătrundă, mai întâi fără nici un fel de sentimente religioase sau asemănătoare acestora, în constituţia sufletească a oamenilor de la începutul erei noastre, poate face o descoperire cât se poate de stranie. Această pătrundere se poate realiza rămânând la ceea ce nu pot contesta nici sufletele dăruite exclusiv lumii exterioare, la vechea tradiţie aşa cum este păstrată în istorie; dar să încercăm să pătrundem şi în acea parte care cuprinde viaţa spirituală în toată puritatea ei. Putem spera că printr-o astfel de pătrundere putem prinde ceva din impulsurile propriu-zise ale evoluţiei omenirii. Să rămânem la viaţa de gânduri existentă la începutul erei noastre. Să încercăm să ajungem prin intermediul istoriei în aprofundările realizate de oameni pe calea gândirii pentru a pătrunde în tainele, în enigmele Cosmosului începând cu două sute de ani înaintea Misteriului de pe Golgota şi încă o sută cincizeci de ani după acesta. Găsim că

în secolele dinainte şi de după Misteriul de pe Golgota a avut loc o transformare de extremă importanţă a constituţiei sufleteşti a omenirii cu privire la viaţa gândurilor. Devenim conştienţi că, într-un anumit mod, într-o mare parte a lumii culturale din acea vreme, a fost transferat ceea ce aduseseră omenirii, de mai multe secole, filosofia greacă şi alte descoperiri intelectuale. Dacă avem în vedere unde a ajuns în acea vreme omenirea, prin propriile ei forţe, fără reflectarea vreunui impuls din afară, la ce nivel ajunseseră cei numiţi cu un termen utilizat de stoici „înţelepţi" (care include numeroase personalităţi ale istoriei romane), trebuie să admitem că, de fapt, viaţa occidentală care a urmat acelui timp, acelei cotituri aflate la începutul erei noastre nu a mai adus foarte multe noutăţi în privinţa gândirii şi ideilor. Viaţa occidentală ne-a adus infinit de mult în privinţa pătrunderii în faptele naturii; ne-a adus revoluţii nesfârşite ale gândirii asupra lumii exterioare. Gândurile, ideile înseşi cu ajutorul cărora s-au obţinut toate aceste cuceriri cu care omenirea a încercat să pătrundă în tainele spaţiale exterioare ale existenţei, au progresat foarte puţin după acele vremuri; ele au trăit, chiar până la gândul de care timpul nostru este atât de mândru, gândul evoluţiei, în sufletul acelei vremi. Ceea ce am putea numi o cuprindere în gânduri a lumii, o viaţă în idei ajunsese la o anumită altitudine, la un vârf şi pusese stăpânire nu numai pe spirite izolate, ca în cazul elevilor lui Socrate, într-un timp ceva mai vechi, ci devenise popular, se răspândise peste Sudul Europei şi peste alte regiuni ale Pământului. Suntem uimiţi de profunzimea realizată de gândire. Dacă am vrea să abordăm fără idei preconcepute istoria filosofici ar trebui să focalizăm în special victoria gândului în acea perioadă.

Dacă reţinem, pe de o parte, această victorie a gândului, această elaborare foarte importantă a lumii ideilor, iar, pe de altă parte, aducem în faţa sufletului – în sensul în care încercăm să pătrundem azi – tainele care se grupează în jurul Evenimentului de pe Golgota, mai conştientizăm ceva. Conştientizăm că în acea vreme când s-a răspândit vestea despre Misteriul de pe Golgota a avut loc o imensă luptă a gândului cu acest Misteriu. Vedem cum filosofiile din acea vreme, mai cu seamă filosofia foarte aprofundată a gnosei, se străduiesc să orienteze toate ideile cucerite spre acest scop unic. Şi este foarte important să laşi să acţioneze asupra ta această luptă a gândului uman cu Misteriul de pe Golgota. Căci ceea ce rezultă din această contemplare este faptul că lupta menţionată este inutilă, că această aprofundare prin gândire pe care a atins-o evoluţia omenirii există şi face toate eforturile pentru a înţelege Misteriul de pe Golgota, dar că toate aceste strădanii nu ajung să realizeze acest scop; că, într-un anumit sens, Misteriul de pe Golgota, hotărât la mare depărtare în lumile spirituale, ajunge la raţiunea umană şi nu vrea să se dezvăluie.

Aş vrea să atrag de la început atenţia asupra faptului că, prin aceste conferinţe, nu doresc să introduc în expresia Misteriul de pe Golgota nimic din ce ar putea proveni din unele tradiţii sau convingeri religioase; trebuie avută în vedere, pur şi simplu, lumea de fapte obiective care se află la baza evoluţiei omenirii, ceea ce se oferă observaţiei fizice şi spirituale, ceea ce s-a întâmplat în evoluţia umanităţii.

Acum, anticipând, va trebui să dezvălui câte ceva din cele ce voi spune abia în zilele următoare cu mare claritate şi cu forţă de convingere.

Primul lucru care te izbeşte la o asemenea confruntare a tainei Misteriului de pe Golgota cu dezvoltarea extrem de aprofundată a gândurilor din acea vreme este că obţii impresia pe care am exprimat-o astfel: Esenţa acestui Misteriu se află mult, mult dincolo de ceea ce poate atinge dezvoltarea gândurilor. Cu cât pătrunzi mai adânc în ceea ce poate oferi o asemenea confruntare cu atât mai mult trebuie să admiţi: pe de o parte, îţi poţi cufunda sufletul în întregime în lumile de gânduri care caracterizează începutul epocii cu care începe datarea noastră calendaristică; poţi încerca să reanimi în sufletul tău modul cum era modelată constituţia sufletească pe care o aveau oamenii în Imperiul Roman, în Grecia; poţi să evoci aceste idei pe care le gândeau oamenii şi vei obţine astfel sentimentul că într-adevăr aceasta a fost o vreme în care gândul a atins o profunzime pe care o nu mai atinsese niciodată până atunci. Se întâmplă ceva cu gândul, el se apropie de sufletul uman aşa cum nu o făcuse niciodată. Dar dacă, luând în considerare tot ceea ce se putea pune în faţa sufletului în acel timp cu privire la profunzimea gândului şi la animarea lumilor de gânduri, vrem să dăm viaţa deplină acestor lucruri, lăsând să acţioneze în suflet ceea ce poate dezvălui starea clarvăzătoare a sufletului, apare brusc ceva surprinzător. Simţi că, de fapt, această adâncire a gândului este efectul a ceva ce se petrece foarte departe în lumile spirituale.

Am atras deja atenţia că dincolo de lumea noastră se află alte lumi. Să folosim expresiile obişnuite: lumea astrală, lumea devachanică, lumea devachanică superioară. Să ne amintim, mai întâi, că aceste trei lumi se află dincolo de lumea noastră. Apoi, dacă lăsăm să devină activă în noi starea clarvăzătoare, obţinem impresia că şi în cazul în care am pătrunde în lumea următoare, cea astrală, nu s-ar

lămuri deplin nici aici care este originea a ceea ce se exprimă în viaţa gândirii acelui timp. Chiar şi dacă am privi în lumea devachanică inferioară nu s-ar putea lămuri deplin ce s-a întâmplat de fapt. Doar dacă am putea să ne transpunem sufletul în lumea devachanică superioară – aceasta ne-o spune starea clarvizionară – am putea trăi ceea ce iradiază străbătând celelalte două lumi şi coboară până în lumea noastră fizică, unde este recunoscut ca transformarea radicală a lumii gândurilor omenirii de-a lungul veacurilor.

La început te poţi transpune numai în plan fizic şi în observarea acestuia. Nici nu este necesar să devii conştient, în timp ce te afunzi în lumea de idei a acelei vremi, despre ce se comunică în legătură cu Misteriul de pe Golgota; poţi să ignori la început acest aspect şi te poţi întreba: Indiferent de ceea ce s-a petrecut în Palestina, ce ne spune istoria exterioară? Ea ne arată că în Grecia şi în Roma a avut loc o aprofundare infinită a gândirii. Să izolăm, ca pe o insulă în viaţa noastră sufletească, lumea de gânduri grecească şi romană, să ne-o imaginăm despărţită de tot ceea ce se întâmplă în jurul ei, să ne-o imaginăm ca şi cum încă n-ar fi pătruns în această lume nici o veste despre Misteriul de pe Golgota. Dacă, apoi, îndreptăm cercetarea noastră sufletească asupra acestei lumi, atunci cu siguranţă nu vom găsi nimic din ceea ce ştim în prezent despre Misteriul de pe Golgota, dar găsim acea infinită adâncime a vieţii gândurilor care ne arată că aici s-a întâmplat ceva în cursul evoluţiei omenirii care a cuprins esenţa cea mai intimă a sufletului, în planul fizic. Orice am putea crede la început, gândul nu a existat niciodată ca în acea epocă, la nici un popor şi în nici o perioadă! Aşadar, oricât de necredincios ar fi cineva sau oricât ar vrea să nu audă nimic despre Misteriul de pe Golgota, trebuie să admită un

lucru: că în lumea insulară pe care am încercuit-o acum se manifestă o adâncire a gândurilor care nu a existat niciodată.

Dacă ne transpunem în acea lume a gândurilor şi avem în fundal starea sufletească a clarvederii, simţim cum ne-am instalat în mod corect în particularitatea proprie a gândului. Acum poţi să spui: Aşa cum a înflorit acest gând, ca idee a lui Platon sau a altora, cum a trecut în lumea pe care am încercat s-o delimităm, acest gând este ceva care eliberează sufletul, care cuprinde sufletul şi îl aduce la o concepţie mai înaltă despre sine însuşi, încât el poate spune: Orice ai cuprinde în lumea exterioară şi în lumea spirituală te face dependent de aceste lumi; în gând, cuprinzi ce trăieşte în tine, ceva ce poţi pătrunde în întregime. Tu te poţi retrage din lumea fizică exterioară, poţi deveni ateu faţă de lumea spirituală, poţi să nu vrei să ştii nimic despre impresiile clarvăzătoare, poţi să nu vrei să laşi să pătrundă nimic în tine din impresiile fizice. Cu gândul poţi trăi în tine; îţi cuprinzi parcă fiinţa proprie în gândul tău!

Acest lucru se poate recunoaşte. Apoi apare însă – şi aceasta nu ar putea fi altfel dacă te afunzi în această mare a gândului cu starea sufletească a clarvăzătorului – sentimentul izolării gândurilor, sentimentul că gândul nu este decât gând, că gândul nu trăieşte decât în suflet şi că nu găseşti în el puterea de a ieşi în lumea în care putem găsi în fundal ceea ce suntem noi înşine. În timp ce simţim splendoarea gândului, simţim şi fiinţa sa nereală. Atunci putem simţi, oriunde în lumea pe care am cunoscut-o cu ajutorul privirii clarvăzătoare, că nu există, de fapt, nimic care ar putea fi purtător al acestui gând.

De ce ar exista, aici, acest gând? – te întrebi. Lumea fizică, el nu poate decât s-o falsifice. Aceia care vor să fie

materialişti puri, care nu pot atribui gândului o esenţă proprie primordială, ar trebui, de fapt, să interzică gândirea. Căci dacă lumea materială este singura adevărată, gândul nu poate decât s-o falsifice. Numai datorită inconsecvenţei, materialiştilor nu le trece prin gând singura teorie a cunoaşterii posibile, a materialismului, a monismului: abţinerea de la gândire, a nu mai gândi deloc. Însă, celui care se afundă cu o dispoziţie sufletească clarvăzătoare în viaţa gândurilor, îi stă în faţa sufletului aspectul ameninţător al acestei stări de izolare a gândului, al acestei situaţii de a fi singur cu gândul. Pentru el nu există decât un lucru. Dar acest lucru există, acest lucru vine spre el, chiar dacă se apropie ca ceva care se află într-o mare depărtare spirituală: Izolat prin două lumi, adevărata sorginte se află într-o a treia lume – aşa îşi spune sufletul devenit clarvăzător –, sorgintea a ceea ce se află în viaţa gândurilor. Pentru sufletul clarvăzător al timpului nostru, transpunerea cu gândirea izolată în vremea când gândul şi-a aflat aprofundarea sa, ar putea produce o impresie puternică; făcând abstracţie de tot ce există în jurul nostru, aşadar şi de Misteriul de pe Golgota, putem reflecta numai asupra modului în care în lumea greco-romană apare şi înfloreşte ceea ce mai alimentează şi azi prin conţinutul său de gânduri viaţa noastră intelectuală.

Apoi, ar trebui să înălţăm privirea spre alte lumi şi să simţim cum abia asupra lumii devachanice răsare, într-o lume spirituală superioară, steaua care radiază o forţă ce este pusă în valoare şi în această viaţă de gânduri a antichităţii greco-romane. Astfel ne simţim înstrăinaţi aici, pe Pământ, de lumea actuală, ne simţim transpuşi în lumea greco-romană, iradiind şi celelalte ţinuturi ale lumii de atunci, chiar şi înaintea Misteriului de pe Golgota. Dar de

îndată ce laşi să acţioneze asupra ta impresia lumii spirituale, apare steaua aflată încă deasupra Devachanului – eu spun steaua, în mod simbolic –, entitatea despre care afirmi: Da, chiar şi ceea ce trăieşti aici, în izolarea gândului şi în posibilitatea ca sufletul să fi atins o astfel de aprofundare cum s-a întâmplat în perioada de început a erei noastre, este urmarea radiaţiei pe care o trimite această stea din lumea spirituală superioară.

Şi acum rezultă un sentiment care la început nu percepe nimic despre ceea ce este tradiţia istorică a Misteriului de pe Golgota, sentiment ce ar putea fi exprimat astfel: Te afli aici cu lumea de idei greco-romană, cu ceea ce au dat Platon şi alţii ca el culturii generale a omenirii, cu ceea ce ei au implantat în suflete – te afli aici şi te simţi viu în această lume. Şi apoi aştepţi... În adevăr, nu aştepţi zadarnic; căci atunci iese la lumină cât de adânc se află în fundamentele vieţii spirituale steaua care iradiază raze de forţă şi despre care poţi spune: Ceea ce tocmai ai trăit este un efect al acestor raze de forţă.

Când ai trăit această experienţă nu ai reţinut nimic din vreo tradiţie oarecare, ci ai căutat numai, fără prejudecăţi, motivaţia celor ce s-au întâmplat în lumea greco-romană. Dar ai făcut şi experienţa că eşti separat prin trei lumi de înţelegerea fundamentului propriu-zis al acelei lumi. Şi atunci te angajezi poate şi în a privi la acele spirite care au încercat în acel timp să înţeleagă în felul lor această răsturnare. Chiar şi în ştiinţa exterioară actuală se ajunge într-o oarecare măsură la observaţia că în acel timp al tranziţiei de la începutul erei noastre au trăit nişte genii filosofic-religioase. Cel mai sigur te întâlneşti cu aceste genii dacă-ţi îndrepţi atenţia spre ceea ce se desfăşoară în cadrul gnosei, care este cunoscută în modul cel mai divers. Din punct de vedere exterior, ea este cunoscută, în fapt, extrem de puţin, deşi poţi

obţine o impresie despre profunzimea infinită a acestei gnose chiar şi numai din documentele exterioare. Vom vorbi despre ea numai în măsura în care este importantă pentru înţelegerea de către noi a omenirii.

Înainte de orice putem spune: Gnosticii au avut un sentiment al lucrurilor despre care am vorbit mai înainte, şi anume că trebuie să căutăm în lumi extrem de îndepărtate motivele evenimentelor petrecute în lumea exterioară a acelui timp. Această conştienţă s-a transmis şi altora şi, dacă nu suntem superficiali, o mai vedem licărind în ceea ce putem numi teologia Sfântului Pavel. Dar şi în alte aspecte. Totuşi, cine vrea să adâncească gnosa acelui timp, va avea mari dificultăţi în înţelegerea ei. Sufletele noastre sunt afectate şi, de asemenea, infestate de ceea ce a inoculat în ele evoluţia materialistă a ultimelor veacuri. Când se urmăreşte retrospectiv evoluţia Cosmosului se evocă prea mult teoria lui Kant-Laplace despre o nebuloasă cosmică, ceva material. Oamenii de azi, chiar şi cei care caută o concepţie mai spirituală cred, atunci când privesc retrospectiv la timpuri mai vechi, în această nebuloasă cosmică sau în ceva similar, şi ei se simt foarte bine când nu mai au grija de a găsi spiritualul şi în timpurile primordiale ale evoluţiei lumilor în Univers. Aceste suflete ale prezentului, cercetând cauzele originare ale lumii, se simt mai uşurate când îşi spun: Exista atunci o exterioritate substanţială fină oarecare şi din ea s-a dezvoltat tot ce este spiritual odată cu tot ce este fizic. Găsim, în felul acesta, suflete care se simt consolate dacă pot fixa cercetările materialiste la începutul Cosmosului, dacă pot pune noţiunile abstracte privitoare la o formaţiune gazoasă oarecare la începutul Universului nostru.

Din această cauză este atât de greu pentru oameni să se transpună în gândurile gnosei. Căci aceasta aşază cu

adevărat la punctul de început al contemplării Universului tot ceea ce nu aminteşte în niciun fel lumea materială. Poate că un spirit care este bine implementat în cultura actuală nu-şi va putea reţine un zâmbet discret dacă i s-ar atribui pe nedrept, în sensul gnosei, gândul că lumea în care există şi pe care o explică atât de minunat cu ajutorul darwinismului său, că această lume nu are nimic de-a face cu ceea ce reprezintă în adevăr fundamentul lumii noastre. Cu adevărat, omul actual, produs al culturii prezentului, nu-şi va putea reţine un zâmbet discret când i se va atribui părerea că fundamentele lumii s-ar afla în acele esenţe ale lumii la care noţiunile nici nu ajung, la care nu se ridică nimic din ceea ce se preconizează pentru înţelegerea Universului: În Tatăl primordial divin se află ceea ce poate fi numit fundamentul Universului. Şi ca şi cum, plecând din El, abia alături de El se află ceea ce poate urmări să obţină sufletul atunci când, lăsând la o parte toate reprezentările materialiste, caută ceea ce are mai profund în sine: Tăcerea, tăcerea infinită în care nu există nici timp, nici spaţiu, ci numai Tăcerea. La această pereche a Tatălui primordial al lumii şi a Tăcerii, care există înainte de spaţiu şi timp, îşi înălţa gnosticul privirea, şi apoi lăsa să decurgă parcă din unirea Tatălui primordial cu Tăcerea alte – le putem numi tot atât de bine – lumi sau fiinţe. Iar din acestea, altele şi iar altele, de-a lungul a treizeci de trepte. Abia pe treapta a treizecea descoperim ceea ce se află în faţa simţului prezentului, ceea ce darwinismul explică atât de minunat potrivit acestui simţ al prezentului. Abia pe a treizecea treaptă se află aceasta, de fapt, pe a treizeci şi una; căci treizeci de astfel de entităţi pe care le putem numi tot atât de bine lumi ca şi fiinţe premerg acestei lumi. Eon este expresia care se acceptă în mod obişnuit pentru aceste treizeci de entităţi sau lumi premergătoare.

Obţinem o reprezentare a ceea ce se urmăreşte cu aceşti Eoni, atunci când spunem clar şi explicit: Nu numai ceea ce percep simţurile, ceea ce numeşti lumea ta ambientală aparţine lumii aşa-zise a treizeci şi una, ci şi ceea ce aduci tu ca om fizic, cu gândurile tale, ca explicaţii ale acestei lumi aparţine acestei a treizeci şi una trepte. Este încă uşor să te împaci cu o concepţie spirituală despre lume când spui: Da, lumea exterioară este Maya, dar prin gândirea noastră pătrundem în lumea spirituală, şi când ai speranţa că această gândire cu adevărat poate urca în lumile spirituale. După părerea gnosticilor însă, nu aceasta este realitatea. Potrivit părerii gnosticilor, gândirea aparţine celui de al treizeci şi unulea Eon, lumii fizice. Astfel încât nu numai omul care are percepţia senzorială, ci şi omul gânditor era plasat în afara celor treizeci de Eoni, care pot fi priviţi treptat în mod ascendent prin evoluţie spirituală şi care se prezintă într-o desăvârşire din ce în ce mai mare. Este uşor de imaginat zâmbetul unui monist actual, aflat la înălţimea timpului său, când îi ceri să creadă că treizeci de lumi în care se află cu totul altceva decât tu însuţi poţi gândi, premerg lumii noastre. Dar aceasta era concepţia gnosticilor.

Gnosticii, de asemenea, se întrebau: Cum stau lucrurile, de fapt, în această lume?

Să facem abstracţie de ceea ce am spus despre această lume în sensul începutului secolului XX. Ceea ce spun acum nu trebuie să fie prezentat ca o lume de idei convingătoare pentru noi – bineînţeles că în antroposofia secolului XX gnosa trebuie depăşită –, dar vrem să ne transpunem în această gnosă. Ce separă lumea înconjurătoare, împreună cu ceea ce omul poate gândi despre ea, de cei treizeci de Eoni? – Pentru aceasta, îşi spunea gnosticul, trebuie să priveşti la Eonul cel mai de jos,

dar încă pur spiritual. Ce se află aici? Aici se află Divina *Sophia*, înţelepciunea divină. Coborâtoare în mod spiritual prin douăzeci şi nouă de trepte, ea privea în sus către lumea spirituală, la această serie de entităţi sau lumi. Dar într-o zi, într-o zi cosmică, i-a devenit clar că ea trebuie să elimine ceva din sine, dacă vrea să-şi păstreze privirea liberă în lumea spirituală a Eonilor. Şi atunci elimină din sine ceea ce se află în ea ca *poftă*. Şi ceea ce de aici încolo nu se mai află în ea, în această Divină Sophia, în această înţelepciune divină, circulă acum în lumea spaţială, pătrunzând orice devenire a lumii spaţiale. Ea nu trăieşte numai în percepţia senzorială, trăieşte şi în gândirea umană şi în dorul după lumea spirituală, trăieşte totuşi ca turnată în sufletele omeneşti. Ca cu un revers al imaginii Divinei Sophia, turnat în partea exterioară, trăieşte pofta care este aruncată în orice, pătrunzând lumea: Achamod. Dacă priveşti în lumea ta fără să te înalţi în lumile spirituale, atunci priveşti în lumea plină de pofte a lui Achamod. Deoarece această lume este plină de pofte, în ea nu poţi să-ţi reprezinţi mai întâi ceea ce se oferă privirii în lumea Eonilor.

Gnosa îşi imagina ceea ce ea numea Fiul Dumnezeului-Tată şi Sfântul Spirit ca aflându-se departe în urmă în lumea Eonilor generaţi de spiritualitatea pură a acestora. Astfel încât în aceştia noi avem, ca o altă serie de generaţii, o altă serie a evoluţiei decât cea care a condus apoi la Divina Sophia. Aşa cum în viaţa fizică, în succesiunea reproducerilor se separă neamurile, tot aşa s-au separat cândva în succesiunea Eonilor, în orice caz pe o treaptă înaltă a lumii spirituale din curentul Tatălui, un alt curent, acela al Fiului şi al Sfântului Spirit. Astfel, în lumea Eonilor curge ceea ce, pe de o parte, a condus la Divina Sophia şi, pe de altă parte, la Fiul şi Sfântul Spirit. Când urci prin Eoni întâlneşti, la un anumit nivel, un

Eon din care au descins, pe de o parte, spiţa care a condus la Divina Sophia, pe de altă parte, spiţa care a condus la Fiul lui Dumnezeu şi Sfântul Spirit. De aici urcăm spre Dumnezeu-Tatăl şi Tăcerea divină.

Potrivit gnosticilor, prin faptul că sufletul uman este transpus cu Achamod în lumea materială, în el trăieşte nostalgia lumii spirituale, înainte de orice trăieşte în el dorul de Divina Sophia, de divina înţelepciune, de care este însă izolat fiind plin de Achamod. Acest sentiment al separării de lumea divină a Eonilor, acest sentiment de a nu se afla în spiritualul divin este resimţit, potrivit gnosticilor, ca fiind lumea materială. Şi, avându-şi originea în lumea divin-spirituală, totuşi, legat de Achamod, îi apare gnosei ceea ce am putea numi (potrivit unui cuvânt grecesc) *Demiurgos*. Acest Demiurgos, acest arhitect al lumii, este realizatorul (creatorul) şi cel care conservă propriu-zis ceea ce este străbătut de Achamod şi de materialitate, în lumea lui sunt întreţesute sufletele omeneşti. Acestea sunt întreţesute cu nostalgia lor mai întâi pentru Divina Sophia, iar în lumea Eonilor apar în spiritualitatea lor divină pură, ca în depărtare, Fiul lui Dumnezeu şi Sfântul Spirit, dar numai pentru cel care – potrivit gnosticilor – se ridică deasupra a tot ceea ce are încorporat în sine pe Achamod, pofta care cutreieră prin spaţiu.

De ce există totuşi nostalgia în sufletele transpuse în lumea lui Achamod? De ce după separarea lor de lumea divin-spirituală resimt nostalgia după această lume? Această întrebare şi-au pus-o şi gnosticii, şi ei spuneau: Achamod a fost azvârlit din înţelepciunea divină, Divina Sophia; dar înainte de a deveni deplin lume materială, în care acum locuia omul, a primit, ca un fel de scurtă iradiere, o lumină de la Fiul lui Dumnezeu. Dar, apoi, această lumină s-a risipit imediat. Acesta este un concept

important al gnosticilor, faptul că Achamod, aşa cum trăieşte în sufletele umane, a primit într-un trecut foarte îndepărtat lumina lui Dumnezeu, care însă a dispărut repede. Dar amintirea trăieşte acum în sufletul omului, oricât ar fi de prins în mrejele lumii materiale. Eu trăiesc în lumea lui Achamod, ar fi putut spune un gnostic – în lumea materială. Dar în timp ce mă afund în mine, o amintire răsare în interiorul meu. Ceea ce mă ţine încătuşat de lumea materială tânjeşte după Divina Sophia, după divina înţelepciune, pentru că fiinţa Achamod care trăieşte în mine a fost cândva iluminată de Fiul lui Dumnezeu care trăieşte în lumea Eonilor.

Să ne clarificăm această structură a unui asemenea suflet, a sufletului unui discipol al gnosei. Astfel de suflete au trăit, ele nu sunt numai o invenţie ipotetică. Iar cercetătorii istoriei care privesc cu înţelegere vor ajunge, prin documente exterioare, la concluzia că numeroase astfel de suflete au trăit în timpul la care ne referim.

Nu este lipsit de importanţă să ne clarificăm asupra motivelor pentru care în prezent există o atât de mare ostilitate împotriva celor spuse mai înainte. Ce are de spus unul dintre oamenii înţelepţi ai prezentului despre gnosă? A trebuit doar să auzim că însăşi teologia Sfântului Pavel este resimţită ca o scorneală rabinică, ceva încâlcit pentru ca monistul deştept să se poată ocupa de ea, el fiind atât de mândru când priveşte în lumea pe care o cuprinde cu noţiunea simplă de evoluţie sau cu conceptul şi mai simplu de energie, încât spune: Acum am devenit cu adevărat bărbaţi, am creat noţiunile care construiesc concepţia energetică despre lume şi privim înapoi la aceşti copii, la aceşti bieţi, dragi copii care cu veacuri în urmă şi-au alcătuit gnosa la nivelul lor copilăros, imaginând fel de fel de spirite, treizeci de Eoni. Aceasta o face „sufletul de copil”

al omenirii. O astfel de joacă, sufletul bărbătesc de azi a depăşit-o de mult prin marele monism al zilelor noastre! Să privim cu îngăduinţă la aceste copilării gnostice, atât de drăgălaşe!

Aceasta este atitudinea actuală şi ea nu va fi uşor de lămurit, în vederea schimbării. Desigur, s-ar putea spune: Un gnostic, care s-ar afla, în prezent, în faţa ta cu sufletul său născut din gnosă şi-ar lua şi el libertatea să-şi spună părerea, şi atunci ar vorbi în felul următor: înţeleg foarte bine că ai devenit atât de mândru şi de arogant cu ideile tale despre evoluţie şi energie; dar aceasta ţi se trage de la faptul că viaţa ta de gânduri a devenit foarte grosolană, simplă şi primitivă, că te mulţumeşti cu conceptele tale nebuloase şi în întregime abstracte. Rosteşti cuvintele evoluţie şi energie şi crezi că vorbeşti despre ceva real, concret. Nu poţi, de fapt, să priveşti în acea viaţă spirituală mai subtilă care urcă la ceea ce se înalţă cu treizeci de trepte deasupra a ceea ce ai tu.

Pentru noi însă, dragi prieteni, opoziţia pe care am prezentat-o la începutul expunerii noastre de azi nu face decât să se adâncească prin aceasta. Pe de o parte, vedem epoca noastră, cu noţiunile ei grosolane, primitive, iar pe de altă parte, vedem gnosa. Şi am văzut cum această gnosă utilizează noţiuni infinit complicate – treizeci de Eoni – pentru a găsi în cursul evoluţiei sale pe Fiul lui Dumnezeu şi Sfântul Spirit şi pentru a găsi în suflet nostalgia după Divina Sophia şi Spiritul Sfânt.

Atunci ne întrebăm: Oare adâncirea gândurilor în lumea greco-romană nu este matricea din care a răsărit ceea ce avem în prezent, ceea ce am adus în gândurile noastre despre evoluţie şi energie? Şi nu privim la această gnosă cu noţiunile ei complicate, care sunt atât de antipatice mentalităţii actuale, ca fiind, în fapt, ceva cu totul

straniu? Nu sunt acestea opoziţii colosale? Ba da, aceasta sunt ele. Şi contradicţia care ni se aşază ca o piatră pe suflet creşte continuu, dacă reflectăm retroactiv la cele ce am spus despre sufletul clarvăzător: că el se poate transpune în lumea de gânduri a grecilor şi romanilor şi vede atunci lumea, cu steaua despre care am vorbit. Şi găsim presărată pretutindeni în această profunzime a gândului grecesc acea adâncime pe care o reprezintă gnosa. Totuşi, când o privim în prezent pe baza antroposofiei, neputincioşi să înţelegem, de fapt, ce înseamnă steaua de care ne aflăm despărţiţi prin trei lumi şi dacă-i întrebăm pe gnostici: Aţi înţeles voi, oare, ce s-a întâmplat atunci în evoluţia istorică a omenirii?, nu putem să preluăm răspunsul gnosticilor, căci el nu ne-ar putea satisface; el nu ar putea aduce lumină în ceea ce rezultă, în prezent, pentru sufletul clarvăzător.

Nu am intenţionat să vă ofer prin expunerea de azi o explicaţie a unui lucru oarecare. Cu cât veţi resimţi mai mult că ceea ce am exprimat azi nu este o explicaţie, cu atât veţi recunoaşte mai mult că v-am pus în faţă contradicţie după contradicţie şi că nu v-am arătat decât o experienţă ocultă, aceea a percepţiei stelei, cu atât mai bine mă veţi fi înţeles. Aş dori să simţiţi, să vă fie clar că în lume a apărut ceva, la începutul erei noastre, de care capacitatea de înţelegere a omenirii era extrem de îndepărtată, fiind totuşi acţionată de aceasta. Aş dori să simţiţi faptul că perioada de început a epocii noastre este o mare enigmă. Aş dori să simţiţi că în evoluţia omenirii se întâmplă ceva care mai întâi se prezintă în lumea greco-romană ca o adâncime a gândului sau ca o descoperire a gândirii şi că însăşi originea primordială a acesteia este o profundă enigmă. Trebuie să căutaţi în lumi ascunse ceea ce apare în Maya lumii fizic-sensibile ca adâncime a gândirii greco-romane.

X. LEGENDA DESPRE NOUA ISIS

Dornach, 6 ianuarie 1918 (Din GA 180)

Cu aceleaşi senzaţii şi sentimente, care trăiau în sufletul, în inima egipteanului, trebuie să privim azi legenda sau mitul lui Osiris-Isis, spre orientarea noastră actuală. Noi am făcut acest lucru, în privinţa câtorva trăsături caracteristice. Şi prin aceste trăsături caracteristice va sta în faţa privirii noastre sufleteşti ceea ce a răsunat odinioară din vremurile vechi spre epocile moderne, ceea ce prin Misteriul de pe Golgota şi-a pierdut sensul, ce-i drept, dar care azi trebuie descifrat din nou, tocmai pentru o mai bună înţelegere a Misteriului de pe Golgota. În faţa privirii noastre sufleteşti trebuie să stea acea întreagă realitate plină de mister care, la început, poate fi numai presimţită, realitatea pe care o cuprindeau, pentru egiptean, cuvintele: Eu sunt Universul, eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul; vălul meu nu l-a dat la o parte nici un muritor, prin care era caracterizată Isis. Fiindcă noi vrem să punem în faţa acestui mit despre Osiris-Isis un alt mit despre Osiris-Isis, un cu totul alt mit. Şi în timp ce el este povestit, acest alt mit despre Osiris-Isis, trebuie să se conteze într-un grad foarte înalt pe lipsa dumneavoastră de prejudecăţi, pe imparţialitatea dumneavoastră la cel mai înalt nivel, ca să nu înţelegeţi greşit acest alt mit al lui Osiris-Isis. El nu s-a născut în niciun caz dintr-o aroganţă prostească, ci s-a născut în smerenie; şi el este de aşa natură, că azi poate fi povestit numai într-un mod extrem de imperfect. Dar eu voi încerca să caracterizez în câteva cuvinte trăsăturile sale de bază.

Înainte de toate, fiecare poate să decidă – deşi numai provizoriu – în ce perioadă e povestit acest mit al lui Osiris-

Isis. Astăzi eu îl pot relata doar cu aproximaţie, într-un mod superficial, chiar banal aş zice. Dar, după cum am spus, vreau să mă străduiesc să povestesc acest alt mit al lui Osiris-Isis, trecând, pe cât posibil, peste unele prejudecăţi şi apelând la înţelegerea dumneavoastră neprezumţioasă. Acest alt mit despre Osiris-Isis are, deci, conţinutul următor.

Totul s-a petrecut în era profunzimii ştiinţifice, chiar în mijlocul ţării Filistinilor. Pe o colină spirituală a fost construită o clădire, care în ţara Filisterium era considerată foarte bizară. Aş mai dori să spun: comentatorul care urmează mai adaugă aici o observaţie, care spune că prin ţara Filisterium nu se înţelege doar regiunea din imediata apropiere.

Dacă am vorbi în limbajul lui Goethe, am putea spune că acea clădire era „un mister revelat". Căci clădirea nu era închisă pentru nimeni; ea era accesibilă oricui şi, de fapt, cu un prilej nimerit, oricine putea s-o vadă. Dar marea majoritate a oamenilor n-o vedea deloc. Marea majoritate a oamenilor nu vedea nici ce fusese construit acolo, nici ce reprezenta construcţia. Marea majoritate a oamenilor stătea – ca să vorbim iar în limba lui Goethe – în faţa unui mister revelat, în faţa unui mister cu totul deschis privirilor.

Ca punct central al clădirii fusese concepută o statuie. Ea reprezenta un grup de entităţi: Reprezentantul Omenirii, apoi Lucifer, Ahriman. Oamenii se uitau la această statuie şi, în era profunzimii ştiinţifice, în ţara Filistinilor, nu ştiau că acea statuie nu este decât vălul care acoperea o statuie invizibilă. Dar statuia invizibilă nu era observată de oameni; fiindcă această statuie invizibilă era noua Isis, Isis a unei ere noi. Unii dintre cei ce locuiau în ţara profunzimii ştiinţifice auziseră cândva de raportul

demn de atenţie dintre ceea ce era deschis privirilor şi ceea ce era ascuns, drept imagine a lui Isis, în spatele statuii vizibile. Aşa că ei au făcut cunoscută, în modul lor de a vorbi profund, alegoric-simbolic, afirmaţia: această alăturare dintre Reprezentantul Omenirii şi Lucifer şi Ahriman înseamnă Isis. Prin cuvântul „înseamnă" ei minaseră însă, nu numai intenţia artistică din care se născuse totul – fiindcă o operă artistică nu doar înseamnă ceva, ci este ceva –, ei arătaseră că nu înţeleg deloc nici întreaga situaţie care stă la baza ei. Fiindcă nu era deloc vorba ca acele figuri să însemne ceva, ci ele erau deja ceea ce pretindeau că sunt. Iar în spatele figurilor nu se afla o Isis abstractă, ci o nouă Isis adevărată, reală. Figurile nu reprezentau deloc ceva, ci erau ceea ce pretindeau că sunt. Dar ele aveau particularitatea că în spatele lor se afla fiinţa cea reală, noua Isis.

Câţiva oameni, care o mai văzuseră pe această nouă Isis, în nişte împrejurări deosebite, în nişte momente deosebite, erau de părere că ea doarme. Aşa că se poate spune că statuia reală mai profundă care se ascunde în spatele statuii exterioare, vizibile, este noua Isis cufundată în somn, o figură adormită, vizibilă, dar văzută numai de puţini. Apoi, în nişte momente deosebite, unii se întorceau spre inscripţia care stă clar acolo, dar care a fost citită, la locul unde statuia se află, în pregătire, de prea puţini oameni. Şi totuşi, inscripţia stă clar acolo, la fel de clar cum stătea odinioară inscripţia pe imaginea de la Sais a lui Isis cea acoperită de un văl. Inscripţia aceea spunea: „Eu sunt omul. Eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul. Vălul meu ar trebui să-l ridice orice muritor."

Cândva, de figura cufundată în somn a noii Isis s-a apropiat o dată şi apoi de mai multe ori, o altă figură, ca un vizitator. Iar Isis cea cufundată în somn considera că

vizitatorul e binefăcătorul ei şi îl iubea. Şi într-o bună zi ea crezu într-o iluzie deosebită, la fel cum şi vizitatorul a crezut, într-o zi, într-o iluzie deosebită: Isis cea nouă a născut un urmaş şi ea credea că tatăl este vizitatorul pe care-l considerase binefăcătorul ei. Şi el credea că e tatăl copilului, dar nu era. Vizitatorul spiritual, care nu era altul decât noul Typhon, credea că ar putea obţine o creştere deosebită a puterii sale în lume prin faptul că punea stăpânire pe noua Isis. Aşa că noua Isis născuse un urmaş. Dar ea nu-i recunoscu fiinţa, nu ştiu nimic despre entitatea noului urmaş. Şi îl cără cu ea, îl duse afară, în alte ţinuturi, fiindcă aşa credea că trebuie să facă. Il duse de acolo pe noul vlăstar şi, pentru că îl dusese prin diferite regiuni ale lumii, fiindcă îl cărase peste tot, ea se rupse, prin puterea lumii, el se desfăcu în paisprezece bucăţi.

Aşa că noua Isis îl dusese pe urmaşul ei afară, în lume, iar lumea îl rupsese în paisprezece bucăţi. Când vizitatorul spiritual, noul Typhon, află acest lucru, el căută cele paisprezece bucăţi şi le puse la un loc şi, cu ajutorul tuturor cunoştinţelor de care dispunea profunzimea ştiinţifică, din cele paisprezece bucăţi făcu una singură, o singură fiinţă. Dar în această fiinţă nu era altceva decât legitatea mecanică, legitate a maşinii. Iar acea fiinţă, pentru că fusese făcută din paisprezece bucăţi, a putut să se înzecească. Şi Typhon a putut să dea fiecăreia un reflex din propria sa fiinţă, astfel încât fiecare dintre cei paisprezece urmaşi ai lui Isis primi un chip care semăna cu acela al lui Typhon.

Iar Isis trebui să urmărească, presimţind, toată această minune; presimţind, ea a putut să vadă tot acest lucru minunat care se petrecuse cu urmaşii ei. Ea ştia; eu însămi l-am cărat prin lume, eu însămi am făcut să se petreacă toate acestea. Dar a venit o zi în care ea l-a putut

primi în forma lui adevărată, în înfăţişarea lui adevărată, din mâinile unei serii întregi de spirite, care erau nişte spirite elementare ale naturii, l-a putut primi înapoi de la spiritele elementare ale naturii.

După ce şi-a primit înapoi pe adevăraţii ei fii, care fuseseră etichetaţi drept fii ai lui Typhon numai printr-o amăgire, i se revelă, printr-o imagine a clarvederii, faptul că mai avea coarnele de vacă din vechiul Egipt, deşi devenise o nouă Isis.

Şi, iată, când i se deschise astfel clarvederea, forţa clarvederii ei îl făcu să apară – unii spun că pe Typhon însuşi, alţii – că pe Mercur. Şi acesta a fost obligat, prin forţa clarvederii noii Isis, să-i pună o coroană în acelaşi loc al capului ei unde Isis purtase acea coroană pe care i-o smulsese Horus, în acelaşi loc în care îi apăruseră coarnele de vacă. Dar această coroană era din simplă hârtie, pe care erau scrise tot felul de sentenţe ale profundei ştiinţe, dar era, totuşi, hârtie. Şi acum ea avea pe cap două coroane: coarnele de vacă şi coroana de hârtie, împodobită cu toată înţelepciunea profunzimii ştiinţifice.

Prin forţa clarvederii ei i se revelă într-o zi sensul cel mai adânc la care putea ajunge epoca, sensul a ceea ce e desemnat în *Evanghelia după Ioan* prin numele de Logos; i se revelă sensul ioaneic al Misteriului de pe Golgota. Prin această forţă, puterea coarnelor de vacă luă coroana de hârtie şi o transformă într-o coroană de aur veritabil, din înţelepciune adevărată.

Cam acestea sunt liniile generale în care poate fi redată această nouă legendă a lui Osiris-Isis. Eu nu vreau să mă fac, bineînţeles, comentatorul acestei legende a lui Osiris-Isis, explicând-o eu însumi. Dar ea trebuie să aşeze un lucru în faţa sufletului nostru: Chiar dacă priceperea care e legată de noua statuie reprezentând-o pe noua Isis e

doar una slabă, incipientă şi care tatonează, ea trebuie să fie punctul de plecare pentru ceva care îşi are o îndreptăţire profundă în impulsurile epocii moderne, o îndreptăţire în ceea ce această epocă trebuie să realizeze şi în ceea ce ea trebuie să devină.

Tocmai în cursul acestor zile noi am arătat cum Cuvântul s-a îndepărtat de trăirea sufletească nemijlocită din care Cuvântul a ţâşnit la origini. Am văzut că noi trăim în era abstracţiunilor, în care cuvintele, reprezentările oamenilor nu mai au decât sensuri abstracte, în care omul e departe de realitate. Forţa cuvântului, forţa Logosului trebuie, însă, luată din nou în stăpânire. Coarnele de vacă ale vechii Isis trebuie să ia o cu totul altă înfăţişare.

Asemenea lucruri greu pot fi spuse prin cuvintele abstracte de azi. În cazul unor asemenea lucruri e mai bine dacă încercaţi să le aduceţi în faţa ochiului dumneavoastră sufletesc sub forma imaginilor care v-au fost prezentate adineaori şi să prelucraţi puţin aceste imaginai ca imaginaţiuni. E foarte important ca noua Isis să transforme coarnele de vacă, prin forţa cuvântului, aşa cum poate fi ea recucerită prin ştiinţa spirituală, în aşa fel încât chiar şi coroana de hârtie, care a fost descrisă cu noul ei caracter ştiinţific profund, să devină o coroană de aur veritabil.

Într-o bună zi a venit apoi cineva în faţa formei provizorii a statuii care o înfăţişa pe noua Isis, iar în partea din stânga, sus, fusese aşezată o figură cu caracter hazliu, o figură care are în dispoziţia ei cosmică ceva aflat între seriozitate, seriozitate în modul de reprezentare a lumii, şi, s-ar putea spune, un chicotit în legătură cu lumea. Şi, ia te uită, când, într-un moment deosebit de favorabil, cineva venea în faţa acestei figuri, ea învia cu totul şi spunea într-un mod absolut hazliu: Omenirea a uitat, dar deja cu secole în urmă în faţa omenirii moderne a fost pus ceva legat de

natura omenirii moderne, în măsura în care această omenire modernă nu mai stăpâneşte decât cuvântul abstract, noţiunea abstractă, ideea abstractă şi e foarte departe de realitate; în măsura în care această omenire modernă se ia după cuvinte şi se întreabă întruna: Oare acesta e un dovleac sau o sticlă? – când întâmplător, dintr-un dovleac a fost făcută o sticlă, în măsura în care oamenii se bazează mereu pe definiţii, rămân mereu la cuvinte! În secolele XV, XVI, XVII – aşa spuse fiinţa care chicotea –, omenirea mai avea o cunoaştere de sine în privinţa acestei situaţii bizare, în privinţa obiceiului de a lua cuvintele într-un sens greşit, de a nu le raporta la realitatea adevărată, ci în sensul cel mai superficial cu putinţă. În această era a wilsonianismului omenirea a uitat, însă, chiar şi ceea ce fusese aşezat în faţa ei odinioară, în secolele XV, XVI, XVII, spre a o duce la o bună cunoaştere de sine.

Şi fiinţa aceea chicoti mai departe şi spuse: Ceea ce omenirea modernă ar trebui să primească, drept remediu propriu-zis contra spiritului ei abstractizat, a fost reprodus pe o piatră funerară de la Mölln, din districtul Lauenburg. Căci acolo se află o piatră funerară şi pe ea e desenată o bufniţă, care ţine în faţa ei o oglindă. Şi se povesteşte că Till Eulenspiegell (Till Buhoglindă) a străbătut lumea făcându-le oamenilor tot felul de farse şi că a fost îngropat în acel loc. Se spune că Till Eulenspiegel a existat. Că s-a născut în anul 1300, s-a dus în Polonia, a ajuns chiar până la Roma, că la Roma ar fi avut o întrecere cu bufonii curţii, asupra a tot soiul de chestii legate de înţelepciune şi a făcut toate celelalte şmecherii pe care le putem găsi în cărţile despre Till Buhoglindă.

Învăţaţii – şi oamenii care sunt învăţaţi, azi sunt foarte învăţaţi şi iau toate acestea într-un sens extrem de adânc şi de important – au găsit, bineînţeles, diferite

lucruri, de exemplu, că Homer n-a existat. Şi învăţaţii au găsit, de asemenea, firește, că nici Till Eulenspiegel n-a existat. Unul dintre principalele motive pentru care s-a spus că sub piatra funerară din Lauenburg, pe care e desenată bufniţa cu oglinda, nu se află osemintele reale ale unui Till Eulenspiegel real, care fusese numai un reprezentant al epocii sale, a fost acela că s-a mai găsit o asemenea piatră funerară şi în Belgia, pe care s-a desenat o bufniţă cu o oglindă. Şi învăţaţii au spus, bineînţeles (fiindcă, pentru ei, totul e logic): oare cum o fi cu Shakespeare? Ei sunt toţi, toţi, toţi nişte oameni respectabili, ei sunt toţi logici – ei au spus: Dacă şi în Lauenburg şi în Belgia s-au găsit aceleaşi semne atunci, bineînţeles, n-a existat niciun Till Eulenspiegel.

De obicei, în viaţă, dacă găsim a doua oară ceva ce am găsit prima dată, acest lucru e luat drept confirmare – dar e logic, nu-i aşa, ca în aceste situaţii să iei lucrurile în felul acesta: ei bine, spunem noi, dacă eu am un franc, atunci am un franc.Cred că aşa este. Cât timp ştiu numai atâta, că am un franc, o cred! Pe urmă cineva îmi dă încă unul, acuma am doi. Şi acuma eu cred că nu mai am niciunul! – Este aceeaşi logică. Această logică se întâlneşte în ştiinţa noastră. Dacă v-aş spune toate locurile unde ea se întâlneşte, peste tot – ea se întâlneşte foarte des!

Dar în ce constă, de fapt, esenţialul poznelor făcute de Eulenspiegel? Citiţi în carte. Esenţialul poznelor făcute de Till Eulenspiegel constă întotdeauna în faptul că lui i se dă ceva de făcut. El ia acel ceva textual, se ia numai după cuvinte şi sigur că face totul pe dos. Fiindcă, bineînţeles – vorbim puţin la figurat –, dacă, de exemplu, i-am spune lui Eulenspiegel, pe care îl iau acum drept figură reprezentativă: Adu-mi aici un doctor –, el s-ar lua numai după cuvinte şi ar aduce un om căruia i-a fost acordat la o

universitate titlul de doctor, dar poate că ar aduce un om – scuzaţi cuvântul tare – care-i prost ca noaptea; el a luat lucrurile numai conform cuvintelor. Toate poznele lui Till Eulenspiegel sunt aşa, el ia lucrurile textual. Dar, cu aceasta, Till Eulenspiegel este de-a dreptul reprezentantul epocii actuale. Buhoglindăria este un ton fundamental al epocii prezente. Azi cuvintele sunt foarte departe de originea lor, dar oamenii nu observă acest lucru, pentru că se comportă în mod buhoglindian la lucrurile pe care cultura le-a făcut să apară. De aceea a fost posibil ca Fritz Mauthner să ia la rând, într-un dicţionar de filosofic, toate noţiunile filosofice la care poate ajunge şi din toate aceste noţiuni filosofice te convinge că ele sunt simple cuvinte, că nu mai au legătură cu nicio realitate. Omenirea nu ştie deloc cât de departe se află cu ceea ce spune că sunt ideile şi, adeseori, idealurile sale, de realitatea adevărată. Cu alte cuvinte, omenirea nu ştie absolut deloc că a făcut din Till Buhoglindă patronul ei ocrotitor, ea nu ştie că Buhoglindă mai cutreieră şi acum ţările.

Căci unul dintre relele fundamentale ale epocii noastre constă în faptul că omenirea actuală fuge de Pallas Athena, zeiţa înţelepciunii, şi se bazează pe simbolul: *bufniţa*. Omenirea habar nu mai are de acest lucru, dar el e totuşi adevărat: Ceea ce ne întâmpină drept bază a cunoaşterii exterioare, e doar o imagine de oglindă – am explicat adeseori acest lucru –, dar într-o oglindă omul vede ceea ce el este! Şi astfel bufniţa – vreau să spun, profunzimea ştiinţei moderne – vede în oglindă, în vraja cosmică, numai *propriul ei chip de bufniţă*.

Asemenea lucruri a spus chicotind fiinţa aşezată în dreapta sus, deasupra statuii care o înfăţişa pe Isis cea modernă, şi multe altele, pe care azi le trecem sub tăcere, dintr-o anumită curtoazie faţă de omenire. Totuşi, un

sentiment ar trebui să fie trezit, acela că prin specificul acestei descrieri a tainelor omenirii, prin esenţa reală a lucifericului, a ahrimanicului, în legătură cu reprezentanţa omenirii însăşi, în omenire urmează să fie surescitată o stare de conştienţă care va trezi în suflet tocmai impulsurile care sunt necesare pentru era viitoare.

„La început era Cuvântul şi cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul". Dar Cuvântul, el a devenit o frază goală, el s-a îndepărtat de începutul său. Cuvântul sună şi răsună, dar nu mai e căutată legătura sa cu realitatea; în oameni nu există tendinţa de a cerceta cu adevărat forţele fundamentale a ceea ce se petrece în jurul lor. Iar aceste forţe fundamentale nici nu pot fi cercetate în sensul epocii actuale decât dacă oamenii îşi vor da seama că de forţele micro-cosmice ale omului e legată real entitatea pe care o numim luciferică şi ahrimanică. Azi realitatea despre omul care trăieşte între naştere şi moarte poate fi înţeleasă numai dacă ne putem forma câteva noţiuni în legătură cu acea realitate pe care noi am studiat-o acum mai des şi care există pentru om între moarte şi o nouă naştere. Fiindcă una dintre realităţi e doar polul celeilalte, polul opus al celeilalte realităţi.

Noi am arătat că în vremurile vechi, când oamenii atingeau vârsta maturităţii, nu treceau doar printr-o schimbare ca aceea prin care ei trec şi azi, la vârsta maturizării fizice, drept schimbare a vocii sau alte schimbări din organizarea fizică, ci şi o schimbare a sufletului lor. Noi am spus că vechiul mit despre Osiris-Isis a avut legătură tocmai cu dispariţia treptată a schimbărilor sufleteşti. Ceea ce a apărut în omenire prin esenţele de forţe despre care am vorbit ieri, trebuie să revină, sub o altă formă, prin faptul că oamenii vor vieţui sub o formă nouă forţa cuvântului, forţa gândului, forţa ideii; dar acum

nu ca şi când din organizarea corporală cea mai lăuntrică s-ar înălţa, prin acţiunea unor forţe ale naturii – aşa cum are loc procesul de schimbare a vocii la băieţi –, ceva care-l înzestrează pe om cu forţa organizării animale şi care funcţionează invizibil pe capul său, drept coarne de vacă, ci ceea ce se înţelege prin Misteriul de pe Golgota, ceea ce se înţelege prin adevărata forţă a cuvântului, trebuie să fie luat în stăpânire de către om în mod conştient. În conştienţa umană trebuie să intre un element nou. Acest element nou e fundamental diferit de elementele despre care oamenilor le mai face plăcere şi azi să vorbească. Dar acest element nou îşi are importanţa lui pentru viaţa socială, îşi are importanţa lui pentru pedagogia omenirii, dacă e ca pedagogia sau teoria educaţiei să iasă din starea tristă de azi.

Despre ce vorbeşte profunda buhoglindărie – vreau să spun, profunzimea ştiinţifică despre ce vorbeşte ea, în principal, când vorbeşte despre om? Despre ce vorbeşte chiar o mare parte din creaţia literară modernă? Ea vorbeşte despre originea fizică a omului, în legătură cu entităţile fizice ale descendenţei ereditare. Propriu-zis, aşa-numita teorie evoluţionistă modernă, atât de celebră, nu e altceva decât o concepţie care pune în centru teoria descendenţei fizice. Fiindcă noţiunea de ereditate joacă rolul cel mai important în această teorie evoluţionistă. Este o unilateralitate. Oamenii sunt foarte mulţumiţi cu o asemenea unilateralitate, fiindcă azi oamenii cred că poţi fi foarte învăţat cu ea. Poţi fi foarte învăţat şi cu nişte interpretări ale lucrurilor absolut arbitrare, provenite, în aparenţă, dintr-o logică profundă, dar luate, de fapt, din aer.

Am arătat ieri, dând un exemplu, că se scrie o întreagă literatură, dar oamenii au pierdut legătura dintre o reprezentare şi trăirea originară, din care ea provine:

Simbolul crucii. O întreagă literatură a fost scoasă pe această temă, crucea fiind pusă în legătură cu tot felul de lucruri. Noi am văzut ieri cu ce trebuie pusă în legătură. Şi cu altele se procedează la fel şi, când fac asemenea lucruri, oamenii se cred foarte profunzi.

Eu vă amintesc un lucru, ia gândiţi-vă numai ce infinit de importanţi se cred azi unii oameni, când cred că vorbesc într-un mod asemănător celui în care s-a vorbit azi aici. Există destul de mulţi oameni care spun, ba chiar folosesc foarte des această maximă – ah, anunţăm cu respect, ea poate fi citită în orice clipă în ziare: Litera ucide, dar spiritul dă viaţă. Şi ei cred că au spus prin aceasta ceva foarte profund. Dar ar trebui să ne întrebăm care e originea aceste maxime. Ea ne duce înapoi, în vremurile în care oamenii aveau reprezentări vii, legate de experienţe, de trăiri. Când oamenii vorbesc azi, nu prea există mare legătură, mai ales între un cuvânt şi locul său de origine. Dacă vreţi să mai aveţi o legătură justă între cuvinte, expresii şi locurile lor de origine, vă sfătuiesc să citiţi broşurică *Proverbe în germana elveţiană*, fiindcă în aceste proverbe populare se mai găseşte o consonanţă originară între ceea ce se spune şi trăirea nemijlocită. Fiindcă prin literă se înţelege ceea ce a ajuns până la noi drept scriere în litere, spre deosebire de ceea ce vine din vremuri vechi, de ceea ce a luat din spirit viaţa imaginativă, aşa cum am descris ieri. Acest spirit vechi dădea viaţă, şi acest caracter viu avea drept urmare, în acea epocă de evoluţie a omului, clarvederea imaginativă atavică. Dar pe atunci exista conştienţa faptului că această epocă va trebui să fie înlocuită de o alta, că va trebui să vină litera, care va ucide vechea viaţă.

Şi acum faceţi legătura între tot ceea ce am spus despre natura propriu-zisă a conştienţei, în legătură cu

moartea. Litera este aceea care ucide, dar care aduce conştienţa, numai că şi ea trebuie depăşită, la rândul ei, printr-o altă conştienţă. Nu e vorba de ceva ce trebuie aruncat la gunoi, ceea ce are în vedere prostia ziariştilor de azi, când spun: Litera ucide, dar spiritul dă viaţă –, ci această maximă e în legătură cu impulsurile evoluţiei omenirii. Ea spune cam aşa: în vremurile vechi, în vremurile imaginative, în vremurile lui Osiris, spiritul menţinea sufletul uman într-o stare de viaţă somnolentă; mai târziu, litera a făcut să apară conştienţa. Aceasta este interpretarea maximei, acesta este înţelesul ei originar. Şi, la fel ca în acest caz, în multe alte cazuri oamenii sunt gata imediat să-ţi servească nişte păreri, nişte interpretări arbitrare, pentru că nu mai văd nicio legătură.

Aceasta nu înseamnă că sunt greşite lucrurile pe care profunda ştiinţă modernă le găseşte în legătură cu noţiunea de ereditate, ci numai că trebuie să se alăture celălalt pol, când se vorbeşte de ereditate. Dacă ne îndreptăm privirile spre copilăria noastră şi, de la copilărie, spre naştere, dacă ne întrebăm: Ce port eu în mine? – răspunsul este: Ceea ce au purtat în ei părinţii şi bunicii mei, transmise mie pe cale ereditară! – Dar mai există şi un alt mod de a-l privi pe om, numai că omul actual încă nu apelează la el, pe care omul viitorului va trebui să-l practice, însă, un mod de a-l privi pe om care trebuie să ajungă în centrul pedagogiei, al artei educaţiei: A nu privi în trecut, la vremea când eram mai tineri, ci a ne îndrepta în mod just privirile spre faptul că, în viaţă, îmbătrânim cu fiecare zi. De fapt, omenirea modernă înţelege numai că odinioară am fost mai tineri. Ea nu ştie, – de fapt, nu poate – să conceapă în mod realist faptul că omul îmbătrâneşte cu fiecare zi. Fiindcă nu cunoaşte cuvântul care trebuie să se alăture cuvântului despre

ereditate, dacă aşezăm faţă în faţă cu gândul de a fi fost mai tineri pe acela de a îmbătrâni. Când privim spre copilăria noastră, vorbim despre ceea ce am primit pe cale ereditară. Tot la fel, când privim spre îmbătrânire, putem vorbi de celălalt pol, putem vorbi, aşa cum vorbim de poarta naşterii, şi de poarta morţii. Aici se iveşte cealaltă întrebare: Ce pierdem, poate, ce se întâmplă în noi prin faptul că mergem spre vremurile viitoare, prin faptul că îmbătrânim cu fiecare zi? Cum are să fie, dacă vom trăi în mod conştient îmbătrânirea de zi cu zi?

Dar aceasta este un imperativ, un îndemn adresat epocii noastre. Omenirea trebuie să înveţe să îmbătrânească în mod conştient, zi de zi. Fiindcă, dacă omul învaţă să îmbătrânească în mod conştient, zi de zi, acest lucru înseamnă cunoaşterea reală a faptului următor: O întâlnire cu nişte entităţi spirituale, tot aşa cum a proveni din nişte entităţi fizice înseamnă că ne-am născut şi că avem nişte însuşiri ereditare. Dar despre felul cum se leagă aceste lucruri voi vorbi data viitoare, despre acel impuls interior important care trebuie să se apropie de sufletul uman, dacă e ca acest suflet uman să găsească ceea ce-i este atât de necesar pentru viitor, singurul lucru care poate fi o completare totală, deplină a ceea ce ştiinţele naturii aduc, pe de o parte.

Şi atunci veţi vedea de ce în locul vechiului mit despre Osiris-Isis poate veni mitul cel nou despre Isis şi de ce pentru omul epocii prezente sunt necesare amândouă, împreună; de ce la cuvintele care răsună spre noi din Egiptul antic, de la statuia din Sais: Eu sunt Universul, eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul; vălul meu nu l-a ridicat încă nici un muritor –, de ce în aceste cuvinte trebuie să se îmbine un altul, de ce azi aceste cuvinte nu mai trebuie să sune în mod unilateral, doar spre sufletul uman, ci să fie

însoţite de cuvintele: Eu sunt omul. Eu sunt trecutul, prezentul şi viitorul. Vălul meu ar trebui să-l ridice orice muritor.

XI. CĂUTAREA NOII ISIS (1)

Dornach, 24 decembrie 1920 (Din GA 202)

Prin sărbătoarea Crăciunului creştinismului îi este dat ceva care pentru cele mai largi cercuri conduce nemijlocit în sus, la cele mai importante probleme ale evoluţiei omenirii pe Pământ. Devenirea istorică a omenirii poate fi observată din orice perspectivă; putem implica evenimente istorice în înţelegerea devenirii omului, în fundamentarea sensului acestei deveniri a omului pe Pământ; nu se va putea găsi o formă mai importantă de înălţare la această taină a devenirii omului, o formă atât de populară, de largă înţelegere, decât gândul la Misteriul de pe Golgota, gândul care se află inclus în sărbătoarea Crăciunului.

Dacă privim începutul devenirii umane pe Pământ şi urmărim mileniile scurse până la Misteriul de pe Golgota, vedem că lucrurile realizate în cadrul comunităţilor popoarelor antice sunt un fel de pregătire, un fel de treaptă premergătoare pentru ceea ce s-a întâmplat pentru omenire prin Misteriul de pe Golgota. Şi dacă urmărim ceea ce s-a întâmplat de atunci, numai dacă rememorăm ce a făcut Christos, care a trecut prin Misteriul de pe Golgota, pentru această devenire a omenirii vom înţelege lucrurile şi mai bine.

Oricât ar părea ca fiind de neînţeles unele lucruri în această devenire a omenirii, dacă se va cerceta fără meschinării, fără prejudecăţi, de exemplu, fără prejudecata

că zei necunoscuţi trebuie să ne ajute când *noi* considerăm că avem nevoie, fără a ridica un deget, dacă se va face abstracţie de asemenea păreri, se va vedea că şi în întâmplările dureroase ale devenirii istorice mondiale poate fi recunoscută importanţa, sensul acestei deveniri pământene prin aceea că Christos a trecut prin Misteriul de pe Golgota. Se cuvine să analizăm acest Misteriu de pe Golgota – a cărui parte este şi Misteriul Crăciunului – din punctul de vedere care poate dezvălui în sine sensul întregii evoluţii a omenirii.

Noi ştim în ce legătură intimă se află ceea ce se înfăptuieşte moral-spiritual în evoluţia omenirii cu ceea ce se înfăptuieşte în natură. Şi putem, cu o anumită înţelegere pentru această legătură dintre existenţa naturală şi ordinea morală a lumii, să ne apropiem de acea relaţie care ne preocupă de mulţi ani, de relaţia dintre Iisus Christos şi acea fiinţă al cărei reflex exterior apare în Soare. Nu întotdeauna adepţii impulsului lui Christos au fost atât de ostili faţă de recunoaşterea acestei legături dintre Misteriul Soarelui şi Misteriul lui Christos cum sunt adeseori reprezentanţii actuali ai creştinismului, ajunşi în decadenţă. Dionisie Areopagitul, de care am vorbit şi în alte rânduri, numeşte Soarele Monumentul lui Dumnezeu. Şi la Sf. Augustin găsim indicaţii, chiar şi în scolastică găsim trimiteri la faptul că în constelaţiile exterioare şi în mişcările lor trebuie să vedem expresii plastice ale existenţei spiritual-divine în lume.

Dar despre Misteriul de Crăciun noi trebuie să înţelegem dintr-un context mai larg ceea ce trebuie să ne fie apropiat tocmai din cauza marilor sarcini ale prezentului. Aş vrea să vă amintesc ceva ce am expus mereu de-a lungul anilor într-un alt mod. Eu am spus: Privim retrospectiv la prima epocă postatlanteană, care a

fost plină de faptele şi vieţuirile poporului protoindian; tot aşa, privim retrospectiv la epoca protopersană, la cea egipteano-chaldeeană, la cea greco-romană şi ajungem la epoca noastră, cea de a cincea a omenirii postatlanteene. Aceasta va fi urmată de cea de a şasea, apoi de cea de a şaptea. V-am atras atenţia asupra faptului că cea de a patra epocă, cea greco-romană, a omenirii postatlanteene este situată la mijloc şi că există anumite legături – puteţi citi aceste lucruri şi în cartea mea *Die geistige Führung des Menschen und der Menschheit* (***Conducerea spirituală a omului şi a omenirii***) – între cea de a treia şi cea de a cincea, aşadar, între epoca egipteano-chaldeeană şi a noastră, că va mai exista o legătură între cea protopersană şi a şasea şi între cea protoindiană şi cea de a şaptea. Anumite lucruri se repetă într-un anumit mod de fiecare dată în aceste etape de viaţă.

Am arătat odată cum marele astronom Johannes Kepler, urmaşul lui Copernic, a presimţit faptul că repeta într-un fel, cu sistemul său solar-planetar, oricum potrivit pentru cea de a cincea epocă postatlanteană, imaginea despre lume care trăia în misteriile preoţeşti ale egiptenilor antici. Kepler se exprimă în mod radical asupra acestui lucru, spunând că a golit de conţinut vasele vechilor învăţaţi ai înţelepciunii Egiptului, pentru a-l introduce în timpurile mai noi. Noi însă vrem să ne gândim azi la ceva care se afla în centrul activităţii cultuale a misteriilor preoţeşti egiptene, vrem să ne amintim de Misteriile lui Isis şi, pentru a ne putea actualiza contextul spiritual al acestor misterii cu ceea ce trăieşte în creştinism, este suficient să îndreptăm atenţia privirii noastre sufleteşti spre imaginea Madonnei Sixtine a lui Rafael, în care Fecioara ţine pruncul în braţ, în spatele ei fiind norii, care reprezintă, de fapt, copii, astfel încât poţi avea impresia că Madonna a primit

pe copilul Iisus din nori, printr-o densificare a substanţei mai rarefiate. Dar această pictură a lui Rafael, care a fost creată în întregime din spirit creştin, nu este altceva decât un fel de repetiţie a ceea ce venerau Misteriile egiptene ale lui Isis atunci când au creat imaginea acesteia cu copilul Horus în braţe. Motivul acestei imagini corespunde întru totul picturii lui Rafael. În orice caz, acest fapt nu trebuie să ne facă să admitem ceea ce din secolul al XVIII-lea şi de-a lungul întregului secol al XIX-lea până în zilele noastre a ispitit mulţi oameni superficiali: a vedea în istoria lui Iisus Christos şi în tot ce ţine de aceasta doar un fel de metamorfoză sau de transformare a unor misterii antice păgâne. Ştiţi din cartea mea *Das Christentum als mystische Tatsache und die Mysterien des Altertums* (***Creştinismul ca fapt mistic şi misteriile Antichităţii***) cum trebuie înţelese aceste lucruri. Dar tocmai în sensul accepat acolo putem să indicăm o anumită congruenţă spirituală între ceea ce apare în creştinism şi vechile misterii păgâne.

Acest Misteriu al lui Isis are drept conţinut principal moartea lui Osiris şi căutarea trupului mort al lui Osiris de către Isis. Noi ştim că Osiris, reprezentantul esenţei solare, reprezentantul Soarelui spiritual, este ucis de Typhon (Set), care nu este nimeni altcineva decât egipteanul Ahriman. Noi ştim că Osiris este omorât de Ahriman şi aruncat în Nil, că el este dus de curent, că Isis, soţia sa, porneşte în căutarea lui, că îl găseşte în Asia şi îl readuce în Egipt, unde este tăiat în bucăţi de duşmanul său Ahriman, şi că Isis înmormântează cele 14 bucăţi în locuri diferite, astfel încât de aici încolo ele aparţin Pământului.

Din aceasta se poate vedea cum şi-a reprezentat înţelepciunea egipteană legătura dintre forţele Cerului şi forţele Pământului. Osiris este, pe de o parte, reprezentantul forţelor solare. Dar, în acelaşi timp, faptul

că a trecut prin moarte, în diferite locuri, el este acea forţă care aduce la rodire tot ceea ce creşte din pământ. Într-un mod spiritual îşi reprezintă bătrânul înţelept egiptean felul în care forţele cu care ne iradiază Soarele se înglobează pământului, cum apoi aparţin pământului şi felul în care, fiind forţe solare îngropate în pământ, predau omului ceea ce rodeşte ieşind din acesta. La baza concepţiei egiptene se află legenda că Osiris a fost omorât, că soţia sa Isis a trebuit să pornească în căutarea lui, să-l aducă înapoi în Egipt, apoi a acţionat sub o altă formă, şi anume din pământ spre afară.

Una dintre piramidele egiptene reprezintă acest lucru într-un sens deosebit de clar, căci egiptenii nu au consemnat ceea ce considerau ca fiind soluţia marilor taine ale Universului numai în scrierea lor, ci le-au exprimat şi în construcţiile lor. Una dintre piramide a fost construită, ţinând seama de dimensiunile ei, în aşa fel încât baza acesteia dispărea în umbra sa, datorită poziţiei Soarelui, odată cu Echinocţiul de primăvară, şi devenea din nou vizibilă odată cu Echinocţiul de toamnă. Prin aceasta egiptenii voiau să exprime faptul că ceea ce este luminat de Soare este îngropat primăvara în pământ, dezvoltând din primăvară până toamna forţele pământului, pentru ca ceea ce este necesar oamenilor să poată rodi ieşind din pământ. Vechii egipteni priveau, pe de o parte, spre Soare, spre înalta fiinţă solară şi o venerau, însă, în acelaşi timp, sugerau că această fiinţă solară s-a pierdut în Osiris şi a fost regăsită de Isis, pentru a acţiona mai departe într-un alt mod.

Astăzi, în a cincea epocă postatlanteană, noi trebuie să reluăm câte ceva din ceea ce a existat în cadrul vechii înţelepciuni egiptene, dar sub o altă formă. Noi trebuie să învăţăm să răspândim printre oameni înţelegerea

misteriilor preoţilor egipteni. Dar trebuie s-o facem în lumina lui Christos, prin ştiinţa spiritului, într-o formă corespunzătoare timpului nostru. Pentru egipteni, Osiris era un fel de reprezentant al Christosului încă nesosit; dar ei îşi reprezentau în felul lor fiinţa solară a lui Osiris. Ei credeau că această fiinţă solară s-ar fi pierdut şi că trebuia căutată. Noi nu ne putem imagina că fiinţa noastră solară, Christosul care a trecut prin Misteriul de pe Golgota, ar putea fi pierdut pentru omenire, întrucât a coborât din înălţimi spirituale, s-a unit cu omul Iisus din Nazareth şi rămâne de atunci legat de Pământ. El este aici. El există. Şi cântecul de Crăciun poate vesti în fiecare an: „Astăzi s-a născut Christos", cuvinte prin care se exprimă nu ceea ce este trecător, ci ceea ce este veşnic în acest eveniment, aceasta însemnând că Iisus s-a născut nu numai la Bethleem odată, ci că el se naşte mereu, adică rămâne în existenţa terestră. Aşadar, ceea ce este Christos pentru noi nu se poate pierde.

Dar în zilele noastre legenda lui Isis trebuie să fie împlinită în alt mod. Nu ceea ce ne dă, într-o măsură mai mare, pe Osiris prin Christos se poate pierde pentru noi, dar se poate pierde, şi s-a pierdut, ceea ce se afla pentru înţelegerea creştină alături de Osiris, ni s-a pierdut Isis, Mama Mântuitorului, înţelepciunea, Divina Sophia. Şi dacă trebuie să existe o înnoire a legendei lui Isis, atunci aceasta nu trebuie să spună că Osiris a fost omorât de Typhon-Ahriman, că a fost dus de apele Nilului şi că trebuie găsit de către Isis pentru a fi îngropat în pământ în forma a 14 bucăţi. – Nu, dragii mei prieteni, noi trebuie să redescoperim legenda lui Isis – Misteriul lui Isis –, dar s-o facem din imaginaţie, potrivit timpului nostru. Trebuie să existe o nouă înţelegere a eternelor adevăruri cosmice, în care putem compune aşadar, în mod imaginativ, aşa cum

au făcut vechii egipteni. Dar, pentru aceasta, trebuie să găsim legenda adevărată a lui Isis.

Vechii egipteni, ca toţi oamenii înainte de Misteriul de pe Golgota, erau pătrunşi de forţe luciferice. Când în interiorul omului se găsesc forţe luciferice, când forţe luciferice acţionează în interiorul omului, îl impregnează, îl întreţes, aceasta are drept consecinţă faptul că în imaginea sa exterioară, în activitatea sa se exprimă ahrimanicul. Din această cauză, egipteanul vede, pentru că este impregnat luciferic, o imagine a lumii în care este activ Typhon-Ahriman.

Trebuie să ne fie clar că omenirea actuală este impregnată ahrimanic, că este acţionată şi străbătută interior de tălăzuirile lui Ahriman, tot aşa cum era acţionată şi străbătută vechea lume egipteană de Lucifer. Când Ahriman acţionează prin Lucifer, omul percepe imaginea lumii sale în formă luciferică. Cum şi unde putem vedea aceasta? Această imagine luciferică a lumii este creată, ea există aici, în ultima vreme a devenit tot mai populară, a cuprins toate cercurile.

Dacă se urmăreşte înţelegerea Misteriului Crăciunului, noi totdeauna trebuie să ne reamintim că Lucifer este acea forţă care vrea să menţină imaginea lumii într-un stadiu anterior. Lucifer este acea forţă care vrea să introducă în imaginea actuală a lumii ceea ce a existat în stadii anterioare, care vrea să permanentizeze ceea ce a existat în stadii anterioare. Este de la sine înţeles că tot ceea ce a fost moral în stadii anterioare există în prezent. Lucifer are tot interesul să scoată din imaginea lumii tot ce este moral, deoarece acesta are întotdeauna mare importanţă când este prezent şi are caracter germinativ pentru o creaţie cosmică ulterioară. Lucifer ar vrea să lase în imaginea exterioară a lumii numai cele necesare potrivit

naturii. În felul acesta omului sărăcit al timpului nostru i se prezintă o înţelepciune a lumii în care stelele se mişcă după necesităţi amorale, pur mecanice, în aşa fel încât nu putem lega nimic din sensul moral al ordinii lumii cu mişcările lor. Aceasta este o imagine pur luciferică a lumii. Aşa cum vechiul egiptean trebuia să-l vadă pe Ahriman-Typhon ca fiind cel care-i ia Osirisul său, tot astfel trebuie să privim şi noi spre această imagine a lumii devenită luciferică, spre imaginea lumii matematico-mecanică a astronomiei actuale şi a altor ramuri ale ştiinţelor naturii şi să ne fie clar că *aici* acţionează lucifericul, aşa cum typhonicul-ahrimanic a acţionat în imaginea egipteană despre lume. Aşa cum egipteanul vedea imaginea exterioară a lumii în sens typhonic-ahrimanic, tot aşa o vede omul actual, datorită firii sale ahrimanice, în sens luciferic. Aşa cum egipteanul credea că în dezlănţuirile naturii acţionează Typhon-Ahriman, tot aşa omul modern trebuie să-şi imagineze că în strălucirea Soarelui şi în scânteierea stelelor, în mişcările planetelor şi ale Lunii este prezent Lucifer. Concepţia despre lume a lui Copernic, Galileo şi Kepler este luciferică. Tocmai pentru că ea corespunde forţelor noastre de cunoaştere ahrimanică, conţinutul său – vă rog să reţineţi aceasta – este luciferic.

În vremea Misteriului de pe Golgota acţiona Divina Sophia, cea care dă omului facultatea de a realiza cunoaşterea într-un dublu sens, ea fiind înţelepciunea care străvede lumea. În revelarea către sărmanii păstori, în revelarea către Magii de la Răsărit a acţionat Divina Sophia, înţelepciunea cerească. Această înţelepciune care a fost, în ultima ei formă, prezentă la gnostici, de la care a fost preluată de primii Părinţi creştini şi de primii predicatori ai bisericii, pentru a înţelege cu ajutorul ei Misteriul de pe Golgota, această înţelepciune nu s-a putut implanta în

vremurile mai noi; ea a fost învinsă, a fost distrusă de Lucifer, aşa cum odinioară Osiris a fost ucis de Ahriman-Typhon. Noi nu l-am pierdut pe Christos, Osirisul nostru, ci am pierdut-o pe urmaşa lui Isis. Lucifer a omorât-o. Şi nu a aruncat-o în Nil precum Typhon pe Osiris, care apoi a fost îngropat în pământ, ci înţelepciunea divină a fost transpusă în spaţii cosmice, ea a fost trimisă afară, în oceanul cosmic. Astăzi, când privim din afară în acest ocean şi nu vedem decât relaţiile matematice dintre stele, atunci înţelegem că a fost omorâtă cea care impregnează spiritual această lume, Divina Sophia, urmaşa lui Isis.

Noi trebuie să construim această legendă, deoarece ea reprezintă adevărul timpului nostru. Trebuie să vorbim despre Isis cea ucisă şi pierdută pentru noi, respectiv despre Divina Sophia, aşa cum vechii egipteni vorbeau despre Osiris cel pierdut şi ucis. Şi cu ceea ce noi nu înţelegem dar care se află în noi, cu forţa lui Christos, cu noua forţă Osiris, trebuie să căutăm trupul noii Isis, trupul Divinei Sophia. Trebuie să ne apropiem de ştiinţa luciferică a naturii şi să căutăm sarcofagul lui Isis, adică să găsim, din ceea ce ne este dat de ştiinţa naturii, ceva care ne impulsionează sufleteşte spre imaginaţiune, inspiraţie şi intuiţie. Căci noi obţinem prin aceasta ajutorul lui Christos în noi, care totuşi ne rămâne întunecat, dacă nu-l luminăm prin înţelepciunea dumnezeiască. Trebuie să plecăm în căutarea lui Isis, a noii Isis, înzestraţi cu această forţă a lui Christos, noul Osiris. Lucifer nu o va tăia în bucăţi pe această Isis, aşa cum a făcut-o Typhon-Ahriman cu Osiris. Dimpotrivă, această Isis este răspândită în adevărata ei înfăţişare în frumuseţea întregului Cosmos. Ea ne întâmpină luminând din Cosmos. Pe ea trebuie s-o vedem când contemplăm Cosmosul aurie, în culorile sale strălucitoare.

Aşa cum Ahriman-Typhon l-a tăiat în bucăţi pe Osiris, tot astfel Lucifer amestecă şi compune, din ceea ce străluceşte în variate culori aurice din Cosmos, lumina albă care străbate lumea, această lumină omogenă în legătură cu care s-a exprimat Goethe în cartea sa *Teoria culorilor*, spunând că în ea trebuie să fie conţinute culorile care sunt răspândite în faptele tainice ale întregului Univers, în diversitatea lor.

Noi însă trebuie să pătrundem dincolo de acestea în căutarea noastră şi s-o găsim pe Isis! Şi trebuie să avem posibilitatea de a transpune afară, în Cosmos, ceea ce obţinem prin faptul că, odată găsită, am adus-o pe Isis înapoi. Trebuie ca ceea ce obţinem prin regăsita Isis să putem aşeza în mod viu în faţa noastră, aşa încât, spiritual, ea să devină pentru noi Universul, Cosmosul. Noi trebuie să vedem din interior pe Saturn, Soarele, Luna, Pământul, pe Jupiter, Venus şi Vulcan. Trebuie să transpunem afară, în ceruri, ceea ce a rezultat din acţiunea lui Lucifer asupra lui Isis, aşa cum Isis a îngropat în pământ fragmentele lui Osiris rezultate din acţiunea lui Typhon-Ahriman. Prin forţa lui Christos trebuie să aflăm o astronomie interioară care să ne arate, la rândul ei, Universul care se mişcă şi acţionează prin forţa spiritului. Atunci, în această cunoaştere a Universului, prin forţa regăsită a lui Isis, care acum este forţa Divinei Sophia, Christos, care de la Misteriul de pe Golgota este unit cu existenţa Pământului, va ajunge la eficienţa dorită, ca urmare a cunoaşterii corecte. Nu Christos ne lipseşte, ci cunoaşterea şi înţelepciunea lui Isis, Sophia lui Christos.

Aceasta este ceea ce trebuie să ne întipărim în suflet ca fiind conţinut al Misteriului de Crăciun. Trebuie să realizăm că în secolul al XIX-lea teologia îl privea pe Christos doar ca omul din Nazareth. Aceasta înseamnă că teologia a fost

complet pătrunsă de Lucifer. Ea nu mai pătrunde în fundamentele spirituale ale existenţei. Ştiinţa exterioară a naturii este luciferizată, teologia este luciferizată. Aşa cum aţi văzut din expunerile mele, s-ar putea spune tot atât de bine că şi aspectul interior al omului este ahrimanizat. Atunci însă ar trebui spus referitor la vechii egipteni că erau luciferizaţi în interior, respectiv ahrimanizaţi, în ceea ce priveşte perceperea lor exterioară despre lume. Omul de azi trebuie să înţeleagă şi Misteriul Crăciunului într-un mod nou, să înţeleagă că are de căutat, mai întâi, pe Isis, pentru ca apoi să-i poată apărea Christos. Ceea ce a produs nenorocirea în vremurile mai noi pentru lumea civilizată nu este faptul că l-am fi pierdut pe Christos – care stă în faţa noastră într-o glorie mai mare decât Osiris în ochii egiptenilor. Noi nu l-am pierdut pe Christos şi nu trebuie să pornim în căutarea lui cu forţa lui Isis – ceea ce am pierdut este *cunoaşterea* şi *intuiţia* lui Iisus Christos. Pe acestea trebuie să le regăsim, cu ajutorul forţei lui Iisus Christos din noi.

În acest fel trebuie să percepem conţinutul sărbătorii de Crăciun. Pentru mulţi oameni ai prezentului această sărbătoare a Crăciunului nu este decât un fel de sărbătoare a cadourilor, ceva ce ei serbează în fiecare an din obişnuinţă. Şi serbarea Crăciunului a devenit ceea ce au devenit atâtea lucruri din viaţa noastră: o frazeologie goală. Şi pentru că aceste lucruri au devenit vorbe goale, viaţa modernă cu calamităţile ei a intrat în haos. Acesta este motivul pentru care viaţa modernă a intrat în haos.

Dacă am putea dezvolta pentru ceea ce în prezent a devenit frazeologie simţămintele corespunzătoare şi dacă am putea găsi prin această simţire impulsurile pentru înnoirile necesare, atunci această comunitate antroposofică ar fi demnă de existenţă. Ar trebui să existe înţelegere, în cadrul acestei comunităţi, a faptului că,

pentru timpul modern, este ceva rău ca un eveniment cum este sărbătoarea Crăciunului să rămână o simplă frazeologie. Ar trebui să se înţeleagă că în viitor aceste evenimente trebuie să capete un conţinut nou, că trebuie părăsite vechile obiceiuri, că trebuie să apară concepţii noi. Dacă nu putem găsi curajul interior necesar pentru aceasta, vom perpetua frazeologia privind sărbătorirea în fiecare an a Crăciunului, care se va petrece fără ca sufletul să simtă sau să resimtă ceva corespunzător. Vom mai fi oare capabili să ne ridicăm până la cele mai importante probleme ale omenirii, dacă, respectând un obicei vechi, ne facem anual de sărbătoarea Crăciunului cadouri şi ascultăm cuvintele, devenite simplă frazeologie, ale adepţilor diferitelor confesiuni religioase? Ar trebui să ne impunem să nu mai continuăm această golire interioară a sărbătoririi Crăciunului. Ar trebui să luăm hotărârea interioară de a da unei astfel de sărbători un conţinut care să înalţe omenirea la înţelegerea sensului său, care să facă să treacă prin suflet sentimente supreme, unice.

Întrebaţi-vă dacă, în prezent, în dispoziţiile sufleteşti, în ceea ce se simte în faţa pomului de Crăciun, a cadourilor pe care oamenii şi le dăruiesc reciproc dintr-un obicei vechi, în felicitările de Crăciun cu urări de rutină trăiesc sentimentele care îi înalţă pe oameni la înţelegerea sensului devenirii lor pe Pământ! Faptul că nu putem găsi curajul pentru a ridica frazeologia la un nou conţinut constituie nenorocirea timpului nostru. Ar trebui să ne amintim că este nevoie de un conţinut nou: Trebuie să avem curajul să părăsim această frazeologie învechită. Trebuie să găsim un nou conţinut. Aceasta trebuie să se întâmple! Trebuie să capete un conţinut care să ne poată impregna cu sentimente unice, care să ne pătrundă ca pe creştinii din primele secole, care au resimţit Misteriul de pe

Golgota, apariţia lui Christos pe Pământ ca fiind evenimentul suprem pe care-l poate trăi omenirea. De acest lucru trebuie să ne amintim, şi ceva asemănător trebuie să creem în sufletele noastre.

Sufletele noastre pot ajunge la simţiri unice când înţelegem îndatorirea de a trăi noua legendă a lui Isis în cadrul umanităţii moderne; legenda despre uciderea lui Isis de către Lucifer, despre transferul corpului său în afară, în spaţiul cosmic, care a devenit o abstracţiune matematică, adică mormântul lui Isis, despre căutarea şi redescoperirea lui Isis prin forţele spirituale interioare de cunoaştere, care vor aşeza în locul cerului devenit mort ceea ce permite să reapară din viaţa interioară stele şi planete, ca monumente pentru forţele spirituale care cutreieră spaţiul. Numai dacă vieţuim într-o simţire unică ceea ce străbate spaţiul, dacă apoi privim cu înţelegere spre acea fiinţă care a venit în lume prin copilul Iisus vom avea sensul corect al ieslei. Noi o cunoaştem, o purtăm în noi, dar trebuie s-o întâmpinăm cu înţelegere. Din această cauză este necesar să privim la noua Isis, la Divina Sophia, aşa cum priveau egiptenii spre Isis. Christos nu va reapărea în cursul secolului al XX-lea în forma sa spirituală numai pentru că va interveni ceva din afară, ci pentru că oamenii vor găsi acea forţă care este reprezentată prin Divina Sophia. În timpul prezent a existat tendinţa de a pierde tocmai această forţă Isis, tocmai această forţă a Mariei. Ea a fost ucisă prin tot ce a urcat în conştienţa modernă a umanităţii. Iar noile forme de religie au ucis, în parte, tocmai această esenţă a Mariei.

Acesta este misteriul omenirii moderne, faptul că a fost omorâtă Isis-Maria, că, aşa cum a fost căutat Osiris în Asia, ea trebuie căutată în îndepărtatele spaţii cereşti cu

ajutorul forţei pe care Christos o poate declanşa în noi, dacă ne dăruim lui în sensul corect.

Să ne reprezentăm corect acest lucru, să ne adâncim în această nouă legendă a lui Isis, să ne umplem sufletele cu ea şi vom retrăi în sensul corect Sfântul Ajun al Crăciunului, care ne va conduce spre ziua de Crăciun, ziua lui Christos!

S-ar putea totuşi ca această comunitate antroposofică să fie o comunitate de oameni legaţi prin iubire pentru această căutare continuă. Să conştientizăm această sarcină, această cea mai intimă şi mai scumpă sarcină! Să ne transpunem în spirit în faţa staulului, să aducem copilului Crăciunului ofrandele şi darurile noastre, care se află în cunoaştere, să înţelegem că ceva unic trebuie să treacă prin sufletul nostru, ca fiinţe umane moderne să ajungem la împlinirea ţelurilor care pot conduce omenirea modernă de la barbarie la o civilizaţie adevărată! ...

Isis-Sophia
Înţelepciunea lui Dumnezeu
Lucifer a ucis-o.
Şi pe aripile forţelor cosmice
A dus-o departe în adâncurile spaţiului.
Christos-Voinţa
Care lucrează în noi
I-o va smulge lui Lucifer
Şi pe baza cunoaşterii spirituale
O va chema la o nouă viaţă în sufletele umane
Isis-Sophia
Înţelepciunea lui Dumnezeu.

XII. CĂUTAREA NOII ISIS (2)

Dornach, 25 decembrie 1920 (Din GA 202)

Dacă vrem să înţelegem Evenimentul de pe Golgota în sensul Misteriului Crăciunului, trebuie să privim în două direcţii: spre cerul înstelat cu toate tainele sale, pe de o parte, spre interiorul omului cu toate tainele sale, pe de altă parte. În aceste zile am atras atenţia că aşa-numiţii Magi de la Răsărit au cunoscut venirea lui Iisus Christos *din observarea cerului înstelat*, că prin clarvederi dezvoltate *în interiorul omului* păstorii au primit vestirea Mântuitorului oamenilor. Ne vom îndrepta azi încă o dată atenţia spre aceste două direcţii din care, de fapt, omul primeşte orice cunoaştere, de unde trebuia să-i vină şi cunoaşterea cea mai înaltă privind sensul propriu-zis al Pământului.

Dacă privim retrospectiv spre vremurile dinainte de Misteriul de pe Golgota, vom afla o cu totul altă atitudine a sufletului uman faţă de Univers şi faţă de sine însuşi decât după Misteriul de pe Golgota. Acest lucru nu este evident imediat, în cazul unei abordări istorice exterioare. Vechea formă de cunoaştere aparţine unor vremuri care au premers Misteriului de pe Golgota cu milenii în perioada postatlanteană. Când s-a apropiat Misteriul de pe Golgota, acest fel de cunoştinţe slăbise deja, şi putem spune că numai indivizi izolaţi, special aleşi, precum cei trei Magi de la Răsărit, aveau o cunoaştere atât de vastă cum s-a manifestat la aceştia, şi că, pe de altă parte, numai păstori receptivi pentru activităţi interioare, deci oameni din popor, puteau dezvolta din somn clarvederi cum le-au avut aceştia. Dar era vorba de moşteniri ale unor relaţii vechi de cunoaştere ale omului cu Universul, atât la magi, cât şi la păstori.

Nici noi nu putem încă spune, mai ales nu pentru timpul nostru actual, că omenirea ar exprima într-un mod deosebit de clar acel mod de cunoaştere care s-a instalat după Misteriul de pe Golgota. Totuşi acesta este adevărul pentru ceea ce vrem să aducem astă-seară în faţa sufletului. Atitudinea dinainte de Christos faţă de cerul înstelat era de aşa natură încât oamenii nu se uitau la stele în mod prozaic, abstract, aşa cum se face azi. Faptul că în timpurile vechi oamenii vorbeau despre stele ca despre nişte fiinţe vii nu se datora, aşa cum crede o ştiinţă extrem de unilaterală, unei simple fantazii, ci provenea dintr-o intuire spirituală, chiar dacă încă instinctivă, atavică, a cerului înstelat. Nu se vedeau numai puncte de lumină sau suprafeţe de lumină, ci se percepea ceva spiritual, care putea fi indicat în sensul în care aceşti oameni de demult desemnau constelaţiile de stele, căci ei resimţeau planetele individuale ale sistemului nostru planetar ca fiind însufleţite de fiinţe vii. În cerul înstelat se vedea partea spirituală. Şi în acest context aceşti oameni de demult vedeau cerul înstelat în elementul său spiritual, dar şi tot ce are legătură cu lumea minerală şi cu cea vegetală. Aşadar, aceşti oameni percepeau cerul înstelat, lumea minerală şi pe cea vegetală în realitatea lor spirituală. Aceste trei domenii ale existenţei, ei le percepeau cu *aceeaşi* facultate cognitivă. Ei vorbeau despre stele ca fiinţe însufleţite, dar vorbeau şi despre minerale şi plante ca despre fiinţe însufleţite.

Nu trebuie să ne închipuim că facultatea cognitivă era pentru oamenii acelor timpuri vechi ceea ce este pentru noi azi. Acum câtva timp v-am prezentat o treaptă a cunoaşterii care nu era foarte diferită de a noastră, a cărei înţelegere produce însă pentru mulţi oameni ai prezentului dificultăţi. Am spus că grecii, chiar în prima lor cultură, nu

percepeau culoarea albastră, aşadar că ei nu vedeau deasupra lor cerul albastru. Este un lucru pe care grecii nu-l aveau. Ei percepeau culoarea mai mult spre partea activă, spre roşu-galben. Ei nici nu pictau cu ceea ce sunt în prezent nuanţele noastre albastre. Albastrul a apărut mai târziu pentru percepţia umană.

Imaginaţi-vă că toate nuanţele albastre ar dispărea din lume, aşa încât tot ce este verde ar arăta altfel decât îl percepem noi astăzi. Realizaţi că pentru greci lumea înconjurătoare arăta altfel decât pentru omenirea actuală. Într-o măsură încă şi mai mare, acest lucru se întâmpla în timpuri şi mai îndepărtate. Din lumea pe care o percepeau anticii spiritualul se retrăgea treptat. El se retrăgea treptat din lumea stelelor, din lumea mineralelor şi din lumea vegetalelor, iar pe măsură ce se întâmpla aceasta culorile vii, active deveneau mai mate şi apărea ceea ce s-a lăsat perceput ca fiind albastrul. Şi pe măsură ce creştea facultatea de a percepe albastrul şi culorile închise, ceea ce oamenii vechi distingeau cu astrologia lor, care solicita în mod viu sufletul omului, am spune astrologia lor bogat colorată, s-a transformat într-o geometrie, cenuşie, incoloră, într-un mecanism care nu mai permite să vedem în ambianţa noastră tainele lumilor stelare. Vechea astrologie s-a transformat într-o lume a mecanicii şi matematicii cereşti, în sensul concepţiei lui Copernic, Galileo şi Kepler. Aceasta, pe de o parte.

Pe de altă parte, în oamenii timpurilor vechi era prezentă o facultate interioară puternică de a percepe ceea ce îl înconjura pe om ca un fluid al pământului. Aşadar, ca o contraparte a cerului înstelat, printr-o capacitate crescută de percepţie, prin anumite facultăţi interioare se făceau cunoscute fluidele pământului, calităţile acestuia. Omul avea o receptivitate fină pentru particularităţile climei

ţinutului său, pentru tot ce reprezenta particularităţile solului. El simţea diferit emanaţiile unui sol calcaros faţă de cele ale unui sol granitic. Dar ceea ce el simţea emanând astfel nu i se prezenta ca un sentiment întunecat, ca o trăire vagă, surdă, ci se ridica în el sub formă de culori, de nori pe care îi resimţea în interior. Şi aşa cum simţea adâncurile pământului, tot astfel resimţea la contemporanii săi sufletul omenesc şi, de asemenea, viaţa animală. Această simţire era vie, intensă. Aşa cum, printr-o capacitate de cunoaştere exterioară, omul privea cerul înstelat, prin care superviza mineralele şi plantele în spiritualitatea lor cu clarvedere atavică, instinctivă, tot astfel percepea, printr-o clarvedere instinctivă, interioară, ceea ce trăia spiritual în adâncurile pământului. El nu numai vorbea de natura solului, ci anumite spirite elementale i se înfăţişau, ridicându-se într-un fel din solurile calcaroase,în alt fel din solurile granitice sau din cele cu gnais.

El resimţea şi ceea ce trăia în oameni ca fiind aurie, care îl îmbrăca pe om întrucâtva din pământ, dar mai ales resimţea animalele în aura lor ca fiind fiinţe ale pământului. Pentru el, ceea ce trăia în pământ ca teren şi sol, cumva ca o căldură interioară a pământului, se continua în întreaga lume animală. Când omul din vechime vedea zburând fluturii pe deasupra plantelor, el îi percepea trăgând după ei ceea ce se crea din pământ. El percepea tot ceea ce fiind de natură animală luneca uşor deasupra pământului ca fiind învăluit într-un nor auric.

Toate acestea s-au retras treptat şi a rămas, pentru percepţia umană, lumea prozaică, care s-a transpus în afară, astfel încât acum omul a început să-şi privească ambianţa aşa cum vedem azi mediul înconjurător colorat, fără a percepe spiritualul. Şi ceea ce omul a văzut astfel

prin percepţie interioară s-a transformat în cunoaşterea noastră a naturii; ceea ce el văzuse spiritual prin percepţie exterioară s-a transformat în matematica şi mecanica noastră moderne.

Astfel, pe de o parte, din ceea ce i-a adus pe simplii păstori la clarvedere interioară s-a dezvoltat concepţia modernă despre natură, iar din ceea ce i-a adus pe Magii de la Răsărit la percepţia stelelor care l-au vestit pe Christos noi am dezvoltat matematica şi mecanica noastre aride. Unii oameni din acea vreme mai păstrau încă pentru percepţia exterioară şi pentru percepţia interioară ceva care a făcut ca Misteriul naşterii lui Iisus să poată fi vestit în ambele direcţii.

Dar ce se afla la baza acestei percepţii? În timpul pe care-l parcurgem între moarte şi o nouă naştere, aşadar pe care l-am parcurs înainte de a intra prin naştere în existenţa terestră, noi am vieţuit, de fapt, spaţii cosmice. Individualitatea noastră nu era atât de legată de spaţiul delimitat de pielea noastră, ci această existenţă era extinsă peste spaţii cosmice. Iar acea facultate a vederii magice pe care o manifestau înţelepţii orientali, Magii de la Răsărit, pătrundea cu deosebită forţă în oameni în timpul dintre moarte şi naştere, era, aşadar, o facultate „prenatală". Ce a vieţuit sufletul înainte de naştere în lumea stelară a fost trezit ca o facultate specială la cei care deveneau elevi ai Magilor. Prin faptul că elevii Magilor dezvoltau aceste facultăţi speciale, ei puteau spune: Am vieţuit lucruri foarte exacte, înainte de a fi coborât pe Pământ, cu Mercur, Soare, Lună, Saturn, Jupiter. – Şi faptul că această amintire cosmică a ieşit la suprafaţă i-a adus în situaţia de a percepe acum în întreaga lume exterioară spiritualul, de a vedea destinul omului pe Pământ, din ceea ce se vedea în cuprinsul lumii stelare prin amintirea prenatală.

Acele facultăţi cu ajutorul cărora erau percepute adâncurile Pământului, tainele sufletelor umane şi esenţa naturii animalelor erau dezvoltate abia la nivel de germeni, şi apăreau abia după moarte, aşadar, facultăţi post-mortem, care trebuiau să devină creatoare după moarte, dar facultăţi tinere, apte să germineze. Dacă aceste facultăţi devin deosebit de creatoare pentru om abia după moarte, ele apar totuşi în viaţa terestră ca facultăţi germinative mai ales în primii ani de viaţă pământească, la copii. Forţele de creştere pe care le are copilul, care lăstăresc din spiritual şi se atenuează mai târziu la om, se retrag, şi reapar forţele care erau prezente înainte de naştere. În schimb, după moarte aceste capacităţi din copilărie reapar.

Numai oamenii înzestraţi în mod deosebit le conservă până la vârstele cele mai înaintate. Căci facultăţile creative pe care le avem în ultimii ani de viaţă le datorăm faptului că am rămas mai copilăroşi decât cei care nu le au sau le au în măsură mai redusă. Păstrarea facultăţilor din copilărie la vârste mai avansate ne dotează cu inventivitate şi trup. Cu cât putem păstra în noi capacităţi proprii copilăriei, în ciuda maturizării, cu atât suntem mai productivi, mai creatori. Dar aceste forţe creatoare reapar după moarte.

A existat, mai ales la anumite popoare ale perioadei precreştine, posibilitatea de a fecunda cu capacităţile rămase din perioada prenatală capacităţile post-mortem. Datorită faptului că aceste popoare au dezvoltat mai puţin acele cunoştinţe care au venit de la Magii de la Răsărit – ei lăsau să se estompeze aceste cunoştinţe şi să iasă în evidenţă mai mult facultăţile post-mortem, şi ambele se întrepătrundeau în aşa fel încât facultăţile prenatale fecundau, vitalizau facultăţile post-mortem –, prin aceasta s-a format apoi darul profeţiei, darul de a prevedea în mod profetic viitorul prin facultăţile post-mortem. Profeţii evrei

sunt oameni la care s-au dezvoltat în mod deosebit facultăţile post-mortem, dar care nu au rămas la nivelul instinctiv ca la simplii păstori care au primit vestirea pe câmp. Ei au fost pătrunşi de celelalte facultăţi care s-au dezvoltat mai intens la Magii de la Răsărit, şi care conduceau la cunoştinţe cu totul speciale, cunoştinţe care se referă la tainele cerului înstelat şi la fenomenele acestuia.

Acum veţi putea înţelege cum se potriveşte vestirea păstorilor cu cunoaşterea Magilor de la Răsărit. Cunoaşterea Magilor de la Răsărit era de aşa natură încât ei puteau vedea taine deosebit de profunde ale cerului înstelat. Ei puteau ajunge să ştie că din acele depărtări în care se află omul între moarte şi o nouă naştere, de unde proveneau şi facultăţile care le permiteau să pătrundă cerul înstelat, ei au primit, la un anumit nivel al acestei cunoaşteri, intuiţia. Ei ştiau că, din această lume, căreia viaţa noastră dintre naştere şi moarte nu-i aparţine, căreia însă îi aparţine viaţa noastră dintre moarte şi o nouă naştere, din această lume coboară pe Pământ o fiinţă, Christos. – Apropierea lui Christos a fost revelată Magilor prin cunoştinţele lor despre stele.

Ce a fost dezvăluit păstorilor care au dezvoltat facultatea specială de a simţi profunzimile Pământului? Ei bine, *Pământul a devenit altceva* când Christos s-a apropiat de el. Pământul simţea apropierea lui Christos, s-au născut în sine forţe noi, pe care le-a obţinut tocmai prin apropierea lui Christos. Ceea ce reflecta Pământul, modul în care reacţiona Pământul la apropierea lui Christos, aceasta păstorii o intuiau în simţirea lor cucernică. În felul acesta, spaţiul cosmic a vestit pentru Magii de la Răsărit acelaşi lucru ce vesteau păstorilor adâncurile Pământului.

Erau timpuri în care mai erau prezente resturi ale acelor cunoştinţe vechi. Din această cauză trebuie să avem în vedere şi pe cei care, pentru vremurile acelea, erau oameni de excepţie, cum erau Magii de la Răsărit şi acei păstori speciali de pe câmp. Ambele categorii păstraseră, în felul lor, ceea ce pentru omenire, în general, dispăruse mai mult sau mai puţin. Din această cauză, Misteriul de pe Golgota, pe măsură ce se apropia, le putea fi vestit, aşa cum s-a şi întâmplat.

Aceste lucruri trebuie astfel avute în vedere, încât la modul obişnuit, istoric de abordare să se adauge şi cunoaşterea ce poate rezulta pe calea ştiinţei spiritului. Trebuie să se încerce să se studieze întinderile spaţiale şi profunzimile sufleteşti. Dacă se pătrunde în mod corect depărtările spaţiale, înveţi să înţelegi modul în care Magii de la Răsărit au vieţuit apropierea Misteriului de pe Golgota. Dacă se realizează fundamentarea profunzimilor sufleteşti, se obţine înţelegerea felului în care li s-a revelat păstorilor ceea ce se apropiase atât de mult de Pământ, încât Pământul însuşi percepea în sine forţele acestei apropieri. Facultăţile prenatale ale magilor corespund mai mult unui aspect intelectual, unei cunoaşteri. În orice caz, intelectual era în acea vreme altceva decât este în prezent. Dimpotrivă, ceea ce a acţionat la păstori corespunde mai mult unei voinţe, şi voinţa reprezintă forţele de creştere în Univers. Aşa că, aş spune, păstorii au fost legaţi în voinţa lor cu ceea ce se apropia de Pământ ca fiind fiinţa lui Christos. Povestirile despre Magii de la Răsărit – chiar dacă în Bibliile actuale ele sunt incomplete – redau felul de cunoaştere prin care magii se apropie de Misteriul de pe Golgota: este ceea ce vine din conştienţa lor spre lumea exterioară. Şi noi simţim că această poveste care prezintă vestirea păstorilor este o referinţă la voinţa oamenilor, la

dispoziţia sufletească, la ceea ce este emoţionalul interior. „Revelaţia Dumnezeului din ceruri şi pace pe Pământ oamenilor care sunt de bună voinţă”. Se simte curentul voliţional în vestirea păstorilor. Şi dacă simţiţi luminozitatea cunoaşterii magilor, înţelegeţi şi modalitatea de cunoaştere cu totul diferită.

Ajungem să înţelegem profunzimea şi semnificaţia a ceea ce se povesteşte în Noul Testament ca fiind cunoaştere a magilor şi vestire a păstorilor, dacă încercăm să privim adânc în natura cunoaşterii şi voinţei umane, facultăţi legate de prenatal şi ceea ce este postmortem.

Am spus că ceea ce pentru antici constituia lumea stelară, lumea minerală, lumea vegetală, o lume spirituală, pentru noi a devenit lume matematic-mecanicistă. Ceea ce mai înainte a fost cunoaştere interioară este în prezent scos la suprafaţă. Dacă ne reprezentăm cunoaşterea interioară a omului, aşa cum a apărut mai ales la păstori, ca fiind interiorul, iar ceea ce s-a manifestat la magi ca fiind exteriorul, atunci această cunoaştere exterioară a magilor este ceea ce ajunge în depărtări spaţiale, pentru a percepe spiritul; ceea ce trăieşte în interiorul păstorilor conduce la perceperea spirituală a profunzimilor pământului.

Cunoaşterea interioară care s-a manifestat la păstori se dezvoltă, în evoluţia omenirii, tot mai mult spre exterior şi devine percepţia exterioară actuală, devine ceea ce numim în prezent percepţia empirică. Dimpotrivă, ceea ce la magi a mijlocit cunoaşterea lumii stelare vii se retrage spre interior, aş spune mai mult spre creier, şi devine lumea noastră matematic-mecanicistă. A avut loc, aşadar, o *încrucişare*. Ceea ce mai de mult, în perioada precreştină, a fost cunoaştere interioară, plastică, naivă, imaginaţiune instinctivă devine acum cunoaşterea noastră exterioară, devine percepţie senzorială; ceea ce era cunoaştere

exterioară, cu care se putea cuprinde lumea stelară, se retrage spre interior, şi devine lumea aridă geometrică-matematică-mecanicistă, pe care o avem acum din interiorul nostru.

Omul actual nu percepe prin iluminare interioară nimic altceva decât aspecte matematic-mecanice. Şi numai spiritele alese, cum era Novalis, se pot înălţa la simţirea şi la exprimarea a ceea ce este poetic, plin de fantezie în acest interior matematic-mecanicist, pe care Novalis l-a cântat atât de frumos, de armonios. Ceea ce cântă Novalis este, în prezent, pentru omul obişnuit lumea aridă a triunghiurilor şi pătratelor, lumea abstractă a ridicărilor la pătrat, a sumelor şi diferenţelor, este acea lume în care exprimăm rezultanta a două forţe în paralelogram. Omul obişnuit este destul de prozaic pentru a resimţi această lume ca fiind searbădă, rece; el nu o iubeşte. Alesul Novalis o cântă pentru că în el mai trăieşte încă ceva din reverberaţia a ceea ce a fost această lume când încă nu se retrăsese în interior. Pe atunci din ea era perceput spiritul lui Jupiter, al lui Saturn, era perceput spiritul Berbecului, al Taurului, al Gemenilor. Aceasta era vechea lume stelară plină de lumină care s-a retras şi care, în primul stadiu al retragerii sale, devine ceea ce nouă ne apare a fi arid, lumea matematic-mecanicistă.

Facultatea care s-a intensificat în păstori la perceperea vocii îngerului din înalt a devenit în noi ceva arid, searbăd şi neînsemnat. A devenit percepţia noastră a lumii sensibile exterioare. Cu ajutorul acesteia percepem în prezent mineralele şi plantele, în timp ce cu cealaltă, abia exprimată, percepem adâncul pământului sau lumea oamenilor şi a animalelor. Dar ceea ce în prezent s-a prefăcut în lumea matematic-mecanicistă, era cândva astrologie şi avea pentru vechea cunoaştere în sine o astfel

de forţă, încât pentru magi, prin această cunoaştere, s-a dezvăluit, ca fiinţă cerească, Christos. Şi influenţa profundă asupra Pământului, forţa cu care avea să acţioneze Christos în Pământ s-a vestit păstorilor nu pentru ceea ce în prezent este cunoaşterea senzorială obişnuită, prin care nu vedem decât suprafaţa verde a ierbii, blănurile brune ale animalelor, ci pentru această cunoaştere, când era încă în interior, când nu era încă scoasă în afară, în ochi, în piele.

Noi trebuie să găsim din nou drumul înapoi, trebuie să redescoperim posibilitatea ca interiorul care în prezent este numai matematică aridă să ajungă în mod plastic până la imaginaţiune. Trebuie să învăţăm să înţelegem imaginaţiunea care ne furnizează ştiinţa iniţierii. Ce este conţinut în aceste imaginaţiuni? Ele sunt o continuare a facultăţii care a permis Magilor de la Răsărit să recunoască apropierea lui Christos. Imaginaţiunile sunt lăstarii, urmaşii a ceea ce vedeau cei vechi în constelaţii, în imaginaţiunile stelare, în imaginaţiunile minerale, ale aurului, ale argintului, ale cuprului. Anticii vedeau în imaginaţiuni, iar facultăţile matematice sunt în prezent urmaşele acestora. Aceste facultăţi matematice devin în prezent cele care înţeleg imaginaţiunile. Astăzi, prin dezvoltarea acestor facultăţi interioare, noi trebuie să căutăm să înţelegem entitatea Christos.

Dar şi percepţia exterioară trebuie adâncită. Percepţia exterioară este ea însăşi un descendent a ceea ce cândva au fost trăirile interioare care erau de natură instinctivă. Forţa care exista lăuntric în inima păstorilor Vestirii este în prezent în ochi, în urechi. Ea s-a

transferat în totalitate în partea exterioară a omului, din care cauză acesta nu percepe decât lucrurile exterioare, învelişul sensibil. Această putere trebuie să continue să iasă şi mai mult în afară. Pentru aceasta omul trebuie însă

să-şi părăsească corpul şi să devină apt de inspiraţie. Atunci, această inspiraţie, aşadar percepţia care trebuie obţinută în prezent în afară, va putea da din ştiinţa iniţierii acelaşi lucru care a fost dat cunoaşterii interioare naive a păstorilor prin Vestire.

Când va coacţiona în omul prezentului, aşa cum au acţionat cândva astrologia la magi şi intuiţia inimii umane la păstorii vestirii, ceea ce vine din ştiinţa iniţierii prin imaginaţiune şi inspiraţie, atunci şi omul se va putea ridica din nou prin cunoştinţele imaginaţiunii şi inspiraţiei la cuprinderea spirituală a Christosului viu. Trebuie să fie înţeles cum a putut să se piardă Isis cea vie, Divina Sophia, în faţa acelei evoluţii care a închis astrologia în matematică, în geometrie, în mecanică. Dar se va înţelege şi că atunci când din acest câmp de cadavre, din matematică, foronomie şi geometrie, va fi trezită imaginaţiunea vie, aceasta va însemna găsirea noii Isis, a Divinei Sophia, pe care omul trebuie s-o afle pentru ca forţa lui

Christos pe care o are în el de la Misteriul de pe Golgota să fie vie, deplin vie, adică să fie pătrunsă de lumină.

Ne aflăm acum în faţa acestui moment crucial. Pământul nu va da omului acele bunuri pe care el s-a obişnuit să le ceară. Marile conflicte care au provocat înspăimântătoarele catastrofe din ultimii ani au transformat deja o mare parte a Pământului într-un câmp de ruine culturale. Vor urma alte conflicte. Oamenii se pregătesc pentru următorul mare război mondial. Cultura va fi năruită într-o măsură şi mai mare. Din ceea ce a rezultat pentru omenirea actuală ca fiind cel mai valoros lucru pentru cunoaştere şi voinţă nu va fi de câştigat nimic în mod nemijlocit. Existenţa pământească exterioară, în măsura în care este un rezultat al unor timpuri anterioare, va trece, şi

în zadar speră cei care cred că pot continua obiceiurile vechi de gândire şi de voinţă. Ceea ce trebuie să iasă la suprafaţă este o cunoaştere nouă şi o voinţă nouă în toate domeniile. Trebuie să ne acomodăm cu gândul dispariţiei unei culturi, a unei civilizaţii; să privim în inima umană, în spiritul care sălăşluieşte în om. Trebuie să avem încredere în inima şi în spiritul uman care sălăşluieşte în noi, pentru ca prin tot ceea ce putem face, în contextul năruirii vechii civilizaţii, să ia naştere, într-adevăr, forme noi.

Aceste forme nu vor lua naştere dacă nu vom face efortul de a focaliza cu seriozitate ceea ce trebuie să se întâmple în mod necesar pentru umanitate. Citiţi în cartea mea ***Cum se dobândesc cunoştinţe despre lumile superioare?*** şi acolo vi se descrie cum omul, dacă vrea să ajungă la cunoştinţe superioare, trebuie să-şi dezvolte mai întâi o înţelegere a ceea ce se numeşte „întâlnirea cu Păzitorul Pragului". Se face referire la faptul că această întâlnire cu Păzitorul Pragului înseamnă că voinţa, simţirea şi gândirea se separă într-un anumit mod, că din unitatea haotică umană trebuie să ia naştere o trinitate. Această înţelegere care trebuie să se deschidă pentru cercetătorul ştiinţei spiritului în timp ce-i devine clar ce este Păzitorul Pragului, ea trebuie să se deschidă cu totul omenirii de astăzi cu privire la mersul civilizaţiei. Chiar dacă nu şi pentru conştienţa exterioară, pentru trăirile interioare omenirea trece prin ţinutul care poate fi numit şi ţinutul Păzitorului Pragului.

Omenirea actuală trece un prag la care stă un paznic important, un paznic serios care spune: Nu rămâneţi agăţaţi de ce vine din timpuri vechi. Priviţi în inimile voastre, priviţi în sufletele voastre pentru a putea crea forme noi. Acest lucru îl puteţi face numai dacă aveţi credinţa că din lumile spirituale pot veni forţele de cunoaştere şi forţele de voinţă

pentru această nouă creaţie spirituală. – Ceea ce trebuie să fie pentru fiecare om un eveniment deosebit de important la intrarea în lumile cunoaşterii superioare trece oarecum neobservat în prezent, pentru întreaga omenire. Iar cei care s-au reunit într-o comunitate antroposofică ar trebui să înţeleagă că unul din lucrurile cele mai necesare în prezent este ca omenirea să ajungă la înţelegerea acestei treceri peste prag.

Aşa cum omul trebuie să înţeleagă în calitate de cunoscător că gândirea, simţirea şi voinţa sa se separă într-un anumit mod şi că el trebuie să le ţină laolaltă într-un sens superior, tot aşa este necesar ca omenirea actuală să înţeleagă faptul că viaţa spirituală, viaţa juridică şi viaţa economică trebuie să fie separate şi trebuie să se creeze o formă de uniune superioară formei de stat de până acum. Nu este vorba de programe, de idei, de ideologii anume care ar putea să aducă oamenii individuali la recunoaşterea necesităţii unei tripartiţii a organismului social; cunoaşterea profundă a evoluţiei continue a omenirii este cea care ne arată că această evoluţie ajunge la un prag, că aici se află un paznic serios, că el pretinde omului individual: îndură separarea gândirii, simţirii, voinţei şi, la fel, cere întregii omeniri: Separă ceea ce până azi a fost într-o unitate haotică în statul păgân, desfă această unitate într-o viaţă spirituală, într-o formaţiune-stat juridică, într-un domeniu economic. Fără aceasta, progresul omenirii nu mai este posibil, vechiul haos va reapărea, însă când va reapărea el nu va avea forma necesară omenirii, ci va avea o formă ahrimanică sau luciferică, în timp ce forma corespunzătoare lui Christos îi poate fi dată numai de cunoaşterea care rezultă din ştiinţa spiritului referitor la trecerea pragului în prezent.

Este un lucru pe care, dacă înţelegem corect antroposofia, trebuie să ni-l spunem şi acum, în timpul Crăciunului. Pentru noi, copilul din iesle trebuie să reprezinte evoluţia spirituală a omenirii în viitor. Aşa cum păstorii şi Magii de la Răsărit au pornit la drum după Vestire, aşa cum a apărut sub forma unui mic copil ceea ce trebuia să ducă mai departe omenirea, tot astfel şi lumea modernă trebuie să facă drumul spre ştiinţa iniţierii pentru a percepe prin ştiinţa iniţierii, aş spune sub forma unui mic copil, ce va deveni pentru viitor organismul social tripartit bazat pe ştiinţa spiritului. Dacă vechea formă de stat nu devine „tripartită", ea se va prăbuşi. Ea s-ar prăbuşi, pe de o parte, într-un haos total, într-o viaţă spirituală complet ahrimanică şi luciferică, şi, pe de altă parte, într-o viaţă economică luciferic-ahrimanică şi care ar trage după sine rămăşiţe ale formaţiunii statale. În Orient s-ar dezvolta mai mult state spirituale ahrimanic-luciferice, în Occident mai mult state economice

ahrimanic-luciferice, dacă omul nu înţelege prin christificarea fiinţei sale modul în care poate evita acest lucru, cum poate realiza prin cunoaşterea şi voinţa sa, tripartiţia a ceea ce vrea să se separe.

Atunci aceasta va fi cunoaşterea umană christificată, atunci aceasta va fi voinţa umană christificată şi ea nu se va putea vieţui în niciun alt mod decât dacă s-ar desface vechiul idol al statului unitar în cele trei mădulare corespunzătoare. Cei care atunci se vor afla în viaţa spirituală vor recunoaşte imediat, aşa cum a zis păstorul vestitor, ceea ce află Pământul prin fiinţa lui Christos. Iar cei care se vor afla în mod corect în viaţa economică, în asociaţiile economice, vor dezvolta cu adevărat o voinţă care aduce o ordine socială christificată.

XIII. SOPHIA ŞI PISTIS

Dornach, 26 martie 1922 (Din GA 211)

În epoca noastră se vorbeşte mult despre deosebirea dintre credinţă şi ştiinţă şi se afirmă adeseori, mai ales, că antroposofia, dacă se ia în considerare ceea ce ea are de spus, n-ar trebui să se desemneze drept ştiinţă, ci drept credinţă, drept convingere bazată pe credinţă. Dar, propriu-zis, toate diferenţele care se fac în acest stil îşi au originea în faptul că oamenii înţeleg prea puţin ce a însemnat credinţa în decursul evoluţiei omenirii şi ce este cunoaşterea sau ştiinţa în realitate.

Orice credinţă, tot ceea ce are legătură cu cuvântul credinţă, se trage din vremuri străvechi ale evoluţiei omenirii. Se trage din vremurile în care procesul respirator juca în viaţa omului un rol mult mai important decât astăzi. Omul, cu dispoziţia lui sufletească actuală, nu prea ia seama la procesul său respirator. El inspiră şi expiră, dar nu percepe, făcând aceasta, fără nici un fel de trăire deosebită.

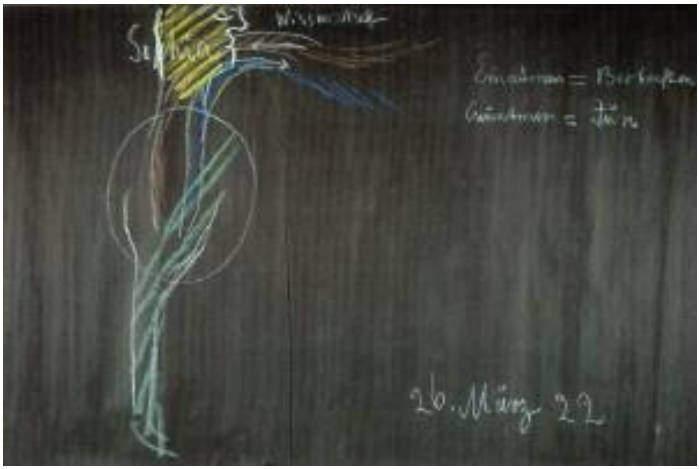
Conţinutul credinţei (învăţăturile religioase) din vremurile vechi au atras atenţia întotdeauna asupra importanţei respiraţiei. Trebuie numai să ne amintim – eu v-am vorbit zilele trecute despre acest lucru – de faptul că în Vechiul Testament însăşi crearea omului e pusă în legătură cu respiraţia insuflată în om, ca şi de cele spuse de mine despre exerciţiile făcute în vechea Indie, de exemplu, pentru dobândirea unor cunoştinţe superioare printr-un anumit fel de reglare a respiraţiei. Asemenea exerciţii aveau un sens în vremurile în care omul era mai atent la respiraţia sa. Eu am spus, în mod repetat, că aceasta era o perioadă din evoluţie când omul nu percepea în jurul său

doar acea natură lipsită de viaţă pe care o percepem noi azi, ci percepea în toate lucrurile şi faptele din natură nişte activităţi spiritual-sufleteşti, percepea în fiecare izvor, în fiecare nor, în râu şi în vânt, o activitate spiritual-sufletească. În aceste vremuri oamenii căutau să-şi facă respiraţia din ce în ce mai conştientă. Ei făceau aceasta reglându-şi respiraţia şi inspiraţia, ţinându-şi respiraţia şi expiraţia. Şi prin reglarea procesului respirator se realiza ceea ce s-ar putea numi *conştienţa de sine*, trăirea Eului sau a lui „Eu sunt". Dar acestea erau nişte vremuri în care, chiar în viaţa obişnuită, perceperea respiraţiei sau trăirea conştientă a respiraţiei juca un mare rol în viaţa umană. Omul actual nu-şi prea poate reprezenta, cu conştienţa lui obişnuită, cum erau toate acestea. Eu aş dori să vă dau o asemenea reprezentare.

Fireşte, procesul respirator constă din inspiraţie, ţinerea respiraţiei şi expiraţie. Acest proces este reglat, în primă instanţă, de către natura omului. Practicanţii de yoga, despre care v-am vorbit, îl reglau altfel. Aşa cum, azi, o persoană care studiază îşi dezvoltă o gândire diferită de gândirea cotidiană, în vremurile în care respiraţia juca un rol deosebit în viaţă, yoghinii dezvoltau în ei şi un alt mod de a respira decât cel obişnuit. Dar noi nu ne propunem acum să studiem respiraţia yoga, respiraţia evoluată, ci respiraţia obişnuită.

Vă pot descrie cel mai bine acest lucru sub formă schematică.

Să presupunem că acesta este pieptul organismului uman, aşa că putem spune: Noi facem distincţie între procesul inspiraţiei, procesul de ţinere a respiraţiei – pe acesta nu-l voi scoate în evidenţă în mod deosebit – şi procesul expiraţiei. Când inspira, omul din vremurile vechi simţea că odată cu inspiraţia, deci cu aerul inspirat, din lumea exterioară în el pătrunde spiritualul existent în fiinţele şi realităţile lumii exterioare. Aşadar, în ceea ce eu am desenat aici, cu o nuanţă roşiatică, drept curentul inspiraţiei, omul percepea gnomii, silfidele, tot ceea ce exista ca realitate spiritual-sufletească în natura din jurul său. Iar când expira (albastru), când trimitea în afară aerul inspirat, deci, prin expiraţie aceste entităţi se făceau iar nevăzute. Se pierdeau, am putea spune, în natura înconjurătoare. Omul inspira şi ştia: aici, în natură, există o realitate spiritual-sufletească, fiindcă el simţea în procesul inspiraţiei influenţa acestei realităţi spiritual-sufleteşti.

Şi se simţea unit cu realitatea spiritual-sufletească a naturii exterioare. În acele vremuri vechi, acest lucru exercita o asemenea influenţă – folosind o figură de stil – care-l transpunea într-o stare de beţie, de extaz. El se îmbăta cu spiritual-sufletescul lumii înconjurătoare. Şi când expira, el iar se trezea din starea de beţie, de extaz. Aşa că el trăia când într-o stare de beţie, când într-o stare de trezie, de luciditate. În această alternanţă era o interacţiune cu spiritual-sufletescul din lumea exterioară.

Dar mai era şi altceva. Când inspira, simţea când se îmbăta, ca să zicem aşa, cu spiritual-sufletescul, omul simţea că din curentul respirator în capul său se ridica încet ceva, că îl umpleau în interiorul său fiinţele spiritual-sufleteşti, unindu-se cu propria sa fiinţă trupească. Ceea ce omul simţea poate fi exprimat în felul următor: Eu inspir spiritual-sufletescul lumii înconjurătoare. El îmi umple capul. O percep, o simt. Apoi el îşi ţine respiraţia. Iar când expiră, omul spune: Dau înapoi percepţia spiritual-sufletescului.

Dar acest lucru era într-o legătură intimă cu viaţa. Luaţi un lucru foarte simplu: Aici este o bucată de cretă. Dacă iau azi în mână această bucată de cretă, mă uit la ea,

apoi îmi întind mâna spre ea, o iau. Nu tot aşa făcea omul vremurilor vechi. Când privim creta, noi avem un gând, şi apoi o luăm în mână. Nu tot aşa se întâmpla şi cu omul vremurilor vechi, ci el privea creta, respira ceea ce se revarsă în mod spiritual din cretă, expira şi de-abia când expira apuca creta, aşa că, pentru el, inspiraţia era observaţie, iar expiraţia era activitate. Aşa stăteau lucrurile în vremurile în care omul trăia într-un fel de alternanţă ritmică, de interacţiune ritmică cu lumea înconjurătoare. Această alternanţă ritmică s-a păstrat până în vremurile de mai târziu, dar fără conştienţa vie, care observa, a vremurilor vechi. Gândiţi-vă numai la felul cum se mai treieră încă şi azi, manual, la ţară: priveşti, baţi, priveşti, baţi, într-o activitate ritmică. Această activitate ritmică era corespondenta unui anumit proces respirator:

inspiraţie = observaţie
expiraţie = activitate

Despre starea de evoluţie ulterioară a omenirii, putem spune: În percepţia umană s-a stins această trăire a inspiraţiei şi omul nu mai percepea sau nu mai percepe decât ceea ce prin respiraţie urcă în capul său. În vremurile vechi, deci, omul percepea faptul că ceea ce inspirase şi fusese pentru el un fel de beţie, se ducea la cap şi acolo se unea cu impresiile simţurilor. Mai târziu nu se mai întâmpla aşa. Omul a pierdut din conştienţa sa ceea ce se petrece în organizarea pieptului. El nu mai percepe urcarea spre cap a respiraţiei, fiindcă impresiile simţurilor devin mai puternice. Ele şterg ceea ce se ridică odată cu respiraţia. Când dumneavoastră vedeţi sau auziţi, astăzi, în procesul vizual ca şi în cel auditiv, trăieşte procesul respirator. La omul vremurilor vechi respiraţia trăia puternic în procesul vizual şi în cel auditiv, la omul actual

aceste două procese sunt atât de puternice încât respiraţia este estompată cu totul. Aşa că mai putem spune: acum nu mai trăieşte ceea ce omul vremurilor vechi percepea, în procesul respirator, în interiorul lui, transpunându-l în stare de beţie, străbătându-i capul, în aşa fel încât el spunea: A, nimfele! A, gnomii! Nimfele mişună în cap aşa, gnomii ciocănesc în cap aşa, se unduiesc în cap aşa! – Azi acest ciocănit, unduit, această mişunare sunt acoperite de ceea ce vine de la văz, de la auz şi umple azi capul.

A existat, deci, o vreme în care omul percepea mai intens cum respiraţia îi urcă în cap. Ea a fost apoi urmată de nişte vremuri în care omul mai percepea de-a valma ceva din efectele ciocănitului gnomilor, ale unduirii ondinelor, ale mişunării nimfelor, nişte vremuri în care el mai percepea încă ceva din legătura dintre aceste efecte şi percepţiile sonore, luminoase, cromatice. Dar apoi s-a pierdut tot ceea ce el mai percepea din procesul respirator. Şi oamenii care mai aveau puţin din conştienţa faptului că odinioară respiraţia strălucea în om spiritual-sufletescul lumii, au numit *Sophia* ceea ce a rămas, ceea ce s-a sedimentat din percepţiile senzoriale în legătură cu respiraţia. Dar ei nu mai percepeau respiraţia. Aşadar, conţinutul spiritual al respiraţiei a fost ucis, mai bine zis, paralizat, de către percepţia senzorială.

Acest lucru l-a simţit în special creierul. Grecii antici nu aveau nici cea mai mică idee despre ceea ce avem noi azi, drept ştiinţă. Dacă cineva le-ar fi povestit vechilor greci despre o ştiinţă de felul celei predate azi în facultăţile noastre, ei ar fi avut impresia că cineva le înţeapă întruna creierul cu nişte ace mici cu gămălie. Ei n-ar fi înţeles deloc că aşa ceva poate să-l satisfacă pe un om. Dacă ar fi trebuit să-şi însuşească o ştiinţă de felul celei pe care o avem noi astăzi, ei ar fi spus: Asta răneşte creierul, îl înţeapă. Fiindcă

ei mai voiau să perceapă ceva din răspândirea plăcută a respiraţiei îmbătătoare în care se revarsă, pătrunzând înăuntru, cele auzite, cele văzute. Aşadar, în capul grecilor antici avea loc procesul de percepere a unei vieţi interioare, a unei vieţi interioare de felul celei pe care v-o descriu acum. Şi această viaţă interioară era numită de ei Sophia. Şi cei care aveau plăcerea de a o dezvolta în ei pe Sophia, care aveau o înclinaţie deosebită de a se dărui Sophiei, se numeau filosofi. Cuvântul filosofic indică întru totul o trăire interioară. Acel mod îngrozitor de pedant de învăţare a filosofiei, prin care – cum spun studenţii – „tocești" filosofie –, nu era cunoscut în Grecia. Filosofia exprimă trăirea interioară a lui „Eu o iubesc pe Sophia".

Dar tot aşa cum, în cap, percepţiile senzoriale preiau procesul respirator care se revarsă în trup, restul trupului preia ceea ce se revarsă în afară drept aer expirat. Aşa cum, de obicei, percepţiile senzoriale năvălesc în cap prin ceea ce omul a auzit, prin ceea ce el a văzut, în elementul îmbătător al aerului inspirat, tot aşa, în sistemul metabolismului şi al membrelor senzaţiile corporale, trăirile corporale se contopesc cu aerul expirat. Aerul expirat cu însuşirea sa de calmare şi trezie, care estompează percepţiile, se contopeşte cu senzaţiile corporale care apar când omul merge sau lucrează. Şi când omul desfăşura o activitate, când făcea un lucru sau altul, el simţea că de la el pleca spiritual-sufletescul. Aşa că omul, când făcea un lucru oarecare, când desfăşura o activitate sau alta, simţea ca şi cum ar fi făcut să se reverse în lucruri spiritual-sufletescul. Eu iau în mine spiritual-sufletescul: el îmi îmbată capul, se uneşte cu ceea ce eu am văzut, cu ceea ce eu am auzit. Eu fac ceva, eu expir. Spiritual-sufletescul pleacă. El intră în ceea ce eu meşteresc cu ciocanul, în ceea ce iau cu mâna, trece în tot ceea ce eu fac, lucrând.

Eu las să iasă din mine spiritual-sufletescul. Eu îl transfer, când, de exemplu, fierb laptele, când desfăşor o activitate exterioară, eu las spiritual-sufletescul să se reverse în lucruri. Aceasta era senzaţia, acesta era sentimentul. Aşa era, deci, în vremurile vechi.

Dar această percepere a procesului expirator, această percepere a trezirii din starea de beţie, se apropia de sfârşit. Şi în Grecia antică nu mai existau din ea decât nişte urme. În epoca greacă oamenii mai simţeau, când desfăşurau o activitate, că transmit lucrurilor ceva spiritual. Mai târziu însă tot ceea ce a existat în procesul expiraţiei a fost paralizat de senzaţia corporală, de senzaţia efortului, a faptului că, muncind, oboseşte. La fel cum a fost paralizat procesul de inspiraţie în direcţia capului, procesul expiraţiei a fost paralizat în direcţia restului organismului. Acest proces de expiraţie spiritual era paralizat de senzaţia corporală, adică de senzaţia omului că face efort, că se încălzeşte ş.a.m.d., prin ceea ce trăia în om, în aşa fel încât el îşi simţea propria forţă, pe care o folosea când desfăşura o activitate, când făcea un lucru sau altul. Acum el nu simţea procesul de expiraţie drept oboseală, simţea în el acţiunea unor forţe, îşi simţea corpul pătruns de energie, de forţă.

Această forţă, care trăia în interiorul omului, era *Pistis*, credinţa, sentimentul lăsat în om de Divinitate, de forţa divină care-i dă posibilitatea de a lucra.

Sophia = conţinutul spiritual al respiraţiei, paralizat de percepţia senzorială.

Pistis = procesul spiritual (credinţa) al expiraţiei, paralizat de senzaţia corporală.

Aşa conflueau în om înţelepciunea şi credinţa. Înţelepciunea şuvoia spre cap, credinţa trăia în întregul om. Înţelepciunea era doar conţinutul de idei. Iar credinţa

era forţa acestui conţinut de idei. Ele sunt una. De aici şi singura scriere gnostică rămasă din Antichitate cu titlul *Pistis-Sophia*. Aşa că în Sophia era o stare mai rarefiată a inspiraţiei, iar în credinţă o formă densificată a expiraţiei. Apoi înţelepciunea se rarefia şi mai mult. Şi în acea stare de rarefiere apărută în continuare, înţelepciunea a devenit ştiinţă. Şi apoi forţa interioară s-a densificat şi mai mult. Omul nu mai simţea decât propriul trup: El a pierdut conştienţa a ceea ce este, de fapt, credinţa, Pistis. Şi apoi s-a ajuns la situaţia că oamenii, nemaifiind în stare să simtă legătura, au separat ceea ce trebuia să se ridice, drept un subiectiv, din interior, drept simplu conţinut de credinţă, şi ceea ce se uneşte cu percepţia senzorială exterioară. Întâi a fost Sophia, apoi Scientia, ştiinţa obişnuită, care este o Sophia rarefiată. S-ar putea spune şi aşa: La început, Sophia a fost o fiinţă spirituală reală, pe care omul o simţea drept locuitor al capului său. Azi el nu mai are decât stafia acestei fiinţe spirituale. Fiindcă ştiinţa e stafia înţelepciunii. Acesta este un lucru care ar trebui să-i treacă prin suflet omului actual ca un fel de meditaţie, gândul că ştiinţa este stafia înţelepciunii. Şi tot aşa, în direcţia cealaltă, credinţa – aşa cum e ea numită de obicei; aici n-a fost sesizată în cuvinte o deosebire specială –, credinţa care trăieşte azi nu este credinţa trăită lăuntric de oameni din Antichitate, Pistis, ci este subiectivismul, strâns unit cu egoismul. El este credinţa densificată a vremurilor vechi. În credinţa încă nedensificată mai era perceput divinul obiectiv din om. Azi nu mai întâlnim credinţa decât drept ceva subiectiv, înălţându-se din corp ca un fum. Aşa că s-ar putea spune: Dacă ştiinţa este stafia înţelepciunii, credinţa actuală e ceea ce a devenit greoi în credinţa de odinioară, bulgărele de lut al credinţei de odinioară.

Aceste lucruri trebuie privite împreună şi atunci nu vom mai judeca într-un mod atât de superficial cum judecă azi mulţi oameni, care spun: Antroposofia nu este mai mult decât credinţă. Asemenea oameni nu ştiu ce spun, fiindcă n-au devenit niciodată conştienţi de întreaga legătură dintre credinţă şi înţelepciune, fiindcă n-au devenit niciodată conştienţi, din istoria reală a omenirii, de această trăire lăuntrică a credinţei şi înţelepciunii, care sunt una. Oare unde se vorbeşte azi de istorie aşa cum trebuie s-o prezentăm noi aici? Unde se spune oare ce a fost odinioară pentru om procesul expiraţiei; unde se spune că el era o cu totul altă trăire decât cea de azi? Unde îşi dau seama oamenii cât de abstract şi cât de robust-material a devenit ceea ce a fost cândva o realitate spiritual-sufletească adevărată, pe de o parte, şi o realitate sufletesc-trupească adevărată, pe de altă parte?

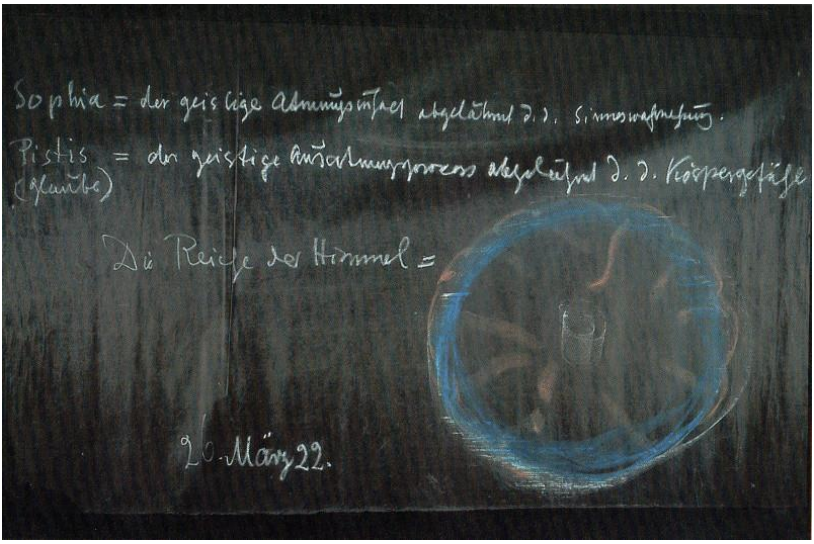
Când evoluţia credinţei ajunsese într-un anumit punct, a devenit necesar pentru omenire ca în acest conţinut de credinţă să fie preluat un lucru absolut anume. În vremurile vechi omul avea divinul în însăşi conţinutul de credinţă. El vieţuia divinul în procesul expiraţiei. Dar el a pierdut din conştienţa sa procesul expiraţiei. El n-a mai avut conştienţa faptului că divinul trece afară, în lucruri. Omul avea nevoie, în conştienţa sa, de o reînviere a divinului, şi el a avut-o prin faptul că a primit în el o reprezentare care pe Pământ nu are nicio realitate exterioară. Pe Pământ nu are nicio realitate exterioară faptul că morţii învie din morminte. Dar Misteriul de pe Golgota nu are un conţinut real pentru om, dacă descrie viaţa lui Iisus până când Iisus moare. La urma urmelor, acest lucru nu e ceva deosebit. De aceea, pentru teologia modernă Iisus nu mai e ceva deosebit. Fiindcă nu e nimic deosebit în faptul că omul trece prin nişte evenimente

oarecare şi apoi moare, aşa cum descrie teologia modernă viaţa lui Iisus. Misteriul începe de-abia cu învierea, cu viaţa vie a Fiinţei lui Christos, după ce corpul fizic a trecut prin moarte. Şi aceasta corespunde şi cuvântului lui Pavel – cine nu primeşte în conştienţa sa reprezentarea învierii, acela nu şi-a însuşit din creştinism absolut nimic, motiv pentru care teologia modernă nu este decât o „iisusologie", nu e deloc un creştinism. Creştinismul are nevoie de o reprezentare care să se raporteze la o realitate, care *nu* are loc pe Pământ, în mod perceptibil pentru simţuri, reprezentare care îl ridică pe om în suprasensibil.

Omul vechi era ridicat în suprasensibil printr-o trăire interioară. Eu v-am descris zilele acestea cum discipolul yoga era condus spre trăirea interioară a existenţei de foarte mic copil. El vieţuia primele impresii ale existenţei de prunc, ceea ce desfăşoară asupra omului o activitate de modelare plastică. Nişte lucruri despre care omul, de obicei, nu ştie nimic, îi deveneau conştiente celui care făcea exerciţiile yoga descrise, dar îi devenea conştientă, în acelaşi timp, întreaga viaţă prenatală, respectiv viaţa dinainte de concepere, când sufletul omului fusese sus, în lumea spirituală, înainte de a fi coborât pe Pământ şi a fi îmbrăcat un corp fizic. Din toate acestea n-a mai rămas decât o reprezentare. Ea e conţinută şi în Evanghelii: De nu veţi deveni asemeni copiilor, nu veţi putea intra în împărăţiile cerului. – Acest cuvânt se referă la acest lucru, dar în acea vreme el nu mai avea viaţă în mod nemijlocit. El era, s-ar putea spune, o amintire a faptului că odinioară omul se putea transpune în vremea celei mai fragede pruncii şi putea vieţui astfel împărăţiile cerului, din care coborâse, prin naştere, în existenţa fizică. Omul de azi, dacă aude, din Evanghelii sau dintr-o altă scriere veche, de împărăţiile cerului, nu-şi reprezintă mai nimic prin ele. El

gândeşte: Da, am văzut aici, pe Pământ – Franţa, Anglia ş.a.m.d., totul e împărţit în împărăţii. Ceea ce există aici, pe Pământ, drept împărăţii, există şi acolo sus, acolo sunt împărăţiile cerurilor. – Omul nu şi-ar putea face o reprezentare concretă despre împărăţiile cerului, dacă nu şi-ar reprezenta că ceea ce este aici, jos, există şi sus. Dacă nu mă înşel, în limba engleză se spune chiar: Regatele cerurilor. Ei bine, aşa nu ne facem nicio reprezentare despre ceea ce se ascunde în expresia modernizată „împărăţiile cerurilor". Evanghelia spune chiar, de obicei: Împărăţia lui Dumnezeu, astfel încât se mai poate vedea cât de cât ce înseamnă de fapt. Dar omul nu-şi mai poate imagina aproape nimic, ci el face pur şi simplu să se audă acest cuvânt.

Dar, în vremurile vechi, cerurile erau, foarte exact, ceea ce se întindea – dacă Pământul se află cam aici (mijloc) – drept sferă a lumii (alb, albastru). Iar „împărăţie” – oare ce era aceasta?

Să facem abstracţie de toată filologia şi să recurgem la ajutorul observaţiei care poate fi dată de metoda antroposofică însăşi. „Reich” (imperiu, împărăţie) = ceea e se întinde până acolo, ceea ce înconjoară, ceea ce cuprinde – acesta este cel ce sună muzical, cel ce vorbeşte, cel ce se întinde până departe, astfel încât trebuie să ne avântăm până la reprezentarea: Prin aceste ceruri rămâne, pentru cel ce învaţă să perceapă, spiritual-sufletescul. El nu percepe doar cerurile, ci cuvântul cosmic, care răsună prin ceruri, care le străbat.

Cine nu poate deveni asemeni copiilor, acela nu poate percepe cuvântul cerurilor, cuvântul care vorbeşte peste tot din ceruri. Dacă numim imperiile pământeşti „împărăţii”, şi pe conducătorii pământeşti „conducători ai

acestor împărăţii", atunci ar trebui să avem în taină reprezentarea că aceşti conducători pot vorbi sau cânta atât de tare încât vocea lor răsună prin tot imperiul lor. Şi în reprezentările vechi, legendare există ceva ca un fel de răsunet al împărăţiei. Şi acest lucru poate fi exprimat în mod simbolic prin faptul că erau date nişte legi care erau vestite prin sunete de trompetă spre toate direcţiile cerului, împărăţia devenind astfel o realitate. Împărăţia nu era suprafaţa pe care locuiau oamenii, ci împărăţia era ceea ce îngerii cu trâmbiţele duceau în depărtări, drept conţinut al legităţilor.

Dar aceasta era o amintire. A fost necesar să vină o altă reprezentare, care se raporta mai mult la voinţă – ceea ce fusese înainte se raportase mai mult la idee, la gând –, la ceea ce merge cu omul atunci când el trece prin poarta morţii. Atunci rămâne, drept manifestări reale de energie, voinţa. Ea trece prin poarta morţii odată cu el, cu conţinutul ideilor cosmice. Voinţa umană umplută cu gânduri cosmice intră odată cu omul în lumile spirituale, când el moare. Şi acestei voinţe i s-a adresat noua reprezentare despre Christos cel înviat, despre cel ce trăieşte şi după ce a murit din punct de vedere pământesc. Aceasta a fost reprezentarea puternică, grandioasă, care nu amintea doar copilăria, ci atrăgea atenţia asupra morţii şi care apela, în om, la ceea ce trece cu el prin poarta morţii. Găsim astfel că apariţia reprezentării despre Christos, a întregului Impuls Christic, îşi are întru totul temeiul în evoluţia omenirii înseşi.

Acum se poate spune, în orice caz: Dar şi azi sunt mulţi oameni pe Pământ care nu ştiu de Christos. Oamenii care ştiu de Christos, o ştiu, în general, prost, dar învaţă ceva despre Christos, chiar dacă, după modul de a gândi al materialismului actual, ei nu au reprezentarea justă despre

Christos, sentimentul just faţă de Christos. Există, totuşi, pe Pământ, mulţi oameni care trăiesc în sânul altor forme de religie, mai vechi. Şi aici se naşte mereu întrebarea la care am făcut aluzie deja ieri. Eu am spus că Misteriul de pe Golgota este un fapt. Christos a murit pentru toţi oamenii. Impulsul Christic a devenit o forţă a întregului Pământ. În acest sens obiectiv, separat de conştienţă, Christos există pentru evrei, păgâni, creştini, hinduşi, buddhişti ş.a.m.d. El există, este aici. De la Misteriul de pe Golgota el trăieşte în forţele evoluţiei Pământului şi a omenirii. Dar este, totuşi, o deosebire între faptul că unii oameni trăiesc în cadrul unei sfere de viaţă creştine sau al uneia necreştine. Se poate găsi deosebirea numai dacă se vede legătura dintre viaţa pe care omul o duce între moarte şi o nouă naştere, pe de o parte, şi viaţa pământească, pe de altă parte. Dacă omul a trecut prin moarte şi a fost în viaţă, să zicem, buddhist sau hindus, dacă el nu şi-a însuşit, deci, nicio reprezentare, niciun sentiment legat de Christos, atunci, după moarte, el ia cu sine, pentru univers ceea ce omul poate vieţui aici, pe Pământ, din lumea exterioară înconjurătoare, din natură. În ceruri nu s-ar şti nimic despre natură, dacă omul n-ar duce acolo, când, prin moarte, intră în împărăţiile cerului – ştiri de pe Pământ. Omul duce tot ceea ce-şi asimilează aici, pe Pământ, în împărăţia suprasensibilului, când trece prin moarte, fiindcă numai aşa lumile suprasensibile au cunoştinţă de mineralele, plantele, animalele de pe Pământ. Cel care ştie, însă, ceva despre Christos, cel care poate avea reprezentarea că în el trăieşte Christos, cel ce vieţuieşte cuvântul Sf.Pavel: „Nu eu, ci Christos în mine”-, acela nu duce în lumile suprasensibile doar ştiri de pe Pământ, ci şi ştiri despre omul pământesc. Aşa sunt introduse amândouă acolo, încă şi de omul actual. Creştinii duc în lumea suprasensibilă ştiri despre omul pământesc, despre

plăsmuirea corporală de pe Pământ a omului. Hinduşii, buddhiştii ş.a.m.d. duc în ceruri ştiri despre ceea ce există de jur-împrejurul omului. Azi deja oamenii se completează între ei prin ceea ce duc în lumile suprasensibile, atunci când trec prin moarte. Dar apare tot mai mult şi mai mult necesitatea ca toate tainele pe care omul le poate vieţui în el însuşi, prin el însuşi, să fie duse în ceruri, necesitatea, deci, ca omul să se christifice tot mai mult şi mai mult. Dar e important, înainte de toate, ca ceea ce omul vieţuieşte aici, pe Pământ, numai ca om, cu alţi oameni, să fie dus prin moarte prin mijlocirea creştinismului.

Ia gândiţi-vă numai, acesta este un adevăr extrem de important, un adevăr esenţial. Luaţi, de exemplu, un hindus, un buddhist. El duce prin poarta morţii tot ce vieţuieşte privind lumea, simţind lumea, tot ceea ce el vieţuieşte drept gânduri despre minerale, drept sentimente în legătură cu plantele şi cu animalele, el duce toate acestea prin poarta morţii şi îmbogăţeşte cunoştinţele pe care zeii le au în lumea suprasensibilă prin cele vieţuite de el în felul acesta. Ceea ce vieţuieşte creştinul când intră într-o relaţie socială cu semenii săi, când creează nişte comunităţi sociale, deci lucruri pe care le poţi vieţui numai ca om între oameni, ceea ce e vieţuit drept fraternitate umană pe Pământ, pe toate acestea creştinul le duce, la rândul lui, prin poarta morţii. Am putea spune: Buddhistul duce prin poarta morţii frumuseţea lumii, creştinul duce prin poarta morţii bunătatea. Ei se completează reciproc. Dar pasul înainte făcut de creştinism constă în faptul că tocmai raporturile sociale pământeşti dobândesc importanţă pentru lumile cereşti.

Tiranii orientali au putut să decapiteze câţi oameni au vrut, acest lucru, într-un anumit sens, a atins prea puţin lumile de dincolo. Le-a atins numai în măsura în care omul

a primit nişte impresii exterioare: Impresiile exterioare de oroare ş.a.m.d. au fost duse prin poarta morţii. Ceea ce se manifestă azi pe Pământ, drept lipsă de iubire între oameni, din cauza unor relaţii sociale jalnice, care se răspândesc pe Pământ drept socialism greşit înţeles, are o importanţă foarte mare pentru lumile suprasensibile în care omul intră după moarte. Şi dacă azi, sub stindardul înfăptuirii socialismului în Răsăritul Europei, se dezvoltă o putere îngrozitoare de distrugere, lucrurile trăite de oameni sunt duse în lumile de dincolo, drept rezultat îngrozitor. Şi dacă, în era materialismului, sunt create nişte relaţii interumane lipsite de iubire, ele au fost introduse prin poarta morţii în lumile suprasensibile, spre oroarea lumilor divin-spirituale.

Prin creştinism omul trebuie să devină în stare să introducă în lumile suprasensibile rezultatele evoluţiei de pe Pământ care iau naştere prin el. Şi omul devine capabil să introducă în lumile suprasensibile ceea ce creează el însuşi pe Pământ, prin gândul la Christos cel înviat, la o fiinţă vie care a trecut prin moarte şi, totuşi, trăieşte.

De aceea, oamenii care nu vor ca faptele lor sociale să fie trecute prin moarte, au azi o oroare atât de mare să-l recunoască pe Christos cel înviat. Lumea fizic-senzorială constituie o unitate împreună cu cea suprasensibilă şi n-o înţelegi pe una, dacă n-o înţelegi în relaţie cu cealaltă. Noi trebuie să ajungem din nou să înţelegem lucrurile care se petrec pe Pământ prin faptul că înţelegem evenimentele spirituale din Univers. Trebuie să învăţăm să nu mai vorbim în mod abstract despre spirit şi materie, ci să ne îndreptăm privirile spre om, cum simţea el odinioară, în procesul respiraţiei, o legătură cu divin-spiritualul lumii şi trebuie să ajungem să vieţuim iar noi înşine spiritual-sufletescul lumii, aşa cum îl putem vieţui în epoca noastră.

Pe o altă cale nu se poate ajunge la o însănătoşire a relaţiilor sociale de pe Pământ, Oamenii vor striga după o ameliorare a situaţiei sociale, dar nu vor obţine nimic, dimpotrivă: Totul va merge din ce în ce mai mult spre decadenţă, dacă printre oameni nu se va răspândi această christificare, care trebuie să meargă, însă, spre ceea ce este real, nu să se mulţumească cu simpla rostire a unor cuvinte goale de conţinut, care îmbată.

Cei vechi aveau voie să se îmbete cu respiraţia. Dar oamenii moderni nu au voie să se îmbete cu cuvintele. Cuvintele nu trebuie să fie pentru ei un mijloc de a se îmbăta, ci ceva în sensul Sophiei, ceva care-l pătrunde pe om cu înţelepciune.

Acestea sunt lucrurile prin care antroposofia arată şi ceea ce este important din punct de vedere social. Şi ea ar dori să exprime ceva din aceasta şi prin numele zi, *Anthropo-Sophia*, care e tot o înţelepciune. Pentru grecii antici, omul era ceva de la sine înţeles. Sophia era o înţelepciune a omenirii, pentru că omenirea încă mai era plină de lumină şi înţelepciune. Azi, când se spune *Sophia*, oamenii se gândesc doar la ştiinţă şi erudiţie – la stafia Sophiei. De aceea, trebuie să se atragă atenţia asupra faptului că *Anthropo-Sophia* este ceva care vine din om, care luminează din om, care înfloreşte din cele mai bune forţe ale omului. Trebuie să se atragă atenţia asupra acestui lucru. Dar, prin aceasta antroposofia devine ceva care e vieţuit de om, numai că într-un mod mai spiritual, dar nu mai puţin concret decât era vieţuită vechea *Sophia*. Şi, în acelaşi timp, ea trebuie să contribuie la realizarea a ceea ce era vieţuit de întreaga fiinţă umană, şi anume: *Pistis*, conţinutul de credinţă, conţinutul de cunoaştere adevărată, acel fel de cunoaştere care să-i dea

fiinţei umane forţa şi energia pe care în vremurile mai vechi le conţinea numai credinţa.

XIV. MICHAEL, SOPHIA ŞI MARDUK

Torquay, 11 august 1924 (Din GA 243)

...În Chaldeea antică, de exemplu, se învăţa următorul lucru: Omul vieţuieşte limitele extreme ale existenţei, până la care el poate să ajungă cu forţele sale sufleteşti, când îşi îndreaptă privirea spirituală, privirea sufletului, spre opoziţia minunată dintre viaţa din perioadele când doarme – conştienţa e obscură, omul nu ştie nimic de viaţa sa – şi viaţa pe care el o duce când este treaz – de jur-împrejurul omului e lumină, omul ştie de viaţa sa.

Altfel erau simţite, cu milenii în urmă, aceste stări alternative dintre somn şi veghe. Somnul nu era atât de inconştient, veghea nu era atât de conştientă. În timpul somnului el percepea nişte imagini grandioase, în permanentă transformare, o viaţă cosmică curgând-unduitoare; când omul dormea, el se afla în mijlocul unor realităţi. Somnul a devenit atât de inconştient pe măsură ce omenirea a evoluat. În schimb, cu milenii în urmă viaţa de veghe nu era atât de însorită, de luminoasă ca azi. Lucrurile nu aveau contururi precise, nu erau delimitate între ele. Şi din ele se pulverizau tot felul de lucruri spirituale. Nu exista o tranziţie atât de netă între somn şi veghe. Dar se putea distinge toate lucrurile în mijlocul cărora omul trăia în starea de veghe din acea vreme, care erau numite *Apsu*. Aceasta era lumea stării de veghe.

Iar realitatea în sânul căreia omul era în timp ce dormea, elementul curgând-unduind, când el nu putea face

distincţie aşa de bine ca în starea de veghe, între minerale, animale şi plante, era numită *Tiamat*.

În misteriile chaldeene discipolilor li se spunea: Omul este mai aproape de adevăr şi realitate în starea de somn, când pluteşte, adormit, în *Tiamat*, decât atunci când trăieşte, fiind treaz, printre minerale, plante şi animale. *Tiamat* este ceva mai originar, e legat într-o măsură mai mare decât *Apsu* de lumea omenească. Apsu este mai inaccesibil, *Tiamat* reprezintă ceea ce e mai aproape de om. Dar, cu timpul, în *Tiamat* au survenit schimbări. Aşa li se spunea şi aşa erau învăţaţi discipolii la şcolile misteriale. Din viaţa şi urzirea amintită luau naştere nişte figuri demonice, nişte forme de cal cu cap de om, nişte forme de leu cu cap de înger. Aceste figuri demonice, care au devenit duşmanii omului au luat naştere prin urzirea din *Tiamat*.

Apoi, în lume a venit o fiinţă puternică: *Ea*. Cine mai simte azi calitatea sunetelor, acela simte îngemănarea vocalelor *E* şi *A*, o trimitere la acea fiinţă puternică, care, potrivit acelei învăţături din vechile misterii, stătea alături de om, atunci când demonii din Tiamat deveneau puternici, *Ea* sau *Ia*, mai târziu, prin antepunerea particulelor fiinţiale „Soph" a devenit Soph-Ea = *Sophia*. *Ea* înseamnă aproximativ ceea ce noi desemnăm prin cuvântul abstract: înţelepciunea care domneşte în toate lucrurile. „Soph" = particulă care înseamnă, aproximativ, „fiind, existând". Sophia, Sophea, Sophieia = înţelepciunea omniprezentă şi atotstăpânitoare a trimis omenirii un fiu, cunoscut drept *Marduk*, iar mai târziu ca „Micha-el", Michael care domneşte din ierarhia arhanghelilor. Este aceeaşi entitate ca şi *Marduk*, fiul lui Ea, înţelepciunea, Marduk – Micha-el.

Şi *Marduk-Micha-el* – aşa spune învăţătura misteriilor – era puternic, mare şi grandios. Şi toate fiinţele demonice,

caii cu cap de om, leii cu cap de înger, toţi aceşti demoni, care urzeau şi se tălăzuiau, i se opuneau împreună, ca puternicul *Tiamat*. *Marduk – Micha-el* era atât de puternic încât stăpânea furtuna care cutreiera lumea. Aşadar, demonii adunaţi în *Tiamat* erau reprezentaţi sub formă de fiinţe reale, pe bună dreptate, întrucât chaldeenii aşa îi vedeau, ca fiinţe reale. Toţi aceşti demoni formau împreună un balaur puternic, care opunea rezistenţă cu furie de foc, ca suma acestor puteri demonice născute din *Tiamat*, noaptea. Când fiinţa sa păşi, cu furie de foc, în faţa lui *Marduk-Micha-el*, acesta l-a lovit cu diferite arme, apoi a suflat întreaga putere a vântului, şi fiinţa *Tiamat* crăpă şi se desfăcu în bucăţi, se împrăştie în toate părţile lumii. Şi astfel *Marduk-Micha-el* a putut să formeze sus Cerul şi jos Pământul. Aşa luară naştere „Sus" şi „Jos".

Şi în misterii se spunea aşa: Marele fiu al lui *Ea*, înţelepciunea, a învins pe *Tiamat* şi a format dintr-o parte a lui *Tiamat* Cerul, ceea ce este sus, iar din cealaltă parte a lui *Tiamat* a creat Pământul, ceea ce este jos. Când priveşti spre cer, la stele, o, omule, atunci tu vezi o parte a ceea ce *Marduk-Micha-el* a format sus din abisurile îngrozitoare ale lui *Tiamat*, spre mântuirea omenirii.

Iar dacă priveşti în jos, acolo unde plantele cresc din pământul pătruns de minereale, acolo unde prind formă animalele, vei găsi cealaltă parte, pe care fiul lui *Ea*, înţelepciunea, a transformat-o din *Tiamat*, spre mântuirea omenirii.

Aşa că acele vremuri vechi ale omenirii, din Chaldeea antică, îşi îndreptau privirile spre o activitate de plăsmuire în lume, spre ceva fiinţial-real; toate acestea erau resimţite drept realităţi fiinţiale. Aceşti demoni ai nopţii, aceşti monştri nocturni, urziţi şi derivaţi din *Tiamat*, au fost transformaţi

de *Marduk-Micha-el* în stele sus şi pământ jos. Demonii transformaţi de *Marduk-Micha-el* în stele strălucitoare, iar în tot ceea ce creşte pe pământ, pielea şi ţesutul lui *Tiamat* transformat – aceasta era forma în care popoarele antice îşi imaginau tot ceea ce ajungea la ele prin vechile atribute ale sufletului. Aceasta însemna pentru ei cunoaştere...

XV. MEDITARE DE CRĂCIUN: MISTERIUL LOGOS-ULUI

(Din ***Teze antroposofice***)

În studiul nostru despre Misteriul lui Michael au iradiat adevărurile despre Misteriul de pe Golgota. Acest lucru se explică prin aceea că Michael este puterea care îl conduce pe om, într-un mod benefic lui, la Christos.

Misiunea lui Michael este însă una care, în devenirea cosmică a omenirii, se repetă într-o succesiune ritmică. O repetare a acţiunii sale binefăcătoare a fost înaintea Misteriului de pe Golgota. Pe atunci ea era legată de tot ceea ce trebuia să reveleze activ pentru Pământ forţa lui Christos, aflată încă în exteriorul Pământului, pentru ca omenirea să poată evolua. După Misteriul de pe Golgota, misiunea lui Michael se supune celor ce urmează să se întâmple omenirii pământeşti prin Christos însuşi. În repetările ei, misiunea lui Michael apare într-o formă modificată şi pe o treaptă superioară.

În comparaţie cu aceasta, Misteriul de pe Golgota este un eveniment cosmic atotcuprinzător, ce are loc *o singură dată* în întreaga evoluţie cosmică a omenirii.

Când omenirea a avansat până la stadiul dezvoltării sufletului înţelegerii sau afectivităţii, apare pentru prima

dată pericolul, existent ca predispoziţie încă din timpurile preistorice, şi care nu a încetat să acţioneze, de desprindere a fiinţei omenirii de fiinţa divin-spiritualului.

Şi pe măsură ce sufletul omenesc pierde posibilitatea împreună-vieţuirii cu entităţile divin-spirituale, în jurul lui iese la lumină ceea ce astăzi numim „natură".

Fiinţa umană nu mai vede omenesc-fiinţialul omenirii în Cosmosul divin-spiritual; el vede opera divin-spiritualului în natura pământească. La început el nu o priveşte în modul abstract în care o priveşte astăzi: nişte fiinţe şi întâmplări fizic-senzoriale ţinute la un loc prin acele conţinuturi abstracte de idei pe care le numim „legi ale naturii". El o priveşte încă drept o fiinţă divin-spirituală. Această fiinţă divin-spirituală tălăzuieşte în tot ceea ce vede născându-se şi pierind în lumea vieţuitoarelor animale, în germinarea şi creşterea lumii vegetale, în ceea ce percepe în activitatea izvoarelor şi râurilor, în apariţia vântului şi în formarea norilor. Toate aceste realităţi şi procese din jurul său sunt pentru el gesturile, faptele, sunt limbajul fiinţei divine aflate la baza „naturii".

Aşa cum odinioară în poziţiile constelaţiilor şi în mişcările aştrilor oamenii vedeau faptele, gesturile fiinţelor divine din Cosmos şi în ele desluşeau cuvintele lor, tot astfel acum „realităţile din natură" au devenit, pentru ei, o expresie a zeiţei Pământ. Căci divinul activ în natură era considerat de gen feminin.

Rămăşiţe ale acestui fel de reprezentare, ce reflectau trăirea imaginativă a sufletului înţelegerii sau afectivităţii, au fost active în sufletele omeneşti până târziu în Evul Mediu.

Oamenii cunoscători, când voiau să aducă la nivelul înţelegerii „întâmplarea naturală", vorbeau despre faptele „zeiţei". Acest fel animist, viu, interior de a privi natura a

devenit pentru omenire de neînţeles doar treptat, odată cu dezvoltarea sufletului conştienţei.

Iar felul în care se privea în această direcţie în epoca sufletului înţelegerii sau afectivităţii ne aminteşte de mitul Persefonei, cu misteriul aflat la baza lui.

Fiica lui Demeter, Persefona, este obligată de zeul lumii de jos să îl urmeze în împărăţia lui. În cele din urmă acest lucru are loc în aşa fel, încât ea petrece în lumea de jos doar o jumătate de an, cealaltă jumătate petrecându-şi-o în lumea de sus.

Acest mit al Persefonei mai exprimă încă, într-un mod grandios, felul de cunoaştere cu care se încerca să se pătrundă odinioară, într-un trecut foarte îndepărtat, printr-o clarvedere de vis, întreaga devenire a lumii pământeşti.

În timpurile străvechi orice acţiune cosmică pornea dinspre ambianţa Pământului. Pământul însuşi era abia în proces de formare. El îşi plăsmuia fiinţa sa în evoluţia cosmică din ceea ce acţiona la periferia lui. Ceea ce lucra la fiinţa sa erau fiinţele divin-spirituale din Cosmos. – Când Pământul a ajuns atât de departe încât să devină un corp cosmic independent, asupra lui s-a coborât din Cosmosul mare un divin-spiritual şi a devenit zeitatea Pământ. Clarvederea de vis a vechii omeniri a pătruns cu cunoaşterea această realitate cosmică; mitul Persefonei ne-a parvenit de la această cunoaştere.

Ne-a mai rămas însă şi felul în care se căuta înainte, până târziu în Evul Mediu, să se pătrundă prin cunoaştere în „natură”. Căci pe atunci încă nu se începuse, cum s-a făcut mai târziu, să se ia în considerare doar impresiile senzoriale, adică doar ceea ce apare la suprafaţă Pământului, ci se priveau forţele care acţionează din adâncurile Pământului spre suprafaţă. Iar aceste „forţe din

adâncuri", „forţele lumii de jos", erau interpretate în alternanţă cu influenţa stelelor şi a elementelor din jurul Pământului.

Aici cresc plantele cu formele lor variate, care se revelează prin gama lor multicoloră. În acestea acţionează forţele Soarelui, ale Lunii şi ale stelelor, împreună cu forţele din adâncul Pământului. Baza pentru aceasta au reprezentat-o mineralele, care au deja fiinţa în întregime formată din fiinţele cosmice devenite terestre. Roca iese la suprafaţă exclusiv din „lumea de jos" cu ajutorul forţelor cereşti devenite terestre. Regnul animal n-a acceptat forţele „adâncului pământesc". El ia naştere exclusiv din forţele cosmice ce acţionează din împrejurimile Pământului. El îşi datorează devenirea, creşterea, existenţa, capacitatea de a se hrăni, posibilităţile de a se mişca forţelor Soarelui ce se revarsă pe Pământ. El se poate perpetua sub influenţa forţelor Lunii ce se revarsă pe Pământ. El apare în forme şi specii variate, deoarece din spaţiul cosmic constelaţiile stelare acţionează asupra vieţii animale, plăsmuind în chipul cel mai divers. Dar animalele sunt doar aşezate, coborâte pe Pământ din spaţiul cosmic. Ele participă la pământesc doar cu viaţa lor de conştienţă confuză; prin originea lor, prin procesul de creştere, prin tot ceea ce sunt pentru a putea percepe şi a se putea mişca ele nu sunt creaturi pământeşti.

Această idee grandioasă despre devenirea Pământului trăia odinioară în omenire. Ceea ce a răzbătut până în Evul Mediu din aceasta nu ne mai permite să recunoaştem decât într-o mică măsură grandoarea ei. Pentru a reuşi să recunoaştem acest lucru, trebuie să ne întoarcem cu privirea cunoaşterii contemplative în timpuri foarte vechi. Căci din documentele fizice existente nimeni nu poate deduce ceea ce trăia în sufletele oamenilor, decât

dacă este *cineva* care să poată observa aceasta pe cale spirituală.

Fiinţa umană însă nu este în stare să se ţină atât de departe de Pământ precum fiinţa animală. Spunând aceasta ne apropiem atât de misteriul omenirii, cât şi de cel al regnului animal. Aceste misterii se reflectă în cultul pentru animale al popoarelor antice, în primul rând al egiptenilor. Animalele erau privite ca nişte fiinţe ce sunt doar oaspeţi ai Pământului, cu ajutorul cărora puteau fi contemplate fiinţele şi acţiunile lumii spirituale din imediata apropiere a lumii pământeşti. Iar prin reprezentarea în pictură a făptuirii umane în conexiune cu cea animală, se evocau făpturile acelor fiinţe elementare intermediare, aflate în devenire cosmică pe drumul spre umanitate, dar care nu coboară în pământesc, pentru a nu deveni oameni. Astfel de fiinţe elementare intermediare există. Egiptenii, când le pictau, nu făceau decât să redea cele contemplate de ei. Asemenea fiinţe, totuşi, nu au însă deplina conştienţă de sine a omului. Pentru a ajunge la aceasta omul a trebuit să coboare mai mult în lumea pământească, astfel încât să primească în fiinţa sa ceva din fiinţa Pământului.

Omul a trebuit să se confrunte cu faptul că în această lume pământească are în faţă opera fiinţelor divin-spirituale de care este legat, că este *numai şi numai opera acestora*. Şi pentru că nu există decât *opera* desăvârşită, despărţită de originea sa divină, în ea au acces entităţile luciferice şi ahrimanice. Prin aceasta rezultă pentru om necesitatea de a face din opera desăvârşită a divinităţii, străbătută de influenţele lui Ahriman şi Lucifer, locul de desfăşurare a unei părţi – cea pământească – din viaţa sa.

Un timp aceasta s-a petrecut fără desprinderea omenescului de divin-spiritualul său de la origini, pentru că omul nu ajunsese încă să dezvolte forţele sufletului

înţelegerii sau afectivităţii. Când a avut loc aceasta, în om s-a produs o corupere a corpurilor sale: fizic, eteric şi astral. O ştiinţă mai veche cunoaşte această corupere drept ceva ce trăieşte în natura umană. Se ştie că ea este necesară, pentru ca în om conştienţa să avanseze spre treapta de conştienţă de sine. În cultivarea cunoaşterii, care avea loc în centrele pe care Alexandru cel Mare le-a dăruit ştiinţei, trăia un aristotelism care, just înţeles, conţinea în sine această corupere ca un element major al ştiinţei sale despre suflet. Doar mai târziu aceste idei n-au mai fost pătrunse în fiinţialitatea lor interioară.

În vremurile de dinaintea dezvoltării sufletului înţelegerii sau afectivităţii omenirea era totuşi atât de strâns împletită cu forţele originii sale divin-spirituale, încât acestea puteau, din locul lor din Cosmos, să menţină în echilibru puterile luciferice şi ahrimanice ce se apropiau de oamenii de pe Pământ. Din partea umană se făcea suficient de mult, în sensul de a contribui la menţinerea acestui echilibru, dacă în acţiunea cultică şi misterială se înfăţişa *tabloul* fiinţei divin-spirituale coborâtă în imperiul lui Lucifer şi Ahriman şi ieşită apoi biruitoare la suprafaţă. Vedem astfel existând în cultele popoarelor, în vremurile premergătoare Misteriului de pe Golgota, reprezentări picturale despre ceva ce a devenit ulterior realitate prin Misteriul de pe Golgota.

Când sufletul înţelegerii sau afectivităţii s-a dezvoltat, fiinţa omenească nu a mai putut fi ferită de despărţirea de entităţile ei divin-spirituale decât prin intermediul realităţii. Divinul a trebuit să intervină ca entitate şi în interiorul pământescului, ca Fiinţă, în organizarea sufletului înţelegerii sau afectivităţii, care pe durata existenţei pământeşti trăieşte din pământesc. Acest lucru s-a întâmplat prin aceea că Logosul divin-spiritual,

Christos, şi-a unit destinul său cosmic cu Pământul de dragul omenirii.

Persefona s-a coborât pe Pământ pentru a elibera regnul vegetal de necesitatea de a se plăsmui doar din pământesc. Aceasta înseamnă coborârea unei fiinţe divin-spirituale în natura Pământului. Persefona cunoaşte şi ea un fel de „înviere", însă anuală, într-o succesiune ritmică.

Acestui eveniment, petrecut ca un eveniment cosmic pe Pământ, îi corespunde coborârea Logosului pentru *omenire*. Persefona coboară pentru a readuce *natura* în direcţia sa originară. Pentru aceasta este nevoie de ritm, căci evenimentele din natură se petrec într-un ritm. Logosul coboară în omenire. Acest lucru se petrece *o singură dată* în decursul evoluţiei omenirii; căci *această* evoluţie este doar un element dintr-un ritm cosmic gigantic, în care umanitatea, înainte să cunoască existenţa de om, era, ca omenire, cu totul altceva şi va fi în viitor cu totul altceva, în timp ce viaţa plantelor se repetă *ca atare* în cicluri scurte.

A vedea Misteriul de pe Golgota în această lumină este ceva de care omenirea are nevoie odată cu intrarea în epoca conştienţei. Căci dacă nu ar fi intervenit Misteriul de pe Golgota pericolul despărţirii omenirii ar fi existat chiar în epoca sufletului înţelegerii sau afectivităţii. Dacă sufletul conştienţei nu se va putea fortifica într-atât, încât să ajungă să privească înapoi şi să înţeleagă cu adevărat originea sa divin-spirituală, pentru om, în conştiinţa sa, ar trebui să se producă o completă *întunecare* a lumii spirituale în epoca sufletului conştienţei. Dacă însă va reuşi acest lucru, el va găsi Logosul cosmic ca entitate care îl poate conduce înapoi. El se pătrunde cu imaginea măreaţă care revelează cele ce s-au petrecut pe Golgota.

Începutul acestei înţelegeri profunde este cuprinderea plină de iubire a Crăciunului cosmic, a Nopţii Sfinte a Ajunului, de care ne aminteşte în fiecare an sărbătoarea Crăciunului. Căci fortificarea sufletului conştienţei, care iniţial primeşte în sine intelectualitatea, se face prin aceea că el lasă să coboare în acest element sufletesc, cel mai rece dintre toate, iubirea caldă. Acea iubire caldă ce se revarsă în modul cel mai sublim când este vorba de copilul Iisus, care apare pe Pământ la momentul Crăciunului cosmic. Prin aceasta omul a lăsat să acţioneze asupra sufletului său fapta spirituală cea mai înaltă petrecută pe Pământ, care a fost totodată şi una fizică; el s-a angajat pe drumul care conduce la a-l primi pe Christos în sine.

Natura se recunoaşte în aceea că în Persefona, sau în fiinţa spre care încă se privea în Evul Mediu timpuriu atunci când se vorbea despre „natură", se revelează forţa divin-spirituală şi veşnică a originii din care a luat naştere şi se naşte continuu ca fundament al existenţei pământeşti a omului.

Lumea omenească se recunoaşte în aceea că în Christos ea revelează Logosul originar şi veşnic, care acţionează în domeniul entităţii divin-spirituale, unită dintru începuturi cu omul, pentru dezvoltarea entităţii spirituale a omului.

A conduce în iubire inima omenească spre aceste corelaţii cosmice grandioase, acesta este conţinutul adevărat al sărbătorii ce se apropie de oameni în fiecare an în perspectiva Crăciunului cosmic. Dacă în inima omenească trăieşte o astfel de iubire, atunci ea va înflăcăra elementul rece de lumină al sufletului conştienţei. Dacă acesta ar fi lipsit de căldura care să-l înflăcăreze, omul nu ar ajunge niciodată să se spiritualizeze complet. El ar

sucomba în răceala conştienţei intelectuale, sau ar trebui să rămână la o viaţă spirituală care nu progresează până la o dezvoltare a sufletului conştienţei. S-ar opri la nivelul de evoluţie al sufletului înţelegerii sau afectivităţii.

Dar, în natura sa esenţială, sufletul conştienţei nu este însă rece, numai că *la începutul* dezvoltării el pare a fi aşa, deoarece nu poate revela iniţial decât elementul lumină din natura sa, nu însă şi căldura cosmică din care totuşi îşi trage originea.

A simţi şi a vieţui Crăciunul în acest fel permite sufletului să realizeze *cum triumful fiinţelor divin-spirituale, ale căror imagini se revelează în stele, se vesteşte omenirii şi cum liberarea fiinţelor umane de forţele care doresc să le îndepărteze de originile lor are loc în incinta Pământului.*

Goetheanum, Crăciun 1924

Alte teze de la Goetheanum pentru Societatea Antroposofică (cu referire la consideraţia precedentă despre Crăciun)

Activitatea, în cadrul evoluţiei cosmosului şi a umanităţii, care se desfăşoară sub impulsul forţelor lui Michael se *repetă ritmic*, chiar dacă în forme diferite şi pe trepte mai înalte, înainte şi după Misteriul de pe Golgota.

Misteriul de pe Golgota este un eveniment *unic*, cel mai mare petrecut în cadrul evoluţiei omenirii. Aici nu poate fi vorba de o repetare ritmică. Căci chiar dacă această evoluţie a omenirii este plasată într-un ritm cosmic puternic, ea este totuşi *o singură* verigă, desigur una foarte amplă în cadrul acestui ritm. Înainte să fi devenit această *unică* verigă, omenirea a fost, ca omenire, cu totul altceva; după aceasta ea va fi de asemenea altceva. Aşadar,

în decursul evoluţiei omenirii au loc multe evenimente michaelice, însă numai *un* eveniment al Golgotei.

În cadrul repetării ritmice rapide a cursului unui an, fiinţa divin-spirituală care coboară în adâncurile Pământului pentru spiritualizarea actului natural îndeplineşte acest act. Ea reprezintă însufleţirea naturii cu *forţele* originare şi veşnice, ce trebuie să rămână active, după cum Christos coborât pe Pământ reprezintă însufleţirea omenirii cu *Logosul* originar şi veşnic, care, pentru binele omenirii, nu trebuie să înceteze să acţioneze niciodată.

BIBLIOGRAFIE

Prolog:

1. ***Introduceri la scrierile de ştiinţe naturale ale lui Goethe*** (GA 1), Editura Triade, 2000.

2. ***Filosofia libertăţii*** (GA 4), Editura Univers Enciclopedic Gold, 2011.

3. ***Briefe***, Band I :1881-1890 (GA 38), scrisoare din 19 august 1902.

Capitolul I:

1. ***Evanghelia după Ioan*** (GA 94), Editura Univers Enciclopedic, 2009, conferinţa din 5 noiembrie 1906, München.

2. ***Evanghelia după Ioan*** (GA 100), Editura Univers Enciclopedic, 2009, conferinţa din 20 noiembrie 1907, Basel.

3. ***Evanghelia după Ioan*** (GA 100), Editura Univers Enciclopedic, 2009, conferinţa din 25 noiembrie 1907, Basel.

Capitolul II:

Die Erkenntnis des Übersinnlichen in unserer Zeit und deren Bedeutung für das heutige Leben (GA 55), conferinţa 9, din14 februarie 1907, Berlin.

Capitolul III:

Evanghelia după Ioan (GA 103), Editura Univers Enciclopedic, 2009, conferinţa 12, din 31 mai 1908, Hamburg.

Capitolul IV:

Wo und Wie Findet man den Geist? (GA 57), conferinţa din 29 noiembrie 1909, Berlin.

Capitolul V:

Ştiinţa ocultă (GA 13), Editura Univers Enciclopedic Gold, 2010.

Capitolul VI:

Schickzalszeichen auf dem Entwicklungswege der Anthroposophischen Gesellschaft (GA 250), Rudolf Steiner Verlag, Dornach, 1943.

Capitolul VII:

Die Mysterien des Morgenlandes und des Christentums (GA 144), conferinţa 3, din 5 februarie 1913, Berlin.

Capitolul VIII:

Evanghelia a cincea (GA 148), Editura Univers Enciclopedic, 2008, conferinţele 5, 7, 9, 12, 1913-1914, Oslo, Berlin, Köln.

Capitolul IX:

Christos şi lumea spirituală (GA 149), Editura Univers Enciclopedic, 2003, conferinţa 1, din 28 decembrie 1913, Leipzig.

Capitolul X:

Mysterienwahrheiten und Weihnachtsimpulse. Alte Mythen und ihre Bedeutung. Geistige Wesen und Ihre Wirkung, Band IV (GA 180), conferinţa 3, 6 ianuarie 1918, Dornach.

Capitolul XI:

Spiritualitatea cosmică şi fizicul uman (GA 202), Editura Univers Enciclopedic, 2007, conferinţa din 24 decembrie 1920, Dornach.

Capitolul XII:

Spiritualitatea cosmică şi fizicul uman (GA 202), Editura Univers Enciclopedic, 2007, conferinţa din 25 decembrie 1920, Dornach.

Capitolul XIII:

Das Sonnen Mysterium und das Mysterium von Tod und Auferstehung. Exoterisches und esoterisches Christentum (GA 211), conferinţa din 26 martie 1922, Dornach.

Capitolul XIV:

Conştienţa iniţiaţilor. Căile adevărate şi cele false ale cercetării spirituale (GA 243), conferinţa din 11 august 1924, Torquay.

Capitolul XV:

Teze antroposofice (GA 26), Editura Univers Enciclopedic, 2006.

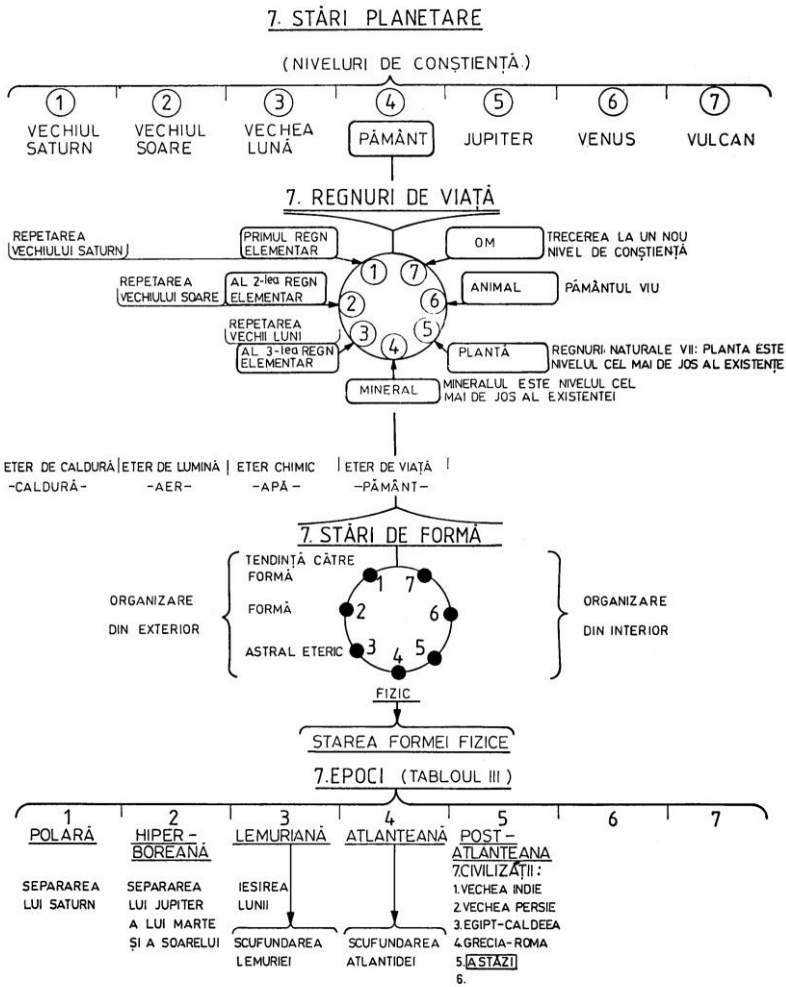
EPOCI DIN ISTORIA PĂMÂNTULUI ȘI PERIOADE GEOLOGICE

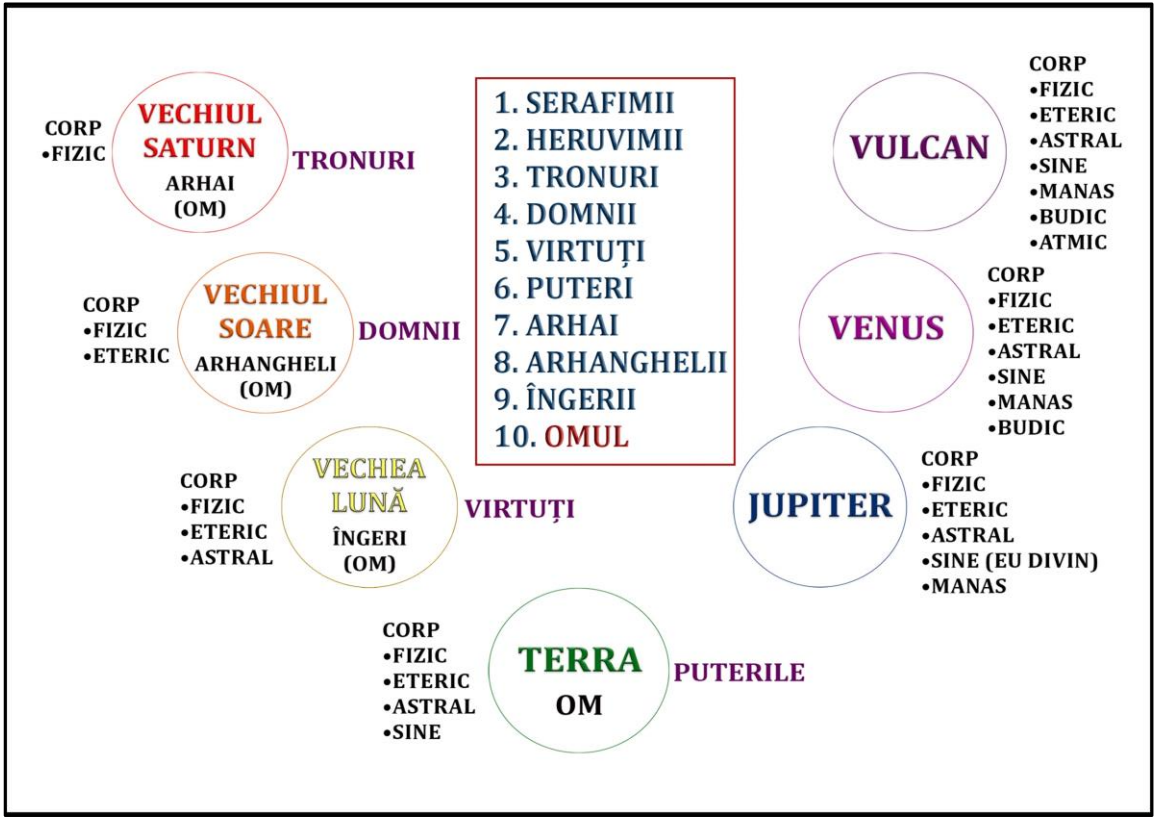
(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

REPETAREA FAZELOR MAI VECHI LA UN NIVEL SUPERIOR	ERA	ÎMPĂRȚIREA ÎN EPOCI			FAUNA	FLORA	FORMAREA ȘI STRUCTURA PĂMÂNTULUI
REPETAREA VECHIULUI SATURN	FAZE COSMICE	1. EPOCA POLARĂ		Stadii cosmice preliminare ale formării sistemului solar			
				Formarea sferei și a corpului lui Saturn			Diferențierea prin contracție a sferelor planetare
REPETAREA VECHIULUI SOARE		2. EPOCA HIPERBOREANĂ		Formarea sferei și a corpului lui Jupiter Formarea sferei și a corpului lui Marte Separarea Pământului și a Soarelui Pământul, organism planetar (înglobând și Luna) începe să evolueze în jurul Soarelui			
REPETAREA VECHII LUNI	PALEOZOIC	3. EPOCA LEMURIANĂ	INCEPUT	Epocă vitalizată Biosfera generatoare Diferențierea învelișurilor și a nucleului Archaic	Procese de schimb în atmosferă. Compuși albuminoizi Coloizi – suspensii		Formarea straturilor periferice. Atmosfera (TABLOU IV)
REPETAREA EPOCII POLARE ÎN EPOCA LEMURIANĂ					Primele forme animale și vegetale în atmosfera vitalizată.		Precipitare de substanțe primitive, viitoare roci primare
REPETAREA EPOCII HIPERBOREENE ÎN EPOCA LEMURIANĂ				Diferențierea internă și formarea straturilor	Nevertebrate marine Trilobiți. Brahiopode. Corali.	Forme vegetale primitive între două ape, alge, varec.	Sedimentare. Tendința de formare a unei suprafețe terestre plastice.
				Cambrian	Pești primitivi		
				Silurian Devonian	Înmulțirea cochiliilor calcaroase	Primele plante de uscat.	Atmosferă apoasă și caldă.
MIJLOCUL EPOCII LEMURIENE			MIJLOC	Carbonifer	Amfibii	Ferigi Criptogame Lycopode	Cutarea suprafeței terestre (climat tropical în emisfera nordică)
				Permian Triasic	Reptile	Păduri de conifere	(Tendință puternică dar trecătoare de durificare)
SFÂRȘITUL EPOCII LEMURIENE	MEZOZOIC		SFÂRȘIT	Jurasic	Archeopterix Animale uriașe Saurieni Mamifere inferioare	Ferigi arborescente	Ieșirea Lunii Purificarea atmosferei Puternice transgresiuni marine.
				Cretacic Scufundarea Lemuriei	Păsări cu dinți Saurieni	Primii arbori foioși și plante cu flori angiosperme	Mobilitate reînoită a suprafeței terestre. Scufundarea Lemuriei
EPOCA ATLANTEANĂ	NEOZOIC (CENOZOIC)	4. EPOCA ATLANTEANĂ	1.	Tertiar: Paleocen	Primele copitate sălbatice.	Continuarea diferențierii plantelor până la flora actuală.	Atmosferă caldă încă, dar în curs de răcire.
			2.	Eocen	Mamifere superioare		Deformarea plastică a Pământului până în Cuaternar. (TABLOU VII, VIII, IX)
			3.	Oligocen Miocen Pliocen	Vite Primate		
			4.	Cuaternar: Diluvium	(Schelete umane)		Glaciații
			5.	Glaciații (TABLOU XI)	Nici o nouă specie, însă modificări geografice ale florei și ale faunei.		
			6.				
			7.	Scufundarea Atlantidei			Scufundarea Atlantidei
EPOCA POST-ANTLANTEANĂ		5. EPOCA POST-ATLANTEANĂ	1.	Vechea Indie	Actuală	Actuală	Creșterea căldurii și micșorarea căldurii pe Pământ (TABLOU XI)
			2.	Vechea Persie			
			3.	Egipt-Caldeea			
			4.	Grecia – Roma			
			5.	Astăzi			
			6.				
			7.				

STADII PRELIMINARE ȘI PERIOADE EVOLUTIVE IN ORGANISMUL COSMIC

(cf. G. WACHSMUTH – Die Entwicklung der Erde)

1. SERAFIMII
2. HERUVIMII
3. TRONURI
4. DOMNII
5. VIRTUȚI
6. PUTERI
7. ARHAI
8. ARHANGHELII
9. ÎNGERII
10. OMUL
VECHIUL SATURN
ARHAI (OM)
CORP •FIZIC
TRONURI
VECHIUL SOARE
ARHANGHELI (OM)
CORP •FIZIC •ETERIC
DOMNII
VECHEA LUNĂ
ÎNGERI (OM)
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL
VIRTUȚI
TERRA
OM
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE
PUTERILE
VULCAN
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC •ATMIC
VENUS
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE •MANAS •BUDIC
JUPITER
CORP •FIZIC •ETERIC •ASTRAL •SINE (EU DIVIN) •MANAS